

WALIZKI, RUFRY I KASETKI

Z ORYGINALNEJ

FIBRY WULKANIZOWANEJ

dostarczają

WYKONUJEMY ZBIOROWE ZAMÓWIENIA
PRACOWNIKÓW URZĘDÓW PAŃSTWOWYCH
i KOMUNALNYCH

na dogodnych warunkach zapłaty.

--- ŻĄDAJCIE CENNIKÓW. ---

Kalendarz informacyjny

--- DLA URZĘDNIKÓW ---
ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

na rok
1931

opracował JÓZEF de MEK SZ.

SKŁAD GŁÓWNY:
Główna Księgarnia Wojskowa
Warszawa, Nowy-Świat № 69.

Łódź — 1931.
Nakładem własnym.

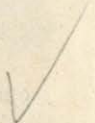
Kr 87/89

Wszelkie prawa zastrzeżone.

F

M7864

DRUKARNIA D. O. K. IV w ŁODZI

OD WYDAWCY.

Warunki, w których znajduje się przeważna część urzędników państwowych, nie dają możliwości zdobycia potrzebnych im w różnych okolicznościach informacji, dotyczących ich uprawnień i obowiązków służbowych już to z powodu braku pod ręką wydawnictw oficjalnych, w których są ogłaszane dotyczące ustawy i rozporządzenia, już to z powodu dużych trudności w wyszukiwaniu i zorientowaniu się w całokształcie interesującego zagadnienia.

Wskutek powyższego wyłoniła się potrzeba posiadania wydawnictwa, które objęło by wszystkie sprawy, odnoszące się do urzędników, zatrudnionych w administracji państwowej.

Pragnąc tę potrzebę zaspokoić, przystąpiłem do wydawania kalendarza informacyjnego, który niniejszem oddaję do użytku pp. pracowników administracji państwowej w tem przekonaniu że będzie on źródłem wyczerpujących odpowiedzi na wszystkie interesujące ich pytania.

Zdaję sobie sprawę, że kalendarz ten zawiera jeszcze cały szereg braków — dążąc jednak do udoskonalenia wydawnictwa — zwracam się do wszystkich, którzy będą korzystać z ka-

alendarza z prośbą o nadsyłanie swych uwag i życzeń co do ewentualnych braków, konieczności dokładniejszego opracowania, rozszerzenia, uzupełnienia, i t. d. niektórych działów, abym mógł je uwzględnić w wydaniu na rok 1932.

Jednocześnie poczuwam się do miłego obowiązku wyrażenia na tem miejscu podziękowania p. asesorowi Hieronimowi Dzierzgie za współpracę.

Józef de Meksz.

Łódź, Piotrkowska 101 m. 36.

TREŚĆ.

Kalendarz na rok 1931	Str. 1
---------------------------------	--------

CZĘŚĆ PIERWSZA.

I. Wykaz dni świątecznych w roku 1931	65
II. Święta ruchome	65
III. Przepisy pocztowo-telegraficzne	66
IV. Kalendarz stały	70
V. Przepisy kolejowe	71
VI. Miary i wagi	75
VII. Statystyka Polski	78
VIII. Statystyka zagraniczna	88
IX. System monetarny	91
X. Opłaty stemplowe	93
XI. Podatki	98

CZĘŚĆ DRUGA.

Ustrój Państwa Polskiego.

I. Władza zwierzchnia	105
II. Władza ustawodawcza	105
III. Władza wykonawcza	110
Prezydent Rzeczypospolitej	110
Rada Ministrów	114
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	116
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	127
Ministerstwo Spraw Wojskowych	131

Ministerstwo Skarbu	141
Ministerstwo Sprawiedliwości	143
Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	144
Ministerstwo Rolnictwa	147
Ministerstwo Reform Rolnych	147
Ministerstwo Przemysłu i Handlu	148
Ministerstwo Komunikacji	149
Ministerstwo Poczty i Telegrafów	150
Ministerstwo Robót Publicznych	150
Ministerstwo Pracy i Opieki Spo- łecznej	151
IV. Władza sądowa	152
V. Górny Śląsk	154
VI. Wolne Miasto Gdańsk	156
VII. Samorząd terytorjalny	159

CZĘŚĆ TRZECIA.

Pragmatyka służbowa funkcjonariuszów państwowych.

I. Charakter służby państwowej	163
II. Podział funkcjonariuszów i stano- wisk	164
III. Mianowanie	165
1) Praktykanci	166
2) Urzędnicy stali i prowizoryczni	166
3) Władze uprawnione do miano- wania	166
4) Objęcie służby	167
5) Przysięga i przyrzeczenie służ- bowe	168
IV. Tabela stanowisk	168
V. Obliczenie czasu służby	193
VI. Wykazy stanu służby	194
VII. Starszeństwo służbowe	195
VIII. Obowiązki urzędnika państwowego	196
IX. Prawa urzędnika	200
X. Urlopy	201
XI. Awanse	203

XII. Przeniesienia	203
XIII. Stan nieczynny	204
XIV. Rozwiązanie stosunku służbowego	205
XV. Odpowiedzialność służbowa	208
1) Odpowiedzialność karna	209
2) Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna	209
3) Odpowiedzialność cywilna	211
XVI. Zawieszenie w służbie	212
XVII. Zajęcia uboczne	214
XVIII. Miejsce zamieszkania	215
XIX. Egzaminy	216
XX. Postępowanie dyscyplinarne	216
XXI. Komisje kwalifikacyjne	221
XXII. Stosunek służbowy podczas pełnie- nia służby wojskowej	223
XXIII. Ulgi kolejowe	224

CZĘŚĆ CZWARTA.

Pracownicy kontraktowi.

I. Obowiązki	226
II. Prawa	226
III. Rozwiązanie stosunku służbowego	227
IV. Odpowiedzialność służbowa	229
V. Uprawnienia pracowników umysło- wych	229
1) Umowa	230
2) Wynagrodzenie	234
3) Urlopy	237
4) Przedawnienie roszczeń	239
5) Świadcstwa	239
6) Sądy pracy	239
7) Przepisy karne	240

CZĘŚĆ PIĄTA.

Uposażenie urzędników państwowych.

I. Powstanie prawa do uposażenia	242
II. Tabela uposażenia	242

III. Dodatki do uposażenia	243
1) Dodatek regulacyjny	243
2) Dodatek ekonomiczny	243
3) Dodatek na mieszkanie	245
4) Dodatek stołeczny i kresowy	248
5) 10 ⁰ / ₀ podwyżka uposażenia	248
6) 15 ⁰ / ₀ dodatek do uposażenia	248
IV. Przejście do wyższego szczebla u- posażenia	249
V. Uposażenie w niektórych szczegó- lnych wypadkach	254
VI. Wstrzymanie wypłaty uposażenia	256
VII. Należności za podróże służbowe i delegacje	256
VIII. Należności w razie przeniesienia do innej miejscowości	266
IX. Należności za podróże służbowe, delegacje i przeniesienia na teren w. m. Gdańska i zagranicę	268
X. Zaliczki zwrotne na uposażenie	269
XI. Zwrot opłaty szkolnej za dzieci	271
XII. Pośmiertne	275
XIII. Potrącenia z uposażenia	277

CZĘŚĆ SZÓSTA.

Pomoc lekarska dla funkcjonariuszów państwowych.

I. Uprawnieni do korzystania	279
II. Porady lekarskie	280
III. Leczenie szpitalne	281
IV. Pomoc położnicza	283
V. Opłata za lekarstwa	283
VI. Korzystanie z leczenia w zdrojowi- skach	283
VII. Leczenie specjalne	284
VIII. Koszty przejazdu	284
IX. Zwolnienie od opłat	284
X. Odpowiedzialność	285

CZĘŚĆ SIÓDMA.

Sprawy mieszkaniowe.

I. Funkcjonariusze państwowi	285
II. Funkcjonariusze administracji woj- skowej	287

CZĘŚĆ ÓSMA.

Sprawy emerytalne.

I. Nabycie prawa do uposażenia eme- rytalnego	290
II. Przeniesienie w stan spoczynku	291
III. Obliczenie czasu do wysługi eme- rytalnej	293
IV. Wymiar uposażenia emerytalnego	301
V. Prawa emerytowanych	305
VI. Odprawy	305
VII. Pensje wdowie i sieroce	305
1) Pensje wdowie	308
2) Pensje sieroce	309
VIII. Odprawy wdowom i sierotom	310
IX. Zwrot kosztów przesiedlenia	310
X. Pośmiertne	312
XI. Potrącenia z zaopatrzenia emery- talnego	313
XII. Zaopatrzenie w drodze łaski	313
XIII. Wykaz dokumentów, potrzebnych do wymiaru uposażenia emerytal- nego	314

CZĘŚĆ DZIEWIĄTA.

I. Badanie lekarskie funkcjonariuszów państwowych w celach emerytalnych	315
--	-----

CZĘŚĆ DZIESIĄTA.

Ordery i odznaczenia.

I. Order „Orla Białego“	318
-----------------------------------	-----

II. Order „Virtuti Militari”	318
III. Order „Odrodzenia Polski”	320
IV. Krzyż i Medal Niepodległości	321
V. Krzyż Walecznych	322
VI. Krzyż Zasługi	323
VII. Krzyż Zasługi za Dzielność	323
VIII. Medal za ratowanie ginących	323
IX. Medal pamiątkowy za wojnę 1918—1921	324
X. Medal dziesięciolecia odzyskanej niepodległości	325

CZĘŚĆ JEDENASTA.

Ubezpieczenia społeczne.

I. Ubezpieczenia pracowników umysłowych	325
1) Powstanie i ustanie obowiązku ubezpieczenia	325
2) Dobrowolne kontynuowanie ubezpieczenia	326
3) Zachowanie uprawnień	326
4) Uskutecznianie zgłoszeń	327
5) Grupy zarobkowe	328
6) Składki ubezpieczeniowe	329
7) Rodzaje świadczeń	331
8) Świadczenia na wypadek braku pracy	332
9) Świadczenia emerytalne	335
10) Zarządzenia lecznicze	343
11) Uzupełnienie wykszolenia zawodowego	344
12) Potrącenia, zapowiedzenia i zajęcia	344
13) Zwrot składek i kapitalizacja rent	345
14) Zgłaszanie oszczędności	346
II. Ubezpieczenie na wypadek choroby	349
1) Ubezpieczenie obowiązkowe	349

2) Ubezpieczenie dobrowolne	349
3) Zgłaszanie	350
4) Początek i koniec ubezpieczenia	350
5) Płaca ustawowa	351
6) Świadczenia	352
7) Warunki udzielania pomocy lekarskiej	358
8) Składki	360

CZĘŚĆ DWUNASTA.

I. O meldunkach	360
II. Zebrania i raporty kontrolne	363
III. Wyjazdy zagranicę	364
IV. Zrzeczenia urzędników państwowych	368
V. Postępowanie karno-administracyjne	372
VI. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach	375

Rok 1931:

	Styczeń	Luty	Marzec
Niedziela	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29
Poniedziałek	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30
Wtorek	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 21
Środa	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25
Czwartek	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26
Piątek	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27
Sobota	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28
	Kwiecień	Maj	Czerwiec
Niedziela	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Poniedziałek	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Wtorek	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Środa	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24
Czwartek	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
Piątek	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
Sobota	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
	Lipiec	Sierpień	Wrzesień
Niedziela	5 12 19 26	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Poniedziałek	6 13 20 27	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Wtorek	7 14 21 28	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Środa	1 8 15 22 29	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Czwartek	2 9 16 23 30	6 13 20 27	3 10 17 24
Piątek	3 10 17 24 31	7 14 21 28	4 11 18 25
Sobota	4 11 18 25	1 8 15 22 29	5 12 19 26
	Październ.	Listopad	Grudzień
Niedziela	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
Poniedziałek	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
Wtorek	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
Środa	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
Czwartek	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
Piątek	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
Sobota	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26

STYCZEŃ.

Wschód słońca d. 1 g. 7 m. 45—Zachód g. 15 m. 30.

CZWARTEK	
1	
Nowy Rok	
PIĄTEK	
2	
Makarego w.	
SOBOTA	
3	
Genowefy	

Tydzień 1.

STYCZEN

Wschód słońca d. 4 g. 7 m. 45.—Zachód g. 15 m. 36.

NIEDZIELA	
4	
Tytusa b.	
PONIEDZ.	
5	
Telesfora	
WTOREK	
6	
Trzech Króli	
ŚRODA	
7	
Lucjana m.	
CZWARTEK	
8	
Seweryna op.	
PIĄTEK	
9	
Marcjanny p.	
SOBOTA	
10	
Agatona p.	

Tydzień 2.

STYCZEN.

Wschód słońca d. 11 g. 7 m. 42.—Zachód g. 15 m. 45

NIEDZIELA
11
Hygiena p. m.
PONIEDZ.
12
Arkadiusza m.
WTOREK
13
Gotfryda i Leon.
ŚRODA
14
Eufrozyny
CZWARTEK
15
Pawła I pust.
PIĄTEK
16
Marcelego p.
SOBOTA
17
Antoniego op.

Tydzień 3.

STYCZEN.

Wschód słońca d. 18 g. 7 m. 37.—Zachód g. 15 m. 56.

NIEDZIELA
18
Kat. św. Piotra
PONIEDZ.
19
Ferd. Henryka
WTOREK
20
Fabjana i Seb.
ŚRODA
21
Agnieszki p.
CZWARTEK
22
Wincentego
PIĄTEK
23
Idefonsa
SOBOTA
24
Tymoteusza b.

Tydzień 4.

STYCZEN.

Wschód słońca d. 25 g. 7 m. 29.—Zachód g. 16 m. 08.

NIEDZIELA 25 N. św. Pawła	
PONIEDZ. 26 Polikarpa b. i m.	
WTOREK 27 Jana Chryzost.	
ŚRODA 28 Walerego i Julj.	
CZWARTEK 29 Franciszka S.	
PIĄTEK 30 Martyny, Hjac.	
SOBOTA 31 Piotra N., Marc.	

Tydzień 5.

LUTY.

Wschód słońca d. 1 g. 7 m. 19.—Zachód g. 16 m. 23.

NIEDZIELA 1 Ignacego b. i m.	
PONIEDZ. 2 Oczyszcz. N.M.P.	
WTOREK 3 Błażeja b. i m.	
ŚRODA 4 Weroniki p.	
CZWARTEK 5 Agaty p. męcz.	
PIĄTEK 6 Doroty p. m.	
SOBOTA 7 Romualda op.	

Tydzień 6.

LUTY.

Wschód słońca d. 8 g. 7 m. 8. — Zachód g. 16 m. 34.

NIEDZIELA 8 Jana z Matty	
PONIEDZ. 9 Apolonji	
WTOREK 10 Scholastyki p.	
ŚRODA 11 Objaw. N.M.P.	
CZWARTEK 12 Modesta męcz.	
PIĄTEK 13 Katarzyny R.	
SOBOTA 14 Walentego	

LUTY.

Wschód słońca d. 15 g. 6 m. 55.—Zachód g. 16 m. 47.

NIEDZIELA 15 Faustyny męcz.	
PONIEDZ. 16 Juljanny p. i m.	
WTOREK 17 Aleksego	
ŚRODA 18 Popielec	
CZWARTEK 19 Konrada wyzn.	
PIĄTEK 20 Leona bw.	
SOBOTA 21 Fortunata m.	

LUTY.

Wschód słońca d. 22 g. 6 m. 40. — Zachód g. 17 m. 1.

NIEDZIELA

22

Kat. św. Piotra

PONIEDZ.

23

Piotra Damjana

WTOREK

24

Macieja

ŚRODA

25

Zygryda b. w.

CZWARTEK

26

Aleksandra B.

PIĄTEK

27

Nestora

SOBOTA

28

Juljana

Tydzień 9.

MARZEC.

Wschód słońca d. 1 g. 6 m. 23. — Zachód g. 17 m. 15.

NIEDZIELA

1

Albina b.

PONIEDZ.

2

Heleny wd.

WTOREK

3

Kunegundy ces.

ŚRODA

4

Kazimierza w.

CZWARTEK

5

Symeona b. m.

PIĄTEK

6

Marcjana b. m.

SOBOTA

7

Tomasza

Tydzień 10.

MARZEC.

Wschód słońca d. 8 g. 6 m. 07. — Zachód g. 17 m. 28.

NIEDZIELA	
8	
Jana Bożego	
PONIEDZ.	
9	
Franciszki wd.	
WTOREK	
10	
40 Męczenn.	
ŚRODA	
11	
Konstantyna w.	
CZWARTEK	
12	
Grzegorza W.p.	
PIĄTEK	
13	
Katarzyny	
SOBOTA	
14	
Leona b.	

Tydzień 11.

MARZEC.

Wschód słońca d. 15 g. 5 m. 51. — Zachód g. 17 m. 40.

NIEDZIELA	
15	
Klemensa Dw.	
PONIEDZ.	
16	
Abrahama p.	
WTOREK	
17	
Getrudy i Patr.	
ŚRODA	
18	
Gabrjela i Cyr.	
CZWARTEK	
19	
Józefa Oblub.	
PIĄTEK	
20	
Klaudji i Euf.	
SOBOTA	
21	
Benedykta op.	

Tydzień 12.

MARZEC.

Wschód słońca d. 22 g. 5 m. 35.—Zachód g. 17 m. 52.

NIEDZIELA

22

Katarzyny

PONIEDZ.

23

Wiktorki i Pel.

WTOREK

24

Tymoteusza m.

ŚRODA

25

Zwiast. N.M.P.

CZWARTEK

26

Dyzmy i Eman.

PIĄTEK

27

Jana Damaz. w.

SOBOTA

28

Jana Kapistr.

Tydzień 13.

MARZEC.

Wschód słońca d. 29 g. 5 m. 19.—Zachód g. 18 m 04.

NIEDZIELA

29

Wiktor i Eust.

PONIEDZ.

30

Anieli i Jana Kl.

WTOREK

31

Korneli i Balb.

KWIECIEŃ.

ŚRODA

1

Teodora m.

CZWARTEK

2

W. Fr. á Paulo

PIĄTEK

3

Wiel. Ryszarda

SOBOTA

4

Wiel. Izydora

Tydzień 14.

KWIECIEŃ.

Wschód słońca d. 5 g. 5 m. 3. — Zachód g. 18 m. 16.

NIEDZIELA

5

Wielkanoc

PONIEDZ.

6

Poniedz. Wielk.

WTOREK

7

Epifanjusza

ŚRODA

8

Dyonizego

CZWARTEK

9

Marji Kl.

PIĄTEK

10

Ezechjela

SOBOTA

11

Leona W. p.

Tydzień 15.

KWIECIEŃ.

Wschód słońca d. 12 g. 4 m. 47. — Zachód g. 18 m. 28

NIEDZIELA

12

Wiktora m.

PONIEDZ.

13

Hermenegildy

WTOREK

14

Tybarcego

ŚRODA

15

Anastazji m.

CZWARTEK

16

Lamberta b.m.

PIĄTEK

17

Rudolfa b., An.

SOBOTA

18

Apolonjusza w.

Tydzień 16.

M A J.

Wschód słońca d. 3 g. 4 m. 02. — Zachód g. 19 m. 04

NIEDZIELA	
3	
Król. Kor. Polsk.	
PONIEDZ.	
4	
Florjana, Mon.	
WTOREK	
5	
Piusa papieża	
ŚRODA	
6	
Jana w ol.	
CZWARTEK	
7	
Domiceli p.	
PIĄTEK	
8	
Stanisława b.	
SOBOTA	
9	
Grzegorza	

Tydzień 19.

M A J.

Wschód słońca d. 10 g. 3 m. 50. — Zachód g. 19 m. 16

NIEDZIELA	
10	
Izydora roln.	
PONIEDZ.	
11	
Mamerta b. w.	
WTOREK	
12	
Pankracego	
ŚRODA	
13	
Serwacego	
CZWARTEK	
14	
Wniebow. P.	
PIĄTEK	
15	
Zofji męcz.	
SOBOTA	
16	
Jana Nepom.	

Tydzień 20.

M A J.

Wschód słońca d. 17 g. 3 m. 38.—Zachód g. 19 m. 27

NIEDZIELA

17

Paschalisa

PONIEDZ.

18

Feliksa, Eryka

WTOREK

19

Piotra, Celest.

ŚRODA

20

Królowej Ap.

CZWARTEK

21

Julji p. m.

PIĄTEK

22

Heleny, Emila

SOBOTA

23

Andrz. i Jul.

Tydzień 21.

M A J.

Wschód słońca d. 24 g. 3 m. 29.—Zachód g. 19 m. 37

NIEDZIELA

24

Ziel. Świątki

PONIEDZ.

25

Grzegorza VII p.

WTOREK

26

Filipa N.

ŚRODA

27

Bedy w. k. d.

CZWARTEK

28

Augustyna

PIĄTEK

29

Marji Magd. †

SOBOTA

30

Ferdynanda

Tydzień 22.

M A J.

Wschód słońca d. 31 g. 3 m. 22. Zachód g. 19 m. 46.

NIEDZIELA

31

Anieli

CZERWIEC.

PONIEDZ.

1

Jakóba b. w.

WTOREK

2

Marcelina

ŚRODA

3

Erazma

CZWARTEK

4

Boże Ciało

PIĄTEK

5

Bonifacego b.

SOBOTA

6

Norberta b.

Tydzień 23.

CZERWIEC.

Wschód słońca d. 7 g. 3 m. 17.— Zachód g. 19 m. 53.

NIEDZIELA

7

Roberta Op.

PONIEDZ.

8

Medarda b. w.

WTOREK

9

Felicjana

ŚRODA

10

Małgorzaty

CZWARTEK

11

Barnaby ap.

PIĄTEK

12

Eschylego, Jana

SOBOTA

13

Antoniego

Tydzień 24.

CZERWIEC.

Wschód słońca d. 14 g. 3 m. 14.—Zachód g 19 m. 58.

NIEDZIELA

14

Bazylego b.

PONIEDZ.

15

Wita, Modesta

WTOREK

16

Benona b.

ŚRODA

17

Adolfa b.

CZWARTEK

18

Marka

PIĄTEK

19

Gerwazego

SOBOTA

20

Sylwerego

Tydzień 25.

CZERWIEC.

Wschód słońca d. 21 g. 3 m. 14.—Zachód g. 20 m. 01.

NIEDZIELA

21

Alojzego

PONIEDZ.

22

Paulina

WTOREK

23

Agryp. p. Zen.

ŚRODA

24

Nar. ś. Jana Ch.

CZWARTEK

25

Wilhelma op.

PIĄTEK

26

Jana i Pawła

SOBOTA

27

Władysława

Tydzień 26.

CZERWIEC.

Wschód słońca d. 28 g. 3 m. 17.—Zachód g. 20 m. 01.

NIEDZIELA 28 Leona pap.	
PONIEDZ. 29 Piotra i Pawła	
WTOREK 30 Wsp. św. Pawła	

LIPIEC.

ŚRODA 1 Rumolda	
CZWARTEK 2 Naw. N. M. P.	
PIĄTEK 3 Anatola	
SOBOTA 4 Ireneusza	

Tydzień 27.

LIPIEC.

Wschód słońca d. 5 g. 3 m. 22.—Zachód g. 19 m. 58.

NIEDZIELA 5 Antoniego	
PONIEDZ. 6 Izajasza pror.	
WTOREK 7 Cyryla	
ŚRODA 8 Elżbiety	
CZWARTEK 9 Weroniki	
PIĄTEK 10 7 Braci męcz.	
SOBOTA 11 Piusa p. m.	

Tydzień 28.

LIPIEC.

Wschód słońca d. 12 g. 3 m. 29.—Zachód g. 19 m. 53.

NIEDZIELA

12

Jana G., Marc.

PONIEDZ.

13

Małgorzaty p.

WTOREK

14

Bonawentury

ŚRODA

15

Henryka ces.

CZWARTEK

16

Szkapl. N.M.P.

PIĄTEK

17

Aleks., Marcel.

SOBOTA

18

Szymona

Tydzień 29.

LIPIEC.

Wschód słońca d. 19 g. 3 m. 37.—Zachód g. 19 m. 46.

NIEDZIELA

19

Wincentego

PONIEDZ.

20

Czesława

WTOREK

21

Daniela

ŚRODA

22

Marji Magdal.

CZWARTEK

23

Apolinarego

PIĄTEK

24

Franc., Kryst.

SOBOTA

25

Jakóba

Tydzień 30.

LIPIEC.

Wschód słońca d. 26 g. 3 m. 47.—Zachód g. 19 m. 37.

NIEDZIELA

26

Annę m. N.M.P.

PONIEDZ.

27

Pantal., Aurelji

WTOREK

28

Wiktora, Inoc.

ŚRODA

29

Kunegundy p.

CZWARTEK

30

Abdona, Julity

PIĄTEK

31

Ignacego Lojoli

SIERPIEŃ.

SOBOTA

1

Piotra w ok. F.

Tydzień 31.

SIERPIEŃ.

Wschód słońca d. 2 g. 3 m. 57.— Zachód g. 19 m. 26.

NIEDZIELA

2

N. M. P. Anielsk.

PONIEDZ.

3

Św. Szczepana

WTOREK

4

Dominika

ŚRODA

5

N.M.P. Snieżnej

CZWARTEK

6

Przem. Pańskie

PIĄTEK

7

Kajetana

SOBOTA

8

Cyrjaka, Emila

Tydzień 32.

SIERPIEŃ.

Wschód słońca d. 9 g. 4 m. 08.— Zachód g. 19 m. 13.

NIEDZIELA

9

Romana, Julj.

PONIEDZ.

10

Wawrzyńca

WTOREK

11

Tyburcego

ŚRODA

12

Klary p.

CZWARTEK

13

Hipolita

PIĄTEK

14

Euzebjusza

SOBOTA

15

Wniebow. NMP.

Tydzień 33.

SIERPIEŃ.

Wschód słońca d. 16 g. 4 m. 20.— Zachód g. 19 m. 00.

NIEDZIELA

16

Rocha, Tarsyc.

PONIEDZ.

17

Jacka w.

WTOREK

18

Agapita m.

ŚRODA

19

Juljusza, Mar.

CZWARTEK

20

Bernarda, Sam.

PIĄTEK

21

Joanny, Fremio

SOBOTA

22

Tymot., Anton.

Tydzień 34.

SIERPIEŃ.

Wschód słońca d. 23 g. 4 m. 31.—Zachód g. 18 m. 45

NIEDZIELA

23

Filipa i Benic.

PONIEDZ.

24

Bartłomiej ap.

WTOREK

25

Ludwika, Patr.

ŚRODA

26

NMP. Jasnog.

CZWARTEK

27

Przen. r. ś. Kaz.

PIĄTEK

28

Augustyna

SOBOTA

29

Ścięcie św. Jana

Tydzień 35.

SIERPIEŃ

Wschód słońca d. 30 g. 4 m. 44.—Zachód g. 18 m 29.

NIEDZIELA

30

Róży Lim. Fel.

PONIEDZ.

31

Rajmunda

WRZESIEŃ.

WTOREK

1

Bronisławy

ŚRODA

2

Stefana kr. węg.

CZWARTEK

3

Zenona, Euf.

PIĄTEK

4

Rozalji i Róży

SOBOTA

5

Wawrzyńca

Tydzień 36.

WRZESIEŃ

Wschód słońca d. 6 g. 4 m. 55.— Zachód g. 18 m. 13.

NIEDZIELA	
6	
Zacharjasza	
PONIEDZ.	
7	
Anastazji	
WTOREK	
8	
Nar. N. P. M.	
ŚRODA	
9	
Gorgonjusza	
CZWARTEK	
10	
Mikołaja z Tol.	
PIĄTEK	
11	
Prota, Jacka	
SOBOTA	
12	
Walerjana	

WRZESIEŃ

Wschód słońca d. 13 g. 5 m. 06.— Zachód g. 17 m. 56.

NIEDZIELA	
13	
Filipa, Aleks.	
PONIEDZ.	
14	
Pod. św. Krzyża	
WTOREK	
15	
Nikodema	
ŚRODA	
16	
Kornela, Euz.	
CZWARTEK	
17	
Piętn. św. Fran.	
PIĄTEK	
18	
Józefa z K.	
SOBOTA	
19	
Januarego †	

WRZESIEŃ

Wschód słońca d. 20 g. 5 m. 18.—Zachód g. 17 m. 40.

NIEDZIELA

20

Eustachego

PONIEDZ.

21

Mateusza ap.

WTOREK

22

Tomasza z W.

ŚRODA

23

Lina m., Tekli

CZWARTEK

24

N.M.P. od w. n.

PIĄTEK

25

Ładysława

SOBOTA

26

Cyprjana

WRZESIEŃ

Wschód słońca d. 27 g. 5 m. 30.—Zachód g. 17 m. 24.

NIEDZIELA

27

P. św. Stanisł.

PONIEDZ.

28

Wacława

WTOREK

29

Michała Arch.

ŚRODA

30

Hieronima

PAŹDZIERNIK

CZWARTEK

1

Remigjusza

PIĄTEK

2

Aniołów Str.

SOBOTA

3

Kandyda

PAŹDZIERNIK

Wschód słońca d. 4 g. 5 m. 41.—Zachód g. 17 m. 07.

NIEDZIELA	
4	
Franciszka	
PONIEDZ.	
5	
Placydy m.	
WTOREK	
6	
Brunona, Rom.	
ŚRODA	
7	
Wincent. Kadł.	
CZWARTEK	
8	
Laurencji	
PIĄTEK	
9	
Djonizego	
SOBOTA	
10	
Franc., Pauliny	

Tydzień 41.

PAŹDZIERNIK

Wschód słońca d. 11 g. 5 m. 53.—Zachód g. 16 m. 52

NIEDZIELA	
11	
Germana	
PONIEDZ.	
12	
Maksymiljana	
WTOREK	
13	
Edwarda	
ŚRODA	
14	
Kaliksta Ewar.	
CZWARTEK	
15	
Jadwigi Teresy	
PIĄTEK	
16	
Saturnina, Flor.	
SOBOTA	
17	
Wiktora, Małg.	

Tydzień 42.

PAŹDZIERNIK

Wschód słońca d. 18 g. 6 m. 05.—Zachód g. 16 m. 36.

NIEDZIELA

18

Łukasza

PONIEDZ.

19

Piotra z Al.

WTOREK

20

Jana Kantego

ŚRODA

21

Urszuli, Hilar.

CZWARTEK

22

Filipa, b. m.

PIĄTEK

23

Ignacego

SOBOTA

24

Rafała Arch.

Tydzień 43

PAŹDZIERNIK

Wschód słońca d. 25 g. 6 m. 18.—Zachód g. 16 m. 21.

NIEDZIELA

25

Chryzanta

PONIEDZ.

26

Ewarysta

WTOREK

27

Sabiny, Flor.

ŚRODA

28

Chrystusa kr.

CZWARTEK

29

Zenobjusza

PIĄTEK

30

Edmunda

SOBOTA

31

Lucyli, Anton.

Tydzień 44.

LISTOPAD

Wschód słońca d. 1 g. 6 m. 31. — Zachód g. 16 m. 07.

NIEDZIELA	
1	
Wszystkich Św.	
PONIEDZ.	
2	
Dzień Zadusz.	
WTOREK	
3	
Huberta b.	
ŚRODA	
4	
Karola b.	
CZWARTEK	
5	
Zacharjasza	
PIĄTEK	
6	
Feliksa	
SOBOTA	
7	
Amaranta	

LISTOPAD

Wschód słońca d. 8 g. 6 m. 44. — Zachód g. 15 m. 55.

NIEDZIELA	
8	
Gotfryda	
PONIEDZ.	
9	
Teodora	
WTOREK	
10	
Andrzeja z Aw.	
ŚRODA	
11	
Marcina	
CZWARTEK	
12	
5 Braci Pol.	
PIĄTEK	
13	
Stanisł. Kostki	
SOBOTA	
14	
Józefata	

LISTOPAD

Wschód słońca d. 15 g. 6 m. 56.—Zachód g. 15 m. 44.

NIEDZIELA 15 Leopolda	
PONIEDZ. 16 Edmunda, Otm	
WTOREK 17 Salomei	
ŚRODA 18 Anieli m.	
CZWARTEK 19 Elżbiety wd.	
PIĄTEK 20 Feliksa Wal.	
SOBOTA 21 Alberta b. w.	

LISTOPAD

Wschód słońca d. 22 g. 7 m. 8. — Zachód g. 15 m. 35.

NIEDZIELA 22 Cecylji, Filem.	
PONIEDZ. 23 Klemensa	
WTOREK 24 Jana od Krzyża	
ŚRODA 25 Katarzyny p.	
CZWARTEK 26 Sylwestra op.	
PIĄTEK 27 Walerjana	
SOBOTA 28 Grzegorza III p.	

LISTOPAD

Wschód słońca d. 29 g. 7 m. 19.—Zachód g. 15 m. 29

NIEDZIELA	
29 Saturnina	
PONIEDZ.	
30 Andrzeja	

GRUDZIEŃ

WTOREK	
1 Eligjusza b.	
ŚRODA	
2 Bibjanny	
CZWARTEK	
3 Franciszka	
PIĄTEK	
4 Barbary, Piotra	
SOBOTA	
5 Anast., Krysp.	

Tydzień 49.

GRUDZIEŃ

Wschód słońca d. 6 g. 7 m. 29.—Zachód g. 15 m. 25.

NIEDZIELA	
6 Mikołaja b. i w.	
PONIEDZ.	
7 Ambrożego	
WTOREK	
8 Niep. Pocz. NMP.	
ŚRODA	
9 Leokadji	
CZWARTEK	
10 N.M.P. Loret.	
PIĄTEK	
11 Damazego	
SOBOTA	
12 Aleksandra	

Tydzień 50.

GRUDZIEŃ

Wschód słońca d. 13 g. 7 m. 37.—Zachód g. 15 m. 24.

NIEDZIELA	
13 Łucji p. m.	
PONIEDZ.	
14 Izydora	
WTOREK	
15 Wiktora	
ŚRODA	
16 Euzebjusza	
CZWARTEK	
17 Łazarza	
PIĄTEK	
18 Grajana	
SOBOTA	
19 Tymoteusza	

Tydzień 51.

GRUDZIEŃ

Wschód słońca d. 20 g. 7 m. 42.—Zachód g. 15 m. 25

NIEDZIELA	
20 Teofila, Julj.	
PONIEDZ.	
21 Tomasza	
WTOREK	
22 Zenona, Honor.	
ŚRODA	
23 Wiktorji	
CZWARTEK	
24 Adama i Ewy	
PIĄTEK	
25 Boże Narodz.	
SOBOTA	
26 Szczepana	

Tydzień 52.

GRUDZIEŃ.

Wschód słońca d. 27 g. 7 m. 45.— Zachód g. 15 m. 29

NIEDZIELA

27

Jana ap. i ew.

PONIEDZ.

28

Młodzianków

WTOREK

29

Tomasza K.

ŚRODA

30

Sabiny

CZWARTEK

31

Sylwestra pap.

Tydzień 53.

Notatki osobiste.

Nr. zegarka

Nr. rewolweru

Nr. obuwia

Nr. kołnierzyka

Rocznicze rodzinne i znajomych.

Dzień	Miesiąc	Imię i nazwisko

Moje zobowiązania pieniężne.

Data	K o m u	Suma		Data zwrotu
		zł.	gr.	

Moje zobowiązania pieniężne.

Data	K o m u	Suma		Data zwrotu
		zł.	gr.	
	Pierwszy Jordana	5		
	ca 12,00 ² tytku supitarsko			
	po 220 zł =	265,0		
	10 ² tytku siłowego			
	po 180 =	180,0		
	usunięcie ścian			
	rozprawy i inne			
	liczby i materiały	5700		
	w terenie narząd	600		

60 6745,02

Moi dłużnicy.

Data	K t o	Suma		Data zwrotu
		zł.	gr.	
				22
		265		12
		180		44
		5700		22
		600		67
		<u>6745</u>		

NOTATKI.

w rachunku w rachunku:
 rachunek № 8 Libelta 9 3337,48
 " " 9 " 5862,96
 z Cichy nie rachunku w rachunku
 rachunek № 13 " 2443,76
 " " 14 " 2960,88
 Libelta " (15) " 4333,36
 " " (:16:) 1616,40
 " " (:17:) 1295,54
 Libelta (:18:) 5417,52
 " (:19:) 6789,48
 Piskoc (:20:) 3309,36
 " 2 dnia 19. VII 4637,72

w rachunku do Karcowego Rachunku Cicha 17

NOTATKI.

385,60

Rachunek do Karcowego
 12 dnia 19. VII

✓ 5600
 ✓ 4200
 X 1500
 4200
 1500
 1200
 5400
 5860,68 - (5500) do wydatku
 3000,96 (3000) " " " "

Karcowey Rach. X
 Libelta 2478,00
 z Cichy 1575,92

4216,32
 2478,00
 1575,92
 8269,24

4216,32 ✓
 9585,92

I. Wykaz dni świątecznych w roku 1931 wolnych od zajęć służbowych.

1.	Wszystkie niedziele	
2.	Nowy Rok	1 stycznia
3.	Trzech Króli	6 stycznia
4.	Oczyszczenie N. M. P.	2 lutego
5.	Drugi dzień Wielkiej Nocy	6 kwietnia
6.	Trzeciego Maja	3 maja
7.	Wniebowstąpienie P.	14 maja
8.	Drugi dzień Ziel. Świątek	25 maja
9.	Boże Ciało	4 czerwca
10.	Św. Piotra i Pawła	29 czerwca
11.	Wniebowzięcie N. M. P.	15 sierpnia
12.	Wszystkich Świętych	1 listopada
13.	Niepokal. Poczęcie N.M.P.	8 grudnia
14.	Boże Narodzenie	25 i 26 grudnia

II. Święta ruchome.

Święta ruchome rzymsko-katolickie w latach 1927—1933 podaje poniższa tabelka:

Rok	Popielec	Wielkanoc
1931	18 lutego	5 kwietnia
1932	10 lutego	27 marca
1933	1 marca	17 kwietnia
1934	14 lutego	1 "
1935	6 marca	21 "
1936	26 lutego	12 "

Rok	Wniebowstąpienie Pańskie	Zesłanie Ducha Św.	Boże Ciało
1931	14 maja	24 maja	4 czerwca
1932	5 "	15 "	26 maja
1933	25 "	4 czerwca	15 czerwca
1934	10 "	20 maja	31 maja
1935	30 "	9 czerwca	20 czerwca
1936	21 "	31 maja	11 "

Początek astronomiczny pór roku.

Początek wiosny	dnia 20 marca	o godz. 21.
" lata	" 21 czerwca	o godz. 17.
" jesieni	" 23 września	o godz. 8.
" zimy	" 22 grudnia	o godz. 3.

III. Przepisy pocztowo-telegraficzne.

Taryfa pocztowa.

1. Listy zwykłe.

a) W kraju i do Gdańska:

Za listy wagi do 20 g	25 gr.
" " " od 20 g do 250 g	50 "
" " " od 250 g do 500 g	80 "
" kartki pocztowe zwykłe	15 "
" " " z odpowiedzią	30 "
Za druki wagi do 25 g	5 gr.
" " " od 25 g do 50 g	10 "
" " " od 50 g do 100 g	15 "
" " " od 100 g do 250 g	25 "
" " " od 250 g do 500 g	50 "
" " " od 500 g do 1000 g	60 "

b) Zagranicę:

Za listy wagi do 20 g	50 gr.
" każde dalsze 20 g	30 "
Za kartki pocztowe pojedyncze	30 "
" " " z odpowiedzią	60 "

Za druki każde 50 g	10 "
Do Austrii, Czechosłowacji, Rumunii i Węgier:	
Za listy wagi do 20 g	40 "
" każde dalsze 20 g	30 "
Za kartki pocztowe pojedyncze	25 "
" " " z odpowiedzią	50 "

2. Listy polecane.

Za polecenie listów w kraju dopłaca się	50 gr.
" " " zagranicę " "	60 "

3. Expres.

Za expres w kraju dopłaca się	80 gr.
" " " zagranicę " "	100 "

4. Listy wartościowe.

- Listy wartościowe — a) opłata jak za listy polecane odpowiedniej wagi
 b) należność asekuracyjna od deklarowanej wartości za każde 100 zł. lub części tychże 10 gr.
 c) opłata dodatkowa 10 "

Wartość podana nie może przekraczać 10.000 złotych.

5. Paczki zwykłe.

a) Opłata od wagi:

Waga	S t r e f a			
	1	2	3	4
	do 100 km.	ponad 100-300 km.	ponad 300-600 km.	ponad 600 km.
Do 1 kg.	60 gr.	80 gr.	100 gr.	120 gr.
ponad 1 kg. do 3 kg.	80 "	120 "	160 "	200 "
" 3 " " 5 "	120 "	180 "	240 "	300 "
" 5 " " 10 "	180 "	260 "	400 "	600 "
" 10 " " 15 "	250 "	400 "	600 "	800 "
" 15 " " 20 "	350 "	600 "	800 "	1000 "

b) Opłata dodatkowa bez względu na wagę paczki 10 gr.

6. Paczki wartościowe.

- a) Opłata od wagi jak pod 5;
b) należność asekuracyjna za każde 100 zł. podanej wartości lub ich część 10 „
c) Należność manipulacyjna do 100 zł. podanej wartości 20 „
 ponad 100 zł. 40 „
d) Opłata dodatkowa 10 „
Składowe od paczki za każdy dzień zwłoki 35 „
Wartość podana nie może przekraczać 10.000 zł.

7. Przekazy pocztowe.

Za przekazy zwykłe do 10 zł.	15 gr.
„ „ „ od 10—25 zł.	30 „
„ „ „ „ 25—50 „	45 „
„ „ „ „ 50—100 „	65 „
„ „ „ „ 100—250 „	90 „
„ „ „ „ 250—500 „	130 „
„ „ „ „ 500—750 „	175 „
„ „ „ „ 750—1000 „	215 „
Opłata dodatkowa	5 „

Taryfa telegraficzna.

1. Telegramy

Za telegramy zwykłe zamiejscowe i miejscowe od wyrazu	15 gr.
Nadto od każdego telegramu opłata zasadnicza	50 „
Za telegramy pilne od wyrazu	45 „

Nadto od każdego telegramu opłata zasadnicza 50 „

2. Przekazy telegraficzne.

- a) opłata za przekaz pocztowy;
b) należność manipulacyjna za sporządzenie telegramu przekazowego 20 gr
c) należność telegraficzna za telegram przekazowy i ewent. korespondencję osobistą;
d) należność za pośpieszne doręczenie.

Taryfa telefoniczna.

Za rozmowy telefoniczne międzymiastowe opłaca się za każde trzy minuty rozmowy przy odległości do 25 kilometrów 50 gr.
„ 50 „ 100 „
„ 100 „ 160 „
„ 200 „ 300 „
Za każde dalsze 100 km. po 60 „
Za rozmowy pilne pobiera się opłatę potrójną.

Odszkodowanie za zgubienie przesyłki poczonej w obrocie wewnętrznym wynosi — 10 zł.

Odszkodowanie za paczki bez podanej wartości w razie zaginięcia, ubytku lub uszkodzenia zawartości paczki, wypłaca się według zwyyczajnej wartości, jaką zaginione, brakujące lub uszkodzone przedmioty posiadały w chwili i w miejscu nadania, nie może jednak przekraczać 1 zł. 50 gr. za kilogram wagi brutto, przyczem część kilograma liczy się za cały.

IV. Kalendarz stały.

A.		B.												C.						
1801—1900	1901—1900	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Pazdziern.	Listopad.	Grudzień	Niedziela	Poniedział.	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota
01	29	57	85	—	25	53	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
02	30	58	86	—	26	54	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
03	31	59	87	—	27	55	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
04	32	60	88	—	28	56	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
05	33	61	89	—	29	57	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
06	34	62	90	—	30	58	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
07	35	63	91	—	31	59	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
08	36	64	92	—	01	60	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
09	37	65	93	—	02	61	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
10	38	66	94	—	03	62	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
11	39	67	95	—	04	63	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	40	68	96	—	05	64	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
13	41	69	97	—	06	65	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
14	42	70	98	—	07	66	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
15	43	71	99	—	08	67	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
16	44	72	—	—	09	68	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
17	45	73	—	—	10	69	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
18	46	74	—	—	11	70	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
19	47	75	—	—	12	71	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
20	48	76	—	—	13	72	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
21	49	77	00	—	14	73	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	50	78	—	—	15	74	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
23	51	79	—	—	16	75	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
24	52	80	—	—	17	76	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
25	53	81	—	—	18	77	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
26	54	82	—	—	19	78	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
27	55	83	—	—	20	79	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
28	56	84	—	—	21	80	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7

Objaśnienie.

Odnajdujemy w tablicy A rok, o który nam chodzi i odszukujemy w tablicy B liczbę w równej linii z nim leżącą pod odpowiednim miesiącem. Do liczby tej dodajemy datę miesiąca. Otrzymaoną w ten sposób cyfrę odszukujemy w tablicy C. Znajdujący się nad nią dzień będzie dniem, o który nam chodzi.

Przykład: Którego dnia w tygodniu było 30. X. 1892.

Odpowiedź: Tablica A i B — 6; 6+30=36; tablica C: liczba 36 pod niedzielą.

V. Przepisy Kolejowe.

1. Sprzedaż biletów. Podróżny, rozpoczynając jazdę, musi nabyć bilet na przejazd. Kasy biletowe winny być otwarte na stacjach o większym ruchu przynajmniej na godzinę, na innych stacjach przynajmniej na pół godziny przed odejściem odnośnego pociągu.

Na pięć minut przed odejściem pociągu kolej ma prawo odmówić sprzedaży biletu.

2) Zniżka za przejazd dzieci. Podróżny może wieźć ze sobą bezpłatnie bez biletu tylko dwoje dzieci do ukończonego czwartego roku życia, o ile nie żąda dla nich osobnego miejsca.

Dzieci po ukończeniu czwartego roku aż do ukończenia dziesięciu lat życia, przewozi się za połowę normalnej ceny taryfowej.

Zniżka dla dzieci stosuje się wyłącznie do biletów taryfy normalnej, do biletów zaś według taryfy ulgowej jedynie tylko wtedy, gdy odnośna taryfa ulgowa to przewiduje.

2) Czas ważności biletów.

Czas ważności biletów:

na odległość do 150 km. 1 dobę
na każde dalsze rozpoczęte 200
km odległości 1 dobę

Dzień datowania biletu uważa się jako pierwszy pełny dzień jego ważności. Bilet wydany na pociąg odchodzący według rozkładu jazdy o północy, otrzymuje datę następnego.

Podróż ma być ukończona najpóźniej o północy ostatniego dnia ważności biletu. Podróżny jednak z biletom o jednodniowej ważności, o ile rozpoczął podróż w dniu datowania biletu, ma prawo dojechać bez przerwy do stacji przeznaczenia nawet po północy.

4) Zajmowanie miejsc, przedziały dla kobiet i t. d.

Podróżni winni przy zajmowaniu miejsc w pociągach stosować się do wskazówek personelu kolejowego; na żądanie podróżnego personelu kolejowy obowiązany jest mu wskazać miejsce w pociągu.

Podróżnemu wolno wsiadając założyć wolne miejsce dla siebie i dla każdej z nim jadącej osoby, której bilet może okazać. Kto opuszcza miejsce, nie założywszy go, traci do niego prawo.

W każdym pociągu, którego przebieg trwa więcej niż 3 godziny, musi być najmniej po jednym przedziale II i III klasy, przeznaczonym wyłącznie dla kobiet.

Mężczyźni nie mogą zajmować miejsc w przedziałach dla kobiet nawet za ich zezwoleniem. Kobietom wolno chłopców do ukończonego 10-go roku życia brać ze sobą do przedziału dla kobiet.

W przedziale dla kobiet i dla niepalących nie wolno palić nawet za zezwoleniem współpodróżnych. Jeżeli cały wagon przeznaczony został dla niepalących, nie wolno w nim palić nawet na korytarzu.

Otwieranie okien wagonu dozwolone jest tylko za zgodą wszystkich podróżnych, jadących w przedziale.

5) Przerwy jazdy na stacjach pośrednich. Bilety, ważne na jedną dobę nie dają prawa przerwy podróży; bilety ważne na 2 doby, uprawniają do jednorazowej, a bilety z ważnością dłuższą do dwukrotnej przerwy w podróży. Przerwa w podróży nie przedłuża czasu taryfowej ważności biletu.

Przerwaną podróż można na nowo podjąć także z innej stacji, leżącej na tej samej drodze bliżej stacji przeznaczenia.

W granicach czasu ważności biletu nie ogranicza się długości trwania przerwy.

Za przerwę podróży nie uważa się oczekiwania na najbliższy pociąg, dający połączenie stosownie do rozkładu jazdy nawet na wypadek nocowania.

Podróżny, który przerywa podróż, powinien przedstawić swój bilet do poświadczenia właściwemu organowi stacyjnemu zaraz po przybyciu pociągu, którym przyjechał.

6) Zmiana klasy lub pociągu. Na stacji wyjazdu podróżny ma prawo nie później niż 5 minut przed odejściem pociągu żądać wymiany swego biletu na bilet klasy wyższej za dopłatą różnicy cen. Kolej żelazna ma prawo odmówić wymiany, jeżeli bilet jest już przecięty przez kontrolę.

Za dopłatą, ustaloną w taryfie, oraz po uprzednim zgłoszeniu konduktorowi, można jechać całą drogę lub tylko część w klasie wyższej niż w tej, na którą bilet opiewa.

6) Podróżny bez ważnego biletu. Bilety peronowe. Podróżny, który nie może okazać ważnego na przejazd biletu, obowiązany jest, niezależnie od odpowiedzialności karnej, zapłacić podwójną cenę biletu za drogę przebyłą, jeżeli zaś stacji wyjazdu nie można odrazu i z całą pewnością stwierdzić — podwójną cenę biletu za całą drogę, którą przebył pociąg, jednakże nie mniej niż 5 zł.

Podróżny, który bez wezwania uprzedzi konduktora, że nie mógł kupić biletu, powinien uiścić cenę pojedynczą oraz dopłatę 1 zł.; ogółem jednak nie więcej niż podwójną cenę tego biletu.

Osoby, wchodzące do zamkniętych części stacji bez biletu na przejazd, powinny posiadać bilet peronowy, który należy okazać przy wejściu i oddać przy opuszczeniu tej części stacji.

Bilet peronowy nie daje prawa wstępu do wagonu. Kto bez ważnego biletu wstępuje na peron — powinien zapłacić 1 zł.

Kto bez biletu jazdy wejdzie do pociągu, przygotowanego do odjazdu, powinien zapłacić 5 złotych.

8) Bagaż ręczny. Podróżnym wolno brać ze sobą bezpłatnie do wagonów osobowych przedmioty łatwe do noszenia (bagaż ręczny). Każdy podróżny ma dla swego bagażu ręcznego do dyspozycji tylko przestrzeń nad miejscem, które zajmuje i pod temże. Bagaż ręczny nie może ważyć więcej niż 25 kg.

9) Spóźnienie się pociągów; utrata połączeń.

Jeżeli wskutek spóźnienia się pociągu podróżny utracił połączenie z innym pociągiem lub, jeżeli pociąg odwołano na całym lub częściowym jego przebiegu, podróżny zaś chce dalej odbywać podróż, kolej żelazna jest obowiązana przewieźć go z bagażem, o ile to możliwe i bez żadnej dopłaty pociągiem, dążącym ku tej samej stacji przeznaczenia na tej samej linii lub, jeżeli to umożliwi podróżnemu przyjazd do stacji przeznaczenia z mniejszym opóźnieniem, na innej linii, należącej do tej samej kolei żelaznej.

Zawiadowca stacji powinien w danym razie poświadczyć na bilecie, że podróżny utracił połączenie lub, że odwołano pociąg; w razie zaś potrzeby przedłużyć ważność biletu, zaświadczyć bilet jako ważny na nową linię przejazdu, na wyższą klasę, lub na pociąg o wyższej opłacie za przejazd.

10) Taryfa kolejowa.

Opłaty za przejazd pociągami osobowymi oblicza się: na odległość do 50 km, — kilometrycznie, od 51 do 100 — strefami po 5 km, a ponad 100 km — strefami po 10 km, przy czem każda zaczęta strefa liczy się za pełną.

Ceny biletów klasy III-iej:

za kilometry od 1 do 200 — po 6,6 gr.
" do " " 200 " 400 — " 5,4 "
doliczane do ceny biletu 13 zł. 20 gr. za pierwsze 200 km.

za kilometry od 400 do 600 po 4,2 gr. doliczane do ceny 24 zł., przypadające za pierwsze 400 km.

Ceny biletów dodatkowych kl. III. na pociągi pośpieszne wynoszą:

na odległość	do 100 km.	— 1,80 gr.
"	" od 101 "	200 " — 3,40 "
"	" " 201 "	300 " — 4,80 "
"	" " 301 "	400 " — 6,00 "

Ceny biletów kl. II są 1 i pół raza wyższe niż kl. III.

VI. Miary i wagi.

I. System metryczny.

System metryczny obowiązuje we wszystkich państwach Europy prócz Anglii i Danii. Jednostką zasadniczą układu metrycznego jest metr, równający się jednej dziesięciomiljonowej części ćwiartki południka paryskiego.

a) Miary długości. Metr (m); $\frac{1}{10}$ m = 1 decymetr (dm); $\frac{1}{100}$ m = 1 centymetr (cm); $\frac{1}{1000}$ m = 1 milimetr (mm); 1000 m = 1 kilometr (km); 100 m = 1 hektometr (hm); 10 m = 1 dekametr (dkm).

b) Miary powierzchni. Jednostką zasadniczą jest metr kwadratowy (m^2), równający się powierzchni kwadratu o boku równym 1 m; $\frac{1}{100}$ m^2 = 1 decymetr kwadratowy (dm^2); $\frac{1}{10000}$ m^2 = 1 centymetr kwadratowy (cm^2); $\frac{1}{1000000}$ m^2 = 1 milimetr kwadratowy (mm^2); 100 m^2 = 1 ar (a); 10.000 m^2 = 100 a = 1 hektar (ha); 1.000.000 m^2 = 10.000 a = 100 ha = 1 kilometr kwadratowy (km^2).

c) Miary objętości. Jednostką miary objętości jest metr sześcienny (kostka o szeroko-

ści, długości i wysokości—1 m); 1 m³ = 1000 decymetrów sześciennych (dm³); 1 dm³ = 1000 centymetrów sześciennych (cm³); 1 cm³ = 1000 milimetrów sześciennych (mm³).

(Dla ciał płynnych i sypkich): Jednostką dla ciał płynnych i sypkich jest liter (l), równy jednemu decymetrowi sześciennemu; 1 l = 10 decylitrom (dl) = 100 centylitrom (cl); 1 dekalitr (dk) = 10 l; 1 hektolitr (hl) = 100 litrów; 1 kilolitr = 1000 l.

d) **Miary wagi.** Jednostką miary wagi jest gram (g), t. j. waga wody destylowanej w objętości jednego centymetra sześciennego przy temperaturze + 4,08° C. przy normalnem ciśnieniu. 1000 g = 1 kilogram (kg) (waga 1 litra wody przy zachowaniu powyższych warunków); 100 g = 1 hektogram (hg); 10 g = 1 dekagram (dkg); 0,1 g = 1 decygram (dg); 0,01 g = 1 centygram (cg); 0,001 g = 1 miligram (mg); 1000 kg = centnar metryczny; 1000 kg = tona.

2. Angielskie.

1 yard = 3 stopom = 36 cali = 91,44 cm
 1 stopa = 12 calom = 30,5 cm
 1 cal = 2,54 cm
 1 mila ang. = 1760 yardów = 1609 m
 1 a cre = 4840 yardów² = 40,4671 ara
 1 quarter = 8 bushels = 290,781 l
 1 funt avoirdupois (avdp) = 16 uncjy po 16 drachm = 0,4536 kg
 1 uncja = 28 g
 1 tona = 20 centnarów = 2240 funtów = 1016 kg
 1 centnar = 112 funtów = 50,803 kg

3. Rosyjskie.

wiorsta = 500 sążniom = 1067 m
 sążeń = 7 stopom = 3 arszynom = 2,133 m
 stopa = 12 calom = 30,48 cm
 cal = 10 linjom = 2,54 cm
 arszyn = 16 wierszkom = 28 calom = 71,12 cm
 wierszok = 1,75 cala = 4,44 cm

dzieścina = 2400 sążni kw. = 109,25 arom
 wiadro = 12,299 litrom
 1 funt = 32 łutom = 96 złotnikom = 409,51 g
 1 złotnik = 96 dolom = 4,2658 g
 1 dola = 0,0443 grama
 1 pud = 40 funtom = 16,38 kg

4. Nowo-polskie.

sążeń = 3 łokciom = 1,728 m
 łokieć = 2 stopom = 57,6 cm
 stopa = 12 calom = 28,8 cm
 cal = 12 linjom = 2,4 cm
 morga = 300 prętom² = 55,9872 arom = 0,5598 ha
 włoka = 30 morgom = 16,796 ha
 korzec = 32 garncom = 1,28 hl
 garniec = 4 kwartom = 4 l
 kwarta = 4 kwaterkom = 1 l
 funt = 32 łutom = 405,5 g

5. Różne.

1 mila geograficzna = 7420,4 m
 1 mila morska = 1852 m
 1 morga magdeb. = 25,532 a
 1 kilogramometr lub Joule = praca potrzebna do podniesienia 1 kg na 1 m
 P. S. (siła końska) = 75 kg m/sek = praca, potrzebna do podniesienia 75 kg w 1 sek. na wysokość 1 m
 Siła ludzka w przybliżeniu = 1/3 P. S.
 1 P. S. = 736 watów
 1 K. M. = 76 kg m/sek = 746 Watt = 1,013 P. S.

6. Porównanie miar ciepłoty.

<i>Celsjusz (C),</i>	<i>Réaumur (R) i Fahrenheit (F)</i>
-30C = -24R = -22F	+ 5C = + 4R = + 41F
-25C = -20R = -13F	+ 10C = + 8R = + 50F
-20C = -16R = -4F	+ 15C = + 12R = + 59F
-15C = -12R = + 5F	+ 20C = + 16R = + 68F
-10C = -8R = + 14F	+ 25C = + 20R = + 77F
-5C = -4R = + 23F	+ 30C = + 24R = + 86F
0C = 0R = + 32F	+ 100C = + 80R = + 212F

VII. Statystyka Polski *)

1. Położenie geograficzne Polski.

Najdalsze wysunięcie granicy państwowej:
na północ 55° 51' szerokości północnej (w pow. brasławskim woj. wileńskiego),

na południe 47° 44' szerokości północnej (w pow. kosowskim woj. stanisławowskiego),

na zachód 15° 47' długości wschodniej od Greenwich (w pow. międzychodzkiem woj. poznańskiego),

na wschód 28° 22' długości wschodniej od Greenwich (w pow. dziśnieńskim woj. wileńskiego).

Rozciągłość z południa na północ wynosi 8° 07', co odpowiada 903 km.

Rozciągłość z zachodu na wschód wynosi 12° 35', co odpowiada 864 km, liczonym na równoleżniku 52°.

2. Granice Polski.

Wybrzeże morskie	140 km.
W tem zatoka Pucka	68 „
Granica z Niemcami	1912 „
W tem z Prusami Wschodnimi	607 „
Granica z W. M. Gdańskiem	121 „
Granica z Litwą	507 „
Granica z Łotwą	109 „
Granica ze Związkiem Sowieckich Socjalistycznych Republik	1412 „
Granica z Rumunją	349 „
Granica z Czechosłowacją	984 „

*) Dane statystyczne są zaczerpnięte z wydawnictw Głównego Urzędu Statystycznego.

Ogółem 5534 km., w tem granicy morskiej 140 km. (2,5%).

Na 1 km granicy ogólnej przypada 70,2 km² powierzchni, na 1 km. granicy morskiej przypada 2.774,2 km² powierzchni.

3. Powierzchnia i podział administracyjny Polski w dniu 1. IV. 1930 r.

Grupy województw Województwa	Powierzchnia tys. km. ²	Liczba		
		powiatów	miast	gmin wiejsk. i obsz. dworsk.
Polska	388,4	282	634	14812
Woj. centralne	137,7	93	227	1298
M. st. Warszawa	0,1	3	1	—
Warszawskie	29,4	23	59	298
Łódzkie	19,0	14	46	232
Kieleckie	25,8	19	39	311
Lubelskie	31,1	20	33	277
Białostockie	32,3	14	49	180
Woj. wschodnie	124,5	37	60	374
Wileńskie	29,1	9	15	98
Nowogródzkie	22,8	8	9	87
Poleskie	42,3	10	17	92
Wołyńskie	30,3	10	19	97
Woj. zachodnie	47,1	69	169	7972
Poznańskie	26,5	38	118	4643
Pomorskie	16,4	20	33	2028
Śląskie	4,2	11	18	401
Woj. południowe	79,1	83	178	6068
Krakowskie	17,5	23	53	1881
Lwowskie	26,9	28	61	2195
Stanisławowskie	18,4	15	29	900
Tarnopolskie	16,3	17	35	1092

4. Ludność.

W chwili obecnej Polska liczy 30.700.000 mieszkańców.

Pod względem zaludnienia zajmuje 6 miejsce w Europie (po Z. S. S. R., Niemczech, W. Brytanji, Francji i Włoszech).

Na 1 km. wypada 79,1 mieszkańców.

W ogólnej liczbie ludności przy spisie 1921 roku było: polaków — 69,2^o/_o, rusinów — 14,3^o/_o, żydów — 7,8^o/_o, białorusinów — 3,9^o/_o, niemców — 3,8^o/_o, i innych — 1,0^o/_o.

Największy odsetek Polaków liczy województwo krakowskie (93,1^o/_o), najmniejszy — województwo wołyńskie (16,8^o/_o).

Roczny przyrost ludności wynosi około 400.000.

Poza granicami państwa polskiego znajduje się około 7 milionów polaków.

Ludność miast (w tysiącach): Warszawa — 1109, Łódź — 607, Poznań — 248, Lwów — 241, Kraków — 211, Wilno — 202, Katowice — 128, Lublin — 119, Bydgoszcz — 119, Królewska Huta — 115, Sosnowiec — 103, Częstochowa — 96, Białystok — 91, Radom — 62, Stanisławów — 60, Grudziądz — 53, Przemyśl — 51, Toruń — 51, Kalisz — 51, Tarnów — 48, Grodno — 46, Brześć n/B. — 45, Kołomyja — 41, Kielce — 41, Tarnopol — 40, Będzin — 40, Piotrków — 40, Włocławek — 40, Pabjanice — 35.

Skład zawodowy (w odsetkach): 1) rolnictwo, leśnictwo, hodowla, ogrodnictwo i rybactwo — 63,8; 2) górnictwo i przemysł — 15,4; 3) komunikacja i transport — 3,3; 4) handel i ubezpieczenia — 6,2; służba publiczna i wolne zawody — 2,9; 6) wojsko — 1,0; 7) inne zawody — 6,7.

Według wyznań (w odsetkach): 1) rzymsko-katolickie — 64; 2) grecko-katolickie — 10,9; 3) prawosławne — 12,3; 4) mojżeszowe — 9,8; 5) ewangelickie — 2,8; 6) inne — 0,2.

Wychodźtvo ogółem 243,3
(w tysiącach).

Wychodźtvo ogółem 243,3
Do krajów europejskich 178,0
w tem: do Francji 81,5
do Niemiec 87,2
Do krajów pozaeuropejskich 65,3
w tem: do St. Zjednoczonych A. P. 9,3
do Kanady 21,7
do Ameryki Południowej 1,1
do Palestyny 1,9
Powrót wychodźców 104,5
Z krajów europejskich 97,9
w tem: z Francji 8,4
z Niemiec 82,0
Z krajów pozaeuropejskich 6,6
w tem: ze St. Zjednoczonych A. P. 0,9
z Kanady 1,5
z Ameryki Południowej 0,0
z Palestyny 0,6

6. Rolnictwo.

a) **Użytkowanie gruntów.** Na ogólną powierzchnię 37.661.300 ha: gruntów ornych — 18.307.800 ha, czyli 48,6^o/_o, łąk — 3.838.000 ha, czyli 10,2^o/_o, pastwisk — 25.285.000 ha, czyli 6,7^o/_o, lasów — 9.062.100 ha, czyli 24°/_o, innych gruntów i nieużytków — 3.924.800 ha, czyli 10,4^o/_o.

b) **Zasiewy i zbiory.** 1. Zasiewy ważniejszych ziemiopłodów w tysiącach ha w roku 1929: pszenica — 1427, żyto — 5798, jęczmień — 1259, owies — 2192, ziemniaki — 2636, buraki cukrowe — 239. 2. Ogólny zbiór w roku 1929 w milionach kwintali: pszenica — 17,9, żyto — 70,1, jęczmień — 16,6, owies — 29,5, ziemniaki — 317,5. 3. Przeciętny zbiór w roku 1929 z ha w kwintalach: psze-

nica — 12,6, żyto — 12,1, jęczmień — 13,2, owies — 13,5, ziemniaki — 120.

c) **Lasy.** Ogólna powierzchnia — 7.976.000 ha, z czego: własności państwowej — 2.516.000 ha, kościelnej — 85.000 ha, innej publicznej — 85.000 ha, prywatnej — 5.290.000 ha. Drzewostan w odsetkach ogólnej powierzchni zalesionej: sosna — 60, świerk — 12, jodła — 3, inne liściaste — 20.

7. Przemysł.

1. **Robotnicy zatrudnieni w zakładach przemysłowych.** (Stan z dnia 1.1. 28 r.). Górnictwo — 143.634 w 576 zakładach, hutnictwo — 61.815 w 44 zakł., przemysł mineralny — 67.437 w 1678 zakł., przemysł metalowy — 101.351 w 2405 zakł., przemysł chemiczny — 41.353 w 952 zakł., przemysł włókienniczy — 182.103 w 2359 zakł., przemysł papierniczy — 14.205 w 260 zakł., przemysł skórzany — 8.504 w 551 zakł., przemysł drzewny — 71.143 w 2.826 zakł., przemysł spożywczy — 111.853 w 9.536 zakł., przemysł odzieżowy — 17.784 w 1.782 zakł., przemysł budowlany — 30.000 w 1.060 zakł., przemysł poligraficzny — 14.767 w 694 zakł., elektrownie i wodociągi — 9.464 w 277 zakł., fabryki zapalek — 2.226 w 10 zakł.

2. **Produkcja górnicza i hutnicza w roku 1929** (w tysiącach ton). Węgiel kamienny i brunatny — 46.236, ropa naftowa — 675, sól kamienna i warzonka — 569, sole potasowe — 359, ruda żelazna — 659, surowiec żelaza — 704, stal — 1.377, ruda cynkowa — 377, cynk — 169, ruda ołowiana — 17, ołów — 37.

8. Komunikacje.

Koleje. Długość linii kolejowych — 17.208 km., parowozów — 5.215, wagonów osobowych — 11.941, wagonów towarowych — 144.652.

Koleje wąskotorowe. Długość linii kolejowych — 2.288 km., parowozów — 365, wagonów osobowych — 341, wagonów towarowych — 8.023.

Drugi bite. Ogółem — 46.800 km., w tem państwowych — 13.500 km., wojewódzkich — 9.500 km., powiatowych — 21.800 km.

Samochody. Ogółem pojazdów mechanicznych — 43.300, w tem: samochodów osobowych — 30.300, ciężarowych — 6.700, motocykli — 5.900, innych pojazdów mechanicznych — 400.

10. Handel zagraniczny.

a) **Przywóz i wywóz w roku 1929 w milionach złotych.**

Ogółem	przywóz 3111	wywóz 2813
Europa	2402	2680
w tem:		
Anglja	265	288
Austria	181	295
Belgia	72	67
Czechosłowacja	228	296
Francja	214	61
Holandia	113	79
Lotwa	12	85
Niemcy	850	877
Z. S. S. R.	40	81
Rumunia	28	65
Szwajcaria	105	41
Szwecja	57	107
Węgry	33	57
Włochy	84	40
Azja	100	47
Ameryka	514	53
w tem:		
St. Zjedn. A. P.	384	31
Afryka	41	12

b) Najważniejsze towary przywiezione do Polski w roku 1929.

Bawełna 66 tys. ton wartości 271 milj. zł.
Wetna 20 tys. ton wartości 198 milj. zł.
Przędza 6 tys. ton wartości 140 milj. zł.
Tkaniny 5 tys. ton wartości 127 milj. zł.
Rudy 1026 tys. ton wartości 105 milj. zł.
Tłuszcze jadalne 42 tys. ton wartości 87 milj. zł.
Skóry wyprawione 4 tys. ton wartości 86 milj. zł.
Tłuszcze techniczne 51 tys. ton wartości 78 milj. zł.
Żelastwo (szmelc) 516 tys. ton wartości 76 milj. zł.
Samochody 12 tys. ton wartości 71 milj. zł.
Śledzie 100 tys. ton wartości 57 milj. zł.
Tytoń 16 tys. ton wartości 52 milj. zł.
50 Maszyny włókiennicze 8 tys. ton wartości 50 milj. zł.
Miedź i wyroby z miedzi 11 tys. ton wartości 44 milj. zł.
Skóry surowe 15 tys. ton wartości 42 milj. zł.
Kawa 8 tys. ton wartości 37 milj. zł.
Kotły, aparaty i części do ogrzewań 8 tys. ton wartości 37 milj. zł.
Futra surowe 3 tys. ton wartości 37 milj. zł.
Futra wyprawione 0,3 tys. ton wartości 35 milj. zł.
Saletra chilijska 79 tys. ton wartości 35 milj. zł.
Żuźle Thomasa 277 tys. ton wartości 34 milj. zł.
Ryż 56 tys. ton wartości 30 milj. zł.
Pszemica 32 tys. ton wartości 14 milj. zł.

c) Najważniejsze towary wywiezione z Polski w roku 1929.

Węgiel 13.934 tys. ton wartości 384 milj. zł.
Drzewo napółobrobione 1.311 tys. ton wartości 254 milj. zł.
Trzoda chlewna 960 tys. sztuk wartości 185 milj. zł.
Drzewo surowe 2.358 tys. ton wartości 169 milj. zł.
Cynk 140 tys. ton wartości 152 milj. zł.
Jaja 53 tys. ton wartości 143 milj. zł.
Cukier 298 tys. ton wartości 134 milj. zł.
Tkaniny 11 tys. ton wartości 112 milj. zł.
Przędza 6 tys. ton wartości 88 milj. zł.
Mięso 29 tys. ton wartości 88 milj. zł.
Masło 15 tys. ton wartości 88 milj. zł.
Jęczmień 244 tys. ton wartości 82 milj. zł.
Pasza 296 tys. ton wartości 65 milj. zł.
Żyto 200 tys. ton wartości 59 milj. zł.
Wyroby z drzewa 75 tys. ton wartości 57 milj. zł.
Nasiona roślin pastewnych i traw 64 tys. ton wartości 46 milj. zł.
Rury 67 tys. ton wartości 45 milj. zł.
Szyny, żelazo i stal wszelkie 108 tys. ton wartości 36 milj. zł.
Parafina 28 tys. ton wartości 27 milj. zł.
Blacha żelazna i stalowa 50 tys. ton wartości 26 milj. zł.
Fasola 31 tys. ton wartości 23 milj. zł.
Nasiona oleiste 31 tys. ton wartości 23 milj. zł.
Groch 35 tys. ton wartości 20 milj. zł.

**11. Budżet państwa polskiego
na rok 1930/31.**

Wyszczególnienie	Wydat.	Doch.
	w milj. złotych	
Ogółem	2941	3039
w tem: zwyczajne	2752	2840
A. Administracja	2922	1901
Prezydent Rzeczypospolitej	5	0
Sejm i Senat	12	0
Kontrola Państwa	8	0
Prezydjum Rady Ministrów	5	0
M-stwo Spraw Zagranicznych	52	13
" " Wojskowych	827	5
" " Wewnętrznych	253	13
" Skarbu	145	1729
" Sprawiedliwości	133	43
" Przemysłu i Handlu	54	14
" Komunikacji	18	2
" Rolnictwa	60	9
" Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	472	4
" Robót Publicznych	161	34
" Pracy i Opieki Społ.	81	1
" Reform Rolnych	62	6
" Poczt i Telegrafów	3	0
Emerytura	111	28
Renty inwalidzkie i pensje	163	—
Długi państwowe	297	—
B. Przedsiębiorstwa	19	181
w tem: koleje państwowe	—	91
lasy państwowe	—	78
C. Monopole	—	957
w tem: Tytoniowy	—	422
Spirytusowy	—	455

**12. Długi wewnętrzne Polski w dn. 31. XII.
1929 r.**

W milionach złotych.

Ogółem	357,2
5% pożyczka konwersyjna 1924 r.	189,2
10% pożyczka kolejowa 1924 r.	50,8
5% pożyczka premjowa 1926 r. Ser. II.	44,5
5% konwersyjna pożyczka kolejowa 1926 r.	18,3
4% premjowa pożyczka inwestycyjna	41,4
5% renta ziemska	6,4
Bilety skarbowe	0,2
Pozostałość pożyczek, podl. splacie	6,4

**13. Długi zagraniczne Polski w dn. 31. XII.
1929 r.**

W milionach złotych.

6% pożyczka dolarowa 1920 r.	173,8
7% pożyczka włoska 1924 r.	160,2
8% pożyczka amerykańska 1925 r.	248,5
7% pożyczka stabil. 1927 r.	586,2
Długi poaustriackie i powęgierskie	325,2
<u>Zadłużenie w instyt. prywatn. ogółem</u>	43,7
Francja	1,1
Szwecja	42,6
<u>Zadłużenie wobec rządów państw ogółem</u>	2153,2
St. Zjednoczone A. P.	1496,3
Anglja	192,4
Francja	376,8
Włochy	9,7
Szwecja	15,3
Norwegja	44,1
Holandja	17,7
Danja	0,9

VIII. Statystyka zagraniczna.

1. Obszar i ludność ważniejszych państw Europy.

Państwo	Powierzchnia w tys. km. ²	Ludność w tysiącach	na 1 km. ² ludn.
Anglja	245	45 433	185,6
„ z posiadłościami	34 639	451 700	13,1
Austria	83	6 672	79,6
Belgia	30	7 933	260,5
„ z posiadłościami	2 470	21 377	8,6
Bułgaria	103	5 597	54,3
Czechosłowacja . .	140	14 439	102,9
Dania	43	3 487	81,2
„ z posiadłościami	2 317	3 627	1,6
Estonja	48	1 125	23,4
Finlandja	344	3 583	9,2
Francja	551	41 020	74,4
„ z posiadłościami	11 602	101 162	8,7
Gdańsk	2	395	196,7
Grecja	130	6 205	47,7
Hiszpanja	505	22 444	44,4
„ z posiadłościami	532	22 649	42,6
Holandja	34	7 731	225,9
„ z posiadłościami	2 076	60 682	29,2
Jugosławja	249	13 290	53,4
Litwa	56	2 286	41,1
Luksemburg	3	285	110,3
Łotwa	66	1 883	28,6
Niemcy	471	64 223	136,5
Norwegja	324	2 797	8,6
Polska	388	30 700	78,3
Portugalja	92	6 540	71,1
„ z posiadłościami	2 520	15 386	6,1
Rumunja	295	17 694	60,0
Szwajcarja	41	3 987	96,5
Szwecja	439	6 088	13,9
Węgry	93	8 526	91,8
Włochy	310	40 796	131,6
„ z z posiadłościami	2 422	42 975	17,7
Z. S. S. R.	21 177	147 029	6,9

2. Posiadłości państw europejskich w innych częściach świata.

Państwa	Powierzchnia w tys. km. ²	Ludność w milionach	Państwa	Powierzchnia w tys. km. ²	Ludność w milionach
W Ameryce			W Afryce		
Anglja	10554	12,1	Anglja	10030	54,2
Dania	2170	0,0	Belgia	2440	13,4
Francja	93	0,5	Francja	9984	39,3
Holandja	142	0,2	Hiszpanja	27	0,2
W Azji			Portugalja	2405	7,8
Anglja	5300	333,7	Włochy	2109	2,1
Francja	940	23,0	W Oceanji		
Holandja	1900	52,7	Anglja	8509	8,9
Portugalja	23	1,0	Francja	35	0,3
Włochy	3	0,1			

3. Ludność niektórych państw według języka lub narodowości w odsetkach.

Belgia.		Jugosławja.	
Język:		Język:	
Flandamski	43	Serbski i kroacki	74
Francuski	39	Słoweński	9
Flamandz. i franc.	13	Niemiecki	4
Inne	5	Węgierski	4
		Albański	4
		Inne	5
Czechosłowacja.		Łotwa.	
Narodowość:		Narodowość:	
Czesko-słowacka	66	Lotewska	73
Niemiecka	23	Rosyjska	13
Węgierska	6	Żydowska	5
Inne	5	Niemiecka	4
		Inne	5

Szwajcaria.	Słowacki	2
	Inne	1

Jezyk:

Niemiecki	71
Francuski	21
Włoski	6
Inne	2

Węgry.

Jezyk:

Węgierski	90
Niemiecki	7

Z. S. S. R.

Narodowość:

Rosyjska	53
Ukraińska	21
Białoruska	3
Żydowska	2
Inne	21

4. Miasta liczące powyżej 1.000.000 mieszkańców.

(w tysiącach)

Europa		Hankou	1.320
Londyn	7.826	Bombaj	1.176
Berlin	4.024	Szanghaj	1.000
Paryż	2.871	Afryka	
Moskwa	2.019	Kair	1.060
Wiedeń	1.865	Ameryka	
Leningrad	1.616	Nowy York	5.971
Budapeszt	1.217	Chicago	3.103
Warszawa	1.109	Filadelfja	2.036
Hamburg	1.079	Buenes Aires	1.926
Glasgow	1.052	Detroit	1.335
Azja		Rio de Janeiro	1.158
Osaka	2.115	Australja	
Tokjo	1.995	Sidney	1.127
Kalkutta	1.328		

IX. System monetarny.

Waluta polska jest oparta na zlocie. Jednostką rachunkową jest **złoty**, który dzieli się na 100 groszy. Z jednego kilograma czystego złota wybija się 5.924,44 złotych, a że monety złote są wybijane ze stopu złota i miedzi w stosunku 9:1, z jednego kilograma stopu wybija się 5.332 złote. Wybijając monety złote można nie tylko na rachunek państwa, lecz również i na rachunek prywatnych osób za pokryciem kosztów wybicia. Monety złote mają być wybijane po 100, 50 i 25 złotych.

Wyłącznie na rachunek państwa są wybijane monety srebrne po 5 i 2 złote, niklowe po 1 zł., 50 gr., 20 gr., i 10 gr. i brązowe po 5 gr., 2 gr. i 1 gr. Te monety zdawkowe mają ograniczoną moc umarzania zobowiązań: pięćzłotówki srebrne do kwoty 500 zł., dwuzłotówki srebrne i złotówki niklowe — do kwoty 100 zł.; pozostałe monety niklowe i brązowe do kwoty 10 zł. przy każdej wypłacie. Natomiast kasy państwowe przyjmują przy wpłatach wszystkie monety bez ograniczenia. Wysokość emisji monet zdawkowych nie może przekraczać 320 milionów złotych.

Bilety Banku Polskiego są prawnym środkiem płatniczym. Dla utrzymania stałości pieniądza obieg biletów bankowych musi być co najmniej do wysokości 40% pokryty zapasem złota w monetach i sztabach, zapasem srebra, nie przekraczającym co do wysokości 5% zapasu złota, zapasem pieniędzy zagranicznych w walucie wymienialnej na złoto, czekami, przekazami i t. d. Zapas złota ma wynosić co najmniej 3/4 minimalnego pokrycia.

Jednostki monetarne poszczególnych państw.

Państwo	Jednostka monetarna	Kurs w dolarach za 100 jednostek
Anglja	1 funt szterling (=20 szylingów po 12 pensów)	485,24
Argentyna	1 peso = 100 centavos	95,75
Austria	1 szyling = 100 groszy	14,06
Belgja	1 belg = 100 centymów	13,91
Brazylja	1 milrejs = 1000 rejs	11,89
Bułgarja	1 lewa = 100 stotinkom	0,72
Czechosłowacja	1 korona = 100 halerzy	2,96
Danja	1 korona = 100 oere	26,69
Finlandja	1 marka = 100 penni	2,52
Francja	1 frank = 100 centymów	3,91
Gdańsk	1 gulden = 100 fenigów	19,49
Hiszpanja	1 peset = 100 centimos	16,23
Holandja	1 gulden = 100 centów	40,17
Japonja	1 jena = 100 sen	45,89
Jugosławja	1 dinar = 100 para	1,76
Litwa	1 litas = 100 centymów	10,0
Łotwa	1 lat = 100 centymów	19,27
Niemcy	1 marka = 100 fenigów	23,83
Norwegja	1 korona = 100 oere	26,67
Polska	1 złoty = 100 groszy	11,20
Rumunja	1 leja = 100 bani	0,60
Szwajcjarja	1 frank = 100 centymów	19,27
Stany Zjedn. Amer. Płn.	1 dolar = 100 centów	100,0
Węgry	1 pengo = 100 fillerów	17,42
Włochy	1 lira = 100 centisimi	5,24

X. Opłaty stemplowe.

Akcje: 1) Wymiana akcji — wolna od opłaty.
2) Umowy sprzedaży — 0,2^o/_o.

Akcyjne spółki. 1) Zawiązanie umowy — 2°/_o.
2) Podwyższenie kapitału (od podwyżki) — 2°/_o.

Akty. 1) Stanu cywilnego (urodzenia, ślubu, śmierci): a) na terenie na którym obowiązuje kodeks niemiecki, o ile koszty utrzymania urzędu stanu cywilnego ponosi Państwo — 3 zł., b) w innych wypadkach — 1 zł., c) dla celów szkolnych i wojskowych — wolne od opłaty.

2) Nadanie obywatelstwa — 50 zł.

3) Wyciągi względnie wypisy (od arkusza): a) sporządzone przez notariusza — 20 gr., b) przez inne urzędy państwowe — 1 zł.

3) Zezwolenie na zmianę nazwiska — 200 zł.

4) Akt nadania górniczego — 50 zł.

5) Wywłaszczenie rzeczy nieruchomości ze względów publicznych — 4°/_o.

6) Zezwolenie na nabycie nieruchomości przez obcokrajowca — 1°/_o.

7) Zatwierdzenie statutu spółki akcyjnej lub komandytowo-akcyjnej lub zmian statutu — 100 zł.

Cesje. 1) Wogóle — 1°/_o.

2) Prawa nabytego przez zaofiarowanie najwyższej ceny na licytacji — 0,2^o/_o.

3) Prawa wydobywania ciał kopalnianych — 2°/_o.

Czeki — patrz przekazy.

Depozyty — patrz umowy składu.

Duplikaty. 1) Dokumentów prywatnych (winno być stwierdzone, że oryginał opłacony należycie).

2) Dokumentów urzędowych od strony:

a) przez urzędy państwowe — 1 zł.

b) przez notariusza — 20 gr.

- 3) Odpisy pełnomocnictw — patrz pełnomocnictwa.
- 4) Odpisy weksli — patrz weksle.
- 5) Poświadczenie zgodności z oryginałem od strony:
 - a) przez urzędy państwowe — 50 gr.
 - b) przez notariusza — 20 gr.

Karty lowieckie — 10 zł.

Listy przewozowe. Od arkusza:

- a) całowagonowe i półwagonowe — 1 zł.
- b) przesyłki pojedyncze, niekolejowe — 10 gr.

Orzeczenia sądowe.

- 1) W toku postępowania egzekucyjnego, powodujące przejście nieruchomości dłużnika na własność wierzyciela lub sprzedaż z wolnej ręki — 4⁰/₀.
- 2) Zastępujące umowę o przejście własności rzeczy nieruchomości — 4⁰/₀.
NB. Od przynależności do nieruchomości pobiera się opłatę — 1⁰/₀.
- 3) W toku postępowania egzekucyjnego, powodujące przejście rzeczy ruchomych dłużnika na rzecz wierzyciela lub sprzedaż z wolnej ręki — 1⁰/₀.

Oblig.

- 1) Kupców na pożyczki pod zastaw towarów lub papierów wartościowych — 0,3³/₄.
- 2) W innych przypadkach — 0,5⁰/₀.
- 3) Stwierdzające przyjęcie nowego długu lub uznanie dawnego (obligi, skrypty dłużne, rewersy) — 0,5⁰/₀.

Papiery wartościowe.

- 1) Emisja — 0,5⁰/₀.
- 2) Sprzedaż:
 - a) w zwykłych wypadkach — 0,2 wzgl. 0,05⁰/₀.

- b) gdy obaj kontrahenci trudnią się czynnościami bankierskimi — 0,05 wzgl. 0,02⁰/₀.
- c) bez pośrednictwa maklera przysięgłego — 0,5 wzgl. 0,2⁰/₀.

Parcelacja.

Przejście własności przy parcelacji — 1⁰/₀.

Pełnomocnictwa.

- 1) Zasadniczo — 3 zł.
- 2) Do spraw w sądach pokoju (powiatowych) — 1 zł.
Odpisy pełnomocnictw — 1 zł.

Podania.

- 1) Zwykłe podania — 3 zł.
- 2) O zmianę decyzji w sprawach podatkowych, ceł i danin:
 - a) przy sumach do 50 zł. — wolne od opłaty,
 - b) przy sumach od 50 do 100 zł. — 50 gr.,
 - c) ponad 100 złotych — 2 zł.
- 3) O zezwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa — 10 zł.
- 4) O zezwolenie na urządzenie lub zmianę instalacji przy konieczności oględzin na miejscu przedsiębiorstwa — 10 zł.
- 5) O niezamykanie lokalu publicznego o właściwej porze — 50 zł.

Uwaga. Od załącznika do podań opłaca się dodatkowo 50 groszy. Pokwitowania na złożone do urzędów państwowych podania podlegają opłacie 20 gr.

Podpisy.

Poświadczenie od osoby — 1 zł.
Nie więcej jednak niż — 3 zł.

Pokwitowania.

Z odbioru pieniędzy, papierów wartościowych i innych przedmiotów — 20 gr.
Od opłaty wolne są zasadniczo pokwi-

towania do 50 złotych; przez instytucje trudniące się czynnościami bankierskimi — do 100 zł.

Poreczenia.

Bez względu na sumę — 3 zł.

Protesty.

Weksli, czeków i innych dokumentów:

- a) od sumy ponad 250 do 500 zł.—50 gr.
- b) „ „ „ 500 „ 1000 zł.—1 zł.
- c) „ „ „ 1000 „ 2000 zł.—2 zł.
- d) „ „ „ 2000 zł. — 3 zł.

Przekazy.

Zasadniczo — 0,3⁰/₀.

Wolne od opłaty: 1) przekazy z rachunku bieżącego, 2) przekazy, płatne nie później niż w tydzień po wydaniu, 3) przekazy pocztowe i telegraficzne, 4) przekazy Banku Polskiego.

Rachunki.

- 1) Gdy sprzedawca lub nabywca zawarł umowę sprzedaży w zakresie przedsiębiorstwa, nieopłaconą opłatą stemplową — 0,2⁰/₀,
 - 2) w innych wypadkach — 1,0⁰/₀.
- Wolne od opłaty są rachunki do 20 zł.

Umowy.

- 1) Intercyzy:
 - a) od wartości majątku do zł. 10.000 — 10 zł.
 - b) od wartości majątku ponad złotych 10.000 — 1⁰/₀.
- 2) Ustanowienie kaucyj:
 - a) na zabezpieczenie kredytu wekslowego — 3 zł.,
 - b) służbowej — 3 zł.,
 - c) na zabezpieczenie prawidłowego wykonania obowiązków opiekuna lub kuratora — 3 zł.

- 3) Umowy, stwierdzające dział majątku wspólnego:
 - a) od nadwyżki wartości rzeczy nieruchomości — 4⁰/₀,
 - b) od nadwyżki wartości przedmiotów innego rodzaju — 1⁰/₀.
- 4) Umowy przygotowawcze:
 - a) w sprawie kredytu wekslowego—3 zł.,
 - b) w innych wypadkach — 0,1⁰/₀.
- 5) Najem nieruchomości i ruchomości—1⁰/₀.
- 6) Sprzedaży:
 - a) papierów wartościowych — 1⁰/₀,
 - b) nieruchomości — 4⁰/₀,
 - c) niewydzielonej (idealnej) części nieruchomości — 0,5⁰/₀,
 - d) rzeczy ruchomych, które bądź sprzedawca bądź nabywca zawiera w zakresie swego przedsiębiorstwa podlegającego podatkowi przemysłowemu—0,2⁰/₀.
 - e) niewydzielonej (idealnej) części ruchomej, nabytej przez sprzedawcę drogą dziedziczości, zapisu, darowizny—0,5⁰/₀
- 7) Stwierdzające wniesienie do spółki:
 - a) nieruchomości — 2⁰/₀,
 - b) patentów, świadectw ochronnych, pracy, ruchomości i t. p. — 2⁰/₀.
- 8) Składu:
 - a) od papierów wartościowych — 0,02⁰/₀,
 - b) od innych rzeczy ruchomych wartości: do 1.000 zł. — 50 gr., ponad 1.000 zł. — 1 zł.
- 9) O ustanowieniu zastawu lub hipoteki tytułem kaucji — 0,1⁰/₀.
- 10) O nabycie nieruchomości — 4⁰/₀.
- 11) Ubezpieczenie:
 - a) umowy — 2⁰/₀,
 - b) wypłata odszkodowania — 1⁰/₀.
- 12) Wszelkie inne umowy:
 - a) do zł. 100 — nie podlegają opłacie,
 - b) od zł. 100 do 1.000 — 1 zł.,
 - c) ponad 1.000 złotych — 3 zł.

Weksle.

- a) przy sumie do 50 zł. — 20 gr.,
- b) przy sumie od 50 do 100 zł. — 30 gr.
- c) przy sumie od 100 zł. w górę od każdego pełnego wzgl. niepełnego tysiąca — 3 zł.,
- d) gwarancyjne — 30 zł.

Zlecenia wypłaty (asygnacje) — 0,30%.

XI. Podatki.

1. Podatek dochodowy.

od uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę.

Dochód roczny do sumy 2.500 złotych jest wolny od podatku. Powyżej tej sumy podatek pobiera się według następującej skali:

L. P.	Wysokość w stosunku rocznym ponad	Stopa procent. podatku	L. P.	Wysokość w stosunku rocznym ponad	Stopa procent. podatku
1	2500—2600	1,5 ⁹ / ₁₀	18	6000—6400	3,2 ⁰ / ₁₀
2	2600—2700	1,6 "	19	6400—6800	3,3 "
3	2700—2800	1,7 "	20	6800—7200	3,4 "
4	2800—2900	1,8 "	21	7200—7600	3,5 "
5	2900—3000	1,9 "	22	7600—8000	3,6 "
6	3000—3100	2,0 "	23	8000—8800	3,9 "
7	3100—3200	2,1 "	24	8800—9600	4,1 "
8	3200—3400	2,2 "	25	9600—10400	4,3 "
9	3400—3600	2,3 "	26	10400—11200	4,6 "
10	3600—3800	2,4 "	27	11200—12000	4,9 "
11	3800—4000	2,5 "	28	12000—13000	5,3 "
12	4000—4200	2,6 "	29	13000—14000	5,7 "
13	4200—4400	2,7 "	30	14000—15000	6,1 "
14	4400—4800	2,8 "	31	15000—16000	6,5 "
15	4800—5200	2,9 "	52	16000—17000	6,8 "
16	5200—5600	3,0 "	33	17000—18000	7,1 "
17	5600—6000	3,1 "	34	18000—19000	7,4 "

Podatek dochodowy jest potrącany z uposażenia względnie wynagrodzenia przez pracodawcę i musi być w ciągu 7 dni wpłacony do Kasy Skarbowej.

Podstawą wymiaru podatku jest dochód z uposażeń, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę, nie wyłączając dochodów w naturze, wartość których winna być przyjęta podług ceny w dniu 1 stycznia roku podatkowego. Stopa procentowa ustala się stosownie do wysokości wypłaconego wynagrodzenia w stosunku rocznym.

Jednorazowe wynagrodzenia dolicza się do ostatniego perjodycznego, wziętego w stosunku rocznym.

Pod kategorię uposażeń podpadają **tantjemy** osób stale czynnych w zarządzie przedsiębiorstw.

Dochód z uposażeń służbowych, osiągnięty poza granicami Państwa opodatkowany bywa według skali podatku od uposażeń, ale trybem podatku dochodowego ogólnego.

Z uposażenia, stanowiącego podstawę opodatkowania nie wyłącza się kwot, potrącanych tytułem opłaty emerytalnej.

2. Podatek od lokali.

Podatek od lokali płać osoby fizyczne i prawne, zajmujące lokale (lokatorzy główni).

Podatkowi podlegają wszelkiego rodzaju lokale na obszarze gmin miejskich.

Podatkowi od lokali nie podlegają między innymi: a) lokale w domach nowowynbudowanych, nadbudowanych lub odbudowanych po dniu 1 stycznia 1919 roku przez lat dziesięć od wprowadzenia lokatorów tudzież budowle, zwolnione od podatku stosownie do przepisów o ulgach dla nowowznoszonych budowli;

b) lokale czasowo niezamieszkałe lub nie-
użytkowane na cele przemysłowe;

c) mieszkania jedno i dwupokojowe, zajmowane przez bezrobotnych, o ile nie mają lokatorów;

d) lokale jedno i dwuizbowe, zajmowane przez inwalidów, wdowy i sieroty po tychże pobierające rentę inwalidzką, osoby pobierające wsparcie na starość i niemoc oraz wsparcia z ubezpieczeń społecznych.

Emeryci nie korzystają z powyższego uprzywilejowania.

e) lokale, zajmowane przez dozorców domowych.

Podstawę wymiaru podatku od lokali stanowią roczne przedwojenne komorne, płacone w czerwcu 1914 roku, względnie wartość czynszowa z tegoż czasu.

Wysokość podatku — 8°/_o podstawy wymiaru, z czego przypada 4°/_o na rzecz odnośnych gmin miejskich, 2°/_o na rzecz państwowego funduszu rozbudowy miast i 2°/_o na rzecz Funduszu Kwaterunku Wojskowego.

Terminy płatności — w ciągu miesięcy lutego, maja, sierpnia i listopada każdego roku w równych ratach kwartalnych, płatnych za bieżący kwartał kalendarzowy.

Podatek od lokali wymierzają i ściągają organy związków samorządowych.

Odwolanie na nieprawidłowy wymiar podatku należy wnosić w ciągu 14 dni od dnia doręczenia nakazu płatniczego do magistratu.

Ulgi podatkowe. W wyjątkowych wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, gdy uiszczenie podatku mogłoby narazić egzystencję gospodarczą płatnika, mogą być przyznawane ulgi podatkowe w postaci odroczenia terminu płatności lub rozłożenia na raty należności lub umorzenia zaległych kwot podatku.

Od odroczonej lub rozłożonej na raty kwoty podatku pobiera się odsetki za zwłokę w wysokości 1°/_o miesięcznie.

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. Dz. U. 94/26 p. 550 i rozp. z dnia 29 grudnia 1926 r. Dz. U. 12/27 p. 95.

3. Podatek od nieruchomości.

Podatkowi od nieruchomości podlegają:

1) w gminach **miejskich**: a) domy mieszkalne z należącymi do nich zabudowaniami, podwórzami, ogrodami, sadami, b) fabryki, teatry, łaźnie i wogóle wszystkie budowle na gruntach miejskich, c) place zajęte na przedsiębiorstwa handlowe i składy towarowe.

2) W gminach **wiejskich**: budynki o charakterze dochodowym lub zarobkowym, zarówno mieszkalne, jak i przeznaczone na pomieszczenie zakładów przemysłowych i handlowych, a nie związane z produkcją rolną.

Podstawą wymiaru podatku jest:

a) odnośnie do nieruchomości znajdujących się pod ustawową ochroną lokatorów wedle ustawy z r. 1924, poz. 406 Dz. U.—ogólna suma komornego względnie (w razie nieoddania w najem) wartość czynszowa, ustalona wedle tej ustawy.

b) odnośnie do innych nieruchomości — pełne umowne komorne względnie pełna wartość czynszowa,

c) odnośnie do nieruchomości, co do których nie może być ustalona wartość czynszowa (np. fabryki, wille, łaźnie, teatry) wartość czynszowa obliczona w wysokości 5 proc. wartości obiegowej takiej nieruchomości.

Podatek wynosi 20 proc. tej podstawy wymiaru.

Zwolnione od podatku są nieruchomości, stanowiące własność Państwa, lub nieprzynoszące dochodu z najmu, a zajmowane stale i bezpłat-

nie na użytek Państwa, związków komunalnych, instytucyj i związków wyznaniowych, dobroczynnych, oświatowych, nieruchomości zwolnione od podatku wedle ustawy z r. 1922, poz. 96 Dz. U., jako nowowzniesione, nieruchomości i budynki, gdy komorne, względnie wartość czynszowa nieruchomości nie przekracza 25 zł., budynki nie zajęte z powodu ich złego stanu i t. d.

Wymiaru i poboru podatku dokonują: a) na obszarze gmin miejskich — zarządy tych gmin, b) poza obszarem gmin miejskich — wydziały powiatowe, ze współudziałem zarządów gmin wiejskich.

Wymiar następuje w formie nakazów płatniczych. Od wymiaru przysługuje płatnikowi odwołanie w terminie 14 dni po doręczeniu nakazu płatniczego. Odwołanie nie wstrzymuje obowiązku uiszczenia podatku w terminie.

Jeśli wskutek pożaru, powodzi lub innych nadzwyczajnych wydarzeń nastąpi choćby częściowe zniszczenie nieruchomości, dopuszczalne jest na prośbę płatnika, wniesioną w przeciągu dni 30 po wypadku, umorzenie podatku całkowicie lub częściowe, przez władze wymiarowe.

Podstawa prawna: Rozporządzenie Prez. Rzplitej z dnia 17 czerwca 1924 r. (Dz. U. 51/24 poz. 523 i Rozp. z dnia 30 kwietnia 1925 r. (Dz. U. 48/25 p. 333).

4. Podatek wojskowy.

Podatek wojskowy płacą:

- a) przeniesieni do rezerwy w myśl art. 60 Ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym.
- b) uznani przy poborze za zdolnych do służby wojskowej tylko w **pospolitem ruszeniu** z bronią lub bez broni;
- c) uznani przy poborze za zupełnie **niezdolnych** do służby wojskowej;
- d) uznani w czasie odbywania czynnej służby wojskowej na zasadzie orzeczenia wojskowo-

lekarskiej komisji szpitalnej za zdolnych do służby wojskowej tylko w pospolitem ruszeniu lub za zupełnie niezdolnych do służby wojskowej, jeżeli nie przeszli czynnie więcej jak 5 miesięcy kalendarzowych, a obniżenie ich zdolności fizycznej nie pozostaje w związku przyczynowym ze służbą wojskową.

Od podatku wolni są: a) uznani za zupełnie niezdolnych do służby wojskowej i niezdolni zarazem ani do pracy fizycznej ani umysłowej, o ile nie osiągają dochodu, podlegającego państwowemu podatkowi dochodowemu; b) utrzymywani kosztem samorządu gminnego lub dobroczynności publicznej.

W poszczególnym roku podatkowym są zwolnieni od opłat podatku wojskowego:

a) ci z pośród uznanych przy poborze za zdolnych do służby wojskowej i przeniesionych w myśl art. 60 ust. 2 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym do rezerwy, którzy odbywali ćwiczenia wojskowe lub też służbę wojskową;

b) ci z pośród osób, obowiązanych do płacenia podatku wojskowego, którzy przed poborem ukończyli co najmniej 1 stopień przysposobienia wojskowego i po poborze w danym roku podatkowym co najmniej przez 6 miesięcy brali nadal czynny udział w pracy przysposobienia wojskowego.

Wysokość podatku.

Podatek wojskowy pobiera się: a) w postaci podatku zasadniczego, b) w postaci dodatku do państwowego podatku dochodowego.

Płatnicy podatku wojskowego, którzy nie osiągają dochodów, podlegających państwowemu podatkowi dochodowemu, opłacają jedynie zasadniczy podatek wojskowy.

Natomiast płatnicy podatku wojskowego, którzy z uwagi na wysokość osiągniętych docho-

dów, podpadają pod obowiązek państwowego podatku dochodowego, opłacają obok podatku zasadniczego podatek wojskowy w postaci dodatku do państwowego podatku dochodowego.

Zasadniczy podatek wojskowy wynosi:

- art. 60 Ustawy — 10 zł.,
- a) dla przeniesionych do rezerwy w myśl
 - b) dla uznanych za zdolnych do służby w pospolitem ruszeniu bez broni — 15 zł.,
 - c) dla uznanych za zdolnych do służby w pospolitem ruszeniu z bronią — 20 zł.,
 - d) dla uznanych za zupełnie niezdolnych do służby wojskowej — 10 zł.

Dodatek do państwowego podatku dochodowego dla osób, pobierających uposażenie służbowe, emeryturę i wynagrodzenie za najemną pracę ustala się według poniższej skali:

- a) przy rocznym dochodzie ponad 2500 do 3000 zł — 0,2^o/_o,
- b) przy rocznym dochodzie ponad 3000 do 5000 zł — 0,3^o/_o,
- c) przy rocznym dochodzie ponad 5000 do 8000 zł — 0,4^o/_o,
- d) przy rocznym dochodzie ponad 8000 do 12000 zł — 0,6^o/_o,
- e) przy rocznym dochodzie ponad 12000 do 20000 zł — 0,8^o/_o,
- f) d. calorocznego wynagrodzenia.

Terminy płatności — corocznie, począwszy od dnia 1 stycznia roku bezpośrednio następującego po zaistnieniu podstawy do wymiaru podatku do dnia 1 listopada roku podatkowego, względnie w ciągu 30 dni po dniu doręczenia nakazu płatniczego, o ile nakaz płatniczy doręczony został po dniu 15 października.

Termin wniesienia **odwołania** — 30 dni od daty doręczenia nakazu płatniczego.

Władzami wymiarowemi są Urzędy Skarbowe, władzami odwoławczymi — Izby Skarbowe.

Obowiązek podatkowy gaśnie: a) z chwilą śmierci, powołania lub dobrowolnego wstąpienia do służby wojskowej; b) dla osób przeniesionych do rezerwy a zdolnych w zasadzie do służby wojskowej — z końcem tego roku podatkowego, w którym kończą 40 rok życia; c) dla osób niezdolnych do służby wojskowej i przeniesionych wskutek tego do pospolitego ruszenia — z końcem tego roku podatkowego, w którym kończą 50 lat życia.

Podstawa prawna: Rozp. Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 1930 r. (Dz. U. 9/30 p. 63).

CZĘŚĆ DRUGA.

Ustrój Państwa Polskiego.

I. Władza zwierzchnia.

Ustrój Państwa Polskiego określa konstytucja z dnia 17 marca 1921 roku. Według konstytucji państwo nasze jest Rzeczpospolitą. Władza zwierzchnia należy do narodu, który wykonywa ją w zakresie ustawodawstwa przez Sejm i Senat, w zakresie władzy wykonawczej — przez Prezydenta Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi przed Sejmem ministrami i w zakresie wymiaru sprawiedliwości — przez niezawisłe sądy.

II Władza ustawodawcza.

Władza ustawodawcza należy do Sejmu i Senatu. Oba te ciała składają się z przedstawicieli, których wybiera naród przez głosowanie powszechne, równe, tajne, bezpośrednie i stonkowane.

Prawo wybierania do Sejmu posiada każdy obywatel polski bez różnicy płci, który ukończył 21 lat, używa w pełni praw cywilnych i za-

mieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów.

Prawo wybierania do **Senatu** mają wyborcy sejmowi, którzy ukończyli lat 30 i zamieszkują w okręgu wyborczym w dniu ogłoszenia wyborów przynajmniej od roku; nie tracą jednak prawa wyborczego świeżo osiedleni koloniści, robotnicy oraz urzędnicy państwowi, przenieleni służbowo.

Prawo wybierania może być wykonywane tylko **osobiście**. Wojskowi w służbie czynnej nie mają prawa głosowania.

Prawo wybieralności do Sejmu posiada każdy wyborca sejmowy, niezależnie od miejsca zamieszkania, o ile ukończył 25 lat, a do **Senatu** — każdy wyborca do **Senatu**, o ile ukończył 40 lat.

Państwowi urzędnicy administracyjni, skarbowi i sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach, w których pełnią swą służbę. Przepis ten nie dotyczy urzędników, pełniących swą służbę przy władzach centralnych.

Pracownicy państwowi i samorządowi, z chwilą wyboru na posła lub senatora, otrzymują na czas trwania mandatu urlop. Przepis ten nie dotyczy ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni. Lata spędzone na wykonaniu mandatu, liczą się do lat służby.

Sposób przeprowadzenia wyborów normuje ordynacja wyborcza, która ustala ilość członków izb ustawodawczych na 444 posłów i 111 senatorów.

Członkowie izb ustawodawczych muszą wykonywać mandat **osobiście**. Nie mogą oni otrzymywać od Rządu żadnych odznaczeń z wyjątkiem odznaczeń wojskowych. Nie mogą ani na swoje ani na obce imię kupować lub uzyskiwać dzierżaw dóbr państwowych, przyjmować dostaw publicznych i robót rządowych, ani otrzy-

mywać od rządu koncesyj lub innych korzyści osobistych.

Członkom izb ustawodawczych przysługuje prawo niezależności od instrukcyj wyborców, prawo nietykalności za działalność w izbach ustawodawczych lub poza nimi, wchodzącą w zakres wykonywania mandatu, wreszcie prawo do diet i bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji.

Członkowie izb ustawodawczych składają na ręce marszałków ślubowanie wobec izb.

Nie można być równocześnie członkiem Sejmu i **Senatu**.

Kadencja Sejmu trwa 5 lat od dnia otwarcia, po upływie którego to czasu mandaty posłów wygasają.

Kadencja **Senatu** zaczyna i kończy się równocześnie z kadencją Sejmu.

Zakres działania władzy ustawodawczej obejmuje stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych oraz sposobu ich wykonania. Bez zgody Sejmu żadna ustawa nie może przyjść do skutku, jednak uchwała Sejmu nie stanowi jeszcze ustawy, lecz dopiero projekt, który musi być przekazany Senatowi do rozpatrzenia i ustawa staje się, gdy Senat

a) przed upływem 30 dni od doręczenia mu projektu wyrazi nań zgodę;

b) w ciągu 30 dni nie podniesie przeciw niemu zarzutów;

c) postanowi projekt zmienić lub odrzucić, co powinien w ciągu 30 dni zapowiedzieć Sejmowi, w ciągu zaś następnych 30 dni przedłożyć mu projekt zmian, a Sejm proponowane zmiany ostatecznie uchwali lub odrzuci większością ^{11/20} głosujących.

W szczególności w drodze ustawowej następuje ustalanie corocznego budżetu państwa na następny rok budżetowy, ustalanie stanu liczebnego wojska i zezwalanie na coroczny pobór

rekruta, zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie, zamiana i obciążenie majątku państwowego, nałożenie podatków i opłat publicznych, ustanowienie cel i monopolów, ustalenie systemu monetarnego oraz przyjęcie gwarancji finansowej przez państwo.

Oprócz działalności ustawodawczej Sejmowi przysługuje prawo **kontroli** administracji finansowej państwa, prawo zatwierdzania zarządzeń Rady Ministrów o stanie wyjątkowym, prawo interpelowania członków Rządu i pociągania ich do odpowiedzialności parlamentarnej, wreszcie prawo pociągania do odpowiedzialności konstytucyjnej zarówno Prezydenta Rzeczypospolitej, jak też i członków Rządu.

Sejm i Senat zwołuje, otwiera, odracza, i zamyka Prezydent Rzeczypospolitej.

Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle swego uznania, a winien to uczynić na żądanie $\frac{1}{3}$ posłów w ciągu 2 tygodni.

Odroczenie wymaga zgody Sejmu, jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone lub przerwa ma trwać ponad 30 dni.

Rozwiązuje Sejm i Senat — Prezydent Rzeczypospolitej: a) po upływie czasu, na który zostały wybrane, b) przed upływem czasu — na wniosek Rady Ministrów umotywowanem orędziem, jednak raz tylko z tego samego powodu. Ponadto Sejm może rozwiązać się własną uchwałą.

Sejm i Senat, połączone pod przewodnictwem marszałka Sejmu, stanowią **Zgromadzenie Narodowe**, do którego zakresu działania należy wybór Prezydenta Rzeczypospolitej oraz rewizja Konstytucji co 25 lat.

Najwyższa Izba Kontroli.

Kontrola Państwowa jest powołana do rewizji dochodów i wydatków oraz stanu majątkowego Państwa.

Spełniając swe zadania, Kontrola Państwowa bada, czy czynności gospodarcze i finansowe władz i urzędów państwowych oraz samorządowych, a także instytucyj, działających przy udziale finansowym Skarbu Państwa lub pod jego gwarancją były legalne, wykonane z należytą oszczędnością i celowo pod względem gospodarczym.

Kontrola może być faktyczna i następna.

Kontrola faktyczna obejmuje badanie umów i wszelkich zobowiązań, rewizję kas, rachunkowości, rewizję składów, magazynów, inwentarzy i wogóle majątku państwowego oraz sprawdzanie na miejscu wszelkich robót i dostaw z punktu widzenia ich celowości.

Kontrola następna polega na sprawdzaniu rachunków pod względem formalnym, cyfrowym i rzeczowym.

Delegaci Kontroli Państwowej mają prawo badania na miejscu ksiąg, rachunków, aktów i wszelkich dokumentów.

W razie stwierdzenia nieprawidłowej rachunkowości lub kasowości, braku w gotówce lub materiałach, roztrwonienia majątku, złej lub rujnującej gospodarki i wogóle działań, połączonych ze stratą lub mogących wywołać stratę dla Skarbu Państwa, władze Kontroli zawiadamiają o tem właściwą władzę w celu usunięcia wad i braków, oraz mają prawo zażądać zawieszenia w czynnościach urzędników, którzy dopuścili się nadużyć i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności.

Uwagi o wykonaniu budżetu za okres ubiegły z wnioskiem o udzielenie lub odmówienie Rządowi absolutorjum, Najwyższa Izba Kontroli

Państwowej przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi.

W skład Kontroli Państwowej wchodzi:
1) **Najwyższa Izba Kontroli**, 2) **Okręgowe Izby Kontroli** w Warszawie, Brześciu n/B., Kielcach, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Wilnie oraz 3) **Urząd Kontroli Państwowej** w Katowicach.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli zajmuje stanowisko równorzędne ministrowi, nie wchodzi jednak w skład Rady Ministrów, a za sprawowanie swego urzędu i za podległych mu urzędników jest odpowiedzialny przed Sejmem.

Prezesa N. I. K. P. mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Trybunał Stanu.

Trybunał Stanu jest powołany do przeprowadzenia postępowania i wydania wyroku w wypadku postawienia przez Sejm w stan oskarżenia członków władzy wykonawczej.

Trybunał Stanu składa się z pierwszego prezesa Sądu Najwyższego jako przewodniczącego, oraz 12 członków, których wybierają z poza swego grona Sejm w liczbie 8 członków i Senat w liczbie 4 członków.

Członkami Trybunału Stanu mogą być wybrane osoby, nie piastujące żadnego urzędu państwowego i używające pełni praw obywatelskich.

III. Władza wykonawcza.

Władzę wykonawczą sprawuje Prezydent Rzeczypospolitej przez odpowiedzialnych przed Sejmem Ministrów.

Prezydent Rzeczypospolitej.

Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na 7 lat bezwzględną większością głosów Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie Narodowe.

Prezydent Rzeczypospolitej, nie będąc odpowiedzialny przed Sejmem, sprawuje władzę przez

odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

Prawa Prezydenta Rzeczypospolitej w stosunku do **izb ustawodawczych** ograniczają się do zwoływania, otwierania, odraczania i zamykania oraz rozwiązywania Sejmu i Senatu.

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy i zarządza ich ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej oraz wydaje celem wykonania ustaw i z powołaniem się na nie rozporządzenia wykonawcze. Każdy akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga do swej ważności podpisu prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, którzy w ten sposób biorą zań odpowiedzialność.

W czasie, gdy Sejm i Senat są rozwiązane, aż do czasu ponownego zebrania się Sejmu, Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo wydawania rozporządzeń z mocą ustawy w dziedzinie należącej do władzy ustawodawczej; rozporządzenia nie mogą jednak dotyczyć zmiany konstytucji i spraw zastrzeżonych wyraźnie w konstytucji dla władzy ustawodawczej oraz zmiany ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu. Ponadto ustawa upoważnić może Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy w czasie i zakresie przez ustawę określonych z wyjątkiem zmiany konstytucji.

Rozporządzenia te tracą moc obowiązującą, jeżeli nie zostaną złożone Sejmowi w ciągu 14 dni po najbliższym posiedzeniu Sejmu lub jeżeli po złożeniu ich Sejmowi zostaną przez Sejm uchylone.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe zastrzeżone w ustawach. Jest on **najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych państwa**, nie

może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.

Jako najwyższy zwierzchnik sił zbrojnych państwa, sprawuje nad niemi dowództwo przez ministra spraw wojskowych, wydaje dekryty w sprawach, które nie wymagają zatwierdzenia ustawodawczego, mianuje i zwalnia generalnego inspektora sił zbrojnych, wiceministrów M. S. Wojsk., szefa sztabu głównego, dowódców dywizyj, równorzędnych i wyższych, nadaje pierwszy i następne stopnie oficerskie.

Naczelnego Wodza sił zbrojnych na wypadek wojny mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przedstawiony przez ministra spraw wojskowych.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysła przedstawicieli państwa polskiego do państw obcych. Zawiera umowy z państwami innemi i podaje je do wiadomości Sejmu, przyczem przymierza, umowy handlowe i celne oraz umowy, które stale obciążają skarb państwa albo zawierają przepisy prawne, obowiązujące obywateli, albo też wprowadzają zmianę granic państwa, wymagają zgody Sejmu.

Prezydent Rzeczypospolitej może wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu.

Prezydentowi Rzeczypospolitej przysługuje prawo **darowania i złagodzenia kary** oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego, prawo to jednak nie przysługuje mu w stosunku do ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestja może być udzielona tylko w drodze ustawowej.

Za działalność swoją w urzędzie Prezydent Rzeczypospolitej nie ponosi odpowiedzialności parlamentarnej, ani cywilnej, natomiast może on

być pociągnięty przez Sejm do odpowiedzialności konstytucyjnej za zdradę kraju, pogwałcenie konstytucji lub przestępstwa karne.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu, oraz w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny — zastępuje go marszałek Sejmu.

W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Sejm i Senat łączą się natychmiast na zaproszenie Marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem w Zgromadzenie Narodowe celem wyboru Prezydenta. Gdyby Sejm był rozwiązany w chwili, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, Marszałek Sejmu zarządza nowe wybory do Sejmu i Senatu.

Komitet Obrony Państwa. Do zakresu działania Komitetu Obrony Państwa należy rozpatrywanie zagadnień, dotyczących obrony państwa i opracowanie wytycznych dla mobilizacyjnego zorganizowania sił państwa.

Przewodniczącym Komitetu Obrony Państwa jest Prezydent Rzeczypospolitej. W skład komitetu wchodzi: prezes Rady Ministrów, oraz ministrowie: spraw wojskowych, spraw wewnętrznych, spraw zagranicznych i skarbu, a także generalny inspektor sił zbrojnych.

Administracja Państwa.

Administracja Państwowa obejmuje całość kształt działalności władzy wykonawczej we wszystkich dziedzinach zakresu jej działania.

Dla celów administracyjnych Państwo Polskie jest podzielone na województwa, powiaty oraz gminy miejskie i wiejskie, które są równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego.

M. st. Warszawa stanowi odrębną jednostkę narówni z województwami, z Komisarzem Rządu na czele, zaś większe miasta odrębne jednostki narówni z powiatami.

Na czele administracji państwowej stoja władze administracyjne.

Podziałowi Państwa na jednostki terytorjalne odpowiada podział władz poszczególnych dziedzin administracji państwowej na władze centralne, wojewódzkie (okręgowe) i powiatowe.

Centralnymi władzami administracyjnymi są: Prezes Rady Ministrów oraz ministrowie, którzy stoja na czele poszczególnych dziedzin administracji państwowej.

Ministrom podlegają okręgowe władze administracyjne, zaś okręgowym — powiatowe władze administracji państwowej.

Rada Ministrów.

Rada Ministrów jest Rządem, rozstrzygającym o kierunku polityki rządowej. Radę Ministrów tworzą ministrowie pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów.

Funkcje administracyjne Rady Ministrów polegają na: 1) rozpatrywaniu sprawozdań poszczególnych ministrów i uzgadnianiu ich działalności, 2) rozstrzyganiu spraw, wychodzących poza zakres działania poszczególnych ministrów, 3) rozstrzyganiu sporów kompetencyjnych między ministrami oraz 4) wydawaniu rozporządzeń i zarządzeń, należących w myśl obowiązujących ustaw do kompetencji Rady Ministrów.

Z Rady Ministrów wyłoniono **Komitet Ekonomiczny Ministrów**, zadaniem którego jest rozpatrywanie spraw, dotyczących ogólnych zasad polityki ekonomicznej Rządu, opracowywanie wniosków ustawodawczych oraz spraw ekonomicznych, które wymagają uzgodnienia kilku ministrów.

Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za ogólny kierunek działalności Rządu.

Prezes Rady Ministrów.

Prezes Rady Ministrów tworzy Rząd i reprezentuje go. Przewodniczy na Radzie Ministrów, kieruje jej pracami i czuwa nad wykonaniem jej uchwał.

Organem pracy Prezesa Rady Ministrów jest **Prezydium Rady Ministrów** (Krakowskie Przedmieście 46-48).

Prezydium Rady Ministrów składa się z Gabinetu Prezesa Rady Ministrów, Biura Prezesa Rady Ministrów, Biura Prawnego i Biura Prasowego.

Przy Prezydium Rady Ministrów urzęduje **Najwyższa Komisja Dyscyplinarna**.

Prezesowi Rady Ministrów podlegają: a) Polska Agencja Telegraficzna (Krakowskie Przedmieście 50), b) Dyrekcja drukarni państwowych (Miodowa 20) i 3) Dyrekcja wydawnictw państwowych (Miodowa 22).

Ministrowie.

Ministrowie odpowiadają parlamentarnie przed Sejmem, na którego żądanie ustępują, a konstytucyjnie przed Trybunałem Stanu, z oskarżenia Sejmu; solidarnie odpowiadają ministrowie za ogólny kierunek działalności Rządu, zaś indywidualnie — za kierunek swej polityki oraz działalność własną i podległych im organów. Ministrowie są też odpowiedzialni solidarnie i indywidualnie za akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej.

Ministrowie nie mogą piastować żadnego innego urzędu, ani uczestniczyć w zarządzie i władzach kontrolujących towarzystw i instytucyj na zysk obliczonych.

Ministrom przysługuje prawo brania udziału w posiedzeniach Sejmu osobiście lub przez podległych im urzędników oraz prawo przemawiania poza kolejną mówców, zapisanych do głosu.

Ministrowie mają prawo wydawania rozporządzeń wykonawczych do ustaw oraz zarządzeń.

Ministerstwa.

Ministerstwa są zorganizowane jako władza jednoosobowa. Dzieli się na departamenty z dyrektorami (w M. S. Wojsk. — szefami) departamentów na czele; departamenty dzieli się na wydziały z naczelnikami (w M. S. Wojsk. — szefami) wydziałów na czele, wydziały zaś na teratary.

Minister nadaje ogólny kierunek działalności, koordynuje działalność departamentów i sprawuje naczelny nadzór.

Obecnie istnieje 13 ministerstw, a mianowicie: 1) Spraw Wewnętrznych, 2) Spraw Zagranicznych, 3) Spraw Wojskowych, 4) Skarbu, 5) Sprawiedliwości, 6) Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 7) Rolnictwa, 8) Przemysłu i Handlu, 9) Komunikacji, 10) Robót Publicznych, 11) Pracy i Opieki Społecznej, 12) Poczt i Telegrafów i 13) Reform Rolnych.

I. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

(Warszawa, Nowy Świat 69).

Minister Spraw Wewnętrznych kieruje polityką wewnętrzną i narodowościową państwa. Zakres działania jego obejmuje ogólne kierownictwo administracji wewnętrznej i nadzór nad działalnością samorządu, sprawy narodowościowe, bezpieczeństwo, porządek publiczny i ochronę granic, współpracę z ministrem spraw wojskowych w sprawach uzupełniania sił zbrojnych, mobilizacji i demobilizacji, osobistych i rzeczowych świadczeń wojennych, zasiłków wojskowych oraz sprawy zdrowia publicznego.

Skład ministerstwa: Departamenty Organizacyjny, Polityczny, Samorządowy, Administracyjny i Służby Zdrowia oraz Samodzielne Wydziały: Wojskowy i Aprowizacyjny.

Ministrowi Spraw Wewnętrznych podlegają: 1) Komisarz Rządu na m. st. Warszawę i wojewodowie, 2) Policja Państwowa, 3) Główny Urząd Statystyczny.

Województwa.

Państwo Polskie dzieli się na 16 województw: 1) **Warszawskie**, 2) **Łódzkie**, 3) **Kieleckie**, 4) **Lubelskie**, 5) **Białostockie**, 6) **Krakowskie**, 7) **Lwowskie**, 8) **Stanisławowskie**, 9) **Tarnopolskie**, 10) **Poznańskie**, 11) **Pomorskie** (w Toruniu), 12) **Śląskie** (w Katowicach), 13) **Wileńskie**, 14) **Nowogrodzkie**, 15) **Poleskie** (w Brześciu n/B.), i 16) **Wołyńskie** (w Łucku). M. st. Warszawa stanowi odrębną jednostkę administracyjną.

Na czele województwa stoi wojewoda, mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

Wojewoda jest na obszarze województwa: 1) **przedstawicielem Rządu** i 2) **szefem administracji ogólnej**, t. j. administracji spraw wewnętrznych oraz innych działów administracji, bezpośrednio zespolonych we władzach administracji ogólnej.

Jako przedstawiciel Rządu wojewoda ma obowiązek i prawo:

1) wyłącznego reprezentowania Rządu przy uroczystych wystąpieniach, o ile Rząd nie wyśle osobnego delegata;

2) uzgadniania działalności całej administracji państwowej na obszarze województwa w myśl zasadniczej linii działalności Rządu;

3) ogólnego nadzoru nad sprawami osobowymi funkcjonariuszów państwowych ze stanowiska wymogów bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego;

4) uzgadniania działalności administracji cywilnej, jako też interesów gospodarczych województwa z potrzebami obrony Państwa.

Do zakresu działania wojewody jako szefa administracji ogólnej należą wszystkie sprawy:

1) administracji **spraw wewnętrznych**, t. j. administracji z zakresu działania, bezpośrednio podległego ministrowi spraw wewnętrznych;

2) administracji **przemysłu i handlu**, z wyjątkiem spraw, przekazanych administracji górniczej, urzędowi probierczym i służbie licytacji narzędzi mierniczych oraz administracji spraw morskich;

3) administracji **rolnictwa**, z wyjątkiem administracji lasów państwowych, państwowych zakładów chowu koni, szkolnictwa rolnego, leśnego, państwowych instytutów i zakładów badawczo-naukowych oraz innych spraw, które stosownie do obowiązujących przepisów województwie nie podlegają;

4) administracji **opieki społecznej** i pośrednictwa pracy;

5) administracji **robót publicznych**, z wyjątkiem spraw, przekazanych dyrekcjom dróg wodnych;

6) administracji spraw wyznaniowych oraz spraw sztuki i kultury;

Sprawy powyższe załatwia wojewoda przy pomocy urzędu wojewódzkiego, władz administracji ogólnej (starostów) oraz innych władz, urzędów i organów, podległych na obszarze województwa województwie.

Naczelnicy władz i urzędów, bezpośrednio podległych władzom centralnym, mają obowiązek **urządzać** z wojewodą projekty zarządzeń natury ogólnej lub takich, które mają szczególne znaczenie dla polityki Rządu.

Wojewoda podlega pod względem osobowym ministrowi spraw wewnętrznych, pod względem służbowym zaś, zależnie od rodzaju spraw, wchodzących w zakres jego działania, poszczególnym ministrom, właściwym dla danego działu administracji.

Wojewódzkimi organami kolegjalnymi, współdziałającymi z wojewodą są: rada wojewódzka i wydział wojewódzki.

Rada wojewódzka jest organem opiniodawczym. Składa się z członków, wybranych po jednym przez sejmiki powiatowe i rady miejskie miast wydzielonych. Przewodniczącym rady jest wojewoda.

Rada wojewódzka opiniuje na żądanie wojewody w sprawach natury ogólnej, należących do kompetencji wojewody, a dotyczących ludności całego województwa lub poszczególnych jego grup.

Przynajmniej raz na rok wojewoda obowiązany jest na posiedzeniu rady przedstawić sprawozdanie o ogólnym stanie województwa, działalności administracji państwowej na obszarze województwa w ciągu ostatniego roku i ważniejszych zamierzeniach na przyszłość, tudzież wysłuchać opinii rady co do ogólnych potrzeb województwa oraz projektów, zarówno przedłożonych radzie przez wojewodę, jak i zgłoszonych przez członków rady.

W województwach poznańskim i pomorskim funkcje rad wojewódzkich spełniają sejmiki wojewódzkie.

Wydział wojewódzki składa się z wojewody, jako przewodniczącego, dwu urzędników państwowych i trzech członków, wybranych przez radę wojewódzka.

Wydział wojewódzki ma: 1) głos doradczy w sprawach, które mu wojewoda do zapoinjowania przekaże, 2) głos stanowczy w sprawach, dotyczących: a) zatwierdzania uchwał organów samorządowych, powiatowych, miejskich i gminnych; b) rozstrzygnięcia odwołań od orzeczeń i zarządzeń organów samorządu powiatowego i miast wydzielonych; c) rozstrzygnięcia odwołań od orzeczeń i zarządzeń, które wydawane są w niższej instancji przez kolegium;

d) sprawowania nadzoru nad samorządem powiatów, miast wydzielonych i gmin miejskich i wiejskich; e) orzekania we wszystkich sprawach, zastrzeżonych przez ustawy i rozporządzenia wyraźnie wydziałowi wojewódzkiemu; t) określenia sposobu wykonywania uchwał rady wojewódzkiej w sprawach, w których ona współdziała z głosem stanowczym.

W woj. poznańskim i pomorskim czynności wydziałów wojewódzkich spełniają i z by wojewódzkie, których skład tem się różni od wydziałów wojewódzkich w innych dzielnicach, że trzej przedstawiciele samorządu są wylosowani z pośród członków wydziału wojewódzkiego, który w tych województwach jest organem wykonawczym związku samorządowego, a w miejsce drugiego urzędnika, wyznaczonego przez wojewodę — wchodzi sędzia wojewódzkiego sądu administracyjnego (o ile nie zachodzi potrzeba wyznaczenia urzędnika skarbowego wzgl. innego fachowego referenta).

Powiaty.

Na czele powiatu stoi starosta powiatowy, mianowany przez ministra spraw wewnętrznych.

Starosta, również jak i wojewoda jest **representantem Rządu i szefem administracji ogólnej.**

Starosta powiatowy podlega pod względem osobowym wojewodzie względnie ministrowi spraw wewnętrznych, pod względem służbowym zaś — wojewodzie.

Do zakresu działania starosty powiatowego, jako szefa administracji ogólnej, należą wszystkie sprawy administracji państwowej na obszarze powiatu, o ile na mocy obowiązujących przepisów nie są zastrzeżone właściwości władz naczelnych, wojewody i innych władz państwowych, ani nie należą do zakresu działania powiatowych związków komunalnych, gmin miejskich i wiejskich oraz obszarów dworskich.

Starosta powiatowy załatwia sprawy, na leżące do jego kompetencji przy pomocy starostwa oraz przy pomocy innych podległych mu na obszarze powiatu władz, urzędów i organów.

Organami kolegjalnemi, powołanemi do współdziałania ze starostą w wykonywaniu zadań administracji ogólnej są: sejmik powiatowy i wydział powiatowy.

Sejmik jest organem doradczym. Starosta zdaje sejmikowi co roku sprawozdanie o administracji powiatowej i wysłuchuje opinii sejmiku o potrzebach powiatu.

Wydział powiatowy: 1) ma głos doradczy w sprawach, w których jego opinii zażąda starosta i 2) głos stanowczy w wypadkach, przewidzianych w poszczególnych ustawach.

Miasta wydzielone.

Dla celów administracji państwowej miasta: Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Gdynia, Gniezno, Grudziądz, Inowrocław, Kraków, Lublin, Łwów, Łódź, Poznań, Sosnowiec, Toruń, i Wilno tworzą odrębne powiaty miejskie.

W miastach: Bydgoszczy, Gnieźnie, Grudziądzu, Inowrocławiu, Poznaniu, Toruniu oraz Krakowie i Lwowie funkcje powiatowej władzy administracji ogólnej sprawują prezydenci tych miast, przyczem czynności administracyjne w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz czynności wykonawczo-policyjne nie należą do prezydentów tych miast, lecz do starostów grodzkich.

Funkcje starostów grodzkich mogą pełnić starostowie powiatowi sąsiednich powiatów.

W miastach: Białymstoku, Częstochowie, Lublinie, Łodzi, Sosnowcu i Wilnie na czele powiatów miejskich stoją starostowie grodzcy, przyczem w Białymstoku, Częstochowie, Lublinie,

i Sosnowcu funkcje starostów grodzkich są powierzone odnośnym starostom powiatowym.

W wykonywaniu zadań administracji ogólnej współdziałają ze starostami wzgl. prezydentami miast organa kolegjalne, a mianowicie: w miejsce sejmiku powiatowego (rady powiatowej) — kolegjum, powołane z członków rady miejskiej, zaś w miejsce wydziału powiatowego — kolegjum powołane z członków magistratu.

Starostowie grodzy w Krakowie i Lwowie załatwiają sprawy, należące do ich zakresu działania samodzielnie i jednoosobowo, bez udziału organów kolegjalnych.

Miasto stołeczne Warszawa.

Miasto stołeczne Warszawa stanowi odrębną jednostkę administracyjną, nie wchodzącą w skład województwa.

Na czele administracji ogólnej na obszarze m. st. Warszawy stoi Komisarz Rządu na m. st. Warszawę.

Obszar m. st. Warszawy dla celów administracji ogólnej jest podzielony na trzy starostwa grodzkie.

Stanowisko Komisarza Rządu jest równorzędne ze stanowiskiem wojewody.

Podział Państwa na powiaty.

M. st. Warszawa.

Warszawa-północ, Warszawa - południe, Warszawa—Praga.

Województwo warszawskie.

Błonie (w Grodzisku Maz.), Ciechanów, Goścynin, Grójec, Kutno, Lipno, Łowicz, Maków, Mińsk Mazowiecki, Mława, Nieszawa z siedzibą w Aleksandrowie Kuj., Płock, Płońsk, Przasnysz, Pułtusk, Radzymin, Rawa, Rypin, Sierpc, Skierniewice, Sochaczew, Warszawa powiat, Włocławek.

Województwo łódzkie.

Brzeziny, Kalisz, Koło, Konin, Łask, Łęczycza, Łódź—miasto, Łódź—powiat, Piotrków, Radomsko, Sieradz, Słupca, Turek, Wieluń.

Województwo kieleckie.

Będzin, Częstochowa—miasto, Częstochowa—powiat, Ilża (w Wierzbniku), Jędrzejów, Kielce, Końskie, Koźnice, Miechów, Olkusz, Opatów, Opoczno, Pińczów, Radom, Sandomierz, Sosnowiec—miasto, Stopnica (w Busku), Włoszczowa, Zawiercie.

Województwo lubelskie.

Biała, Biłgoraj, Chełm, Garwolin, Hrubieszów, Janów, Konstantynów (w Janowie), Krasnystaw, Lubartów, Lublin—miasto, Lublin—powiat, Łuków, Puławy, Radzyń, Siedlce, Sokółów, Tomaszów, Węgrów, Włodawa, Zamość.

Województwo białostockie.

Augustów, Białystok—miasto, Białystok—powiat, Bielsk, Grodno, Kolno, Łomża, Ostrołęka, Ostrów, Sokółka, Suwałki, Szczuczyn (w Grajewie), Wołkowysk, Wysokie Mazowieckie.

Województwo wileńskie.

Braślav, Działina, Mołodeczno, Oszmiana, Postawy, Święciany, Wilejka, Wilno—miasto, Wilno—Troki.

Województwo nowogródzkie.

Baranowicze, Lida, Nieśwież, Nowogródek, Słonim, Stołpce, Szczuczyn, Wołożyn.

Województwo poleskie.

Brześć nad Bugiem, Drohiczyn, Iwacewicz, Kamień Koszyrski, Kobryń, Luniniec, Pińsk, Prużana, Sarny, Stolin.

Województwo wołyńskie.

Dubno, Horochów, Kostopol, Kowel, Krzemieniec, Luboml, Łuck, Równe, Włodzimierz, Zdołbunów.

Województwo poznańskie.

Bydgoszcz—miasto, Bydgoszcz—powiat, Chodzież, Czarnków, Gniezno—miasto, Gniezno—powiat, Gostyń, Grodzisk, Inowrocław—miasto, Inowrocław—powiat, Jarocin, Kepno, Kościan, Koźmin, Krotoszyn, Leszno, Międzybóże, Mogilno, Nowy Tomyśl, Oborniki, Odolanów, Ostrów Wlkp., Ostrzeszów, Pleszew, Poznań—miasto, Poznań—powiat, Rawicz, Strzelno, Szamotuły, Szubin, Śmigiel, Śrem, Środa, Wągrowiec, Wolsztyn, Września, Wyrzysk, Znin.

Województwo pomorskie.

Brodnica, Chełmno, Chojnice, Działdowo, Gdynia—miasto, Gniew, Grudziądz—miasto, Grudziądz—powiat, Kartuzy, Kościerzyna, Lubawa, Morski w Wejherowie, Sepolno, Starogard, Swiecie, Tczew, Toruń—miasto, Toruń—powiat, Tuchola, Wąbrzeźno.

Województwo śląskie.

Bielsko—miasto, Bielsko—powiat, Cieszyn, Huta Królewska—miasto, Katowice—miasto, Katowice—powiat, Lubliniec, Pszczyna, Rybnik, Świętochłowice, Tarnowskie Góry.

Województwo krakowskie.

Biała, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Dąbrowa, Gorlice, Grybów, Jasło, Kraków—miasto, Kraków—powiat, Limanowa, Maków Podgórski, Mielec, Myślenice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Oświęcim, Pilzno, Ropczyce, Tarnów, Wadowice, Wieliczka, Żywiec.

Województwo lwowskie.

Bóbrka, Brzozów, Dobromil, Drohobycz, Gródek Jagielloński, Jarosław, Jaworów, Kolbuszowa, Krosno, Lisko, Lubaczów, Lwów—miasto, Lwów—powiat, Lancut, Mościska, Nisko, Przemyśl, Przeworsk, Rawa Ruska, Rudki, Rzeszów,

Sambor, Sanok, Sokal, Stary Sambor, Strzyżów, Tarnobrzeg, Żółkiew.

Województwo stanisławowskie.

Bohorodczany, Dolina, Horodenka, Kałusz, Kołomyja, Kosów, Nadwórna, Rohatyn, Skole, Stanisławów, Stryj, Sniatyn, Tłumacz, Turka, Zydaczów.

Województwo tarnopolskie.

Borszczów, Brody, Brzeżany, Buczacz, Czortków, Kamionka Strumiłowa, Kopyczyńce, Podhajce, Przemysły, Radziechów, Skalat, Tarnopol, Trembowla, Zaleszczyki, Zbaraż, Zborów, Złoczów.

Policja Państwowa.

Policja Państwowa jest jednolitym, zorganizowanym na wzór wojskowy korpusem, przeznaczonym do utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego.

Policja państwowa podlega: a) w sprawach, wymienionych w ustępie pierwszym — władzom administracji ogólnej, b) w pozostałych sprawach, jak to organizacji i administracji wewnętrznej, wyszkolenia, uzbrojenia, dyscypliny i t. d. — swoim policyjnym przełożonym, a w obu powyższych kierunkach — ministrowi spraw wewnętrznych.

Na czele policji stoi Komendant Główny Policji Państwowej, podległy ministrowi spraw wewnętrznych.

Organizacja Policji Państwowej pod względem terytorjalnym przystosowana jest do administracyjnego podziału państwa na województwa i powiaty.

Każde województwo tworzy okręg wojewódzki z Komendantem Wojewódzkim P.P. na czele, a każdy powiat administracyjny — obwód powiatowy Policji Państwowej z Komendantem powiatowym P.P. na czele.

• W skład obwodów powiatowych wchodzi posterunki, obejmujące jedną lub kilka gmin, albo część gminy oraz komisariaty, obejmujące miasta lub ich dzielnice.

Miejskie Komendy P.P. obejmują miasta, które stanowią powiaty miejskie.

Funkcjonariusze P.P. dzielą się na oficerów i szeregowych. Oficerami P.P. w porządku stopni są: Generalny Inspektor, Nadinspektor, Inspektor, Podinspektor, Nadkomisarz, Komisarz, Podkomisarz i Aspirant P.P. Szeregowymi P.P. w porządku stopni są: Starszy przodownik, Przodownik, Starszy posterunkowy i Posterunkowy P.P.

Organem pracy Głównego Komendanta P.P. — jest **Główna Komenda Policji Państwowej** (Warszawa, Nowy Świat 67), komendantów wojewódzkich — Komendy Wojewódzkie P.P., komendantów powiatowych — Komendy Powiatowe P.P.

Korpus Ochrony Pogranicza.

Zadaniem Korpusu Ochrony Pogranicza jest zapewnienie bezpieczeństwa na pograniczu, ochrona celna granic i zapobieganie nielegalnemu ich przekroczeniu. Zadania powyższe wykonuje K.O.P. w porozumieniu z władzami administracyjnymi i skarbowymi. Korpus Ochrony Pogranicza stanowi zorganizowaną w sposób wojskowy jednostkę.

Na czele Korpusu stoi dowódca, podległy w zakresie ochrony granic bezpośrednio ministrowi spraw wewnętrznych, w zakresie zaś wojskowego szkolenia i przygotowań wojennych — ministrowi spraw wojskowych.

Organem pracy dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza jest sztab z szefem sztabu na czele.

Dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza podlegają brygady, dywizjon żandarmerji i szkoły K. O. P.

W skład brygady K.O.P. wchodzi dowództwo brygady, zmienna ilość pułków oraz batalionów piechoty i szwadronów kawalerji.

2. Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

(Warszawa, Wierzbowa 1)

Do zakresu działania ministra spraw zagranicznych należy kierowanie polityką zagraniczną państwa, przygotowywanie umów i traktatów oraz zastępstwo dyplomatyczne i konsularne państwa w kraju wobec przedstawicielstw państw zagranicznych i zagranicą przez przedstawicielstwa polskie.

Skład ministerstwa: Gabinet Ministra oraz Departamenty Polityczno-Ekonomiczny, Konsularny i Administracyjny.

Ministrowi Spraw Zagranicznych podlegają:

a) **Generalny Komisarz Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku**, będący pełnomocnym przedstawicielem Rządu Polskiego w Gdańsku.

b) **Urzędy dyplomatyczne zagranicą:**

- 1) **Argentyna** — Buenos Aires. 2) **Austria** — Wiedeń. 3) **Belgia** — Bruksela. 4) **Brazylja** — Rio de Janeiro. 5) **Bułgaria** — Sofja. 6) **Czechosłowacja** — Praga. 7) **Dania** — Kopenhaga. 8) **Egipt** — Kair. 9. **Estonja** — Tallin. 10) **Finlandja** — Helsingfors. 11) **Francja** — Paryż. 12) **Grecja** — Ateny. 13) **Hiszpania** — Madryt. 14) **Holandja** — Haga. 15) **Italia** — Rzym. 16) **Japonja** — Tokio. 17) **Jugosławia** — Belgrad. 18) **Łotwa** — Ryga. 19) **Niemcy** — Berlin. 20) **Norwegja** — Oslo. 21) **Persja** — Teheran. 22) **Rumunia** — Bukareszt. 23) **Stany Zjedn. A.P.** — Waszyngton. 24) **Stolica Apostolska** — Rzym. 25) **Szwajcaria** — Bern. 26) **Szwecja** — Sztokholm. 27) **Turcja** — Angora. 28) **Węgry** — Budapeszt. 29) **Wielka Brytania** — Londyn. 30) **Z.S.R.R.** — Moskwa.

c) Urzędy konsularne:

1) **Argentyna** — Buenos Aires. 2) **Austria** — Wiedeń. 3) **Australia** — Sydney. 4) **Belgia** — Bruksela i Antwerpja. 5) **Brazylja** — Rio de Janeiro, Kurytyba i Sao Paolo. 6) **Bulgaria** — Sofja i Warna. 7) **Chile** — Santiago. 8) **Chiny** (Mandzurja) — Charbin. 9) **Czechosłowacja** — Praga, Bratisława, Koszyce, Morawska Ostrawa i Użhorod. 10) **Dania** — Kopenhaga, Aalborg, Aarhus, Haderslev, Hasle a/Bornholm, Odense. 11) **Egipt** — Kair. 12) **Estonja** — Tallin. 13) **Finlandja** — Helsingfors. 14) **Francja** — Paryż, Alger, Bordeaux, Le Havre, Lille, Lyon, Marsylja, Nicea i Strasburg. 15) **Grecja** — Ateny i Saloniki. 16) **Hiszpanja** — Madryt i Barcelona. 17) **Holandja** — Amsterdam, Dordrecht, Heerlen i Rotterdam. 18) **Indje Holenderskie** — Batawja. 19) **Italia** — Rzym, Florencja, Medjolan, Katanja i Triest. 20) **Japonja** — Tokjo i Osaka. 21) **Jugosławja** — Belgrad, Zagrzeb i Banja Luka. 22) **Kanada** — Montreal i Winnipeg. 23) **Luksemburg** — Luksemburg. 24) **Lotwa** — Ryga, Dynaburg i Lipawa. 25) **Meksyk** — Meksyk. 26) **Monako** — Monako. 27) **Niemcy** — Berlin, Bytom, Elk, Essen, Hamburg, Kolonja, Królewiec, Kwidzyn, Lipsk, Monachjum, Olsztyn, Piła, Szczecin i Wrocław. 28) **Norwegja** — Oslo i Toensberg. 29) **Palestyna** — Jerozolima. 30) **Paragwaj** — Asuncion. 31) **Persja** — Tabryz. 32) **Peru** — Lima. 33) **Portugalja** — Lizbona i Porto. 34) **Rumunja** — Bukareszt, Braila, Czerniowce, Galac i Kiszyniów. 35) **Stany Zjednoczone A.P.** — Chicago, Buffalo, Detroit Mich., Nowy Jork i Pittsburg. 36) **Szwajcaria** — Bern i Zurych. 37) **Szwecja** — Sztokholm, Malmö, Göteborg. 38) **Turcja** — Konstantynopol. 39) **Urugwaj** — Montevideo. 40) **Węgry** — Budapeszt. 41) **Wielka Brytania** — Londyn. 42) **Z.S.R.R.** —

Moskwa, Charków, Kijów, Leningrad, Mińsk i Tyflis.

Zagraniczne urzędy dyplomatyczne i konsularne w Polsce.

Argentyna. Poselstwo — Warszawa, Al. Jerozolimska 23, Konsulaty — Warszawa, (Zabia 4) i Kraków.

Austria. Poselstwo — Warszawa, Koszykowa 41 b. Konsulaty — Warszawa, Bielsko, Kraków, Lwów, Łódź i Poznań.

Belgia. Poselstwo — Warszawa, Świętokrzyska 25. Konsulaty — Warszawa, Lwów, Łódź i Poznań.

Brazylja. Poselstwo — Warszawa, Al. Róż 4. Konsulaty — Warszawa (Zgoda 4), Katowice, Lwów i Poznań.

Bulgaria. Poselstwo — Warszawa, Al. Ujazdowska 39. Konsulat — Warszawa.

Chile. Poselstwo — Warszawa, Mokotowska 19a. Konsulat — Warszawa.

Czechosłowacja. Poselstwo — Warszawa, Koszykowa 18. Konsulaty — Warszawa (Złota 4), Katowice, Kraków, Lwów i Poznań.

Dania. Poselstwo — Pl. Małachowskiego 4. Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie i Biełańska 4.) Lwów, Łódź, Poznań i Puck.

Estonja. Poselstwo — Warszawa, Al. Ujazdowska 19. Konsulat — Warszawa.

Finlandja. Poselstwo — Warszawa, Pl. Napoleona 3. Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie i Matejki 8), Gdynia, Katowice, Łódź, i Lwów.

Francja. Ambasada — Warszawa, Al. Róż 2. Konsulaty — Warszawa, Gdynia, Katowice, Lwów, Łódź, Poznań i Toruń.

Grecja. Poselstwo — Warszawa, Foksal 16. Konsulaty — Warszawa, Kraków, Łódź i Poznań.

Gwatemala. Konsulat — Poznań.

Hiszpanja. Poselstwo — Warszawa, Krakowskie Przedm. 13. Konsulat — Warszawa, Piękna 66-a.

Holandja. Poselstwo — Warszawa, Czackiego 9. Konsulaty — Warszawa, Lwów, Łódź i Poznań.

Italja. Ambasada — Warszawa, Plac Dąbrowskiego 6. Konsulaty — Warszawa, Katowice i Łódź.

Japonja. Poselstwo — Warszawa, Foksal 10. Konsulat — Warszawa.

Jugosławia. Poselstwo — Warszawa, Al. Ujazdowska 33. Konsulat — Warszawa.

Łotwa. Poselstwo — Warszawa, Szkolna 6. Konsulaty — Warszawa, Łódź, Poznań i Wilno.

Meksyk. Konsulat — Warszawa, Hortensji 6.

Niemcy. Poselstwo — Warszawa, Piękna 17. Konsulaty — Warszawa, Katowice, Kraków, Łódź, Poznań i Toruń.

Norwegja. Poselstwo — Warszawa, Foksal 3. Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie i Hipoteczna 1) i Gdynia.

Paragwaj. Konsulat — Warszawa, Nowy Świat 17.

Persja. Poselstwo — Warszawa, Kredytowa 8.

Peru. Konsulaty — Warszawa (Oboźna 11), Kraków i Toruń.

Portugalja. Poselstwo — Warszawa, Marsz. Focha 2. Konsulat — Warszawa, (Foksal 14 i Świętokrzyska 28).

Rumunja. Poselstwo — Warszawa, Wiejska 10. Konsulaty — Warszawa, Lwów i Poznań.

San Marino. Konsulat — Warszawa, Wspólna 29.

Stany Zjednoczone A.P. Ambasada — Warszawa, Al. Ujazdowska 9. Konsulat — Warszawa, Jasna 11.

Stolica Apostolska. Nuncjatura — Warszawa, Al. Szucha 12.

Szwajcarja. Poselstwo — Warszawa, Smolna 25.

Szwecja. Poselstwo — Warszawa, Królewska 3. Konsulaty — Warszawa, Bydgoszcz, Gdynia, Katowice i Poznań.

Turcja. Ambasada — Warszawa, Szopena 2a. Konsulaty — Warszawa i Lwów.

Urugwaj. Poselstwo w Wiedniu. Konsulaty — Warszawa, Smolna 38 i Łódź.

Węgry. Poselstwo — Warszawa, Mokotowska 48. Konsulaty — Warszawa, Katowice, Kraków i Lwów.

Wielka Brytanja. Ambasada — Warszawa, Nowy Świat 18. Konsulaty — Warszawa (Al. Róż 10 i Czackiego 6), Borysław, Katowice, Lwów, Łódź i Poznań.

Z.S.R.R. Poselstwo — Warszawa, Poznańska 15. Konsulaty — Warszawa i Lwów.

3. Ministerstwo Spraw Wojskowych. (Warszawa, Nowowiejska 3/5)

Minister Spraw Wojskowych dowodzi bezpośrednio siłami zbrojnymi państwa i kieruje sprawami tychże. Mianowania i zwolnienia ze stanowisk wojskowych, niezastreżonych Prezydentowi Rzeczypospolitej należą do ministra spraw wojskowych względnie do przełożonych, upoważnionych przez niego. Minister spraw wojskowych ponosi odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za swoją działalność w urzędzie.

Stalym zastępcą ministra w sprawach, dotyczących przygotowania sił zbrojnych i państwa do obrony jest Generalny Inspektor Sił Zbrojnych.

Wiceministrowie są zastępcami i bezpośrednimi pomocnikami ministra.

Szef Biura Personalnego skupia w swem ręku rozkazodawstwo w sprawach personalnych.

Szef Korpusu Kontrolerów wykonuje kontrolę administracji wojskowej przez podległych mu oficerów Korpusu Kontrolerów.

W skład Ministerstwa Spraw Wojskowych wchodzi:

1) **Gabinet Ministra**, 2) **Biuro Ogólno-Administracyjne**, 3) **Biuro Ogólno-Organizacyjne**, 4) **Biuro Uzupełnień**, 5) **Biuro Kontroli**,

6) **Departamenty** Piechoty, Kawalerji, Artylerji, Aeronautyki, Uzbrojenia, Zaopatrzenia Inżynierji, Budownictwa, Intendentury, Zdrowia i Sprawiedliwości,

7) **Szefostwo Saperów i Łączności**,

i 8) **Kierownictwo Marynarki Wojennej**.

Poza Ministerstwem bezpośrednio podlegają Ministrowi Spraw Wojskowych: Polowa Kurja Biskupia, Biuro Wyznań Niekatolickich i Dowództwo Zandarmerji.

Generalny Inspektor Sił Zbrojnych jest generalnym, przewidzianym na Naczelnego Wodza.

Generalnemu inspektorowi sił zbrojnych podlegają bezpośrednio: 1) Sztab Główny, 2) Inspektorowie Armji wraz z przydzielonymi oficerami, 3) Centrum Wyższych Studiów Wojskowych, 4) Wojskowe Biuro Historyczne.

Sztab Główny jest organem pracy generalnego inspektora sił zbrojnych w zakresie przygotowania sił zbrojnych państwa do obrony na wypadek konfliktu zbrojnego.

Na czele Sztabu Głównego stoi generał, noszący tytuł **Szefa Sztabu Głównego**.

Szefowi Sztabu Głównego podlegają bezpośrednio: 1) Wyższa Szkoła Wojenna, 2) Wyższa Szkoła Intendentury, 3) Wojskowy Instytut Naukowo - Wydawniczy, 4) Wojskowy Instytut

Geograficzny, 5) Centralna Biblioteka Wojskowa.

Dowództwa Okręgów Korpusów.

Na czele okręgu korpusu stoi dowódca, który z ramienia ministra spraw wojskowych sprawuje władzę wojskową na obszarze podległego mu okręgu korpusu. W czasie pokoju podlegają mu wszystkie formacje wojskowe, rozmieszczone na tym obszarze.

Dowództwa Okręgów Korpusów: I—Warszawa, II—Lublin, III—Grodno, IV—Łódź, V—Kraków, VI—Lwów, VII—Poznań, VIII—Toruń, IX—Brześć n/B., X—Przemyśl.

Dywizje piechoty.

Dywizja piechoty składa się z 3 pułków piechoty i 1 pułku artylerji polowej.

Dowódca dywizji piechoty sprawuje swą władzę nad formacjami, które wchodzi organizacyjnie w skład danej dywizji piechoty, nie posiadając uprawnień administracyjnych.

Dywizyj piechoty w czasie pokoju posiadamy 30: 1 D. P. — Wilno, 2 D. P. — Kielce, 3 D. P. — Zamość, 4 D. P. — Toruń, 5 D. P. — Lwów, 6 D. P. — Kraków, 7 D. P. — Częstochowa, 8 D. P. — Modlin, 9 D. P. — Siedlce, 10 D. P. — Łódź, 11 D. P. — Stanisławów, 12 D. P. — Tarnopol, 13 D. P. — Równe, 14 D. P. — Poznań, 15 D. P. — Bydgoszcz, 16 D. P. — Grudziądz, 17 D. P. — Gniezno, 18 D. P. — Łomża, 19 D. P. — Wilno, 20 D. P. — Baranowicze, 21 D. P. (górska) — Bielsko na Śląsku, 22 D. P. (górska) — Przemyśl, 23 D. P. — Katowice, 24 D. P. — Jarosław, 25 D. P. — Kalisz, 26 D. P. — Skierniewice, 27 D. P. — Kowel, 28 D. P. — Warszawa, 29 D. P. — Grodno, 30 D. P. — Kobryń.

Dywizje kawalerji.

Dowódca dywizji kawalerji sprawuje dowództwo nad wszystkimi formacjami, które organizacyjnie wchodzą w skład dywizji. 2 dywizja kawalerji — Warszawa.

Samodzielne brygady kawalerji.

Zakres działania, obowiązki i uprawnienia dowódcy samodzielnej brygady kawalerji są analogiczne jak dowódcy dywizji kawalerji.

2 sam. bryg. kaw. — Brody, 3 sam. bryg. kaw. — Wilno, 5 sam. bryg. kaw. — Kraków, 6 sam. bryg. kaw. — Stanisławów, 10 sam. bryg. kaw. — Rzeszów, 17 sam. bryg. kaw. — Hrubieszów, Brygada kawalerji — Białystok, Bryg. kaw. — Suwałki, Brygada kaw. — Poznań, Brygada kaw. — Toruń, Brygada kaw. — Baranowicze, Brygada kaw. — Równe.

1. Piechota.

Piechota zorganizowana jest w 90 pułków z numeracją od 1—45, od 48—86, oraz 6 pułków (1—6) strzelców podhalańskich, baony strzelców, i 1 pułk czołgów.

a) **pułki piechoty:** 1—Wilno, 2—Pińczów, 3 — Jarosław, 4 — Kielce, 5 — Wilno, 6 — Wilno, 7 — Chełm, 8 — Lublin, 9 — Zamość, 10 — Łowicz, 11 — Góry Tarnowskie, 12 — Wadowice, 13 — Pultusk, 14 — Włocławek, 15 — Dęblin, 16 — Tarnów, 17 — Rzeszów, 18 — Skiernewice, 19 — Lwów, 20 — Kraków, 21 — Warszawa, 22 — Siedlce, 23 — Włodzimierz, 24 — Łuck, 25 — Piotrków, 26 — Lwów, 27 — Częstochowa, 28 — Łódź, 29 — Kalisz, 30 — Warszawa, 31 — Łódź, 32 — Modlin, 33 — Łomża, 34 — Biała Podlaska, 35 — Brześć n/B., 36 — Warszawa, 37 — Kutno, 38 — Przemyśl, 39 — Jarosław, 40 — Lwów, 41 — Suwałki, 42 — Białystok, 43 — Lubno, 44 — Równe, 45 — Równe, 48 — Stanisławów, 49 — Kołomyja, 50 —

Kowel, 51 — Brzeżany, 52 — Złoczów, 53 — Stryj, 54 — Tarnopol, 55 — Leszno, 56 — Krotoszyn, 57 — Poznań, 58 — Poznań, 59 — Inowrocław, 60 — Ostrów Wlkp., 61 — Bydgoszcz, 62 — Bydgoszcz, 63 — Toruń, 64 — Grudziądz, 65 — Grudziądz, 66 — Chełmno, 67 — Brodnica, 68 — Września, 69 — Gniezno, 70 — Pleszew, 71 — Zambrow, 72 — Radom, 73 — Katowice, 74 — Lubliniec, 75 — Królewska Huta, 76 — Grodno, 77 — Lida, 78 — Baranowicze, 79 — Słonim, 80 — Słonim, 81 — Grodno, 82 — Brześć n/B., 83 — Kobryń, 84 — Pińsk, 85 — Nowowilejka, 86 — Mołodeczno.

Pułki strzelców podhalańskich: 1 — Nowy Sącz, 2 — Sanok, 3 — Bielsko n/Śl. 4 — Cieszyń, 5 — Przemyśl, 6 — Stryj.

b) **Bataljony strzelców:** 1 — Chojnice, 2 — Tczew.

c) **Czołgi:** 1 pułk czołgów — Poznań.

2. Kawalerja.

Kawalerja jest zorganizowana w 3 pułki szwoleżerów, 27 pułków ułanów i 10 pułków strzelców konnych.

a) **Pułki szwoleżerów:** 1 — Warszawa, 2 — Starogard, 3 — Suwałki.

b) **Pułki ułanów:** 1 — Augustów, 2 — Suwałki, 3 — Góry Tarnowskie, 4 — Wilno, 5 — Ostrołęka, 6 — Stanisławów, 7 — Mińsk Mazowiecki, 8 — Kraków, 9 — Trembowa, 10 — Białystok, 11 — Ciechanów, 12 — Krzemieniec, 13 — Nowowilejka, 14 — Lwów, 15 — Poznań, 16 — Bydgoszcz, 17 — Leszno, 18 — Grudziądz, 19 — Ostróg, 20 — Rzeszów, 21 — Równe, 22 — Brody, 23 — Podbrodzie, 24 — Kraśnik, 25 — Pruzana, 26 — Baranowicze, 27 — Nieśwież.

c) **Pułki strzelców konnych:** 1 — Garwolin, 2 — Hrubieszów, 3 — Wołkowysk, 4 — Płock, 5 — Tarnów, 6 — Żółkiew, 7 — Poznań, 8 — Chełmno, 9 — Grajewo, 10 — Łańcut.

3. Artylerja.

Artylerja jest sformowana w: 30 pułków artylerji polowej, 1 pułk artylerji górskiej, 10 pułków artylerji ciężkiej, 1 pułk artylerji najcięższej, 13 dywizjonów artylerji konnej, 1 pułk artylerji przeciwlotniczej, 6 samodzielnych dywizjonów artylerji pl., 1 dyon pomiarów artylerji i 2 dywizjony pociągów pancernych.

a) **Pułki artylerji polowej:** 1 — Wilno, 2 — Kielce, 3 — Zamość, 4 — Inowrocław, 5 — Lwów, 6 — Kraków, 7 — Częstochowa, 8 — Płock, 9 — Biała Podlaska, 10 — Łódź, 11 — Stanisławów, 12 — Złoczów, 13 — Równe, 14 — Poznań, 15 — Bydgoszcz, 16 — Grudziądz, 17 — Gniezno, 18 — Ostrów Maz., 19 — Nowowilejka, 20 — Pruzany, 21 — Bielsko n/Śl., 22 — Rzeszów, 23 — Będzin, 24 — Jarosław, 25 — Kalisz, 26 — Skierniewice, 27 — Włodzimirz, 28 — Dęblin, 29 — Grodno, 30 — Włodawa.

b) **Pułk artylerji górskiej:** — Stryj.

c) **Pułki artylerji ciężkiej:** 1 — Modlin, 2 — Chełm, 3 — Wilno, 4 — Łódź, 5 — Kraków, 6 — Lwów, 7 — Poznań, 8 — Toruń, 9 — Siedlce, 10 — Przemyśl.

d) **Dyony artylerji konnej:** 1 — Warszawa, 2 — Dubno, 3 — Wilno, 4 — Suwałki, 5 — Kraków, 6 — Stanisławów, 7 — Poznań, 9 — Baranowicze, 10 — Jarosław, 11 — Bydgoszcz, 12 — Ostrołęka, 13 — Kamionka Strumiłowa, 14 — Białystok.

e) **Artylerja przeciwlotnicza:** 1 p. a. pl. — Warszawa, 2 d. a. pl. — Grodno, 3 d. a. pl. — Wilno, 5 d. a. pl. — Kraków, 6 d. a. pl. —

Lwów, 7 d. a. pl. — Poznań, 8 d. a. pl. — Toruń.

f) **Pułk artylerji najcięższej** — Warszawa.

g) **Dyony pociągów pancernych:** 1 — Jabłonna, 2 — Niepołomice.

4. Aeronautyka.

Aeronautyka jest zorganizowana w 6 pułków lotniczych, dwa bataljony balonowe i jeden bataljon lotnictwa.

1 p. lotn. — Warszawa, 2 — Kraków, 3 — Poznań, 4 — Toruń, 5 — Lida, 6 — Lwów, Bataljon Lotnictwa — Poznań, 1 Bataljon Balonowy — Toruń, 2 Bataljon Balonowy — Jabłonna.

5. Inżynierja.

a) **Saperzy** zorganizowani są w: 8 bataljonów saperów, 1 bataljon mostowy, 1 bataljon elektrotechniczny, 2 bataljony mostów kolejowych i 1 bataljon silnikowy.

Baony saperów: 1 — Modlin, 2 — Puławy, 3 — Wilno, 4 — Sandomierz, 5 — Kraków, 6 — Brześć n/B., 7 — Poznań, 8 — Toruń; Bataljon mostowy — Modlin (Kazuń), Bataljon elektrotechniczny — Modlin (Nowy Dw.), 1 Bataljon mostów kolejowych — Kraków, 2 Bataljon mostów kolejowych — Jabłonna.

b) **Łączność** zorganizowana jest w jeden pułk łączności (Zegrze), 7 baonów telegraficznych (2 — Jarosław, 3 — Grodno, 4 — Przemyśl, 5 — Kraków, 6 — Lwów, 7 — Poznań, 1 — 9 — Brześć n/B.), oraz jeden pułk radiotelegraficzny (Warszawa).

c) **Samochody** — w dywizjony samochodowe po jednym przy każdym D. O. K.

6. Żandarmerja.

Żandarmerja składa się z dywizjonów żandarmerji po jednym przy każdym D. O. K.

7. Służby.

Służby dziela się na: 1) służby uzupełniające, do których należą służba poborowa i służba remontu, 2) służby zaopatrujące, do których należą: służba uzbrojenia, służba intendentury, służba zdrowia, służba weterynarii, służba inżynierji, służba budownictwa, służba aeronautyki i służba taborowa, 3) służbę sprawiedliwości i 4) służbę duszpasterstwa.

Zadaniem służby poborowej jest wykonywanie wszelkich czynności, związanych z uzupełnieniem personalnem siły zbrojnej, ewidencją i administracją rezerw.

Organami wykonawczemi służby poborowej są **powiatowe komendy uzupełnień** (P. K. U.).

Zadaniem P. K. U. jest: 1) Uzupełnianie formacji ewidencyjnych siły zbrojnej, mianowicie: współpraca z władzami administracyjnymi w przygotowaniu i przeprowadzeniu poboru, przygotowanie i przeprowadzenie wcielenia oraz załatwianie wszelkich spraw, związanych z obowiązkiem służby w wojsku stałym, służbą pomocniczą i służbą ochotniczą.

2) Administracja rezerw, mianowicie: ewidencja oficerów i szeregowych rezerwy, w pospolitego ruszenia oraz oficerów w stanie spoczynku; ewidencja osób, obowiązanych do służby wojskowej według zawodów i specjalności, przygotowanie mobilizacji szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia, załatwianie spraw dotyczących ćwiczeń rezerwistów, oraz raportów i zebrań kontrolnych.

3) Załatwianie spraw, dotyczących **inwalidów** i osób wojskowych, zaginionych na skutek działań wojennych.

Powiatowe Komendy Uzupełnień.

Na terenie **D. O. K. Nr. I:** Warszawa-miasto I, II, III, IV, Warszawa-powiat, Grodzisk

Mazowiecki, Płock, Modlin, Mińsk Maz., Radom, Puławy, Ciechanów, Pułtusk, Łomża, Małkinia.

Na terenie **D. O. K. Nr. II:** Lublin, Chełm, Zamość, Hrubieszów, Kowel, Włodzimierz, Krzemieniec, Równe, Łuck, Kraśnik, Sarny, Dubno.

Na terenie **D. O. K. Nr. III:** Białystok, Wilno-miasto, Wilno-powiat, Lida, Grodno, Święciany, Wilejka, Suwałki, Wołkowysk, Postawy.

Na terenie **D. O. K. Nr. IV:** Łódź-miasto I, Łódź-miasto II, Łódź-powiat, Piotrków, Częstochowa, Końskie, Skierniewice, Wieluń, Sieradz, Łask, Kutno, Radomsko.

Na terenie **D. O. K. Nr. V:** Kraków-miasto, Kraków-powiat, Sosnowiec, Miechów, Wadowice, Bielsko na Śląsku, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów, Królewska Huta, Katowice, Pszczyna, Zawiercie, Bochnia, Jasto, Dębica, Żywiec, Tarnowskie Góry.

Na terenie **D. O. K. Nr. VI:** Lwów-miasto, Lwów-powiat, Rawa Ruska, Stanisławów, Buczacz, Czortków, Kałusz, Kołomyja I, Kołomyja II, Tarnopol, Brzeżany, Złoczów, Kamionka, Strumilowa, Stryj.

Na terenie **D. O. K. VII:** Poznań-miasto, Poznań-powiat, Szamotuły, Ostrów Wlkp., Jarocin, Gniezno, Kościan, Kalisz, Konin.

Na terenie **D. O. K. VIII:** Toruń, Włocławek, Grudziądz, Inowrocław, Starogard, Kościerzyna, Bydgoszcz.

Na terenie **D. O. K. IX:** Brześć n/B., Siedlce, Łuków, Biała Podl., Pińsk, Łuniniec, Bielsk Podlaski, Baranowicze, Stonim.

Na terenie **D. O. K. Nr. X:** Przemyśl, Kielce, Ostrowiec, Pińczów, Sambor, Sanok, Rzeszów, Nisko, Jarosław, Gródek Jagielloński, Wierzbnik, Łańcut, Drohobycz.

Slużby zaopatrujące.

Zadaniem służb zaopatrujących jest zaopatrzenie wojska w pieniądze, wszelki materiał i środki przewozowe oraz zapewnienie pomocy sanitarnej i weterynaryjnej. Organem kierowniczym służb jest minister spraw wojskowych (I wiceminister), z którego ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres działania poszczególnych służb, kierują właściwi szefowie departamentów M. S. Wojsk. Centralnymi organami wykonawczymi są Wojskowe Zakłady Zaopatrzenia: Uzbrojenia, Intendentury, Inżynierji, Aeronautyki i Sanitarnego, którym podlegają filje i składnice, dyzlokowane na całym terenie państwa.

Slużba sprawiedliwości.

Slużba sprawiedliwości ma za zadanie wykonywanie wymiaru sprawiedliwości, udzielanie pomocy prawnej oraz kierownictwo i nadzór służbowy nad sądownictwem i więziennictwem wojskowym.

Centralnym organem kierowniczym tej służby jest minister spraw wojskowych, z którego ramienia pełni odnośnie szef Departamentu Sprawiedliwości, będący równocześnie **Naczelnym Prokuratorem Wojskowym**.

Instytucje centralne: 1) Najwyższy Sąd Wojskowy i 2) Prokurator przy Najwyższym Sądzie Wojskowym.

Instytucje okręgowe: Instytucjami okręgowymi służby sprawiedliwości, podległymi dowódcy O. K. są: 1) Wojskowy Sąd Okręgowy, 2) Prokurator przy Wojskowym Sądzie Okręgowym, 3) Doradca prawny przy D. O. K., 4) Wojskowe Więzienie Śledcze.

Instytucje rejonowe stanowią: a) wojskowe sądy rejonowe, b) oficerowie sądowi przy wojskowych sądach rejonowych.

Slużba duszpasterska.

Ogólne kierownictwo służby duszpasterskiej wyznania katolickiego, pod względem wojskowym i administracyjnym spoczywa w ręku ministra spraw wojskowych.

Pod względem jurydykcyjno-kościelnym ogólne kierownictwo sprawami duszpasterstwa katolickiego należy do Biskupa Polowego, podległego w tych sprawach bezpośrednio Stolicy Apostolskiej.

Organami kierowniczymi służby duszpasterstwa katolickiego w poszczególnych O. K. są dziekani katolicy O. K.

Każdy O. K. dzieli się na parafje wojskowe. Działalnością duszpasterską w parafjach wojskowych kierują proboszczowie wojskowi.

Na czele służby duszpasterskiej wyznań niekatolickich stoją naczelnicy kapelani tych wyznań, którzy są jednocześnie szefami głównych urzędów duszpasterskich odnośnych wyznań; główne urzędy są połączone jednym Biurem Wyznań Niekatolickich.

Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przeprosobienia Wojskowego jest organem ministra Spraw Wojskowych w sprawach wychowania fizycznego i przeprosobienia wojskowego.

4. Ministerstwo Skarbu.

(Warszawa, Rymarska 3—5).

Minister Skarbu kieruje polityką finansową państwa.

Do zakresu działania ministra skarbu należą sprawy budżetowe i kredytowe, sprawy podatków, opłat skarbowych, akcyz, monopolów państwowych i ceł, sprawy obrotu pieniężnego, nadzór nad instytucjami finansowymi i towarzystwami ubezpieczeń.

Minister skarbu jest naczelną władzą kierowniczą, nadzorczą i orzekającą w ostatniej

instancji w sprawach należących do zakresu jego działalności.

Zarząd skarbowy jako władze II instancji sprawują: 1) Izby Skarbowe i 2) Dyrekcje Ceł.

Izby Skarbowe. Na czele Izby Skarbowej stoi prezes, który podlega bezpośrednio ministrowi skarbu.

Do zakresu działania Izb Skarbowych należy cała administracja skarbowa z wyjątkiem ceł. Izby Skarbowe wykonują bezpośredni nadzór nad czynnościami podległych im urzędów i kas skarbowych, czuwają nad tem, aby wszelkie podatki i inne wpływy skarbowe były prawidłowo i we właściwym czasie wymierzone i wpłacone.

Izby Skarbowe istnieją w: Białymstoku, Brześciu n/B., Grudziądzu, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łucku, Łodzi, Poznaniu, Lwowie, Warszawie 2 (jedna grodzka na m. st. Warszawę, druga okręgowa na woj. warszawskie) i Wilnie.

Dyrekcje Ceł mają za zadanie nadzór nad prawidłowym biegiem spraw, wchodzących w zakres ich kompetencji oraz nadzór nad urzędami celnymi.

Izdom Skarbowym podlegają: 1) Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych — zasadniczo w każdym powiecie, 2) Urzędy skarbowe akcyz i monopolów państwowych — jeden urząd na kilka powiatów, 3) Urzędy katastralne i 4) Kasy skarbowe — zasadniczo po jednej na każdy powiat.

Dyrekcjom Ceł podlegają urzędy celne we wszystkich punktach granicznych i większych ośrodkach handlowych.

Prokuratorja Generalna Rzeczypospolitej Polskiej (Warszawa, Kopernika 36/40) jest urzędem, powołanej do obrony prawnej i zastępstwa prawnego interesów Skarbu Państwa oraz udzielania porad prawnych władzom państwowym.

Na czele Prokuratorji Generalnej stoi prezes, podległy ministrowi skarbu.

Oddziały Prokuratorji Generalnej istnieją w Katowicach, Krakowie, Lwowie i Poznaniu.

Delegaci Prokuratorji Generalnej — w Wilnie i Gdańsku.

Poza tem ministrowi skarbu podlegają:

- 1) **Generalna Dyrekcja Polskiego Monopolu Spirytusowego,**
- 2) **Generalna Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego,**
- 3) **Generalna Dyrekcja Loterji Państwowej,**
- 4) **Urząd Pożyczek Państwowych,**
- 5) **Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń,**
- 6) **Państwowe Zakłady Graficzne,**
- 7) **Mennica Państwowa,**
- 8) **Straż Graniczna.**

Straż Graniczna jest organem, powołanym do ochrony granic Państwa, a w szczególności do ich ochrony celnej. Straż graniczna stanowi jednolitą, zorganizowaną na zasadach obowiązujących w wojsku formację, podległą ministrowi skarbu i jest w zakresie ochrony celnej organem wykonawczym władz skarbowych, w zakresie zaś ochrony granic — organem wykonawczym władz administracji ogólnej.

Straż graniczna składa się z oficerów i szeregowych straży granicznej.

Pod względem organizacji wewnętrznej straż graniczna jest zorganizowana w inspektoraty, komisaryjaty, podkomisaryjaty i placówki straży granicznej.

Na czele straży granicznej stoi Komendant Straży Granicznej podległy ministrowi skarbu.

5. **Ministerstwo Sprawiedliwości.** (Warszawa, Długa 7)

Do zakresu działania ministra sprawiedliwości należy centralny zarząd władz sądowych, nadzór nad urzędami prokuratorскими, czuwa-

nie nad należytych wymiarem sprawiedliwości oraz zarząd więzień.

Minister sprawiedliwości jest Naczelnym Prokuratorem Rzeczypospolitej.

Skład ministerstwa: Departamenty Ustawodawczy, Administracyjny i Karny.

Ministrowi sprawiedliwości podlegają wszystkie urzędy prokuratorskie, w stosunku do których przysługuje mu prawo nadzoru i kierownictwa.

Urzędy prokuratorskie. Przy Sądzie Najwyższym są czynni: pierwszy prokurator, prokuratorowie i wiceprokuratorowie Sądu Najwyższego, przy sądach apelacyjnych — prokuratorowie i wiceprokuratorowie apelacyjni, przy sądach okręgowych — prokuratorowie, wiceprokuratorowie i podprokuratorowie okręgowi.

Prokuratorom apelacyjnym i okręgowym przysługuje prawo nadzoru i kierownictwa w stosunku do prokuratorów i podprokuratorów podległych im okręgów.

Poza tem ministrowi sprawiedliwości podlegają: 1) **Więzienia państwowe** i 2) **Redakcja Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej** (ul. Długa 50).

Przy ministerstwie sprawiedliwości urzęduje **Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej.**

6. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

(Warszawa, Bagatela 12).

Minister W. R. i O. P. kieruje polityką lityką szkolną i wyznaniową. Do jego zakresu działania należy: zarząd szkolnictwa wszelkich typów i stopni, oświata pozaszkolna, opieka nad nauką, literaturą i sztuką, nadzór nad archiwami, muzeami i bibliotekami oraz sprawy wyznaniowe.

Skład ministerstwa: Departamenty Ogólny, Szkolnictwa Ogólnokształcącego, Szkolnictwa

Zawodowego, Nauki i Szkół Wyższych, Sztuki, Wyznań oraz Wydział Archiwów Państwowych. Ministrowi W. R. i O. P. podlegają:

Kuratorja Okręgów Szkolnych jako władze II instancji dla szkolnictwa powszechnego, a I instancji dla szkolnictwa średniego.

Państwo jest podzielone na 11 okręgów szkolnych: warszawski, łódzki, poznański, pomorski (Toruń), wileński, poleski (Brześć n/B.), wołyński (Łuck), krakowski, lwowski, lubelski oraz wydział oświecenia publicznego przy województwie śląskiem. Liceum Krzemienieckie stanowi odrębny okręg.

Na czele okręgu szkolnego stoi kurator, który zarządza szkołami średnimi i powszechnymi oraz zawodowymi i sprawuje nadzór nad szkolnictwem prywatnem i oświatą pozaszkolną.

W zakresie szkolnictwa powszechnego kuratorom podlegają inspektorzy szkolni.

W sprawach **wyznaniowych** organami ministerstwa są władze administracyjne (wojewoda, starosta).

Szkoły.

A. Szkoły akademickie: Ustrój szkół akademickich oparty jest na samorządzie. Nadzór nad samorządem sprawuje minister W. R. i O. P. Władzami samorządowymi są: 1) Zebranie ogólne profesorów, 2) Senat, 3) Rektor, 4) Rady wydziałowe, i 5) Dziekani.

Senat składa się z Rektora, Prorektora i Dziekanów.

Rektor wybierany jest na jeden rok z grona profesorów. Jest on przedstawicielem szkoły na zewnątrz, przewodniczy na ogólnem zebraniu profesorów i Senatowi, załatwia sprawy administracyjne i finansowe oraz jest przełożonym urzędników szkoły.

Sluchacze dzielą się na studentów i wolnych sluchaczy.

Władzę dyscyplinarną nad słuchaczami sprawuje Rektor i Senat.

Szkoły wyższe: Uniwersytety: Warszawa, Kraków, Lwów, Poznań, Wilno, i Lublin (prywatny).

Politechniki: Warszawa i Lwów.

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego — Warszawa.

Akademja Górnicza — Kraków.

Akademja Medycyny Weterynaryjnej — Lwów.

Akademja Sztuk Pięknych — Kraków.

Szkoła Sztuk Pięknych — Warszawa.

Państwowy Instytut Dentystyczny — Warszawa.

Wolna Wszechnica Polska — Warszawa.

Wyższa Szkoła Handlowa — Warszawa.

Wyższa Szkoła dla Handlu Zagranicznego — Lwów.

Wyższa Szkoła Handlowa — Poznań i Kraków.

Szkoła Nauk Politycznych — Warszawa.

B. Szkoły średnie dzielą się na szkoły ogólnokształcące (gimnazja) i seminarja nauczycielskie.

Gimnazja istnieją czterech typów: 1) matematyczno-przyrodnicze, 2) humanistyczne z łaciną, 3) humanistyczne bez łaciny i 4) klasyczne z łaciną i greką.

Seminarja nauczycielskie mają za zadanie kształcenie kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych.

W roku 1929 wszystkich szkół średnich ogólnokształcących było: a) państwowych — 271, b) prywatnych — 506. Seminarjów nauczycielskich — 237.

C. Szkoły niższe — 26.376; uczniów — 3.474.582.

7. Ministerstwo Rolnictwa.

(Warszawa, Senatorska 15).

Minister rolnictwa kieruje polityką rolną państwa.

Do zakresu działania ministra rolnictwa należą sprawy rolnictwa, leśnictwa, hodowli, weterynaryj, zarząd niższego szkolnictwa rolniczego, meljoracje oraz zarząd dóbr państwowych.

Skład ministerstwa: Departamenty Ogólny, Rolnictwa, Chowu Koni, Weterynaryj, Leśnictwa, oraz Wydział Wojskowy.

Ministrowi Rolnictwa podlegają:

- 1) Państwowy Instytut Meteorologiczny;
- 2) Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.
- 3) Okręgowe Dyrekcje Lasów Państwowych w Warszawie, Wilnie, Toruniu, Siedlcach, Radomiu, Poznaniu, Łucku, Lwowie, Bydgoszczy i Białowieży;
- 4) Państwowy Instytut Weterynaryjny;
- 5) Państwowe Zakłady Chowu Koni;

Czynności swego resortu poza sprawami leśnictwa i chowu koni minister rolnictwa wykonywa przez władze administracyjne (województwa i starostwa).

Dyrekcjom lasów państwowych podlegają nadleśnictwa.

8. Ministerstwo Reform Rolnych.

(Warszawa, Plac Dąbrowskiego 5).

Minister reform rolnych kieruje przebudową ustroju rolnego.

Do zakresu działania ministra reform rolnych należą sprawy, związane z parcelacją i osadnictwem, sprawy nadzoru nad obrotem ziemią w związku z parcelacyjnym jej podziałem, przełączeniem i obrotem większej własności ziemskiej w całości, sprawy finansowania reformy

rolnej i nadzór nad działalnością Państwowego Banku Rolnego.

Skład ministerstwa: Departamenty Ogólne, Urzędzeń rolnych i Ekonomiczno-finansowy.

Przy ministerstwie rolnictwa urzęduje **Główna Komisja Ziemska**.

Ministrowi Reform Rolnych podlegają **Okręgowe Urzędy Ziemskie**: w Warszawie Piotrkowie, Kielcach, Lublinie, Białymstoku, Grodnie, Łucku, Brześciu n/B., Wilnie, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Grudziądzu i Katowicach.

Przy Okr. Urzędach Ziemskich istnieją Okręgowe Komisje Ziemskie, przewodniczącymi, których są prezesi Okręgowych Urzędów Ziemskich.

Okręgowym Urzędem Ziemskim podlegają **powiatowe urzędy ziemskie**, na czele których stoją komisarze ziemscy. Okręg działalności ich obejmuje jeden lub kilka powiatów. Obecnie istnieje 145 powiatowych urzędów ziemskich.

Poza tem ministrowi reform rolnych podlega **Państwowy Bank Rolny**.

9. Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

(Warszawa, Elektoralna 2).

Minister przemysłu i handlu kieruje polityką handlową i przemysłową państwa. Zakres jego działania obejmuje sprawy przemysłu i handlu, górnictwa, hutnictwa, ochrony własności przemysłowej i handlowej, sprawy legalizacji miar i wag, sprawy probiercze, a także nadzór nad instytucjami przemysłowymi i handlowymi.

Skład Ministerstwa: Departamenty Ogólne, Górniczo - Hutniczy, Przemysłowy, Handlowy, Morski i Wydział Wojskowy.

Ministrowi przemysłu i handlu podlegają:

1) **Wyższe urzędy górnicze** (Warszawa, Katowice i Kraków), którym podlegają okręgowe urzędy górnicze w Dąbrowie, Sosnowcu, Radomiu, Częstochowie, Katowicach, Rybniku, Kró-

lewskiej Hucie, Tarnowskich Górach, Krakowie, Drohobyczu, Jaśle i Stanisławowie.

2) **Okręgowe Urzędy Probiercze** (Warszawa, Kraków, Lwów i Wilno).

3) **Główny Urząd Miar**, któremu podlegają okręgowe urzędy miar w Warszawie, Królewskiej Hucie, Lublinie, Lwowie, Poznaniu i Wilnie. Okręgowym urzędowi podlegają miejscowe urzędy miar (44).

4) Urząd Morski w Gdyni.

5) Urząd Marynarki Handlowej w Gdańsku.

6) Biuro Naczelnika Budowy Portu w Gdyni.

7) Urząd Patentowy.

8) Główna Dyrekcja Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych.

9) Dyrekcja Salin Państwowych.

10) Państwowy Instytut Geologiczny.

11) Państwowy Instytut Eksportowy.

Pozostałe czynności, nie podlegające kompetencji wyżej wymienionych urzędów, minister przemysłu i handlu sprawuje przy pomocy władz administracyjnych (województwa i starostwa).

10. Ministerstwo Komunikacji.

(Warszawa, Nowy Świat 17).

Minister komunikacji kieruje polityką komunikacyjną państwa w zakresie kolei żelaznych i lotnictwa. Do jego zakresu działania należy zarząd państwowych kolei żelaznych, nadzór nad kolejami prywatnymi oraz lotnictwem cywilnym.

Skład ministerstwa: Departamenty Administracyjny, Finansowy, Handlowo - Taryfowy, Eksploatacyjny, Utrzymywania i Budowy, Mechaniczny, i Zasobów oraz wydziały: wojskowy, sanitarny i lotnictwa cywilnego.

Siecią kolejową w państwie zarządza ministerstwo kolei przy pomocy Okręgowych Dyrekcji Kolei Państwowych: Warszawskiej, Radomskiej, Katowickiej, Lwowskiej, Stanisławowskiej, Wileńskiej, Poznańskiej i Gdańskiej.

Okręgowe dyrekcje kolei państwowych sprawują bezpośredni zarząd wszystkich kolei państwowych i prywatnych, będących pod zarządkiem państwowym oraz są władzami odwoławczymi dla spraw, załatwianych przez podległe im urzędy i organy.

11. Ministerstwo Poczty i Telegrafów.

(Warszawa, Plac Napoleona 8).

Minister poczty i telegrafów kieruje polityką komunikacyjną państwa w dziedzinie poczty i telegrafów oraz zarządza temi środkami komunikacji.

Skład ministerstwa: Departamenty Ogólny, Poczty, Techniczny oraz Wydział Wojskowy.

Zarząd sprawami komunikacji pocztowej i telegraficznej i telefonicznej należy do Dyrekcji Poczty i Telegrafów w Warszawie, Bydgoszczy, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Poznaniu, Wilnie i Gdańsku.

Dyrekcjom poczty i telegrafów podlegają urzędy pocztowe (1711), agencje pocztowe (1652) oraz pośrednictwa (407).

12. Ministerstwo Robót Publicznych.

(Warszawa, Kredytowa 9).

Minister robót publicznych kieruje polityką budowlaną i komunikacyjną państwa w zakresie dróg kołowych i wodnych.

Do zakresu działania ministra robót publicznych należy zarząd budynków państwowych, administracja dróg państwowych, nadzór administracyjny dróg samorządowych, projektowanie, względnie zatwierdzanie projektów budynków państwowych, sprawy odbudowania obszarów zniszczonych, sprawy pomiarów topograficznych oraz sprawy elektryfikacji.

Skład ministerstwa: Departamenty Ogólny, Wodny, Budowlany, Drogowy, Prawo - Administracyjny i Wydział Elektryczny.

- Ministrowi robót publicznych podlegają:
- 1) **Urząd Budowy Gmachów Państwowych** w m. st. Warszawie;
 - 2) **Dyrekcje dróg wodnych** w Krakowie, Toruniu i Wilnie, którym podlegają zarządy dróg wodnych (19);
 - 3) **Biuro projektu meljoracji Polesia** w Brześciu n/B.;
 - 4) **Dyrekcje robót publicznych** we wszystkich województwach i Komisarjacie Rządu na m. st. Warszawę.

13. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

(Warszawa, Plac Dąbrowskiego 1).

Minister pracy i opieki społecznej kieruje polityką socjalną państwa.

Do zakresu działania ministra pracy i opieki społecznej należy ochrona pracy, opieka społeczna, sprawy pośrednictwa pracy, emigracyjne i ubezpieczeń społecznych.

Skład Ministerstwa: Departamenty Ochrony Pracy, Opieki Społecznej i Ubezpieczeń Społecznych.

Organa podległe:

1) Organami inspekcji pracy są **Okręgowi Inspektorowie Pracy** w Warszawie (jeden na województwo, drugi na m. st. Warszawę), Białymstoku, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu, Stanisławowie i Wilnie.

Okręgowym inspektorom pracy podlegają obwodowi inspektorowie pracy.

2) **Główny Urząd Ubezpieczeń Społecznych**, któremu podlegają Okręgowe urzędy ubezpieczeń w Warszawie, Lwowie, Poznaniu jako organa kierownicze i nadzorcze nad kasami chorych.

3) **Fundusz Bezrobocia.**

4) **Urząd Emigracyjny.**

Pozostałe czynności, nie wchodzące w zakres działania wyżej wymienionych urzędów, ministerstwo pracy i opieki społecznej wykonywa przy pomocy wchodzących w skład urzędów wojewódzkich wydziałów pracy i opieki społecznej.

III. Władza Sądowa.

W myśl art. 2 Konstytucji organami narodu w zakresie wymiaru sprawiedliwości są **niezawisłe sądy.**

Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu **Rzeczypospolitej Polskiej.**

Sądy Rzeczypospolitej są niezawisłe, ponieważ sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawisli i podlegają tylko ustawom.

Orzeczenia sądowe nie mogą być zmieniane ani przez władzę ustawodawczą, ani przez władzę wykonawczą. Zmienić wyrok sądowy może tylko wyższa od wyrokującej instancja sądowna.

Niezawisłość sędziego nie wyłącza obowiązku spełniania zleceń w zakresie administracji sądowej. Pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, zarówno sądowej, jak i administracyjno-karnej, tudzież pozbawienie wolności dopuszczalne jest za poprzednią zgodą właściwego sądu dyscyplinarnego, o ile sędzia nie jest schwytyany na gorącym uczynku.

Sądy. Wymiar sprawiedliwości w sprawach cywilnych i karnych sprawują sądy powszechne:

- 1) **Sądy powiatowe** oraz sędziowie pokoju,
- 2) **Sądy okręgowe,**
- 3) **Sądy apelacyjne i**
- 4) **Sąd Najwyższy.**

Sąd Najwyższy ma siedzibę w Warszawie i składa się z pierwszego prezesa, prezesów i sędziów.

Sąd Najwyższy dzieli się na izby: cywilną i karną.

Sąd Najwyższy rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń sądów apelacyjnych, o ile ustawy inaczej nie stanowią, oraz w wypadkach, wskazanych w ustawach — środki odwoławcze od orzeczeń sądów okręgowych i sądów przysięgłych; nadto **Sąd Najwyższy** orzeka w innych sprawach, przekazanych mu przez ustawy.

Sąd Apelacyjny składa się z prezesa, jednego lub kilku wiceprezesów oraz sędziów.

Sądy apelacyjne rozpoznają środki odwoławcze od orzeczeń sądów okręgowych oraz orzekają w sprawach, przekazanych im przez ustawy.

Sądów apelacyjnych istnieje 8: w Warszawie, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Poznaniu, Toruniu i Wilnie.

Sąd Okręgowy składa się z prezesa, jednego lub kilku wiceprezesów oraz sędziów.

Sądy Okręgowe rozpoznają sprawy, powierzone im przez ustawy postępowania sądowego i ustawy szczególne, oraz, o ile ustawy inaczej nie stanowią, — środki odwoławcze od orzeczeń sądów powiatowych, wydanych w pierwszej instancji i od postanowień sędziów śledczych. Poza tem sądy okręgowe rozpoznają w pierwszej instancji sprawy nienależące do kompetencji innych sądów.

Przy sądach okręgowych w miejscowościach o większym ruchu handlowym są tworzone wydziały handlowe.

Sąd okręgowy z udziałem przysięgłych, jako sąd przysięgłych, składa się z trybunału i ławy przysięgłych. Trybunał składa się z przewodniczącego i dwóch sędziów okręgowych. Ława przysięgłych składa się z dwunastu przysięgłych.

Sądów okręgowych istnieje 51: na obszarze Sądu Apelacyjnego w Warszawie — Bia a Podlaska, Białystok, Kalisz, Łomża, Łódź, Mława, Piotrków, Płock, Siedlce, Sosnowiec, Suwałki,

Warszawa (Miodowa 15) i Włocławek, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Katowicach — Cieszyn i Katowice, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Krakowie — Jasło, Kraków, Nowy Sącz, Rzeszów, Tarnów i Wadowice, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Lublinie — Kielce, Lublin, Łuck, Radom, Równe i Zamość, na obszarze Sądu Apelacyjnego we Lwowie — Brzeżany, Czortków, Kołomyja, Lwów, Przemyśl, Sambor, Sanok, Stanisławów, Stryj, Tarnopol i Poznań, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Poznaniu — Bydgoszcz, Gniezno, Leszno, Ostrów i Poznań, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Toruniu — Chójnice, Grudziądz, Starogard i Toruń, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Wilnie — Grodno, Nowogródek, Pińsk i Wilno.

Sądy powiatowe rozpoznają sprawy, powierzone im przez ustawy postępowania sądowego i ustawy szczególne, oraz, o ile ustawy inaczej nie stanowią, — środki odwoławcze od orzeczeń sędziów pokoju.

Sądów powiatowych istnieje 651.

IV. Górny Śląsk.

Organizację i stosunek województwa śląskiego do reszty Państwa określa Statut organizacyjny województwa śląskiego.

Sejm śląski.

Jako organ władzy ustawodawczej dla spraw, zastrzeżonych autonomii śląskiej statut organizacyjny powołuje Sejm Śląski.

Sejm liczy ogółem 48 posłów i jest zorganizowany podobnie jak Sejm Rzeczypospolitej, to znaczy ma swego marszałka, wicemarszałków, sekretarzy, komisję i t. d.

Członkowie Sejmu śląskiego korzystają z takich samych praw, co i członkowie Sejmu Rzeczypospolitej, przyczem prawo bezpłatnego prze-

jazdu na kolejach przysługuje im tylko w obrębie Śląska położonych.

Sejm Śląski zwołuje, odracza i zamyka Prezydent Rzeczypospolitej.

Ustawodawstwu Sejmu Śląskiego są zastrzeżone następujące sprawy: ustroju administracyjnego, samorządu powiatowego i gminnego, sprawy sanitarne, organizacja policji, policji budowlanej, drogowej, utrzymywanie dróg lądowych, szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego, sprawy wyznaniowe, rolnictwa, meljoracji rolnych, ustawodawstwo wodne, kolei lokalnych, robót publicznych, budżetu śląskiego, podatków i opłat publicznych śląskich. Poza tem w całym szeregu spraw zastrzeżono ingerencję Sejmu śląskiego w ten sposób, że władze Rzeczypospolitej nie mogą ich regulować bez zgody Sejmu śląskiego.

Wojewoda i Rada wojewódzka.

Naczelnemi władzami administracyjnymi są: Wojewoda i Rada wojewódzka.

Wojewodę mianuje i zwalnia z urzędu Prezydent Rzeczypospolitej. Służbowo podlega wojewoda władzom centralnym.

Rada wojewódzka składa się z wojewody śląskiego, wicewojewody i pięciu członków, wybranych przez Sejm Śląski. Rada wojewódzka pełni rolę organu wykonawczego samorządu wojewódzkiego i kolegjalnego organu administracyjnego przy wojewodzie.

Wojewoda i Rada wojewódzka mogą przedkładać Sejmowi wnioski ustawodawcze. Sejm ma prawo interpelowania wojewody i rozciąga kontrolę nad działalnością Rady wojewódzkiej, o ile ta występuje w charakterze organu wykonawczego samorządu.

Wojewoda przed Sejmem nie jest odpowiedzialny.

Pozostałe władze administracyjne są zorganizowane tak, jak w b. dzielnicy pruskiej.

Miasta Katowice i Huta Królewska stanowią odrębne powiaty miejskie, w których władzę policyjną sprawują Dyrekcje policji, na czele których stoją starostwie powiatowi sąsiednich powiatów wiejskich.

W m. Bielsku władzą administracyjną I instancji jest zwierzchność gminna, a władzę policyjną sprawuje Dyrekcja policji.

V. Wolne Miasto Gdańsk.

Miasto Gdańsk i złączony z nim obszar, tworzą państwo pod nazwą „Wolne Miasto Gdańsk“.

Obszar Wolnego Miasta Gdańska wynosi około 1900 km. kwadratowych, ludność — 395 tys.

Wolne Miasto Gdańsk pozostaje pod protektorem Ligi Narodów.

Najwyższą władzą wolnego miasta jest Senat, który sprawuje administrację kraju samodzielnie w ramach konstytucji, opracowanej w porozumieniu z Ligą Narodów, ustaw i budżetu oraz wykonuje nadzór nad wszelkimi władzami krajowymi.

W myśl art. 104 Traktatu Wersalskiego między Polską a W. M. Gdańskiem winna była być zawarta konwencja, która: 1) winna W. M. Gdańsk włączyć do obszaru celnego polskiego i zapewnić ustanowienie w porcie strefy wolnej; 2) zapewnić Polsce bez żadnych zastrzeżeń swobodne używanie i korzystanie z dróg wodnych, doków, basenów, nadbrzeży i innych budowli na terytorjum wolnego miasta, koniecznych dla wwozu i wywozu z Polski; 3) zapewnić Polsce nadzór i zarząd Wisły i całej sieci kolejowej w granicach wolnego miasta, z wyjątkiem tramwajów i innych kolei, służących głównie potrzebom Wolnego Miasta, jako też nadzór i za-

rząd komunikacji pocztowych, telegraficznych i telefonicznych między Polską a portem gdańskim; 4) zapewnić Polsce prawo rozwijania i ulepszenia dróg wodnych, doków, basenów, nadbrzeży, dróg żelaznych i innych budowli i środków komunikacji, wyżej wzmiankowanych oraz prawo wydzierżawiania lub nabywania w tym celu na odpowiednich warunkach koniecznych terenów i wszelkiej własności; 5) zapewnić, iż żadne różnice nie będą czynione w Wolnym Mieście Gdańsku na niekorzyść obywateli polskich i innych osób polskiego pochodzenia lub mówiących po polsku; 6) zapewnić prowadzenie spraw zagranicznych Wolnego Miasta Gdańska oraz ochronę jego obywateli zagranicą przez Rząd polski.

W myśl tego artykułu Traktatu Wersalskiego zostały zawarte konwencje: paryska z dnia 9 listopada 1920 roku i warszawska z dnia 24 października 1921 roku, które jednak ograniczyły uprawnienia Polski na jej niekorzyść, powierając administrację portu Radzie Portu i Dróg Wodnych oraz lokalnej administracji celnej funkcjonariuszom W. M. Gdańska.

Celem sprawowania swych uprawnień administracyjnych Polska posiada na terenie W. M. Gdańska następujące urzędy:

- 1) Komisarjat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) Wydział Wojskowy przy Komisarjacie Generalnym,
- 3) Etap Urzędu Emigracyjnego,
- 4) Urząd Marynarki Handlowej,
- 5) Delegaturę Prokuratorji Generalnej,
- 6) Dyrekcję Kolei Państwowych,
- 7) Dyrekcję Poczty i Telegrafów,
- 8) Polską Kasę Rządową,
- 9) Naczelnego Inspektora Celnego oraz
- 10) Delegację w Radzie Portu i Dróg Wodnych.

Komisarz Generalny Rzeczypospolitej Polskiej jest pełnomocnym przedstawicielem Rządu Polskiego w Gdańsku i pośrednikiem między

Rządem Polskim a Rządem Wolnego Miasta Gdańska.

Organizacja gdańskiej służby celnej należy do Rządu gdańskiego, przyczem jednak gdańska Dyrekcja Cel jest podporządkowana Ministerstwu Skarbu i w stosunku do ministerstwa Skarbu jest władzą celną II instancji.

Nadzór nad czynnościami gdańskich władz celnych sprawuje polski **Naczelnny Inspektor Cel** na obszarze W. M. Gdańska przy pomocy polskich inspektorów celnych.

Wpływy celne dzieli się pomiędzy Polską a Gdańskiem na podstawie klucza podziału, ustalonego w konwencji warszawskiej. W obecnej chwili Gdańsk otrzymuje przeszło 7 proc. wpływów celnych, osiągniętych na całym polsko-gdańskim obszarze celnym.

Koleje żelazne. Polska zarządza wszystkimi kolejami w Gdańsku na własny rachunek, linjami zaś obsługującymi port — na rachunek Rady Portu.

Siedziba Gdańskiej Dyrekcji Kolei Państwowych znajduje się w Gdańsku.

Poczta, telegraf, telefon. Polsce przysługuje prawo utrzymywania w porcie gdańskim służby pocztowej, telegraficznej i telefonicznej, połączonej bezpośrednio z Polską. W zakres działania tej służby wchodzi komunikacja pocztowa i telegraficzna przez port gdański między Polską a portem gdańskim.

Wszelkie inne komunikacje pocztowe, telegraficzne i telefoniczne na obszarze W. M. Gdańska, zarówno jak komunikacja między Gdańskiem a obcymi krajami podlegają wolnemu miastu.

Administrację pocztową sprawuje Gdańska Dyrekcja Poczty i Telegrafów.

Rada Portu i Dróg Wodnych składa się w równych częściach z polskich i gdańskich komisarzy, pod przewodnictwem prezydenta, wy-

bieranego na 3 lata za porozumieniem obu rządów, przyczem w braku porozumienia, prezydenta wyznacza Rada Ligi Narodów.

Do kompetencji Rady Portu należy kontrola, zarząd i eksploatacja portu, dróg wodnych i tych dróg żelaznych, które obsługują specjalnie port, jak również wszystkich dóbr i zakładów, służących do ich eksploatacji za wyjątkiem dóbr i zakładów, służących do ogólnej eksploatacji kolei żelaznych.

Rada Portu jest niezależna ani od Rządu Rzeczypospolitej, ani od W. M. Gdańska.

Rada Portu obowiązana jest z zabezpieczyć Polsce swobodną używalność portu i środków komunikacyjnych bez żadnego ograniczenia.

Poza terenami portowymi Rada Portu administruje również Wisłą i jej kanałami, znajdującymi się w obrębie obszaru W. M. Gdańska.

Sprawy zagraniczne. Prowadzenie spraw zagranicznych W. M. Gdańska oraz opieka nad jego obywatelami zagranicą należy do Polski.

Co się tyczy służby konsularnej, to w zagranicznych miastach, w których Gdańsk ma poważne interesy ekonomiczne, w skład polskich konsulatów wchodzi jeden lub kilku obywateli W. M. Gdańska, oddanych do dyspozycji Rządu Polskiego, którzy pod władzą i kierunkiem konsula polskiego są zajęci sprawami obywateli gdańskich. Są to t. zw. attachés konsularni.

Exequatur obcym agentom konsularnym, rezydującym w Gdańsku, udziela Rząd Polski, po porozumieniu się z władzami gdańskimi.

VI. Samorząd terytorjalny.

Ustrój samorządu terytorjalnego dotychczas nie jest jednolity i w każdej dzielnicy obowiązują inne przepisy.

Samorząd gmin miejskich.

B. Królestwo Kongresowe.

Rada miejska składa się z radnych i członków magistratu. Jest ona organem uchwalającym i kontrolującym. W miastach wydzielonych przewodniczy radzie miejskiej prezes rady miejskiej w miastach niewydzielonych — burmistrz.

Magistrat jest organem zarządzającym i wykonawczym. W miastach wydzielonych składa się z prezydenta i wiceprezydentów, w miastach niewydzielonych — z burmistrza i jego zastępcy oraz ławników, liczba których wynosi 10 proc. radnych miejskich.

Małopolska.

Rada miejska składa się z radnych, których liczba uzależniona jest od liczebności gminy.

Zwierzchność gminna. Rada miejska miast mniejszych wybiera ze swego grona zwierzchność, składającą się z naczelnika gminy, jego zastępcy i 2—5 asesorów; w miastach większych — magistrat, składający się z burmistrza jego zastępcy i 3—5 asesorów.

Miasta Lwów i Kraków rządzą się odrębnymi statutami. Magistrat m. Lwowa składa się z prezydenta i 3 wiceprezydentów, z urzędników — dyrektora i radców magistratu. Magistrat m. Krakowa składa się z prezydenta, 4 wiceprezydentów, dyrektora, radców magistratu i innych urzędników.

Woj. Poznańskie i Pomorskie.

Rada miejska składa się z radnych, liczba których uzależniona jest od liczby mieszkańców.

Magistrat jest organem równorzędnym z radą miejską. Magistrat może zawiesić uchwałę rady miejskiej, która może decyzję magistra-

tu zaskarżyć do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Magistrat składa się z prezydenta lub burmistrza, z jego zastępcy, z ławników honorowych i w razie potrzeby z płatnych członków magistratu.

Samorząd gmin wiejskich.

B. Królestwo Kongresowe.

Gmina składa się z szeregu wsi i folwarków. Organami gminy są: zebranie gminne, rada gminna i wójt.

Zebranie gminne jest organem uchwalającym i kontrolującym. Składa się ze wszystkich członków gminy.

Rada gminna jest organem zarządzającym i kontrolującym działalność wójta. Składa się z wójta i 12 członków.

Wójt zarządza sprawami bieżącymi gminy i wykonywa uchwały rady gminnej.

Małopolska.

W Małopolsce gmina jest jednowioskowa.

Rada gminna składa się z członków wybranych i wrylistów. Jest ona organem uchwalającym i kontrolującym.

Zwierzchność gminną tworzy wójt z dodanymi mu do pomocy przysiężnymi.

Woj. Poznańskie i Pomorskie.

Zgromadzenie gminne (rada gminna) jest organem uchwalającym i kontrolującym. Zgromadzenie gminne istnieje w gminach, liczących poniżej 100 członków. W gminach, liczących więcej niż 100 członków wybiera się radę gminną i zgromadzenie gminne przestaje istnieć.

Zarząd gminny składa się z sołtysa i ławników, którzy są pomocnikami i zastępcami sołtysa.

Władze administracyjną na obszarach dworskich, nie wchodzących w skład gmin wiejskich,

sprawuje przełożony obszaru dworskiego, którym jest w zasadzie właściciel majątku.

Samorząd powiatowy.

B. Królestwo Kongresowe.

Organami samorządu powiatowego są: sejmik powiatowy, wydział powiatowy i starosta.

Sejmik powiatowy składa się z delegatów gmin miejskich i wiejskich.

Jest on władzą uchwalającą i kontrolującą. Przewodniczy na sejmiku starosta.

Wydział powiatowy jest organem wykonawczym i zarządzającym. Wydział powiatowy składa się ze starosty i sześciu członków, wybranych przez sejmik.

Starosta wykonywa uchwały sejmiku i wydziału powiatowego, załatwia sprawy bieżące i przygotowuje wnioski na wydział.

Małopolska.

Organami samorządu są: rada powiatowa i wydział powiatowy.

Rada powiatowa jest organem kontrolującym i uchwalającym. Obecnie rady powiatowe są zdekompletowane i do chwili nowych wyborów są przeważnie zastąpione przez zarządy tymczasowe ze starostą na czele.

Wydział powiatowy jest organem wykonawczym. Składa się z sześciu członków.

Starosta nie zasiada w organach samorządu powiatowego.

Woj. Poznańskie i Pomorskie.

Organami samorządu są: sejmik powiatowy, wydział powiatowy i starosta.

Sejmik powiatowy składa się z wybranych przez ludność powiatu oraz rady miejskie członków.

Sejmik jest organem uchwalającym i kontrolującym. Przewodniczącym sejmiku jest starosta.

Wydział powiatowy składa się z 6 członków, wybranych przez sejmik powiatowy. Zadaniem wydziału powiatowego jest przygotowanie i wykonywanie uchwał sejmiku. Przewodniczącym wydziału jest starosta.

Starosta przygotowuje uchwały wydziału, czuwa nad ich wykonaniem i załatwia sprawy bieżące.

Samorząd wojewódzki.

Samorząd wojewódzki istnieje tylko w województwach poznańskim i pomorskim.

Organami samorządu wojewódzkiego są: sejmik wojewódzki, wydział wojewódzki i starosta krajowy.

Sejmik wojewódzki, jest organem uchwalającym i kontrolującym. Składa się z delegatów, wybranych przez powiaty miejskie i wiejskie.

Wydział wojewódzki zarządza sprawami samorządu, zakładami, przygotowuje i wykonywa uchwały sejmiku. Członków wydziału wybiera sejmik wojewódzki.

Starosta krajowy zarządza sprawami bieżącymi samorządu, przygotowuje uchwały wydziału wojewódzkiego i czuwa nad ich wykonaniem.

CZĘŚĆ TRZECIA.

Pragmatyka służbowa funkcjonariuszów państwowych.

I. Charakter służby państwowej

Stosunek państwowej służby cywilnej ma charakter publiczno-prawny; może być zmienio-

ny, zawieszony lub rozwiązany tylko na podstawie prawa publicznego, w szczególności na zasadzie postanowień ustawy o państwowej służbie cywilnej z dnia 17 lutego 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 21/22 poz. 164).

Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. nie ma zastosowania do sędziów, prokuratorów, aplikantów sądowych, pracowników państwowych kolei żelaznych, poczt i telegrafów oraz profesorów i nauczycieli wszystkich szkół państwowych, natomiast ma zastosowanie jedynie do urzędników administracji państwowej w najobszerniejszym tego słowa znaczeniu.

II. Podział funkcjonariuszów i stanowisk.

1. Podział funkcjonariuszów państwowych.

Ustawa odróżnia urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych.

Urzędników dzieli się na: 1) praktykantów (służba przygotowawcza), 2) urzędników prowizorycznych i 3) urzędników stałych.

2. Podział stanowisk służbowych.

Stanowiska służbowe dzielą się na trzy kategorie, zakwalifikowanie do których uzależnione jest od posiadania przez kandydata na urzędnika poziomu wykształcenia, a mianowicie:

I kategoria — wymaga wykształcenia wyższego, potwierdzonego złożeniem odpowiednich egzaminów;

II kategoria — wymaga wykształcenia średniego ogólnokształcącego względnie zawodowego;

III kategoria — wymaga ukończenia szkoły powszechnej lub trzech klas szkoły średniej.

W wyjątkowych wypadkach Rada Ministrów władna jest na wniosek właściwej władzy naczelnej zezwolić na zamianowanie osoby, nie posiadającej poziomu wykształcenia, przepisanego dla właściwej kategorii stanowisk.

Do każdego stanowiska służbowego przywiązany jest **stopień służbowy**.

Stopni służbowych jest dwanaście.

Stalą służbę państwową zaczyna się w I kategorii służbowej od VIII stopnia służbowego, w II — od X, w III — od XI względnie XII stopnia służbowego.

III. Mianowanie.

Urzędnikiem może być mianowany jedynie obywatel polski, o nieskazitelną przeszłość, posiadający zdolność do działań prawnych oraz uzdolniony fizycznie i umysłowo do pełnienia odnośnych obowiązków służbowych, tudzież władający biegle językiem polskim w mowie i piśmie.

Nie może być mianowana urzędnikiem państwowym osoba, przeciw której toczy się postępowanie karno - sądowe lub upadłościowe, albo też postępowanie o pozbawienie jej własnej woli, dopóki trwa powyższe postępowanie, a także karana sądownie za przestępstwa pochodzące z chęci zysku.

Małżonkowie, krewni wstępni i zstępni z urodzenia lub przysposobienia, krewni w linii bocznej do trzeciego oraz powinowaci do drugiego stopnia włącznie — nie mogą być urzędnikami tego samego urzędu (władzy), do którego należą czynności kasowe, zarząd i dysponowanie materiałami gospodarczymi, albo prowadzenie rachunkowości lub kontroli.

Osoby, pozostające do siebie w wymienionym wyżej stosunku, również nie mogą jednocześnie być urzędnikami w **urzędach kasowych** lub go-

spodarczych z jednej, a w urzędach rachuby i kontroli z drugiej strony, o ile pierwsze podlegają drugim pod względem rachunkowości i kontroli.

Praktykanci.

Mianowanie na stanowiska służbowe poprzedza jednoroczna służba przygotowawcza (praktyka).

Osoby, dopuszczone do służby przygotowawczej, podlegają przepisom ustawy, ustalonym dla urzędników.

W wypadkach wyjątkowych właściwa władza naczelna może przedłużyć lub skrócić jednoroczny okres służby przygotowawczej, lub zezwolić na mianowanie urzędnika bez obowiązku odbycia służby przygotowawczej.

Na dowód dopuszczenia do służby przygotowawczej praktykant otrzymuje należyte zaświadczenie.

Urzędnicy stali i prowizoryczni.

Mianowanie może nastąpić na stałe lub do odwołania (prowizorycznie).

Przy mianowaniu **do odwołania** (prowizorycznie) w piśmie nominacyjnym winien być oznaczony albo termin ustania stosunku służbowego, albo termin, w którym urzędnik zostanie zawiadomiony o mającym nastąpić rozwiązaniu stosunku służbowego.

Termin ten wynosi zazwyczaj trzy miesiące.

Stosunek służbowy zawiązuje się przez doręczenie pisma nominacyjnego, w którym wymieniana się urząd, w którym mianowany urzędnik ma pełnić służbę, tytuł urzędowy, przewidziany w tabeli stanowisk i stopień służbowy.

Władze uprawnione do mianowania.

Mianowanie na stanowiska i stopnie służbowe, zaliczone do pierwszych czterech stopni

zastrzeżone jest **Prezydentowi Rzeczypospolitej**, pozostałych zaś stopni właściwym władzom naczelnym, przyczem mianowanie powyżej VI stopnia służbowego wymaga uprzedniej zgody **Rady Ministrów**.

Mianowanie urzędników pięciu najniższych stopni przekazane jest zazwyczaj **władzom administracyjnym II instancji**.

Urzędników sejmowych mianuje Marszałek Sejmu. Urzędników Kancelarii Cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej — Prezydent Rzeczypospolitej.

Mianowanie urzędnika wymaga zezwolenia władzy naczelnej, o ile kandydat:

- a) nie ukończył 18 lat;
- b) przekroczył 40 rok życia i przedtem nie pozostawał w służbie państwowej;
- c) nie był karany sądownie (karani za przestępstwa z chęci zysku nie mogą być wogóle przyjmowani) lub wydalony ze służby państwowej;
- d) jeżeli osoba mianowana weszłaby wskutek nominacji w stosunek bezpośredniego przełożonego lub podwładnego swego małżonka, do swego krewnego wstępnego lub zstępnego z urodzenia lub przysposobienia, bądź też do krewnego z linii bocznej lub powinowatego, nie dalej niż w 3-im stopniu pokrewieństwa, a w 2-im powinowactwa.

Objęcie służby.

Objęcie służby winno nastąpić w dniu, który właściwa władza w tym celu **wyznaczy**; o ile zaś dnia tego nie oznaczono, to w ciągu dni **piętnastu** od doręczenia pisma nominacyjnego lub dopuszczającego do służby przygotowawczej.

W razie **niezgłoszenia** się nominata w przepisany terminie, mianowanie lub dopuszczenie do służby przygotowawczej unieważnia się, o ile nowomianowany urzędnik (praktykant) w

ciągu dalszych dni piętnastu nie usprawiedliwi zwłoki.

Przysięga i przyrzeczenie służbowe.

Urzędnik, mianowany stałym, składa przysięgę służbową wobec przełożonej władzy służbowej; urzędnik zaś prowizoryczny i praktykant — przyrzeczenie służbowe, do którego stosują się analogicznie postanowienia o przysiędze służbowej.

Rota przysięgi:

„Przysięgam Panu Bogu Wszelchmogącemu, że na powierzonym mi stanowisku urzędowym przyczyniać się będę w mym zakresie działania ze wszystkich sił do ugruntowania wolności, niepodległości i potęgi Rzeczypospolitej Polskiej, której zawsze wiernie służyć będę; wszystkich obywateli kraju w równym mając zachowaniu, przepisów prawa strzec będę pilnie, obowiązki mego urzędu spełniać gorliwie i sumiennie, polecenia mych przełożonych wykonywać dokładnie, a tajemnicy urzędowej dochowam.

Tak mi Panie Boże dopomóż“.

IV. Tabela stanowisk.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1924 roku została ustanowiona dla poszczególnych władz i urzędów **tabela stanowisk tudzież tytułów i stopni służbowych do nich przywiązanych.**

Służbę na stanowiskach, dla których według tabeli przewidziano kilka stopni służbowych, rozpoczyna się w **najniższym stopniu służbowym** z wyjątkiem wypadku, kiedy urzędnik na poprzednio zajmowanym stanowisku osiągnął już stopień służbowy, przewidziny w tabeli jako najniższy dla stanowiska, na które przechodzi; w tym wypadku urzędnikowi może być nadany stopień służbowy bezpośrednio wyższy od po-

siadanego przez niego na poprzednim stanowisku.

Osiąganie na danym stanowisku wyższych stopni służbowych odbywa się na ogólnych zasadach, dotyczących awansów stopniowo, ze stopnia służbowego niższego na stopień bezpośrednio wyższy.

Kierownikom władz I instancji, którzy przeszli w najwyższym dla danego stanowiska stopniu służbowym **lat 10** i wykazują dobrą kwalifikację, może właściwa władza nadać stopień służbowy bezpośrednio wyższy.

Wyższość hierarchiczną stanowisk określa kategoria, do jakiej dane stanowisko zostało zaliczone w tabeli oraz w obrębie kategorii stopień służbowy, przywiązany według stanowiska, względnie stopień średni lub wyższy.

Awans na inne stanowiska może następować nie wyżej, jak do następnego stopnia służbowego od zajmowanego przez urzędnika poprzednio.

Prezydium Rady Ministrów.

Stanowiska poza kategorjami — Prezes Rady Ministrów.

Centrala.

I kategoria.

Szef Gabinetu Prezesa Rady Ministrów — V-IV st. sł., Szef Biura Prawnego Prez. Rady Ministrów — V-IV st. sł., Szef Biura Prezesa Rady Ministrów — V-IV st. sł., Dyrektor Departamentu — IV-III st. sł., Radca ministerjalny — VI-V st. sł., Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł., Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sł., Sekretarz — X-IX st. sł., Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. sł., Intendent, Adjutant kancelaryjny — IX-VIII st. sł., Rejestrator — X-IX st. sł., Rachmistrz — XII-XI st. sł., Kancelista — XII-XI st. sł.

Urzędy i instytucje przy Prezydium Rady Ministrów.

I kategoria.

Prezes Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej — III st. sł., Vice-Prezes Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Prezes oddziału Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej — IV st. sł., Starszy Radca Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej — V-IV st. sł., Naczelnik Sekretarjatu Prawniczego Najwyższego Trybunału Administracyjnego, Naczelný Dyrektor Drukarń Państwowych, Dyrektor Polskiej Agencji Telegraficznej, Radca Prokuratorji Generalnej — VI-V st. sł., Radca Sekretarjatu Prawniczego Najwyższego Trybunału Administracyjnego — VI st. sł., Dyrektor wydawnictw państwowych — V-IV st. sł., Dyrektor Drukarń Państwowych — VIII-VII-VI st. sł., Sekretarz Monitora Polskiego — VIII-VII st. sł., Referendarz Najwyższego Trybunału Administracyjnego, Referendarz Prokuratorji Generalnej — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII st. sł., Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł., Korektor, Kontroler, Skarbnik — IX-VIII st. sł., Sekretarz — X-IX st. sł., Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Kierownik kancelarii — VIII-VII st. sł., Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. sł., Dysponent Drukarni Państwowej, Rejestrator — X-IX

st. sł., Rachmistrz — XII-XI-X st. sł., Kancelista — XII-XI st. sł.

Kancelarja Cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej.

I kategoria.

Szet kancelarii cywilnej — IV-III st. sł., Zastępca szefa kancelarii cywilnej — V st. sł., Radca ministerjalny — VI-V st. sł., Inspektor gmachów reprezentacyjnych — VII-VI st. sł., Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz, Zarządca gmachu reprezentacyjnego — VII-VI st. sł., Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł., Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sł., Sekretarz — X-IX st. sł., Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. sł., Rejestrator — X-IX st. sł., Rachmistrz — XII-XI-X st. sł., Kancelista — XII-XI st. sł.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

Centrala.

I kategoria.

Podsekretarz Stanu — III st. sł., Dyrektor Departamentu, Dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego, Generalny Dyrektor Zdrowia — IV-III st. sł., Główný Inspektor ministerjalny — V-IV st. sł., Naczelný Wydziału — VI-V-IV st. sł., Radca ministerjalny, Inspektor ministerjalny — VI-V st. sł., Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII-VI st. s., Ase-
sor, Księgowý — VIII-VII st. s., Skarbnik,
Kontroler — IX-VIII st. s., Sekretarz — X-IX
st. s., Asystent rachunkowy — X st. s.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. s., In-
tendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st.
s., Rejestrator — X-IX st. s., Rachmistrz —
XII-XI-X st. s., Kancelista — XII-XI st. s.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Wojewoda, Komisarz Rządu w Warszawie —
IV-III st. s., Dyrektor laboratorium rybackiego
na Helu — V-IV st. s., Wice-wojewoda — V
st. s., Naczelnik Wydziału, Radca wojewódzki,
Inspektor wojewódzki, Naczelnik morskiego urzę-
du rybackiego — VI st. s., Starosta, Inspektor lekar-
ski, Inspektor farmaceutyczny, Inspektor wetery-
naryjny, Inspektor rybacki, Inspektor ochro-
ny lasów, Inspektor majątków państwowych, In-
spektor rolny, Adjunkt laboratorium rybackie-
go na Helu — VII-VI st. s., Instru-
ktor stowarzyszenia przemysłowców — VIII-
VII-VI st. s., Lekarz powiatowy, Lekarz wete-
rynaryjny, Inżynier powiatowy, Architekt powia-
towy, Kontroler majątków państwowych, Komis-
sarz ochrony lasów, Lustrator weterynaryjny, Re-
terendarz — VIII-VII st. s.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII st. s., Mierniczy,
Asesor, Księgowý — VIII-VII st. s., Kierownik
aptekí w szpitalu państwowym, Zarządca szpi-
tala Państwowego — IX-VIII st. s., Skarbnik,

Kontroler — IX-VIII st. s., Instruktor rybacki,
Podkomisarz ochrony lasów, Technik (drogowy,
wodny, mierniczy) — X-IX-VIII st. s., Sekre-
tarz — X-IX st. s., Asystent rachunkowy — X
st. s.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — IX-VIII st. s.,
Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. s., Rejestrato-
r XI-X st. s., Rachmistrz, Nadzorca rybacki
— XII-XI-X st. s., Kancelista — XII-XI st. s.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. s.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. s., Dyrektor
departamentu — IV-III st. s., Dyrektor pro-
tokółu dyplomatycznego — V-IV st. s., Radca
ekonomiczny, Naczelnik wydziału, Radca praw-
ny — VI-V-IV st. s., Radca ministerjalny, Za-
stępca dyrektora protokołu dyplomatycznego —
VI-V st. s., Referendarz — VIII-VII st. s.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII-VI st. s., Ase-
sor, Księgowý — VIII-VII st. s., Skarbnik, Kon-
troler — IX-VIII st. s., Sekretarz — X-IX st.
s., Asystent rachunkowy — X st. s.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. s., In-
tendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st.
s., Rejestrator — X-IX st. s., Rachmistrz —
XII-XI-X st. s., Kancelista — XII-XI st. s.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Ambasador, Poseł nadzw. i minister pełnomocny I kl. — III st. sł., Komisarz Generalny Rz. P. w Gdańsku — IV-III st. sł., Poseł nadzw. i minister pełnomocny II kl., Konsul generalny I kl. — IV st. sł., Poseł nadzw. i minister pełnomocny III kl., Minister rezydent, Zastępca komisarza generalnego Rz. Polskiej w Gdańsku, Radca legacyjny I kl., — V st. sł., Konsul generalny II kl. — VI-V st. sł., Radca legacyjny II kl., Sekretarz poselstwa I kl., Konsul I i II kl. — VI st. sł., Sekretarz poselstwa II kl., Wice-konsul I i II kl. — VII st. sł., Attaché poselstwa, Attaché konsularny — VIII st. sł.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII st. sł., Sekretarz konsularny I kl., Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł., Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sł., Sekretarz konsularny II kl. — X-IX st. sł., Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — IX-VIII st. sł., Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. sł., Rejestrator XI-X st. sł., Rachmistrz — XII-XI-X st. sł., Kancelista — XII-XI st. sł.

Ministerstwo Spraw Wojskowych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. sł., Dyrektor departamentu — IV-III st. sł., Naczelnik Wydziału — VI-V-IV st. sł., Radca ministerjalny — VI-V st. sł., Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII-VI st. sł.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sł.
Sekretarz — X-IX st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — VIII-VII st. sł.
Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. sł.
Rejestrator, Rysownik — X-IX st. sł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sł.
Kancelista — XII-XI st. sł.

Władze, urzędy i instytucje podległe:

I kategoria.

Naczelnik wydziału — VI-V st. sł.
Radca — VI st. sł.
Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VIII st. sł.
Asesor, Księgowy, Mierniczy — VIII-VII st. sł.
Skarbnik — IX-VIII st. sł.
Technik — X-IX-VIII st. sł.
Kontroler — IX-VIII st. sł.
Sekretarz, Asystent mierniczy — X st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — IX-VIII st. sł.
Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. sł.
Rejestrator, Rysownik — XI-X st. sł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sł.
Kancelista — XII-XI st. sł.

Ministerstwo Skarbu.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. śl.
Dyrektor departamentu — IV-III st. śl.
Dyrektor Monopolu Tytoniowego — IV st. śl.
Prezes P. K. O. — IV-III st. śl.
Wiceprezes P. K. O. — V-VI st. śl.
Komisarz do spraw likwidacyjnych w Poznaniu,
Naczelnik wydziału — VI-V-IV st. śl.
Dyrektor państwowego Urzędu Kontroli Ubezpieczeń — IV-III st. śl.
Inspektor ministerjalny, Radca ministerjalny, Dyrektor Loterii Państwowej — VI-V st. śl.
Zastępca Dyrektora Polskiego Monopolu Tytoniowego, Zastępca Dyrektora Polskiego Monopolu Spirytusowego — VI-V-IV st. śl.
Referendarz — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz, Naczelnik centralnej księgowości, Naczelnik centralnej kasy państwowej — VII-VI st. śl.
Asesor, Księgowy, Skarbnik centralnej kasy państwowej — VIII-VII st. śl.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. śl.
Sekretarz — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. śl.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. śl.
Rejestrator — X-IX st. śl.
Rachmistrz — XII-XI st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Prezes Izby Skarbowej, Naczelnik wydziału skarbowego w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim — IV st. śl.

Prezes Dyrekcji Ciel, Naczelnny Inspektor Ciel — V-IV st. śl.

Radca Finansowy przy Ambasadzie względnie przy poselstwie Rzeczypospolitej Polskiej — VI-V-IV st. śl.

Naczelnik wydziału — VI-V st. śl.

Radca skarbowy, Radca miernictwa — VI st. śl.

Rewizor akcyzowy, Rewizor celny, Inspektor skarbowy — VII-VI st. śl.

Referendarz, Referendarz miernictwa — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Dyr fabr. tyt., Inspektor fabryki tyt., Naczelnik wydz. Kontroli Celnej — VII-VI st. śl.

Asesor, Księgowy, Inspektor kontroli skarbowej, Inspektor celny, Inspektor uprawy tyt., Naczelnik urzędu wykupu tyt., Kontroler fabryki tyt., Mierniczy, Naczelnik kasy skarbowej — VIII-VII st. śl.

Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. śl.

Sekretarz, Komisarz kontroli skarbowej, Rewident celny, Asystent mierniczy — X-IX st. śl.

Asystent rachunkowy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii, Zarządca państw. magazynu wyrobów tyt. — IX-VIII st. śl.

Adjunkt kancelaryjny, Adjunkt celny, Adjunkt kastastralny, Starszy sekwestrator podatkowy — X-IX st. śl.

Rejestrator, Rysownik katastr. — XI-X st. śl.

Rachmistrz, Sekwestrator podatkowy, Poborca celny, Magazynier tytoniowy — XII-XI-X st. śl.

Rewident kontroli skarbowej — XI-X-IX st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.

Ministerstwo Sprawiedliwości.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. śl.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. śł.
Dyrektor departamentu — IV-III st. śł.
Radca prawny — VI-V-IV st. śł.
Naczelnik wydziału, Redaktor Dziennika Ustaw — VI-V-IV st. śł.
Radca ministerjalny — VI-V st. śł.
Główny Inspektor Więziennictwa, Naczelnny Le-
karz Więziennictwa — VI-V st. śł.
Réterendarz — VIII-VII st. śł.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz, Inspektor więziennictwa —
VII-VI st. śł.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. śł.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. śł.
Sekretarz — X-IX st. śł.
Asystent rachunkowy — X st. śł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. śł.
Adjunkt kancelaryjny, Intendent — IX-VIII st. śł.
Rejestrator — X-IX st. śł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śł.
Kancelista — XII-XI st. śł.

Sądy i więzienia:

I kategoria.

Lekarz - Kier. Okr. psych. szpit. więz. — VII-VI
st. śł.
Lekarz więzienny — VIII st. śł.
Lekarz okręg. szpitali więziennych — VIII-VII
st. śł.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz, Naczelnik urzędu depozy-
tów sądowych — VII st. śł.

Naczelnny Sekretarz, Dyrektor Zakł. Wych.-Po-
prawcz. — VII-VI st. śł.

Księgowy — VIII-VII st. śł.
Starszy sekretarz — VIII-VII st. śł.
Kapelan więzienny — IX-VIII-VII st. śł.
Naczelnik więzienia — IX-VIII-VII-VI st. śł.
Nauczyciel zakładu wychowawczo-poprawczego,
Pomocnik naczelnika więzienia — IX-VIII st. śł.
Starszy asystent prokuratury przy sądach powia-
towych w Wielkopolsce i na Górnym Ślą-
sku, Skarbnik, Kontroler, Sekretarz — IX-VIII
st. śł.

Asystent prokuratury przy sądach powiatowych
w Wielkopolsce i na Górnym Śląsku —
X-IX st. śł.

Asystent rachunkowy, Asystent więzienny, Pod-
sekretarz — X st. śł.

III kategoria.

Starszy adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. śł.
Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. śł.
Komornik sądowy (na obszarze okr. sądów ape-
lacyjnych w Poznaniu, Toruniu i Katowic-
ach) — XI-X-IX st. śł.
Rejestrator XI-X st. śł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śł.
Kancelista — XII-XI st. śł.

Ministerstwo Wyznań Religijnych Oświecenia Publicznego.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. śł.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. śł.
Dyrektor departamentu — IV-III st. śł.
Naczelnny dyrektor archiwów państwowych —
V-IV st. śł.

Minist. wizytator szkół — V st. śl.
Naczelnik wydziału — VI-V-VI st. śl.
Radca ministerjalny, Generalny konserwator, Inspektor administracyjny — VI-V st. śl.
Referendarz — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII-VI st. śl.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. śl.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. śl.
Sekretarz — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — VIII-VII st. śl.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. śl.
Rejestrator — X-IX st. śl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Kurator okręgu szkolnego — IV st. śl.
Wizytator Liceum Krzemienieckiego, Naczelnik Wydziału Oświecenia Publicznego w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim — IV st. śl.
Okręgowy Wizytator szkół — V st. śl.
Dyrektor archiwum, Dyrektor muzeum państwowego, Dyrektor biblioteki, Naczelnik wydziału, Dyrektor zbiorów państwowych, Zarządca dóbr Liceum Krzemienieckiego — VI-V st. śl.

Kustosz archiwum — VI st. śl.
Dyrektor administracyjny Konserwatorium Muzycznego — VII-VI st. śl.
Kustosz muzeum, Archiwista, Bibliotekarz, — VII-VI st. śl.
Sekretarz szkoły akademickiej, Inspektor szkolny, Konserwator — VIII-VII-VI st. śl.
Referendarz, Zastępca inspektora szkolnego, Adjunkt archiwalny, Adjunkt biblioteczny,

Administrator klinik, Leśniczy, Taksator, Inspektor rolniczy, leśny, ogrodniczy, Lekarz szkolny — VIII-VII st. śl.
Pomocnik konserwatora, Adjunkt leśny — VIII st. śl.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII st. śl.
Asesor, Asesor biblioteczny, Mierniczy, Asystent archiwalny, Księgowy — VIII-VII st. śl.
Kwestor, Skarbnik, Kontroler, Technik leśny, Technik budowlany, Kierownik tartaku, Kierownik fabryki, Kierownik składu drewna, Kierownik kolejki — IX-VIII st. śl.
Sekretarz, Dentysta szkolny — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy, Asystent leśny, Asystent rolny, Asystent mierniczy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — IX-VIII st. śl.
Kasjer — X-IX st. śl.
Kierownik ogrodu, Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. śl.
Leśniczy — XI-X-IX st. śl.
Rejestrator — XI-X st. śl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.
Magazynier archiwalny — XII-XI st. śl.

Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. śl.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. śl.
Dyrektor departamentu — IV-III st. śl.
Naczelnik wydziału — VI-V-IV st. śl.
Ministerjalny Inspektor rolnictwa, Ministerjalny

Inspektor lasów państwowych, Radca ministerjalny — VI-V st. sł.
Wizytator ludowych szkół rolniczych — VII-VI st. sł.
Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII-VI st. sł.
Mierniczy, Asesor, Księgowy — IX-VIII st. sł.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sł.
Sekretarz, Asystent mierniczy — X-IX st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — VIII-VII st. sł.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. sł.
Rejestrator — X-IX st. sł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sł.
Kancelista — XII-XI st. sł.

Władze, urzędy i instytucje podległe:

I kategoria.

Dyrektor zarządu stadnin — V st. sł.
Główny Inspektor zarządu stadnin państwowych — VI-V st. sł.
Radca — VI st. sł.
Inspektor — VII-VI st. sł.
Referendarz — VIII-VII st. sł.
Lekarz weterynaryj, Zarządca stad i stadnin państwowych — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelný rachmistrz — VII st. sł.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł.
Skarbnik, Kontroler, Zawiadowca tartaku — IX-VIII st. sł.
Sekretarz — X-IX st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — IX-VIII st. sł.
Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. sł.
Rejestrator, Felczer — XI-X st. sł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sł.
Kancelista — XII-XI st. sł.

Dyrekcje lasów państwowych i nadleśnictwa.

I kategoria.

Dyrektor lasów państwowych — V-VI st. sł.
Wice-Dyrektor lasów państwowych — VI-V st. sł.
Inspektor lasów, urzędzenia lasów, budownictwa, meljoracji, Radca (leśnictwa, prawny, administracyjny) — VI st. sł.
Nadleśniczy, Taksator lasów, Referendarz, Inżynier mierniczy, meljoracyjny — VIII-VII st. sł.
Adjunkt leśny — VIII st. sł.

II kategoria.

Inspektor rachunkowy — VII st. sł.
Łowczy, Mierniczy, Asesor (administracyjny) — VIII-VII st. sł.
Technik (leśny, budowlany, meljoracyjny), Zawiadowca (tartaku, kolejki leśnej, państw. składu drewna), Skarbnik — IX-VIII st. sł.
Kontroler rachunkowy — IX st. sł.
Asystent leśny, Asystent mierniczy, Sekretarz — X-IX st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — IX-VIII st. sł.
Kasjer leśny, Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. sł.
Leśniczy — XI-X-IX st. sł.
Rejestrator — XI-X st. sł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sł.
Kancelista — XII-XI st. sł.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. st.

Centrala.

I kategorja.

Podsekretarz stanu — III st. st.
Dyrektor departamentu — IV-III st. st.
Dyrektor Głównego Urzędu Miar, Prezes Urzędu Patentowego, Dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego, Wicedyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego — V-IV st. st.
Dyrektor Instytutu Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen — III-IV st. st.
Wice-Dyrektor Instytutu Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen — IV st. st.
Naczelnik wydziału, Kierownik sekcji—VI-V-IV st. st.
Radca handlowy — VI-V st. st.
Członek Głównego Urzędu Miar — V st. st.
Dyrektor Głównego Urzędu Probiernego, Radca ministerjalny, Radca legalizacyjny, Radca Urzędu Patentowego, Geolog, Chemik, Kartograf, Kierownik oddziału — VI-V st. st.
Współpracownik naukowy Głównego Urzędu Miar, Bibliotekarz — VI st. st.
Adjunkt Głównego Urzędu Miar, Adjunkt geolog
Adjunkt chemik — VII st. st.
Referendarz — VIII-VII st. st.
Asystent geolog, Asystent chemik, Asystent Głównego Urzędu Miar — VIII st. st.
Kierownik sekcji — VI-V-IV st. st.

II kategorja.

Naczelnny rachmistrz — VII-VI st. st.
Inspektor legalizacyjny, Asesor, Księgowy — VIII-VII st. st.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. st.
Technik legalizacyjny, Sekretarz — X-IX st. st.
Asystent rachunkowy — X st. st.

III kategorja.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. st.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. st.
Rejestrator, Grawer, Mechanik — X-IX st. st.
Rysownik, Laborant — XI-X-IX st. st.
Rachmistrz — XII-XI-X st. st.
Kancelista — XII-XI st. st.

Władze i instytucje podległe:

I kategorja.

Dyrektor wyższego urzędu górniczego — V-IV st. st.
Dyrektor szkoły morskiej, Wice-Dyrektor wyższego urzędu górniczego, Naczelnik okręgowego urzędu górniczego, Naczelnik okręgu legalizacji narzędzi mierniczych, Naczelnik wydziału — VI-V st. st.
Naczelnik wydziału przemysłowego w Śląskim Urzędzie wojewódzkim — V-IV st. st.
Naczelnik urzędu probiernego, Wice-Dyrektor szkoły morskiej, Radca legalizacyjny, Radca górniczy, Radca urzędu morskiego, Radca—VI-st. st.
Profesor szkoły morskiej, Inspektor — VII-VI
Instruktor korporacyj przemysłowych — VIII-VII-VI st. st.
Referendarz — VIII-VII st. st.

II kategorja.

Kapitan statku — VII-VI st. st.
Naczelnik rachuby — VII st. st.
Kapitan portu — VIII-VII-VI st. st.
Starszy pilot, 1-szy oficer statku, starszy oficer portu — VII st. st.
Asesor, Księgowy, Inspektor taboru marynarki—VIII-VII st. st.
Kontroler górniczy, Probierny — IX-VIII-VII st. st.
2-gi oficer statku — VIII st. st.

Wychowawca szkoły morskiej, Skarbnik, Kontroler „Pilot — IX-VIII st. śl.
Oficer portu — X-IX-VIII st. śl.
Technik marynarki, Mechanik marynarki, Sekretarz, 3-ci oficer statku — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy, Asystent probierczy, Asystent kontroli górniczej — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii, Legalizator — IX-VIII st. śl.
Instruktor rybacki — X-IX-VIII st. śl.
Rewizor legalizacyjny, Adjunkt kancelaryjny, Medalier, Dozorca wydm, Dozorca latarni morskiej — X-IX st. śl.
Cechowniczy, Magazynier, Laborant — XI-X-IX st. śl.
Rejestrator — XI-X st. śl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śl.
Kancelista, Pomocnik techniczny, Pomocnik dozorca wydm, Pomocnik dozorca latarni morskiej — XII-XI st. śl.

Ministerstwo Komunikacji.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. śl.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. śl.
Dyrektor departamentu — IV-III st. śl.
Dyrektor Biura Personalnego — V-IV st. śl.
Główny inspektor ministerjalny — V-IV st. śl.
Naczelnik wydziału — VI-V-IV st. śl.
Radca ministerjalny, Inspektor ministerjalny — VI-V st. śl.
Referendarz — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII-VI st. śl.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. śl.

Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. śl.
Sekretarz — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. śl.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. śl.
Rejestrator — X-IX st. śl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.

Ministerstwo Poczty i Telegrafów.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. śl.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz Stanu — III st. śl.
Dyrektor Departamentu — IV-III st. śl.
Naczelnik Wydziału VI-V-IV st. śl.
Inspektor ministerjalny, Radca ministerjalny — VI-V st. śl.
Referendarz — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Naczelnik rachuby — VII-VI st. śl.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. śl.
Kontroler — IX-VIII st. śl.
Sekretarz — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. śl.
Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. śl.
Rejestrator — X-IX st. śl.
Rysownik — XI-X-IX st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Prezes Dyrekcji Poczty i Telegr. — V-IV st. śl.

Dyrektor Izby Kontroli rachunkowej Poczty i Telegrafów — V st. sł.
Wiceprezes Dyrekcji Poczty i Telegr. — V st. sł.
Naczelnik Wydziału — VI-V st. sł.
Radca — VI st. sł.
Inspektor — VII-VI st. sł.
Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelnik wydziału rachunkowego — VII-VI st. sł.
Naczelnik rachuby — VII st. sł.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł.
Kontroler — IX-VIII st. sł.
Sekretarz — X-IX st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kanc. — IX-VIII st. sł.
Adjunkt kanc. — X-IX st. sł.
Rejestrator — XI-X st. sł.
Kancelista — XII-XI st. sł.

Ministerstwo Robót Publicznych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. sł.
Dyrektor departamentu — IV-III st. sł.
Naczelnik wydziału — VI-V-IV st. sł.
Radca ministerjalny — VI-V st. sł.
Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII-VI st. sł.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sł.
Sekretarz — X-IX st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — VIII-VII st. sł.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. sł.
Rejestrator, Rysownik — X-IX st. sł.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sł.
Kancelista — XII-XI st. sł.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Dyrektor meljoracji Polesia — V-IV st. sł.
Dyrektor robót publicznych, Dyrektor Dróg wodnych, Dyrektor urzędu budowy gmachów państwowych w m. st. Warszawie — V st. sł.
Kierownik oddziału — V st. sł.
Inspektor, Radca budownictwa, Radca administracyjny — VI st. sł.
Referendarz — VIII-VII st. sł.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII st. sł.
Mierniczy, Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sł.
Kontroler, Skarbnik — IX-VIII st. sł.
Technik (wodny, drogowy, mierniczy) — X-IX-VIII st. sł.
Sekretarz, Asystent mierniczy — X-IX st. sł.
Asystent rachunkowy — X st. sł.

III kategoria.

Naczelnik kancelarji — IX-VIII st. sł.
Adjunkt techniczny, Adjunkt kancelaryjny, Starszy rachmistrz — X-IX st. sł.
Pomocnik techniczny, Kancelista, Rachmistrz — XII-XI st. sł.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. śl.
Dyrektor departamentu, Główny inspektor pracy — IV-III st. śl.
Dyrektor Głównego Urzędu Ubezpieczeń — V-IV st. śl.
Prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych — VI-V-IV st. śl.
Dyrektor urzędu emigracyjnego — IV st. śl.
Naczelnik wydziału — VI-V-IV st. śl.
Radca ministerjalny — VI-V st. śl.
Wice-dyrektor urzędu emigracyjnego, Radca prawny — VI-V-IV st. śl.
Referendarz — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII-VI st. śl.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. śl.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. śl.
Sekretarz — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. śl.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. śl.
Rejestrator — X-IX st. śl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Dyrektor okręgowego urzędu ubezpieczeń, Dyrektor wyższego urzędu ubezpieczeń, Okręgowy inspektor pracy, Komisarz pracy na Górnym Śląsku — VI-V st. śl.
Radca — VI st. śl.

Naczelnik Państw. Urzędu Pośr. Pracy w Warszawie — VII-VI-V st. śl.
Obwodowy inspektor pracy, Inspektor lekarz — VII-VI st. śl.
Podinspektor pracy, Referendarz — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII st. śl.
Naczelnny etapu emigracyjnego, Asesor, Księgowy — VIII-VII st. śl.
Kontroler, Skarbnik — IX-VIII st. śl.
Sekretarz — X-IX st. śl.
Asystent rachunkowy — X st. śl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — IX-VIII st. śl.
Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. śl.
Rejestrator — XI-X st. śl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. śl.
Kancelista — XII-XI st. śl.

Ministerstwo Reform Rolnych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. śl.

Centrala:

I kategoria.

Podsekretarz stanu — III st. śl.
Dyrektor departamentu, Wice-prezes Głównej Komisji Ziemskiej — IV-III st. śl.
Naczelnik wydziału, Zastępca wice-prezesa Gł. Komisji Ziemskiej — VI-V-IV st. śl.
Radca ministerjalny, Inspektor techniczny, Inspektor rolny — VI-V st. śl.
Referendarz — VIII-VII st. śl.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII-VI st. śl.
Asesor, Księgowy, Sekretarz głów. komisji ziemskiej — VIII-VII st. śl.

Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sl.
Sekretarz — X-IX st. sl.
Asystent rachunkowy — X st. sl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — VIII-VII st. sl.
Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. sl.
Rejestrator, Rysownik — X-IX st. sl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sl.
Kancelista — XII-XI st. sl.

Władze i urzędy podległe:

I kategoria.

Prezes okręgowego urzędu ziemskiego—V st. sl.
Naczelnik wydziału, Naczelnik biura okręgowej komisji ziemskiej — VI-V st. sl.
Rewident pomiarów, inspektor ziemski — VII-VI st. sl.
Komisarz ziemski — VII-VI st. sl.
Referendarz, Inżynier mierniczy — VIII-VII st. sl.

II kategoria.

Naczelnny rachmistrz — VII st. sl.
Podkomisarz ziemski, Mierniczy, Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sl.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sl.
Sekretarz, Asystent mierniczy — X-IX st. sl.
Asystent rachunkowy — X st. sl.

III kategoria.

Naczelnik kancelarii — IX-VIII st. sl.
Adjunkt kancelaryjny — X-IX st. sl.
Rysownik, Adjunkt mierniczy—XI-X-IX st. sl.
Rejestrator — XI-X st. sl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sl.
Kancelista — XII-XI st. sl.

Kancelaria Sejmu i Senatu.

I kategoria.

Dyrektor biura Sejmu i Senatu — IV-III st. sl.

Zastępca dyrektora biura sejmu i senatu, Naczelnik wydziału gospodarczo-finansowego, Dyrektor biblioteki sejmu i senatu, Radca biura sejmu i senatu — VI-V st. sl.
Redaktor stenogramu — VIII-VII-VI st. sl.
Referendarz — VIII-VII st. sl.

II kategoria.

Rewizor stenogramu — VII-VI st. sl.
Asesor, Księgowy — VIII-VII st. sl.
Skarbnik, Kontroler — IX-VIII st. sl.
Stenograf — X-IX-VIII st. sl.
Sekretarz — X-IX st. sl.
Asystent rachunkowy — X st. sl.

III kategoria.

Intendent, Adjunkt kancelaryjny — IX-VIII st. sl.
Rejestrator — X-IX st. sl.
Rachmistrz — XII-XI-X st. sl.
Kancelista, Komendant straży marszałkowskiej — XII-XI st. sl.

V. Obliczenie czasu służby.

Czas służby liczy się zarówno przy pierwotnem, jak i przy ponownem mianowaniu na stanowisko służbowe (reaktywacji) od **dnia rzeczywistego objęcia służby.**

W razie **bezpośredniego** przejścia z państwowej służby cywilnej, na którą ustawa o państwowej służbie cywilnej nie rozciąga się, lub która podpada pod postanowienia tej ustawy, lecz pod względem specjalnych wymagań i warunków awansu opiera się na innych zasadach, niż nowy stosunek służbowy, jak również ze służby wojskowej, czas służby liczy się od dnia zwolnienia od poprzednich obowiązków służbowych.

Dla urzędników, którym w myśl ustawy o uposażeniu zaliczono do **wysługi lat** pewien czas poprzedniej służby państwowej lub pracy zawodowej, czas ten uważa się za czas służby

w rozumieniu ustępu pierwszego. Przepis ten nie dotyczy sposobu obliczenia wysługi lat przy wymiarze emerytury.

Czas służby **pro wizorycznej i przygotowawczej** wlicza się do czasu służby stałej, o ile urzędnik prowizoryczny lub praktykant uzyskał nominację na urzędnika stałego w czasie służby prowizorycznej lub bezpośrednio po odbyciu służby przygotowawczej.

W razie bezpośredniego przejścia urzędnika z państwowej służby kontraktowej do państwowej służby stałej, czas służby kontraktowej może być zaliczony w całości lub w części do służby stałej.

VI. Wykazy stanu służby.

Władza służbowa prowadzi dla każdego urzędnika (praktykanta) **wykaz stanu służby**, do którego wpisuje się wszystkie istotne dane, dotyczące urzędnika lub przebiegu jego służby, w szczególności zaś okoliczności, mające wpływ na przyznanie wyższego uposażenia służbowego, wymiar pensji emerytalnej oraz zaopatrzenie wdowie lub sieroco.

Istotnymi danymi, dotyczącymi urzędnika (praktykanta), są: jego stan cywilny, wykształcenie, stosunek do służby wojskowej i t. d., danymi, dotyczącymi przebiegu służby: nadanie posady (dopuszczenie do służby przygotowawczej), początek czasu służby, złożenie przysięgi lub przyrzeczenia służbowego, awans, i t. d.; okolicznościami zaś, mającymi wpływ na przyznanie wyższego uposażenia służbowego, wymiar pensji emerytalnej oraz zaopatrzenie wdowie lub sieroco: zawarcie małżeństwa, urodzenie się i zgon dzieci, zaliczenie pewnej ilości lat służby rządowej w b. państwach zaborczych, służby samorządowej lub pracy zawodowej do wysługi lat i t. d.

Dane, dotyczące urzędnika oraz przebiegu jego służby, wpisuje się do wykazu stanu służby

na podstawie złożonych **dokumentów** (oryginałów lub weryfikacyjnych odpisów).

Urzędnik (praktykant) przy pierwotnym objęciu obowiązków służbowych składa władzy służbowej **dokumenty osobiste**, stwierdzające dane, wymienione w ustępie pierwszym, w dalszym zaś ciągu służby obowiązany jest składać dokumenty, świadczące o wszystkich zmianach zachodzących w tych stosunkach, o ile zmiany te nie wynikają z zarządzeń władz przełożonych.

Władza zatrzymuje w aktach urzędowych odpisy złożonych dokumentów, zaś same dokumenty zwraca się właścicielowi.

Urzędnik ma prawo **przeglądać wykaz stanu** swej służby i sporządzać jego odpisy.

VII. Starszeństwo służbowe.

Starszeństwo służbowe urzędników równego stopnia służbowego ustala się na podstawie czasu służby na stanowisku służbowym w tym samym stopniu. Czas służby w tymże ostatnim stopniu służbowym liczy się, o ile nie zachodzi wypadek, unormowany w ustępie o obliczeniu czasu służby — od dnia mianowania.

Celem ustalenia starszeństwa służbowego w każdym razie bierze się kolejno pod uwagę:

1) czas służby na stanowisku służbowym w bezpośrednio niższym stopniu służbowym;

2) czas służby państwowej (cywilnej lub wojskowej), a w braku takiej czas innej służby publicznej lub pracy zawodowej, zaliczony do wysługi emerytalnej;

3) starszeństwo wieku.

O starszeństwie służbowym **praktykanta** rozstrzyga wyłącznie czas służby przygotowawczej, wymaganej do mianowania na urzędnika stałego we właściwej kategorii stanowisk służbowych i w odpowiednim dziale zarządu państwowego.

Wszystkie władze naczelne prowadzą **spisy** swych urzędników według starszeństwa służbo-

wego na listach osobnych dla każdego działu zarządu państwowego, rodzaju służby, kategorii urzędów oraz stopnia służbowego. Władze II instancji na tych samych zasadach prowadzą spisy urzędników zarówno drugiej jak i pierwszej instancji.

Listy te corocznie zamyka się według stanu w dniu 31 grudnia i przesyła się władzom służbowym urzędników, umieszczonych na liście starszeństwa.

Władza służbowa ma obowiązek każdemu podwładnemu urzędnikowi **dać do przejrzenia** listę starszeństwa, na której jest umieszczony, a to do dni 30 po jej ustaleniu, względnie otrzymaniu listy starszeństwa od władzy przełożonej. Udzielenie listy do przejrzenia ma być przez urzędnika stwierdzone tegoż podpisem.

Urzędnik może w ciągu 15 dni po przejrzeniu listy zaskarżyć ustalony co do jego osoby porządek starszeństwa do władzy naczelnej.

VIII. Obowiązki urzędnika państwowego.

Urzędnik obowiązany jest **wiernie służyć** Rzeczypospolitej, przestrzegać ściśle ustaw i **przepisów**, wypełniać obowiązki swego urzędu **gorliwie, sumiennie i bezstronnie**, oraz dbać według najlepszej woli i wiedzy o dobro sprawy publicznej i spełniać wszystko, co temu dobru służy, a unikać wszystkiego, coby mu mogło zaszkodzić.

Urzędnik obowiązany jest wypełniać **każde zlecenie swoich przełożonych**, o ile ono wyraźnie nie sprzeciwia się obowiązującym przepisom ustawowym.

O ile zlecenie służbowe jest w przekonaniu urzędnika **przeciwne dobru służby**, albo dobru publicznemu w ogólności, lub też zawiera znamiona pomyłki co do faktu, albo co do prawa —

urzędnik obowiązany jest spostrzeżenie swoje wyjawić władzy przełożonej, lecz w razie potwierdzenia zlecenie to wykonać. O ile zlecenie wydane było ustnie, urzędnik może w wyżej wymienionym wypadku żądać potwierdzenia go na piśmie.

W wypadkach, gdy zniesienie się z władzą przełożoną pociągnęłoby za sobą niewykonalność lub nieprzedmiotowość zlecenia, nie przeciwnego wyraźnie przepisom obowiązującym — urzędnik obowiązany jest zlecenie to wykonać, wyjąwszy wypadek grożącej stąd niepowetowanej szkody.

Granice posłuszeństwa służbowego stanowi legalność zlecenia t. j. zgodność zlecenia z obowiązującymi w tej mierze przepisami.

Jeżeli czyn okaże się przestępstwem, podwładny, który go dokonał na zlecenie służbowe przełożonego, będzie tylko wtedy wolny od kary, gdy mógł uważać zlecenie za legalne, a więc był w błędzie albo gdy spełnił zlecenie pod wpływem przymusu psychicznego, wywartego obawą ciężkiej odpowiedzialności za nieposłuszeństwo.

W razie koniecznej potrzeby, urzędnik obowiązany jest załatwiać czasowo na zlecenie władzy przełożonej również takie czynności urzędowe, które **nie należą do jego zwykłych obowiązków** służbowych, przyczem za te czynności nie ma prawa do specjalnego wynagrodzenia.

Urzędnik obowiązany jest zachować w **ściślejszej tajemnicy** wszystkie sprawy, o których powziął wiadomość dzięki swemu stanowisku służbowemu lub dowiedział się przy wykonywaniu swych obowiązków, o ile sprawy takie uznano za poufne lub gdy utrzymania ich w tajemnicy wymaga dobro publiczne, albo inne względy służbowe.

Urzędnik powinien zachować tajemnicę wobec każdego, komu nie jest obowiązany donosić

o tych sprawach służbowo, o ile jego przełożona lub bezpośrednio wyższa władza w poszczególnym wypadku nie uwolni go od tego obowiązku.

Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie czynnej służby, jak też po przejściu w stan nieczynny i na emeryturę oraz po rozwiązaniu stosunku służbowego z jakiegokolwiek powodu.

Urzędnikowi nie wolno wyrażać **poza urzędem** zdania o załatwianych w urzędzie sprawach interesantów i prawdopodobnym ich wyniku.

Pod względem zachowania się obowiązują urzędnika następujące zasady:

1) urzędnik powinien w służbie i poza służbą strzec **powagi swego stanowiska**, zachowywać się zawsze zgodnie z wymaganiami **karności służbowej** i unikać wszystkiego, co mogłoby obniżyć poważanie i zaufanie, którego stanowisko jego wymaga; również po przeniesieniu w stan nieczynny winien zachowywać się w sposób, któryby powadze jego stanowiska nie ubliżał;

2) urzędnikowi nie wolno wchodzić w **związki lub zmywy**, które mogą zakłócić należyty bieg zarządu państwowego, lub normalnego toku urzędowania;

3) wobec swych **przełożonych** urzędnik powinien zachowywać się z uszanowaniem, w stosunku zaś z innymi urzędnikami i podwładnymi z uprzejmością;

4) w stosunkach urzędowych z **interesantami** powinien urzędnik, zachowując należytą powagę, być bezstronnym, uprzejmym i w granicach dopuszczalnych służyć im radą i pomocą;

5) wszelkie **prośby, przedstawienia i zażalenia** w sprawach osobistych i urzędowych, wynikające ze stosunku służbowego, urzędnik powinien wносить w drodze służbowej, a tylko w wypadkach, w których rodzaj sprawy tego wy-

maga — bezpośrednio do wyższych władz przełożonych;

6) urzędnikowi bez zezwolenia władzy służbowej nie wolno w żadnej formie wytaczać w prasie spraw, związanych z jego urzędowaniem, jak również spraw, dotyczących jego stosunku służbowego.

Urzędnikowi nie wolno żądać, ani przyjmować **darów**, ofiarowanych w związku z jego stanowiskiem urzędowym bezpośrednio lub pośrednio jemu lub jego rodzinie, ani też jakimkolwiek sposobem wywoływać zaofiarowanie takiego daru.

Również nie wolno urzędnikowi przez wyzyskiwanie swego stanowiska urzędowego przysparzać lub starać się o przysporzenie sobie lub rodzinie jakichkolwiek **korzyści**.

Urzędnik powinien załatwiać powierzone mu czynności możliwie **szybko i celowo**, jak również przestrzegać przepisanych **godzin urzędowych**, a o ile tego wymagają, według uznania władzy, ważne względy służbowe — sprawować czynności swe także poza godzinami urzędowymi. W każdym razie, o ile to się da pogodzić z nieodzownymi wymogami służby, należy urzędnikowi umożliwić odpoczynek niedzielny i pozostawić mu uroczyste święta wolne od służby.

Władza służbowa lub władza wyższa może z ważnych powodów czasowo uwolnić urzędnika od przestrzegania godzin urzędowych.

Za sprawowanie czynności poza przepisanimi godzinami służbowymi, a także w niedziele i uroczyste święta, nie przysługuje urzędnikowi prawo do specjalnego wynagrodzenia.

Urzędnik winien donieść natychmiast władzy służbowej o **przeszkodach do pełnienia służby**, wywołanych czy to chorobą, czy też innymi uzasadnionymi powodami. Władza może żądać od urzędnika udowodnienia tej przeszkody, w wypadku choroby poddać go badaniu lekarskiemu.

O ile **stan zdrowia urzędnika**, wymagający odpoczynku lub leczenia, nie wyklucza pełnienia obowiązków służbowych, urzędnik może wstrzymać się od pełnienia służby nie inaczej, jak po otrzymaniu **urlopu**. Prośba o taki urlop ma być bez zwłoki rozpatrzona i rozstrzygnięta.

Usprawiedliwiona nieobecność na służbie, a odnośnie do **urzędnika-kobiety**, również nieobecność, spowodowana okresem połogu, nie pociąga za sobą ujemnych skutków służbowych ani co do pobierania uposażenia, ani co do innych praw urzędnika; urzędnik wszakże, którego nieobecność na służbie wskutek choroby, a także urlop z powodu choroby trwa dłużej niż rok, może być jednostronnem zarządzeniem władzy przeniesiony na emeryturę na zasadach, wskazanych w ustawie emerytalnej.

IX. Prawa urzędnika.

Prawa urzędnika dzielą się na ekonomiczne, socjalne i honorowe.

I. Prawa **ekonomiczne** opierają się przede wszystkim na artykule 33 pragmatyki służbowej, według którego urzędnik stały może być wydalony lub usunięty ze służby jedynie prawomocnem zarządzeniem władzy, wydanem na mocy pragmatyki (patrz niżej) lub orzeczenia Komisji Dyscyplinarnej. Do praw ekonomicznych należą:

- a) prawo do uposażenia;
- b) prawo do zaopatrzenia emerytalnego;
- c) prawo do bezprocentowej zaliczki zwrotnej na uposażenie do wysokości 3 miesięcznych poborów.

II. Do praw **socjalnych** należą:

- a) prawo do urlopu;
- b) prawo opieki lekarskiej, rozciągającej się także na rodzinę urzędnika.

III. Do praw **honorowych** należą:

- a) prawo do tytułu, przywiązanego do nadanego stopnia służbowego;
- b) prawo noszenia munduru lub odznak służbowych, o ile te są wprowadzone osobnemi przepisami.

Poza tem urzędnikowi służy przy pełnieniu służby prawo do **szczególnej opieki prawnej**. Prawo to polega na tem, że za przestępstwa, popełnione na urzędniku w czasie pełnienia służby — Kodeks Karny przewiduje surowsze kary.

X. Urlopy.

Urzednicy państwowi mogą korzystać z urlopów: 1) wypoczynkowego, 2) w celu załatwienia spraw osobistych, rodzinnych i majątkowych, 3) urlopu dla poratowania zdrowia oraz 4) z powodu choroby.

A. Urlop wypoczynkowy.

Urzednik i praktykant, który przesłużył przynajmniej rok na służbie państwowej, ma prawo do **corocznego** urlopu dla wypoczynku, o ile nie zachodzą ważne przeszkody służbowe.

Praktykanci i urzednicy mają prawo do urlopu wypoczynkowego, a to do 10 lat służby przez 4, ponad 10 do 20 lat służby przez 5, ponad 20 lat służby przez 6 tygodni.

Do wymiaru urlopu dla wypoczynku władza może wliczyć wszystkie urlopy, udzielone urzednikowi w ciągu roku, z wyjątkiem krótkich urlopów dla załatwienia ważnych spraw osobistych, rodzinnych i majątkowych, nie przenoszących jednorazowo dni trzech.

Urlop dla wypoczynku można każdej chwili odwołać, o ile tego wymagają ważne i niecierpiące zwłoki względy służbowe.

Skoro jednak następnie służba na to pozwoli, należy urzednikowi umożliwić wykorzystanie u-

dzielnego urlopu, a nadto zwrócić mu koszty podróży tam i zpowrotem, spowodowane nieprzewidzianem odwołaniem z urlopu, według norm, ustalonych dla podróży służbowych.

Jeżeli urzędnikowi odmówiono urlopu zupełnie lub skrócono jego czas, należy to w miarę możliwości uwzględnić przy wymiarze urlopu dla wypoczynku w roku następnym.

B. Urlopy w celu załatwienia spraw osobistych, rodzinnych i majątkowych oraz dla poratowania zdrowia.

O ile stan zdrowia urzędnika, wymagający odpoczynku lub leczenia, nie wyklucza pełnienia obowiązków służbowych, urzędnik może się wstrzymać od pełnienia służby nie inaczej, jak po otrzymaniu urlopu. Prośba o taki urlop ma być bez zwłoki rozpatrzona i rozstrzygnięta.

O ile czas trwania urlopu dla **poratowania zdrowia** trwa nieprzerwanie dłużej niż **6 miesięcy**, a urlop z innych powodów dłużej, niż **2 miesiące**, to za dalszy czas urlopu wstrzymuje się uposażenie służbowe i czas tego urlopu nie liczy się do czasu służby czynnej.

Czas trwania takiego urlopu bez uposażenia nie może przenosić **2 lat**.

Przy obliczeniu półrocznego, względnie dwumiesięcznego czasu trwania urlopu, liczą się jako przerwy tylko te okresy odbywania czynnej służby, które wynoszą przynajmniej połowę czasu, spędzonego bezpośrednio przedtem na urlopie. O ile służba czynna trwa krócej, nie stanowi ona przerwy, a poszczególne okresy urlopu liczą się razem.

Urlop z powodu **choroby** udziela się wówczas, jeżeli stan zdrowia urzędnika wyklucza możliwość pełnienia służby i może trwać jeden rok, przyczem za cały ten czas należy się pełne uposażenie.

Urzędnik, którego nieobecność na służbie wskutek choroby, a także urlop z powodu cho-

roby trwa **dłużej niż rok**, może być jednostronnem zarządzeniem władzy przeniesiony na emeryturę.

Usunięcie urzędnika od pełnienia funkcji, wynikającej z jego nominacji, w drodze **urlopu przymusowego** nie ma uzasadnienia w ustawie o państwowej służbie cywilnej, a jako takie jest niedopuszczalne (Wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 6 czerwca 1924 r. L. Rej. 2020/23).

XI. Awanse.

Awansowanie urzędnika do wyższych stopni odbywa się w zależności od **swobodnego uznania** władzy służbowej w terminach 1 stycznia i 1 lipca każdego roku, przyczem od terminów tych władza służbowa w wyjątkowych wypadkach może odstąpić.

Przy awansie uwzględniane są następujące okoliczności: starszeństwo służbowe, uzdolnienie, użyteczność i stopień zaufania oraz szczególne ukwalifikowanie do danego stanowiska służbowego, a wśród równych warunków — lata służby.

W czasie, którego nie zalicza się do służby czynnej (wysługi lat) urzędnik nie może awansować, a praktykant być mianowany urzędnikiem.

W razie wdrożenia przeciw urzędnikowi (praktykantowi) postępowania **karnego** lub **discyplinarnego**, albo **zawieszenia** go w pełnieniu służby — nie można przed zakończeniem tego postępowania lub zniesienia zawieszenia awansować urzędnika do wyższego stopnia, ani też mianować praktykanta urzędnikiem.

XII. Przeniesienia.

O ile dobro służby tego wymaga, może być urzędnik przeniesiony do innej miejscowości i na

inne stanowisko służbowe nie niższego stopnia służbowego, w tej samej kategorii i w **tym samym** dziale zarządu państwowego.

Do **innego** działu zarządu państwowego urzędnik może być przeniesiony na własną prośbę, za zezwoleniem dotychczasowej władzy.

Przeniesienia urzędnika dokonywa władza naczelna, o ile chodzi o urzędników od VII stopnia służbowego wzwyż, zaś władza II instancji, o ile chodzi o przeniesienia urzędników od VIII do XII stopnia służbowego.

W wypadku konieczności przeniesienia urzędnika z jednego okręgu terytorjalnego do innego — przeniesienie należy do kompetencji właściwej władzy naczelnej.

Do przesiedlenia się należy urzędnikowi wyznaczyć odpowiedni termin i zwolnić go na odpowiedni czas od pełnienia służby, uwzględniając przytem jego warunki osobiste i rodzinne.

Przy przeniesieniach z urzędu lub w drodze konkursu należą się urzędnikowi **koszty przeniesienia**.

Przy przeniesieniach na prośbę urzędnika, przyznanie kosztów przeniesienia zależy od decyzji właściwej władzy naczelnej.

XIII. Stan nieczynny.

Gdy, wskutek zmiany w organizacji władz i urzędów, niema czasowo dla stałego urzędnika odpowiedniego stanowiska służbowego w tym samym dziale zarządu państwowego, urzędnik przechodzi w **stan nieczynny**.

O ile zajdą okoliczności, nie pozwalające ze względu na **dobro służby** na dalsze piastowanie przez urzędnika stałego stanowiska służbowego tego samego stopnia służbowego w tym samym dziale zarządu państwowego, Rada Ministrów na wniosek szefa właściwej władzy naczelnej może go przenieść również w **stan nieczynny**.

Urzędnicy służby zewnętrznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych w analogicznych wypadkach mogą być przeniesieni w stan rozporządzalności. Porządek, terminy i warunki takiego przeniesienia określa Rada Ministrów.

Urzędników pierwszych czterech stopni służbowych przenosi w stan nieczynny względnie w stan rozporządzalności Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Zmiana w organizacji władz i urzędów jest **całkowicie** zniesienie odnośnego urzędu.

Przez cały czas pozostawania w stanie nieczynnym urzędnik pobiera **pełne uposażenie** służbowe.

Czas, spędzony w stanie nieczynnym, zalicza się urzędnikowi tylko do wymiaru emerytury.

Urzędnik w stanie nieczynnym może być w **każdej chwili powołany** zpowrotem do służby czynnej, o ile jednak powołanie takie nie nastąpi w ciągu pół roku od chwili przeniesienia w stan nieczynny, urzędnik podlega zwolnieniu ze służby państwowej, przy zastosowaniu odnośnych postanowień ustawy emerytalnej.

Na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego urzędnik przechodzi w stan nieczynny, zaś sprawowanie mandatu zalicza się w całości do służby czynnej.

XIV. Rozwiązanie stosunku służbowego.

Stosunek służbowy urzędnika stałego i pro-wizorycznego oraz praktykanta może być rozwiązany:

a) **wskutek wyroku sądowego**, o ile skazanie pociąga za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego;

b) **wskutek orzeczenia komisji dyscyplinarnej**;

c) przez dobrowolne wystąpienie ze służby; Stosunek zaś służbowy urzędnika prowizorycznego oraz praktykanta może być rozwiązany nadto przez jednostronne zarządzenie władzy służbowej.

A. Dobrowolne wystąpienie.

Zgłoszenie wystąpienia ze służby musi być wniesione na piśmie do władzy służbowej i wymaga przyjęcie ze strony tej władzy, która urzędnika mianowała.

Przyjęcie zgłoszenia uzależnione być może od należytego oddania urzędowania, ostateczna zaś decyzja co do przyjęcia zgłoszenia odroczone być może tylko wtedy, gdy urzędnik pozostaje w śledztwie karnym lub dyscyplinarnym, lub zalega z zobowiązaniami pieniężnymi, wynikłymi ze stosunku służbowego.

O ile urzędnikowi nie zakomunikowano żadnej decyzji w sprawie jego zgłoszenia w ciągu czterech tygodni, zgłoszenie to uważa się za przyjęte.

Przeciwko warunkowemu przyjęciu lub odroczeniu przyjęcia zgłoszenia o wystąpieniu ze służby, urzędnik może wnieść w ciągu piętnastu dni od dnia doręczenia decyzji za pośrednictwem swej władzy służbowej zażalenie do władzy naczelnej, która najdalej w ciągu miesiąca wydaje ostateczną decyzję.

Przez dobrowolne wystąpienie ze służby, jak również przez rozwiązanie stosunku służbowego z urzędnikiem prowizorycznym lub praktykantem, urzędnik (praktykant) i jego rodzina tracą wszelkie prawa, wynikające ze stosunku służbowego.

W razie ponownego wstąpienia do służby państwowej przywrócenie praw, nabytych poprzednią służbą, może nastąpić za zgodą właściwej władzy naczelnej.

Przywrócone prawa z poprzedniej służby

mają wpływ na starszeństwo służbowe, wymiar urlopu i wysługę uposażeniową.

Wysługa uposażeniowa przyznawana jest w tym wypadku jedynie tym urzędnikom, którzy pozostawali na służbie w dniu 1 października 1923 roku.

Wysługa emerytalna uzależniona jest ponadto od zgody Ministra Skarbu.

B. Wskutek orzeczenia komisji dyscyplinarnej oraz wyroku sądowego.

Urzędnik może być zwolniony ze służby wskutek:

1) orzeczenia komisji dyscyplinarnej, która może orzec: a) przeniesienie w stan spoczynku z umniejszoną uposażeniem emerytalnym względnie odprawą — najwyżej do 50 proc.; b) wydalenie ze służby;

2) wyroku sądowego, o ile skazanie pociąga za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego, wskutek czego następuje wydalenie ze służby bez postępowania dyscyplinarnego.

Przeniesienie w stan spoczynku w myśl orzeczenia komisji dyscyplinarnej może nastąpić tylko w tym wypadku, o ile odnośny urzędnik stały nabył prawa emerytalne, t. j. spędził bez przerwy co najmniej 10 lat w służbie cywilno-państwowej. W przeciwnym razie zwolnionemu przysługuje jedynie odprawa.

Wydalenie ze służby powoduje utratę wszystkich praw, z piastowaniem urzędu związanych, a w tej liczbie prawa do emerytury.

Członkom rodziny wydalonego można w razie okoliczności, zasługujących na szczególne uwzględnienie *) przyznać w orzeczeniu odpo-

*) Za okoliczności takie należy uważać stosunki osobiste wydalonego, a to zarówno stan majątkowy, jak i dotychczasowe zachowanie się w służbie i poza służbą.

wiedni stały zasiłek na utrzymanie, który jednak nie może przewyższać normalnego ich zaopatrzenia wdowiego lub sierociego.

Zasiłek taki przyznać można albo już z chwilą wstrzymania wypłaty uposażenia urzędnika wydalonego, albo od chwili jego śmierci.

Do powyższego zasiłku mają zastosowanie postanowienia ustawy emerytalnej o utracie prawa do zaopatrzenia wdowiego i sierociego.

C. Jednostronne zarządzenie władzy.

Rozwiązanie stosunku służbowego urzędnika, którego mianowano do odwołania (provizorycznie) może nastąpić bądź z chwilą upływu terminu, w którym stosunek ten miał być rozwiązany, lub też za uprzednim 3 miesięcznym wypowiedzeniem.

Służba provizoryczna nie może trwać bez zgody urzędnika dłużej, niż lat 5.

Stosunek służbowy praktykanta może być rozwiązany, gdy władza, która go przyjęła, uzna, że nie jest zdatny do sprawowania urzędu, w którego zakresie służba przygotowawcza się odbywa.

Mianowane urzędnika uznane być może za nieważne, a urzędnik wydalony ze służby, jeśli uzyskał mianowanie na podstawie fałszywych lub nieważnych dokumentów, lub wyjdą na jaw okoliczności, w myśl obowiązujących przepisów niedopuszczające mianowania.

XV. Odpowiedzialność służbowa.

Bezpośrednio i pośrednio przełożona władza ma prawo wytykać i ganić podległym urzędnikom niewłaściwości w urzędowaniu lub zachowaniu się oraz niedbalstwo w służbie.

Urzędników, którzy naruszają obowiązki swego stanowiska i urzędu w służbie lub poza służbą przez czyn, zaniechanie lub zaniebdanie

pociąga się, niezależnie od ich sądowej odpowiedzialności karnej lub cywilnej, do odpowiedzialności dyscyplinarnej lub porządkowej.

Jak z powyższego wynika, odpowiedzialność służbowa urzędników może być trojaka: 1) karna, 2) porządkowa i dyscyplinarna i 3) cywilna.

1. Odpowiedzialność karna.

Odpowiedzialność karna ma miejsce wówczas, jeżeli czyn lub zaniebdanie, pozostające w związku ze służbą, podpada pod ustawy karne i podlega ściganiu przez sądy karne. Urzędnik, skazany prawomocnym wyrokiem sądu karnego, podlega wyдалeniu ze służby, o ile skazanie pociąga za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego.

2. Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna.

Odpowiedzialność porządkową ponoszą urzędnicy za wykroczenia służbowe, a dyscyplinarną za występki służbowe.

Przez występki służbowe pragmatyka rozumie takie naruszenia obowiązków służbowych, które powodują obrazę interesu publicznego lub narażają dobro publiczne na szkodę; każde inne naruszenie obowiązku służbowego jest wykroczeniem służbowym.

Zbieg kilku wykroczeń lub ich powtarzanie się, jak również wykroczenie wśród okoliczności szczególnie obciążających — uważa się za występki służbowy.

Za występki służbowe nakłada się następujące kary dyscyplinarne:

- a) nagane;
- b) odliczenie lat służby od roku do trzech;
- c) obniżenie stopnia służbowego o jeden lub dwa, z zawieszeniem możliwości awansu na przeciąg 1 roku do lat 3;

d) przeniesienie w stały stan spoczynku ze zmniejszonym uposażeniem emerytalnym do 50 proc. względnie z odprawą;

e) wydalenie ze służby.

Za wykroczenia służbowe nakłada się następujące kary porządkowe:

a) upomnienie;

b) skrócenie, lub odmowa urlopu wypoczynkowego.

Kary dyscyplinarne pociągają za sobą pewne dalsze skutki i tak, np.: przy karze odliczenia lat służby nie zalicza się do czasu służby czynnej (wysługi lat) okresu tej kary, wskazanego w orzeczeniu; okres trwania tej kary odlicza się od czasu służby czynnej (wysługi lat) niezależnie od okresów, potrącanych z czasu służby czynnej (wysługi lat) z innych powodów; przy karach zaś dyscyplinarnych nagany i odliczenia lat służby, urzędnik nie może awansować: przy karze nagany — przez rok jeden, przy karze odliczenia lat — przez czas trwania tej kary.

Kary porządkowe nakłada władza służbowa lub przełożona władza wyższa, o ile sprawa nie została już poddana orzeczeniu komisji dyscyplinarnej; może nakładać je również komisja dyscyplinarna.

Przed nałożeniem kary porządkowej należy dać obwinionemu urzędnikowi możliwość usprawiedliwienia się.

O nałożonej karze porządkowej zawiadamia się urzędnika na piśmie z podaniem motywów. Kar porządkowych nie wciąga się do wykazu stanu służby.

Orzeczenie o karze porządkowej, nałożonej nie przez komisję dyscyplinarną i nie przez władzę naczelną, urzędnik może zaskarżyć w ciągu dni ośmiu do władzy bezpośrednio wyższej, która sprawę rozstrzyga ostatecznie.

Kary dyscyplinarne nakładać może jedynie w drodze orzeczenia właściwa komisja dyscyplinarna na podstawie wyniku postępowania dyscyplinarnego.

Urzędnicy w stanie nieczynnym i w stanie spoczynku.

Urzędnicy w stanie nieczynnym i w stanie spoczynku podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej z powodu występków służbowego, popełnionego podczas służby czynnej, a pierwsi z nich ponadto jeszcze także wskutek popełnienia w czasie trwania stanu nieczynnego takich naruszeń obowiązków, które noszą cechy występków służbowego. Jedni i drudzy podlegają następującym karom dyscyplinarnym:

a) naganie;

b) stałemu lub czasowemu zmniejszeniu uposażenia w stanie nieczynnym o 25 proc.;

c) w razie szczególnie obciążających okoliczności — utracie wszelkich praw, w tem uposażenia i zaopatrzenia dla członków rodziny.

Urzędnika w stanie nieczynnym, na którego nałożono karę dyscyplinarną stałego zmniejszenia uposażenia w stanie nieczynnym, nie można powołać z powrotem do służby czynnej.

O ile powyższą karę dyscyplinarną orzeczono tylko na pewien określony czas, urzędnik w stanie nieczynnym lub na emeryturze może być powołany zpowrotem do czynnej służby dopiero po zupełnym odcierpieniu kary dyscyplinarnej.

Ściganie występku i wykroczeń służbowych nie podlega przedawnieniu.

3. Odpowiedzialność cywilna.

Odpowiedzialność cywilna polega na przywróceniu stosunku prawnego, względnie wynagrodzeniu za straty i szkody.

Art. 121 Konstytucji stwierdza wyraźnie że:

„Każdy obywatel ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaką mu wyrządziły organy władzy państwowej, cywilnej lub wojskowej przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby.

Odpowiedzialnem za szkodę jest Państwo solidarnie z winnymi organami; wniesienie skargi przeciw Państwu i przeciw urzędnikom nie jest zależne od zezwolenia władzy publicznej. Tak samo odpowiedzialne są gminy i inne ciała samorządowe i organa tychże“.

Znaczy to, że poszkodowany może, wedle swego wyboru, pozwać albo Państwo, albo odnośnego urzędnika o wynagrodzenie całej szkody. Rzecz zrozumiała, że Państwo nie odpowiada za szkodę, wyrządzoną przez urzędnika przy sposobności załatwiania spraw urzędowych; dla uzasadnienia cywilnej odpowiedzialności Państwa wymagany jest związek przyczynowy pomiędzy czynnością urzędową a wyrządzoną szkodą.

Państwo posiada prawo pozwania winnego urzędnika o zwrot tego, co świadczyło tytułem wynagrodzenia szkody, wyrządzonej przez niego.

Odpowiedzialność służbowa karna i cywilna ma miejsce nie tylko za zły zamiar, ale także za niedbalstwo.

Urzędnika pociąga się do odpowiedzialności bez względu na to, czy poszkodowany jest Skarb Państwa, czy też strona prywatna.

XVI. Zawieszenie w służbie.

Zawieszenie urzędnika w pełnieniu służby należy do kompetencji komisji dyscyplinarnej.

Zawieszenie w służbie orzeka się wówczas, gdy przeciwko funkcjonariuszowi państwowemu wdrożono karne postępowanie sądowe lub dyscyplinarne, a rodzaj i doniosłość zarzuczonego mu przestępstwa lub występku służbowego powoduje

konieczność usunięcia go od wykonywania obowiązków służbowych.

Przełożonym przysługuje prawo tymczasowego zawieszenia w służbie w następujących wypadkach:

a) o ile względem funkcjonariusza państwowego zarządono karny areszt sądowy śledczy (zawieszenie obowiązkowe);

b) gdy funkcjonariusz odmówił jawnie posłuszeństwa służbowego wśród szczególnie ważnych okoliczności;

c) gdy ze względu na jakość występków, zarzucanego funkcjonariuszowi państwowemu, dalsze pozostawianie go w służbie naraziłoby powagę urzędu lub groziło dobru służby.

W analogicznych wypadkach służy prawo do tymczasowego zawieszenia w służbie również urzędnikowi, któremu powierzono przeprowadzenie inspekcji urzędu; zarządzenie takie jednak władza przełożona nad inspektorem może znieść.

O każdym wypadku tymczasowego zawieszenia należy najdalej w ciągu 8 dni zawiadomić w drodze służbowej właściwą komisję dyscyplinarną, która niezwłocznie, a najdalej w ciągu dalszych 8 dni musi powziąć uchwałę zatwierdzającą lub uchylającą zawieszenie.

Zawieszenie w służbie kończy się z chwilą ostatecznego zakończenia postępowania dyscyplinarnego; o ile jednak przyczyny, które spowodowały zawieszenie, odpadną wcześniej, zawieszenie może być uchylone nie czekając końca postępowania dyscyplinarnego.

Na czas trwania zawieszenia komisja dyscyplinarna może ograniczyć uposażenie funkcjonariusza państwowego do połowy.

Odwołanie przeciwko uchwale komisji dyscyplinarnej, orzekającej zawieszenie w służbie może być wniesione do instancji odwoławczej w ciągu 15 dni po doręczeniu odpisu uchwały. Żażalenie to nie wstrzymuje wykonania uchwały.

Tymczasowe zawieszenie nie podlega zaskarżeniu.

Gdy funkcjonariusza państwowego skazano na karę dyscyplinarną — czas zawieszenia nie zalicza się do czasu służby czynnej (wysługi lat). W tych wypadkach oraz wówczas, gdy funkcjonariusza państwowego wydano w drodze administracyjnej wskutek zasądzenia go wyrokiem sądu karnego, nie służy mu prawo otrzymania części uposażenia, której wypłatę wstrzymano na czas zawieszenia w służbie.

O ile natomiast postępowanie dyscyplinarne umorzono, obwinionego uwolniono od odpowiedzialności lub nałożono na niego jedynie karę porządkową, czas zawieszenia liczy się do czasu służby czynnej (wysługi lat), a wstrzymana część uposażenia podlega wypłacie.

XVII. Zajęcia uboczne.

Urzednikowi nie wolno przyjąć żadnej posady, ani stanowiska, ani też oddawać się poza urzędem takim zajęciom, których wykonywanie stoi w sprzeczności z jego obowiązkami służbowymi, przeszkadza mu w ścisłym wykonywaniu czynności urzędowych lub może wywołać uzasadnione podejrzenie o stronniczość lub interesowność.

Przed przystąpieniem do zajęć ubocznych urzednik winien powiadomić o tem władzę służbową i uzyskać od tej władzy na dokonywanie zajęć specjalne zezwolenie.

Władza służbowa może zabronić urzednikowi zajmowania się zajęciami ubocznymi; rozstrzygnięcie władzy w tej sprawie może urzednik zaskarżyć do władzy bezpośrednio wyższej. Ostatecznie decyduje w tych sprawach władza naczelna.

Urzednik nie może zawierać transakcyj gospodarczych z urzędami tego działu zarządu państwowego, w którym pełni obowiązki służbowe.

Urzednik od ósmego stopnia służbowego w górę, wykonujący władzę administracyjną lub skarbową, nie może posiadać na terenie, podlegającym jego władzy, przedsiębiorstwa rolnego, przemysłowego lub handlowego. Przepis ten nie odnosi się do urzedników władz centralnych. Bez zezwolenia władzy służbowej nie wolno urzednikowi występować w charakterze rzeczoznawcy w sprawach, pozostających w bezpośrednim związku z jego zadaniami służbowymi, w jakimszy wypadku, gdy opinji jego, jako rzeczoznawcy, zażąda sąd.

XVIII. Miejsce zamieszkania.

Urzednik powinien obrać sobie miejsce zamieszkania w ten sposób, by mógł czynić za dość wszystkim obowiązkom służby, ma wskazać władzy służbowej miejsce swego pobytu i donosić o każdej jego zmianie.

Urzednik w stanie nieczynnym obowiązany jest podać tej władzy, przy której ostatnio pełnił służbę, każdorazowy dokładny adres, pod którym należy przysyłać mu zawiadomienia urzędowe.

O ile szczegółowe stosunki służbowe tego niezbędnie wymagają, władza naczelna może zarządzić chwilowe ograniczenie wydalania się urzednika z siedziby urzędowej, nawet poza godzinami zajęć urzędowych. W okolicznościach nadzwyczajnych i niecierpiących zwłoki ograniczenie takie zarządzić może również władza służbowa.

Obowiązek wyszczególniony w ustępie I, dotyczy również urzednika zawieszzonego w pełnieniu służby, wobec czego winien on uzyskać urlop, o ile zamierza opuścić miejscowość, w której znajduje się siedziba jego urzędu.

XIX. Egzaminy

Ustalenie w służbie państwowej uzależnione jest, między innymi, od pomyślnego wyniku egzaminu praktycznego.

Egzaminy praktyczne przewidziane są oddzielnie dla urzędników I, II i III kategorii służbowej.

Na egzaminach tych wymagana jest przede wszystkim szczegółowa znajomość przepisów, koniecznych dla sprawowania czynności, wykonywanych z zajmowanego stanowiska służbowego a poza tem znajomość ogólnych wiadomości według specjalnego programu.

XX. Postępowanie dyscyplinarne.

Do orzekania w sprawach dyscyplinarnych powołane są komisje dyscyplinarne.

Do wydawania orzeczeń w sprawach dyscyplinarnych przewidziane są dwie instancje.

Pierwszą instancją są:

1) **Komisje dyscyplinarne**, czynne przy władzach, podlegających bezpośrednio władzy naczelnej dla wszystkich urzędników od XII do VII stopnia służbowego włącznie oraz funkcjonarjuszów niższych.

2) **Wyższe komisje dyscyplinarne**, czynne przy władzach naczelnych dla wszystkich urzędników oraz funkcjonarjuszów niższych, należących do personelu władzy naczelnej, tudzież dla urzędników władz podwładnych tego samego działu zarządu państwowego od VI stopnia służbowego wzwyż.

Drugą instancją są:

1) **Wyższe komisje dyscyplinarne** dla tych orzeczeń komisji dyscyplinarnych, które stanowią albo kary porządkowe, albo kary dyscyplinarne, jak naganę oraz odliczenie lat służby od 1 roku do lat 3.

2) **Najwyższa Komisja Dyscyplinarna**, ustanowiona przy Prezesie Rady Ministrów dla tych orzeczeń komisji dyscyplinarnych, które stanowią następujące kary dyscyplinarne:

a) obniżenie stopnia służbowego o jeden lub dwa z zawieszeniem możności awansu na przeciąg 1 roku do lat 3; b) przeniesienie w stały stan spoczynku ze zmniejszonym uposażeniem emerytalnym najwyżej do 50 proc. względnie z odprawą; c) wydalenie ze służby; oraz d) dla orzeczeń, które wydane zostały przez wyższe komisje dyscyplinarne, jako I instancje.

Komplety orzekające.

Komisje dyscyplinarne obradują i orzekają w kompletach, złożonych z przewodniczącego lub jego zastępcy i dwóch członków. Przewodniczący musi posiadać wykształcenie prawnicze.

Do kompletu orzekającego winien należeć jako członek co najmniej jeden urzędnik z tej samej kategorii urzędników i rodzaju służby, do której należy funkcjonarjusz państwowy, odpowiadający dyscyplinarnie przed danym kompletem. W administracji wojskowej członkami komisji mogą być oficerowie.

Rzecznik dyscyplinarny.

W celu strzeżenia dobra służby, naruszonego przez uchybienie obowiązkom służbowym, powołany jest **rzecznik dyscyplinarny**, który w postępowaniu dyscyplinarnym jest oskarżycielem.

Rzecznika dyscyplinarnego wyznacza władza, przy której istnieje komisja dyscyplinarna z grona podległych sobie urzędników. W administracji wojskowej rzecznicy mogą być wyznaczeni z grona oficerów.

Obrona.

Funkcjonarjuszowi państwowemu, pociągniętemu do odpowiedzialności dyscyplinarnej, wolno

przybrać sobie **obronię** z pośród funkcjonariuszów państwowych, pełniących obowiązki na obszarze, na którym rozciąga się zakres działania komisji dyscyplinarnej.

Na prośbę obwinionego zamiast obrońcy z wyboru — może być wyznaczony **obronca z urzędu**, którego wyznacza szef władzy, przy której czynna jest komisja dyscyplinarная.

Wyłączenie.

Członków komisji dyscyplinarnej i rzecznika dyscyplinarnego można **wyłączyć** od udziału w sprawie w wypadkach i na zasadach, przewidzianych w ustawie postępowania karnego przy wyłączeniu sędziów i prokuratorów.

Ponadto ma obwiniony prawo w ciągu 8 dni po doręczeniu uchwały, przekazującej sprawę do rozprawy głównej, wyłączyć dwóch członków kompletu dyscyplinarnego bez podania motywów.

Postępowanie dyscyplinarne.

Postępowanie dyscyplinarne przechodzi przez następujące stadia: 1) wdrożenie, 2) śledztwo, 3) umorzenie względnie przekazanie sprawy do rozprawy dyscyplinarnej oraz 4) rozprawa dyscyplinarная i wydanie orzeczenia.

Wdrożenie postępowania dyscyplinarnego następuje wskutek doniesienia dyscyplinarnego, przesłanego przez władzę służbową funkcjonariusza, który dopuścił się naruszenia obowiązków w drodze służbowej do właściwej komisji dyscyplinarnej.

Doniesienie dyscyplinarne powinno zawierać dokładne wskazanie faktów, w których władza dopatruje się naruszenia obowiązków służbowych.

Komisja dyscyplinarная po odebraniu doniesienia i po zaciągnięciu zdania rzecznika bez udziału stron orzeka, czy sprawa wymaga wdrożenia śledztwa dyscyplinarnego, czy też nie; o ile przytem komisja dyscyplinarная uzna, że w da-

nym wypadku zachodzi jedynie wykroczenie służbowe — może równocześnie nałożyć karę porządkową.

Uchwała o wdrożeniu śledztwa, doręcza się obwinionemu za pośrednictwem władzy służbowej.

Jeżeli naruszenie obowiązku służbowego ma cechy czynu, zagrożonego ustawami karnymi, władza lub komisja dyscyplinarная czyni doniesienie karne; wówczas postępowanie dyscyplinarne aż do chwili zakończenia postępowania sądowo-karnego, może być zawieszona.

Śledztwo dyscyplinarne przeprowadza jeden lub kilku urzędników, wyznaczonych przez władzę, przy której jest czynna komisja dyscyplinarная.

Przekazanie i umorzenie. Po ukończeniu śledztwa, prowadzący je przesyła akta rzecznikowi dyscyplinarnemu, który kieruje je ze swojemi wnioskami do komisji dyscyplinarnej. Komisja dyscyplinarная bez udziału stron uchwała albo przekazanie sprawy do rozprawy dyscyplinarnej, albo umorzenie postępowania dyscyplinarnego. W tym drugim wypadku komisja może również powziąć uchwałę o nałożeniu kary porządkowej.

W uchwale przekazującej przytacza się dokładnie punkty obwinienia.

Po doręczeniu odpisu uchwały, obwiniony lub jego obrońca ma prawo przeglądać akta sprawy, z wyjątkiem protokołu obrad i sporządzać z akt potrzebne odpisy.

Uchwała przekazująca nie podlega zaskarżeniu.

Rozprawa dyscyplinarная odbywa się w dniu, wyznaczonym przez przewodniczącego. Do rozprawy wzywa się obwinionego z równoczesnym doręceniem uchwały przekazującej i udzieleniem mu listy członków kompletu orzekającego.

O ile ustanowiono obrońcę — wzywa się go również do rozprawy.

Komisja dyscyplinarna może zarządzić, by obwiniony stawiał się do rozprawy **osobiście**, z zastrzeżeniem, że w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa, obrońca jego nie będzie dopuszczony do udziału w sprawie, a rozprawa ustna będzie przeprowadzona i orzeczenie wydane zaocznie.

Na rozprawę komisja dyscyplinarna może wzywać także świadków i znawców.

Orzeczenie. Komisja dyscyplinarna wydaje orzeczenie, w którym albo uwalnia urzędnika od zarzuconego mu naruszenia obowiązków, albo uznaje go winnym i nakłada karę dyscyplinarną lub porządkową.

Odwołanie.

Od orzeczenia komisji dyscyplinarnej, wydanego w pierwszej instancji, może obwiniony wnieść w terminie **dni piętnastu** od daty doręczenia orzeczenia dyscyplinarnego — **odwołanie**.

Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej, wydane w pierwszej instancji, a niezaskarżone w przepisany terminie, staje się prawomocnym z upływem dni piętnastu; orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej drugiej instancji — niezwłocznie po jego ogłoszeniu.

Postępowanie w razie śmierci obwinionego podlega umorzeniu.

Wykonanie orzeczeń.

Prawomocne orzeczenia dyscyplinarne podlegają wykonaniu przez właściwą władzę; w tym celu przewodniczący komisji dyscyplinarnej przesyła tej władzy odpis orzeczenia dyscyplinarnego, stwierdzając prawomocność orzeczenia.

Wznowienie postępowania.

Na żądanie funkcjonariusza państwowego, skazanego prawomocnie na karę dyscyplinarną, lub na żądanie jego ustawowych spadkobierców, można wznowić postępowanie nawet po wykonaniu kary, o ile osoby te przedstawiają takie nowe fakty lub środki dowodowe, nieznanne w poprzednim postępowaniu, które same przez się lub w związku z faktami poprzednio ustalonymi lub z dowodami poprzednio zebranymi, mogą spowodować uwolnienie od zarzutu lub nałożenie kary porządkowej, albo zamiast wydalenia łagodniejszą karę dyscyplinarną.

XXI. Komisje kwalifikacyjne.

Komisje kwalifikacyjne są powołane do wydawania opinii o kwalifikacjach urzędników od XII do VII stopnia służbowego włącznie, praktykantów oraz osób, ubiegających się o stanowiska urzędnicze.

Komisje kwalifikacyjne są następujące:

1) Komisje kwalifikacyjne, czynne przy władzach naczelnych, dla wszystkich urzędników należących do personelu władzy naczelnej od XII do VII stopnia służbowego.

2) Komisje kwalifikacyjne czynne przy władzach, podlegających bezpośrednio władzy naczelnej, dla wszystkich urzędników odnośnej władzy od XII do VII stopnia służbowego włącznie, pełniących służbę przy władzach lub urządach jej podległych.

Jeżeli przy władzy podlegającej bezpośrednio władzy naczelnej nie da się utworzyć komisji kwalifikacyjnej, szef władzy naczelnej porucza innej komisji kwalifikacyjnej wydanie opinii co do kwalifikacji urzędników, pełniących służbę w okręgu służbowym tej władzy.

W razie potrzeby może naczelnik władzy, przy której ma być utworzona komisja kwalifikacyjna, utworzyć kilka komisyj.

Komisja kwalifikacyjna składa się z pięciu członków.

Członków komisji, jako też potrzebna ilość zastępców, ustanawia na okres dwuletni szef właściwej władzy naczelnej, przyczem, o ile chodzi o komisje kwalifikacyjne, czynne przy władzach podlegających bezpośrednio władzom naczelnym, ustanowienie następuje na wniosek szefa tej władzy.

W komisji przewodniczy najstarszy służbowo członek.

Uchwały komisji zapadają bezwzględna większością głosów.

Jeżeli chodzi o wydanie opinii o urzędnikach, wówczas, o ile dla urzędników jego gałęzi służby nie utworzono osobnej komisji kwalifikacyjnej, wstępuje do komisji w miejsce najmłodszego służbowo członka referent fachowy albo inny wyższy urzędnik fachowy, jako członek nadzwyczajny.

Członkami komisji ustanawia się urzędników starszych służbowo od tych urzędników, którzy mają być kwalifikowani.

W administracji wojskowej członkami Komisji Kwalifikacyjnej mogą być oficerowie.

Do obrad komisji należy, z reguły powoływać z głosem doradczym referenta spraw personalnych, jako też ewentualnie urzędnika, któremu poruczono regularne przeprowadzanie inspekcji urzędowych, o ile oni nie należą już do komisji.

Jeżeli komisja uzna potrzebę uzupełniających wyjaśnień, wówczas można powołać także innego urzędnika w celu udzielenia informacji.

Komisja kwalifikacyjna wydaje opinie o kwalifikacjach urzędnika na podstawie danych, zawartych w opisanii kwalifikacyjnym oraz da-

nych, znanych jej osobiście lub udzielonych przez referenta spraw personalnych, urzędnika, któremu poruczono regularne przeprowadzenie inspekcji urzędowych lub innych urzędników, powołanych w celu udzielenia informacji.

Komisja kwalifikacyjna wpisuje swą opinię do tabeli kwalifikacyjnej, sporządzonej według ustalonego wzoru.

Ogólna ocena kwalifikacji może opiewać: „bardzo dobrze“, „dobrze“, „dostatecznie“ lub „niedostatecznie“.

Wypełnioną tabelę kwalifikacyjną przesyła komisja kwalifikacyjna władzy służbowej urzędnika poufnie w drodze służbowej; władza służbowa przechowuje tablele kwalifikacyjne przy wykazie stanu służby, jako jego załączniki.

Urzędnika zawiadamia się o ogólnej ocenie jego kwalifikacji.

Jeżeli ogólna ocena opiewa „niedostatecznie“, może urzędnik w ciągu dwóch tygodni po zawiadomieniu go o niej prosić władzę służbową o podanie jego kwalifikacji ponownemu rozpatrzeniu przez tę samą komisję kwalifikacyjną. Urzędnik ma prawo domagać się okazania mu jego tabeli kwalifikacyjnej.

Ocenianie kwalifikacji urzędnika ma miejsce z początkiem każdego drugiego roku za ubiegły dwuletni okres kalendarzowy.

Poza tem normalnem ocenianiem kwalifikacji może nastąpić skwalifikowanie urzędnika w razie potrzeby według uznania władzy naczelnej lub władzy bezpośrednio jej podległej.

XXII. Stosunek służbowy podczas pełnienia służby wojskowej.

Funkcjonariusz państwowy, powołany do czynnej służby wojskowej, zostaje przez swoją władzę służbową zwolniony od służby cywilnej na czas pełnienia służby wojskowej.

Ministerstwo Spraw Wojskowych może na wniosek właściwej władzy centralnej zwolnić czasowo od czynnej służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia do stanu wojennego tych, powołanych do niej funkcjonariuszów państwowych, którzy są ze względów publicznych niezbędnie potrzebni w służbie cywilnej.

Ministrowie, kierownicy ministerstw i innych naczelnych urzędów centralnych oraz podsekretarze stanu są wolni od służby wojskowej, dopóki piastują swój urząd, zarówno w czasie pokoju jak i na wypadek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia do stanu wojennego.

Funkcjonariusz etatowy, powołany do obowiązkowej służby wojskowej, pozostaje nadal na etacie osobowym danej władzy cywilnej i ma się zgłosić z powrotem do służby bezzwłocznie po zwolnieniu z wojska.

Bez ustawowego obowiązku funkcjonariusz państwowy może wstąpić dobrowolnie na pewien okres czasu do służby wojskowej, o ile jego cywilna władza służbowa udzieli mu w tym celu urlopu.

Władza ta może uzależnić udzielenie takiego urlopu od zrzeczenia się uposażenia na czas służby wojskowej, a nadto orzec, że czas ten nie liczy się do czasokresów, wymaganych do osiągnięcia wyższego uposażenia służbowego.

XXIII Ulgi kolejowe.

Przy przejazdach kolejami korzystają funkcjonariusze państwowi z 50 proc. zniżki opłaty za przejazd.

Prawo do korzystania ze zniżki posiadają funkcjonariusze stali, posiadający legitymacje służbowe. Legitymacje te pod podpisem władzy służbowej, uprawnionej do wydawania legitymacyj, winny być zaopatrzone w stempel, odbity tuszem czerwonym i zawierający napis:

„Na przejazd kolejami państwowymi 50 proc. zniżki w klasie....“ i okrągłą pieczęć.

Urzednicy kontraktowi oraz urzednicy prowizoryczni nie posiadają prawa do zniżki.

Urzednicy prowizoryczni mogą korzystać ze zniżki 50 proc. tylko przy nabywaniu biletów okresowych klasy III-ej (miesięcznych, sezonowych, lub rocznych) na podstawie przedkła-danych każdorazowo zaświadczeń swej władzy, że zamieszkuje poza miejscem urzędowania.

Ulga w opłacie za przejazd koleją jest stosowana przez kasę kolejową przy sprzedaży biletów pod warunkiem okazania jej legitymacji, stwierdzającej prawo do korzystania z ulgowego przejazdu. Przejazd ulgowy może się odbywać jedynie w zwyczajnych pociągach osobowych lub pośpiesznych; przy przejeździe natomiast w pociągach zbytkowych (luksusowych) żadne ulgi nie mogą być stosowane.

Ulga w opłacie za przejazd kolejami przysługuje tylko przy kupnie biletu tej klasy, jaka jest oznaczona w legitymacji służbowej lub też niższej. Przejazd upoważnionego do ulgowego przejazdu urzednika w wyższej klasie może się odbywać za uiszczeniem różnicy w normalnej cenie biletów.

Do ulgowego przejazdu w I klasie mają prawo: urzednicy państwowi od I do VI stopnia służbowego włącznie; w II-ej klasie — urzednicy od VII do XI stopnia służbowego włącznie.

Pozostali urzednicy państwowi mają prawo do ulgowych przejazdów koleją w III-ej klasie.

CZĘŚĆ CZWARTA.

Pracownicy Kontraktowi.

Do kategorii pracowników kontraktowych należą w urzędach i instytucjach państwowych

ci urzędnicy, których stosunek służbowy ma charakter prywatno-prawny, to znaczy nie jest unormowany przepisami ustawowemi, lub rozporządzeniami, wydanemi w wykonaniu ustaw, a oparty jest na umowie.

Wzór umowy, obowiązujący przy zawieraniu umów z pracownikami kontraktowymi, przyjmowanymi na stanowiska, przewidziane etatem dla funkcjonarjuszów państwowych we władzach i urzędach, został ustalony okólnikami Prezydium Rady Ministrów Nr. 10769/24 i Nr. 16848/27.

Wzory umów, obowiązujących w instytucjach, przedsiębiorstwach i zakładach państwowych są ustalane na podstawie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 roku o umowie o pracę pracowników umysłowych.

I. Obowiązki.

Obowiązki urzędnika kontraktowego w zasadzie są te same, co i urzędnika państwowego z nominacji, a więc urzędnik kontraktowy obowiązany jest do przestrzegania odnośnych postanowień, wyszczególnionych w obowiązkach urzędników państwowych, a ponadto winien stosować się do regulaminów, instrukcyj i innych zarządzeń, wydanych przez władzę służbową, a normujących porządek pełnienia służby wewnętrznej i zewnętrznej.

II. Prawa.

Urzędnicy kontraktowi pobierają ze Skarbu Państwa wynagrodzenie, równe uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych odnośnej grupy uposażenia szczebla „a” łącznie z dodatkiem regulacyjnym, ewentualnie ekonomicznym, stołecznym i kresowym lub też wynagrodzenie ryczałtowe.

Wynagrodzenie wypłacane jest z góry względnie zdołu w zależności od warunków umowy.

W razie podróży służbowych otrzymuje urzędnik kontraktowy zwrot kosztów podróży i diety, wedle norm obowiązujących dla funkcjonarjuszów państwowych (patrz niżej).

W razie nieobecności na służbie z powodu choroby, urzędnik kontraktowy otrzymuje przez czas tej nieobecności różnicę między przypadającym wynagrodzeniem, a zasiłkiem z Kasy Chorych. Jednakże nieobecność na służbie z powodu choroby nie może trwać dłużej, niż dwa miesiące; po roku zaś służby — nie dłużej, niż trzy miesiące.

Przy obliczeniu dwu względnie trzy miesięcznego czasu trwania choroby, liczy się jako przerwy tylko te okresy służby, które wynoszą co najmniej połowę czasu poprzedniej nieobecności z powodu choroby. O ile służba czynna trwała krócej, nie stanowi ona przerwy, a poszczególne okresy choroby liczą się razem.

Urzędnikowi kontraktowemu przysługuje prawo, po upływie co najmniej roku pełnienia swych funkcyj, do urlopu wypoczynkowego na tych samych zasadach, jak urzędnikom państwowym w terminie oznaczonym przez bezpośredniego przełożonego (władzę służbową).

Ponadto urzędnik kontraktowy uprawniony jest do korzystania z ubezpieczenia na wypadek choroby w Kasie Chorych oraz z ubezpieczenia w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych.

III. Rozwiązanie stosunku służbowego.

Rozwiązanie stosunku służbowego następuje:

1) w razie nieobecności na służbie z powodu choroby dłużej niż dwa względnie trzy miesiące, w zależności od tego, czy urzędnik pracuje krócej, czy też dłużej, niż jeden rok. Umowa w tym wypadku rozwiązuje się sama przez się, bez jakiegokolwiek zawiadomienia lub wypowiedzenia z końcem miesiąca, w którym termin ten upłynął.

2) w razie powołania do pełnienia **obowiązkowej służby wojskowej**—umowa rozwiązuje się sama przez się z końcem miesiąca w którym nastąpiło powołanie. Na wypadek powołania na periodyczne ćwiczenia wojskowe, urzędnik kontraktowy otrzymuje przez czas odbywania tych ćwiczeń pełne wynagrodzenie. Na wypadek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, wstrzymuje się urzędnikowi kontraktowemu wypłatę wynagrodzenia z końcem tego miesiąca, w którym powołanie nastąpiło, przyczem umowa nie zostaje rozwiązana.

3) w razie **zamianowania** urzędnika kontraktowego urzędnikiem państwowym, albo dopuszczenia do państwowej służby przygotowawczej, umowa przestaje obowiązywać strony z chwilą doręczenia pisma nominacyjnego, względnie zaświadczenia przyjęcia do służby przygotowawczej;

4) z **upływem terminu**, na który umowa została zawarta;

5) o ile umowa jest bezterminowa—w pierwszym miesiącu może być rozwiązana przez władzę służbową każdego czasu bez uprzedniego wypowiedzenia i bez jakiegokolwiek odszkodowania. Po upływie miesiąca stosunek służbowy może być rozwiązany każdego czasu na skutek jednostronnego wypowiedzenia na piśmie ze strony władzy służbowej — lub urzędnika kontraktowego na trzy miesiące naprzód.

Przed rozwiązaniem stosunku służbowego urzędnik kontraktowy obowiązany jest zwrócić otrzymane zaliczki i uregulować wszystkie zaciągnięte przez siebie względem władzy służbowej zobowiązania pieniężne lub służbowe.

Urzędnikowi kontraktowemu przysługuje wynagrodzenie od chwili zawiązania stosunku służbowego do chwili jego rozwiązania, a zatem, skoro urzędnik kontraktowy zwolniony jest w ciągu miesiąca, wówczas wynagrodzenie wypła-

cane jest za przesłużoną część miesiąca w stosunku dziennym.

IV. Odpowiedzialność służbowa.

W razie popełnienia zaniedbania lub czynu, który podpada pod powszechnie obowiązujące ustawy karne, urzędnik kontraktowy ścigany jest w drodze sądowo-karnej. W razie popełnienia **występku służbowego** w rozumieniu pragmatyki służbowej dla funkcjonariuszów państwowych — władzy służbowej przysługuje prawo jednostronnego uznania umowy za rozwiązana **natychniast**.

Decyzja taka, która winna być umotywowana i doręczona na piśmie, staje się od razu skuteczną, t. j. doręczenie jej ma znaczenie natychmiastowego zwolnienia ze służby i pociąga za sobą zawieszenie z tą chwilą wypłaty wynagrodzenia.

O ile decyzja ta nie wyszła od władzy centralnej, urzędnikowi kontraktowemu przysługuje prawo **odwołania się** w terminie dni 14, licząc od dnia następującego po dniu, w którym decyzja została doręczona, do władzy bezpośrednio przełożonej nad tą władzą, która decyzję wydała. Zapadłe w drugiej instancji orzeczenie jest ostateczne.

Odwołanie się nie ma mocy wstrzymującej, a tylko w razie uchylenia decyzji przez instancję drugą, przysługuje urzędnikowi kontraktowemu prawo żądania powołania go do pełnienia służby, przyczem umówione wynagrodzenie, jakiego się należało za czas od chwili zwolnienia, do chwili ponownego powołania winno być dodatkowo wypłacone.

V. Uprawnienia pracowników umysłowych.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 35/28)

poz. 323) ustaliło ogólne wytyczne, które obowiązują przy zawieraniu umów o pracę dla pracowników umysłowych.

Nie dotyczą one osób, zatrudnionych w urzędach i instytucjach państwowych, których stosunek pracy jest unormowany specjalnymi przepisami ustawowymi lub rozporządzeniami, wydanymi w wykonaniu ustaw.

1. Umowa.

Umowa o pracę może być zawarta:

- 1) na okres próbny;
- 2) na okres wykonania określonej roboty;
- 3) na czas określony;
- 4) na czas nieokreślony;

Umowa o pracę w instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych zasadniczo jest zawierana na piśmie, z wyszczególnieniem wszystkich warunków obowiązujących jak pracodawcę tak i pracobiorcę.

Okres próbny nie może przekraczać trzech miesięcy, licząc od chwili przystąpienia do pracy. Okres ten zalicza się do czasu, przepracowanego w zakładzie pracy.

Okresu próbnego nie można przedłużyć, natomiast można określić dowolny krótszy okres, a więc tygodniowy, miesięczny, i t. d. Z upływem umówionego okresu umowa wygasa. Jeżeli pracownik został przyjęty na próbę, a okres pracy nie został określony, umowa rozwiązuje się pierwszego lub szesnastego dnia miesiąca kalendarzowego po uprzednim dwutygodniowym wypowiedzeniu.

Jeżeli np. pracownik został przyjęty na próbę 20 maja, pracodawca może wypowiedzieć mu już 25 maja, a umowa będzie rozwiązana dnia 16 czerwca; gdyby zaś wypowiedzenie nastąpiło 3 czerwca — umowa rozwiązuje się 1 lipca.

Jeśli pracownikowi przed upływem umówionej lub z braku umowy, trzymiesięcznego okre-

su próbnego, umowy nie wypowiedziano i nie zawarto z nim umowy na czas określony, lub na czas wykonania określonej pracy, a pracownik jest zatrudniony nadal za wyraźną lub milczącą zgodą pracodawcy, uważać należy, że zawarta została umowa na czas nieokreślony.

Zaliczenie okresu próbnego ma znaczenie przy określeniu urlopu.

Rozwiązanie umowy o pracę.

Umowa o pracę rozwiązuje się:

1) w okresie próbnym—pierwszego lub szesnastego dnia miesiąca kalendarzowego po uprzednim dwutygodniowym wypowiedzeniu;

2) po ukończeniu pracy, dla której wykonania umowa była zawarta;

3) po upływie czasu, na który umowa była zawarta;

4) po upływie trzech miesięcy od wypowiedzenia umowy przez jedną ze stron, jeżeli umowę tę zawarto na czas nieokreślony.

Okres wypowiedzenia wynosić ma całkowite trzy miesiące kalendarzowe i kończyć się musi zawsze ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego. Wypowiedzenie nastąpić winno najpóźniej w ostatnim dniu miesiąca kalendarzowego, poprzedzającego okres wypowiedzenia.

5) w razie wcielenia pracownika, jako powołanego do służby czynnej w wojsku stałym; w razie powołania pracownika na wojskowe ćwiczenia rezerwy — umowa nie rozwiązuje się;

6) na mocy wzajemnego porozumienia stron. Porozumienie musi polegać na zgodnym, nieprzymusowym oświadczeniu, wyrażonym przez obie strony;

7) w razie śmierci pracownika.

Pracodawca, który w okresie wypowiedzenia umowy o pracę, **cofnął** to wypowiedzenie, może:

1) ponownie wypowiedzieć umowę o pracę dopiero po upływie tego okresu wypowiedzenia;

2) rozwiązać natychmiast stosunek pracy przed upływem cofniętego wypowiedzenia, lecz pod warunkiem niezwłocznej wypłaty wynagrodzenia za okres wypowiedzenia.

Po upływie okresu wypowiedzenia umowy na czas nieokreślony, zawarcie z tymże pracownikiem trzech bezpośrednio po sobie następujących umów na czas określony, nie przekraczający terminu 3 miesięcy, równoznaczne jest z zawarciem umowy na czas nieokreślony.

Wypowiedzenie przez pracodawcę umowy o pracę nie może nastąpić podczas urlopu, choroby pracownika lub wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną, o ile choroba lub wykluczenie od zajęć nie trwa dłużej, niż trzy miesiące oraz podczas odbywania ćwiczeń wojskowych i pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy.

W tych wypadkach o przeszkodach do wykonywania pracy powinien pracownik niezwłocznie powiadomić pracodawcę pod rygorem utraty uprawnień z poprzedniego ustępu.

Po wypowiedzeniu umowy o pracę, pracownik winien otrzymać na swoje żądanie stosowny czas w godzinach pracy w celu szukania nowej posady, w ilości co najmniej trzech dni roboczych miesięcznie.

Ustalenie czasu wolnego na szukanie nowej posady następuje w drodze porozumienia pracownika z pracodawcą.

Pracodawcy służy prawo **niezwłocznego rozwiązania** umowy z ważnych przyczyn; a w szczególności:

a) w razie, jeżeli pracownik nadużywa zaufania pracodawcy;

b) w razie niestawienia się pracownika do pracy wskutek nieszczęśliwego wypadku lub choroby w ciągu więcej niż trzech miesięcy;

c) w razie obrazy lub znieważenia pracodawcy, jego zastępców lub przełożonych pracownika;

d) w razie niezachowania przez pracownika istotnych warunków umowy;

e) w razie prowadzenia przez pracownika przedsiębiorstwa własnego bez zgody pracodawcy lub dokonywania transakcji na własny lub cięższy rachunek, wchodzący w zakres tego przedsiębiorstwa, w którym pracownik jest zatrudniony;

f) w razie zdrady tajemnicy służbowej lub technicznej przedsiębiorstwa;

g) w razie, jeżeli umowa o pracę została zawarta na zasadzie fałszywego lub sfalszowanego świadectwa;

h) w razie utraty przez pracownika uprawnień, koniecznych do zajmowania danego stanowiska.

Pracownikowi umysłowemu służy prawo **niezwłocznego rozwiązania** umowy o pracę w następujących wypadkach:

a) w razie śmierci lub wzięcia z poboru do wojska członka jego rodziny, jeżeli skutkiem tego na pracownika przechodzi obowiązek prawny utrzymania tej rodziny;

b) w razie stwierdzonego przez lekarza państwowego, samorządowego, kasy chorych lub lekarza zakładu pracy, szkodliwego wpływu pracy w zakładzie na zdrowie pracownika;

c) w razie obrazy lub znieważenia pracownika przez pracodawcę, jak również w razie tolerowania przez pracodawcę takich czynów ze strony przełożonych pracownika;

d) w razie niezachowania przez pracodawcę istotnych warunków umowy;

e) w razie, jeżeli pracodawca lub przełożeni pracownika dopuszczają się przy prowadzeniu

przedsiębiorstwa lub nakłaniają pracownika do czynów przeciwnych prawu lub dobremu obyczajom.

W wypadkach, przewidzianych w p. c) i e), w wypadkach przewidzianych w p. d), o ile zachodzi zła wola lub niedbalstwo ze strony pracodawcy — rozwiązanie umowy następuje z winy pracodawcy.

2. Wynagrodzenie.

Wypłata należącego się pracownikowi wynagrodzenia stałego odbywać się winna najpóźniej w końcu każdego miesiąca kalendarzowego.

W razie zawinionej niewypłaty w terminie — pracodawca winien jest do opłacenia procentów zwłoki w wysokości od 2 do 3 proc. miesięcznie — począwszy od dnia zwłoki.

W wypadkach, gdy niewypłata nastąpiła bez winy pracodawcy, odsetki płatne są na zasadach, przyjętych przez dzielnicowe ustawy cywilne.

Prawo pracownika do wynagrodzenia nie może być odstąpione innej osobie.

Pracownikowi nie wolno przyjmować żadnego wynagrodzenia od osób trzecich z tytułu pełnienia przez niego obowiązków.

W razie niemożności pełnienia przez pracownika obowiązków wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, jeżeli one nie zostały wywołane rozmyślnie, wskutek powołania go do ćwiczeń wojskowych rezerwy lub do pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego albo ławnika sądu pracy, albo też wskutek wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną dla zapobieżenia rozwleczenia choroby zaraźliwej — pracownik zachowuje przez okres trzechmiesięczny prawo do wynagrodzenia w całości, chyba że w ciągu trzech miesięcy umowa o pracę ulegnie rozwiązaniu wskutek ukończenia okresu wykonania określonej pracy, na który umowę zawarto lub

wskutek wypowiedzenia, dokonanego przed powstaniem jednej z przyczyn wyżej wymienionych.

Pracodawca może z wynagrodzenia strącać kwoty, jakie pracownik otrzyma ze Skarbu Państwa w czasie ćwiczeń wojskowych, pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy, albo też wykluczenia go od zajęć przez władze sanitarne. W razie choroby lub nieszczęśliwego wypadku pracodawca może z wynagrodzenia strącać te kwoty, jakie pracownik otrzyma w gotówce z tytułu ubezpieczenia prawno-publicznego.

Podczas choroby, uniemożliwiającej pracownikowi pełnienie obowiązków, bez względu na jej charakter, jeśli nie była wywołana przez pracownika w tym celu, aby uwolnić się od wykonywania pracy, należy się pracownikowi wynagrodzenie. Cięża jest traktowana, jako choroba, jeżeli uniemożliwia pracownicze pełnienie obowiązków.

Pracownik zatrzymuje również prawo do wynagrodzenia w razie niemożności pełnienia obowiązków z ważnej przyczyny przez krótki okres czasu, np. z powodu śmierci członka rodziny, konieczności wyjazdu dla załatwienia spraw spadkowych, umieszczenia dzieci w szkołach i t.p.

Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe.

Czas pracy wynosi bez wliczenia przerw odpoczynkowych — najwyżej 8 godzin na dobę, w sobotę 6 godzin i nie może przekraczać 46 godzin na tydzień.

Czas pracy może być z ważnych względów przedłużony do 12 godzin na dobę z tem, że ilość godzin nadliczbowych nie może wynosić więcej, niż 120 godzin na rok i 4 godziny na dobę.

Praca w godzinach nadliczbowych, wynagradzana jest co najmniej 50 procentowym dodatkiem do płacy normalnej.

Za godziny nadliczbowe ponad 2 godziny dziennie oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, przypadających na noc lub w niedziele i święta, dodatek wynosi co najmniej 100 proc.

Potrącenia z wynagrodzenia.

Z wynagrodzenia pracownika wolno potrącać tylko następujące należności:

1) bieżące i zaległe daniny i opłaty publiczne w granicach ustawowego upoważnienia pracodawcy do ich potrącenia;

2) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych lub egzekucyjnych;

3) zaliczki pieniężne, udzielone pracownikowi na poczet wynagrodzenia;

4) kary umowne, nałożone przez pracodawcę na pracownika z powodu uchybienia warunkom umowy o pracę.

Potrąceń wymienionych pod pkt. 1 i 2 poprzedniego ustępu, wolno dokonywać przy każdorazowej wypłacie, a w szczególności: potrąceń, wymienionych pod pkt. 1 całkowicie i przed potrąceniami pod pkt 2 — ostanich zaś w granicach ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej — (patrz „Potrącenia z poborów funkcjonariuszów państwowych“).

Potrąceń zaliczek pieniężnych wolno dokonywać bez względu na inne potrącenia, z tem jednak ograniczeniem, że potrącenia te nie mogą łącznie przewyższać połowy wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty.

Potrącenia kar wolno dokonywać z tem ograniczeniem, że potrącenia te nie mogą przekraczać 10 proc. wynagrodzenia pieniężnego, przypadającego do wypłaty po dokonaniu potrąceń wymienionych w pkt. 1, 2 i 3.

Odprawa na wypadek śmierci.

W razie rozwiązania umowy wskutek śmierci pracownika, pracodawca bez względu na ubezpieczenie emerytalne pracownika, powinien, je-

żeli pracownik pracował co najmniej 10 lat w przedsiębiorstwie, wypłacić jego rodzinie, mającej ustawowe prawo do utrzymania i przez niego utrzymywanej, odprawę w wysokości ostatnio pobieranego 3 miesięcznego wynagrodzenia.

Jeżeli stosunek pracy trwał co najmniej 20 lat, odprawę stanowiącą będzie ostatnio pobierane 6-miesięczne wynagrodzenie.

Odprawa należy się w całości tylko wówczas, jeżeli zmarły pozostawił małżonka i zstępного lub zstępnych. We wszystkich innych wypadkach odprawa wynosi połowę wyżej oznaczonej normy.

Odprawa płatna jest po upływie miesiąca, licząc od dnia śmierci pracownika, w równych ratach miesięcznych.

3. Urlopy.

Pracownicy umysłowi mają prawo do korzystania co rok z płatnego urlopu na następujących zasadach:

a) po półrocznej nieprzerwanej pracy — z dwutygodniowego;

b) po rocznej — jednomiesięcznego.

Nieczynność w zakładzie pracy wskutek choroby, nieszczęśliwego wypadku, oraz z powodu powołania pracownika do ćwiczeń wojskowych nie uważa się za przerwę w umowie pracy, pozbawiającą lub ograniczającą prawa pracownika do urlopu.

Pracownik traci prawo do urlopu, jeżeli sam rozwiązał umowę pracy lub jeżeli rozwiązanie to nastąpiło z powodów, które pracodawcy dają prawo do rozwiązania umowy pracy bez uprzedniego wypowiedzenia.

Pracownik traci prawo do otrzymania wynagrodzenia za czas urlopu, o ile w czasie urlopu będzie zarobkowo pracował w innym przedsiębiorstwie.

Pracownikom przysługuje prawo wzajemnego porozumienia się co do kolejności korzystania z urlopów.

W razie choroby pracownika, uniemożliwiającej mu rozpoczęcie korzystania z urlopu, urlop ten, na żądanie chorego, winien być przesunięty na jeden z następnych trzech miesięcy.

W okresie czasu od 1 maja do września z urlopów winno korzystać co najmniej 50 proc. ogólnej liczby pracowników.

Rozwiązanie umowy pracy i następnie nawiązanie na nowo w ciągu najbliższych trzech miesięcy nie uważa się za przerwę w umowie pracy.

Umowa o pracę nie może zawierać punktu, któryby pracownika zgóry pozbawiał urlopu lub w inny sposób uszczuplał jego prawa do urlopu.

W razie niekorzystania przez pracownika z przysługującego mu prawa do urlopu w czasie, wyznaczonym mu w liście kolejności, pracownik nie może żądać udzielenia mu urlopu w innym terminie z wyjątkiem wypadku nieskorzystania z urlopu z powodu choroby — ani też wymagać z tego tytułu żadnego dodatkowego wynagrodzenia.

Zwolnienie pracownika przed datą, od której miał korzystać z urlopu, wkłada na pracodawcę obowiązek wypłacenia pracownikowi wynagrodzenia za urlop niewykorzystany, jeżeli w chwili rozwiązania umowy pracownik nabył prawo do urlopu.

Pracownicy, którzy nie żądali udzielenia im urlopu w ciągu trwania umowy, nie mają prawa do otrzymania później pieniężnego wynagrodzenia za niewykorzystany urlop.

Pracodawca, rozwiązując umowę z pracownikiem przed udzieleniem mu urlopu, wtedy tylko winien pracownikowi zapłacić za czas urlopu, gdy umyślnie zwalnia pracownika, aby mu nie udzielić płatnego urlopu.

4. Przedawnienie roszczeń.

Roszczenia pracowników co do wynagrodzenia płatnego natychmiast, np. przy rozwiązaniu umowy z winy pracodawcy lub wydalenia pracownika bez ważnej przyczyny i t. p. przedawniają się w terminie sześciomiesięcznym. Do zaległego zwykłego wynagrodzenia stosowane jest przedawnienie, przewidziane w dzielnicowych ustawach cywilnych.

5. Świadcstwa.

Pracodawca winien na żądanie pracownika zwrócić mu natychmiast wszystkie świadcstwa, znajdujące się u pracodawcy w przechowaniu.

Pracodawca obowiązany jest na żądanie pracownika wydać mu niezwłocznie, a w każdym razie nie później, niż w ciągu miesiąca od daty żądania, świadectwo co do czasu trwania i rodzaju zatrudnienia pracownika.

Pracodawcy nie wolno umieszczać w świadectwie żadnych znaków ani uwag, mogących utrudnić pracownikowi uzyskanie nowego stanowiska.

6. Sądy pracy.

Sądy pracy powołane są do rozstrzygania spraw spornych cywilnych, wynikających ze stosunku pracy pomiędzy pracodawcami i pracownikami tego samego przedsiębiorstwa tudzież do rozpoznawania spraw karnych o przekroczenie przepisów prawnych o ochronie pracy najmniejszej.

Sądy pracy mogą rozstrzygać tylko spory, dotyczące pracowników umysłowych, z którymi zawarte zostały umowy po myśli rozp. Prez. Rzposp. z dnia 16 marca 1928 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 35/28 poz. 323), lecz nie dotyczą osób, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w urzędach państwowych; dotyczą natomiast pracowników umysłowych, zatrudnionych w instytucjach państwowych.

Sąd pracy jest właściwy w sprawach cywilnych, jeżeli przedmiot sporu nie przewyższa 5.000 zł., jak również w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie jest określona.

Sąd pracy składa się z przewodniczącego, zastępcy przewodniczącego oraz najmniej dziesięciu ławników i podwójnej liczby zastępców z każdej dwu grup: pracodawców i pracowników.

W sprawach cywilnych sąd pracy prowadzi rozprawy i orzeka w kompletach, składających się z przewodniczącego lub jego zastępcy, jednego ławnika z grupy pracodawców i jednego ławnika z grupy pracowników.

Pełnomocnikami stron mogą być ich dzieci pełnoletnie, rodzice, bracia i siostry, małżonkowie, osoby należące do tego samego zawodu, wyznaczeni przez stowarzyszenia zawodowe członkowie, funkcjonariusze oraz adwokaci, jako stali radcowie tych stowarzyszeń.

W sprawach cywilnych, w których dopuszczalne jest odwołanie oraz w sprawach karnych — ponadto adwokaci.

W sporach, w których wartość nie przenosi 200 zł. można wnieść odwołanie jedynie ze względów natury formalnej, w innych wypadkach wnosi się odwołanie na ogólnych zasadach w terminie czternastodniowym.

Oplaty sądowe z wyjątkiem opłaty za doręczenie nie są pobierane w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 50 złotych.

7. Przepisy karne.

Winni przekroczenia postanowień dotyczących potrąceń z wynagrodzenia, ulegają karze grzywny od pięćdziesięciu złotych do tysiąca złotych, o ile czyn nie ulega karze surowszej w myśl postanowień ustaw karnych.

Na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny zamienia się ją na karę aresztu zastępczego, jednak nie ponad dwa tygodnie.

Do orzekania powołane są sądy powiatowe (grodzkie).

Winni niewydania pisemnego potwierdzenia zawartej umowy o pracę, niedokonywania wypłaty wynagrodzenia pieniężnego w gotówce, nieprowadzenia wykazu płac oraz nieprzechowywania tegoż w ciągu pięciu lat, niewydania świadectwa o pracy — ulegają karze grzywny od dziesięciu do pięćset złotych. Grzywny w razie nieściągalności zamieniane są na karę aresztu zastępczego na czas nie dłuższy, niż tydzień.

Do orzekania o tych czynach powołani są inspektorzy pracy.

Kierownicy zakładów pracy państwowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym, winni tych przekroczeń, podlegają karom wyłączenie w drodze sądowej.

CZĘŚĆ PIĄTA.

Uposażenie urzędników państwowych.

Ustawa z dnia 9 października 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 924) normuje uposażenie funkcjonariuszów państwowych wszystkich działów administracji państwowej z wyjątkiem sędziów i prokuratorów.

Pewne postanowienia ustawy o uposażeniu mogą mieć zastosowanie i do pracowników kontraktowych, o ile zostało to w zawartej z nimi umowie wyraźnie przewidziane.

I. Powstanie prawa do uposażenia.

Prawo do otrzymania uposażenia powstaje:

a) dla wstępujących do służby państwowej czy to po raz pierwszy, czy ponownie, jeżeli istotne objęcie służby nastąpiło najpóźniej 15 dnia miesiąca kalendarzowego — z pierwszym dniem miesiąca, jeżeli zaś to nastąpiło po 15 dniu miesiąca kalendarzowego — z dniem 16 tego miesiąca.

b) w pozostałych wypadkach — z dniem pierwszym najbliższego kalendarzowego miesiąca po dniu mianowania (awansu), względnie po powstaniu warunków, uzasadniających zmianę uposażenia, jeżeli dzień mianowania (awansu) względnie zmiany warunków, nie zbiega się z terminem płatności uposażenia. W razie takiej zmiany miejsca służbowego, która pociąga za sobą zmianę wysokości uposażenia, przysługuje funkcjonariuszowi państwowemu prawo do uposażenia odpowiadającego nowemu miejscu służbowemu od pierwszego dnia kalendarzowego miesiąca, następującego po uwolnieniu go od poprzednich obowiązków służbowych.

Uposażenie wypłaca się funkcjonariuszom miesięcznie zgóry w pierwszym dniu każdego miesiąca.

O ile termin płatności uposażenia przypada na niedzielę lub dzień wolny od zajęć służbowych, wypłata uposażenia następuje w dniu poprzednim.

II. Tabela uposażenia.

Ustawa o uposażeniu ustala 16 grup uposażenia, w każdej zaś grupie pewną ilość szczebli.

Wysokość uposażenia ustalona jest w punktach według następującej tabeli:

Grupa uposażenia	SZCZEBLE UPOSAŻENIA						
	a	b	c	d	e	f	g
I	2600	—	—	—	—	—	—
II	2200	2300	2400	—	—	—	—
III	1800	1900	2000	2100	—	—	—
IV	1400	1500	1600	1700	1800	—	—
V	1100	1200	1300	1400	1500	1600	—
VI	800	875	950	1025	1100	1175	—
VII	600	660	720	780	840	900	—
VIII	480	520	560	600	640	680	—
IX	390	420	450	480	510	540	—
X	330	350	370	390	410	430	450
XI	270	290	310	330	350	370	390
XII	240	255	270	285	300	315	330
XIII	210	225	240	255	270	285	300
XIV	180	195	210	225	240	255	270
XV	150	165	180	195	210	225	240
XVI	130	140	150	160	170	180	190

Kwotę uposażenia miesięcznego otrzymuje się przez pomnożenie jednakowej dla wszystkich grup uposażenia mnożnej (obecnie 43 gr.) przez liczbę punktów odpowiedniej grupy i szczebla.

III. Dodatki do uposażenia.

1) Dodatek regulacyjny.

Do liczby punktów, podanych w tabeli dodaje się tytułem dodatku regulacyjnego 60 punktów, który to dodatek ulegać będzie stopniowo redukcji po 10 punktów.

2) Dodatek ekonomiczny.

Dodatek ekonomiczny wynosi na każdego członka rodziny, nie więcej jednak niż na 5

członków, po 44 punkty miesięcznie. Dodatek ten ulegać będzie w tych samych terminach, co i dodatek regulacyjny stopniowej redukcji o 1 punkt, aż do wysokości 38 punktów.

Dodatek ekonomiczny należy się: a) na żonę, o ile takowa nie pobiera uposażenia lub zaopatrzenia z instytucji państwowej; na żony rozwiedzione dodatek nie przysługuje nawet w tym wypadku, gdy na mężu ciąży obowiązek alimentacji; b) na dzieci ślubne i uprawnione tudzież pasierby — do ukończenia lat 18, jeżeli zaś uczęszczają do szkół publicznych lub wskutek ułomności fizycznych, umysłowych albo nieuleczalnej choroby nie mogą na swej utrzymanie zarabiać — do ukończenia lat 24.

Na dzieci w wieku ponad 24 lat może być otrzymywany dodatek ekonomiczny w drodze wyjątku w wypadkach ułomności fizycznej, umysłowej albo nieuleczalnej choroby, jakoteż w wypadkach, gdy studja przewlekły się ponad wiek 24 lat wskutek służby wojskowej, odbytej na skutek zarządzenia mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, albo pełnienia w tym czasie służby ochotniczej. Podstawą wypłaty dodatku ekonomicznego jest metryka urodzenia.

Przyznanie prawa do dodatku ekonomicznego na dziecko w wieku powyżej 24 lat należy do kompetencji władz II instancji.

Dodatek ekonomiczny na żonę, zwolnioną ze służby państwowej przysługuje od pierwszego dnia najbliższego miesiąca po dniu jej zwolnienia niezależnie od tego, czy otrzymała odprawę przy zwolnieniu, czy też nie. Na dzieci adoptowane dodatek nie przysługuje.

Dodatek ekonomiczny przyznawany bywa w zasadzie funkcjonariuszowi — mężczyźnie.

Dodatek ekonomiczny dla funkcjonariusza-kobiety przyznany być może w wypadku:

- a) niezdolności męża do zarobkowania;
- b) niezarobkowania męża z powodu niemożności znalezienia pracy (bezrobocie);
- c) separacji od stołu i łoża, względnie rozvodu, o ile w wyniku postępowania separacyjnego (rozwodowego) spadnie obowiązek utrzymania dzieci na żonę lub też gdy żona przyjmuje na siebie taki obowiązek dobrowolnie, na mocy umowy, zawartej z mężem w toku tego postępowania;
- d) zaginięcia męża bez wieści;
- e) śmierci męża.

Na żony funkcjonariuszów państwowych, zatrudnione w Pocztowej Kasie Oszczędności, Banku Gospodarstwa Krajowego i w Banku Rolnym nie przysługuje dodatek ekonomiczny.

Wynagrodzenie dzienne lub akordowe robotnic w przedsiębiorstwach i monopoliach państwowych nie stoi na przeszkodzie do przyznania dodatku ekonomicznego na żonę.

Kasy Chorych nie są instytucją państwową, a zatem dodatek ekonomiczny w wypadku zatrudnienia żony w Kasie Chorych należy się.

Funkcjonariuszom państwowym nie przysługuje prawo pobierania dodatku ekonomicznego na dzieci, gdy one zarabiają na swe utrzymanie.

3) Dodatek na mieszkanie.

Wysokość dodatku na mieszkanie jest zależna od grupy uposażenia, miejscowości, w której odnośna osoba ma siedzibę urzędową oraz od stosunków rodzinnych.

Od 1 stycznia 1929 r. obowiązują następujące stawki dodatku na mieszkanie:

Grupa uposażenia	W a r s z a w a	M i e j				
		b. zabór rosyjski				
		mające mieszkańców				
		więcej niż 80.000 I klasa	więcej niż 40.000 II klasa	więcej niż 10.000 III klasa	mniej niż 10.000 IV klasa	
w z ł o t y c h						
I i II utrzymujący rodzinę III i IV	242,86	167,44	150,43	133,43	116,43	
Utrzymujący rodzinę V	168,58	114,30	101,29	89,29	76,29	
Samotni III, IV i V i utrzymujący ro- dzinę VI i VII	96,68	65,00	58,00	51,00	44,00	
Samotni VI i VII, utrzymujący ro- dzinę VIII—XII	60,00	42,67	37,67	33,67	28,67	
Utrzymujący ro- dzinę XIII—XVI	38,00	30,00	27,00	24,00	22,00	
Samotni od VIII—XVI	26,00	20,00	18,00	16,00	15,00	

s c o w o s c i									
b. zabór austriacki					b. zabór pruski				
mające mieszkańców					mające mieszkańców				
więcej niż 80.000 I klasa	więcej niż 40.000 II klasa	więcej niż 10.000 III klasa	mniej niż 10.000 IV klasa		więcej niż 80.000 I klasa	więcej niż 40.000 II klasa	więcej niż 10.000 III klasa	mniej niż 10.000 IV kl.	
w z ł o t y c h									
192,35	156,54	139,07	121,13		129,84	115,65	103,82	92,46	
128,86	103,64	91,17	78,17		87,97	76,85	68,61	59,37	
72,98	59,68	52,26	45,26		55,76	48,76	43,44	38,12	
45,19	41,03	34,51	29,93		36,37	31,79	28,63	24,89	
31,48	27,74	24,74	22,74		28,13	25,15	22,52	20,52	
20,74	18,74	16,74	15,74		19,26	17,63	15,63	14,63	

4) Dodatek stołeczny i kresowy.

Wysokość dodatku stołecznego i kresowego jest ustalana przez Radę Ministrów.

Dodatki te wynoszą:

a) na obszarze m. st. Warszawy — dodatek stołeczny w wysokości 20 proc. uposażenia miesięcznego;

b) na obszarze województwa śląskiego, w mieście Białej województwa krakowskiego oraz w mieście Gdyni województwa pomorskiego — dodatek w wysokości 40 proc. uposażenia miesięcznego.

Dodatki powyższe oblicza się od uposażenia zasadniczego, dodatku ekonomicznego i dodatku regulacyjnego.

5) 10 proc. podwyżka uposażenia.

10 proc. podwyżka uposażenia przysługuje wszystkim funkcjonariuszom państwowym z wyjątkiem funkcjonariuszów, pozostających na bezpłatnym urlopie.

Przez uposażenie rozumie się: uposażenie zasadnicze, dodatek regulacyjny, dodatek ekonomiczny, dodatek stołeczny i kresowy.

10 proc. podwyżkę uwzględnia się również przy obliczaniu odpraw i pośmiertnego.

Pracownikom kontraktowym 10 proc. podwyżka uposażenia przysługuje wtedy, gdy wynagrodzenie ustalono według grup uposażenia, przewidzianych dla funkcjonariuszów państwowych a nadto gdy w umowie jest zastrzeżenie, że wynagrodzenie pracownika kontraktowego ulega zmianie w razie zmiany wysokości uposażenia funkcjonariuszów państwowych.

6) 15 proc. dodatek do uposażenia.

15 proc. dodatek do uposażenia przysługuje wszystkim funkcjonariuszom państwowym z wy-

jątkiem funkcjonariuszów, pozostających na bezpłatnym urlopie, w stanie nieczynnym bez uposażenia, na urlopie na czas pełnienia obowiązkowej służby wojskowej.

Dodatek ten oblicza się od uposażenia zasadniczego, dodatku regulacyjnego, dodatku ekonomicznego, dodatku stołecznego i kresowego, wraz z 10 proc. podwyżką uposażenia.

Pracownikom kontraktowym w służbie państwowej przysługuje 15 proc. dodatek, o ile pobierają wynagrodzenie według grup uposażenia funkcjonariuszów państwowych.

Pracownicy kontraktowi, którzy wynagrodzenie mają ustalone w sposób ryczałtowy, pobierają 15 proc. dodatek, o ile wynagrodzenie miesięczne nie przekracza 1000 zł. oraz, o ile umowny stosunek służbowy zawarty został przed dniem 1 kwietnia 1929 roku.

15 proc. dodatku nie uwzględnia się przy obliczaniu odpraw, pośmiertnego i innych należności, których wymiar uzależniony jest od procentowego zwiększenia uposażenia, albowiem dodatek ten nie stanowi podwyższenia uposażenia.

IV. Przejście do wyższego szczebla uposażenia.

Przejście do wyższego szczebla w obrębie danej grupy uposażenia odbywa się automatycznie co 3 lata w terminach półrocznych: 1 stycznia i 1 lipca każdego roku.

Termin posunięcia z jednego szczebla uposażenia do następnego ustala się w ten sposób, że czasu od dnia mianowania (awansu) do najbliższego terminu posunięć nie uwzględnia się.

Do czasokresu posunięć się nie zalicza:

a) czasu pełnienia obowiązkowej służby wojskowej w szeregach;

b) czasu urlopu bezpłatnego, z wyjątkiem urlopu na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego;

c) czasu zawieszenia w służbie lub osadzenia w areszcie, o ile nie zapadł wyrok lub orzeczenie uwalniające, względnie, o ile nie nałożono jedynie kary porządkowej;

d) okresu nałożonej w drodze dyscyplinarnej kary odliczenia lat służby oraz okresu, spędzonego w stanie nieczymym z powodu czasowej niezdolności do służby z wyjątkiem wypadku, gdy niezdolność powstała z przyczyn służbowych.

Przy ustalaniu terminu najbliższego posunięcia po ustaniu powodu, wstrzymującego posunięcie do wyższego szczebla, pierwotny termin posunięcia przesuwa się w ten sposób, że niepełne półrocze, większe od trzech miesięcy liczy się za pełne, okresu zaś nieprzekraczającego 3 miesięcy nie bierze się w rachubę.

Po osiągnięciu ostatniego szczebla w nowej grupie pozostaje się w nim aż do przejścia do wyższej grupy uposażenia na skutek awansu.

Np. 1) Funkcjonariusz państwowy został awansowany w IX. st. sł. z dniem 1-go grudnia 1920 r. t. j. przed wejściem w życie ustawy o uposażeniu z dnia 9 października 1923 r. Na podstawie art. 99 ustawy pierwotny termin posunięcia do szczebla liczy się mu od dnia 1 lipca 1920 r.; normalnie więc do szczebli wyższych przechodzi on jak następuje: do szczebla „b” — 1 lipca 1923 r. do — „c” — 1 lipca 1926 r., do — „d” 1 lipca 1929 r., do — „e” 1 lipca 1932 r. i t. d.

Od dnia 1 września 1930 r. otrzymał ten funkcjonariusz trzechmiesięczny urlop bezpłatny. Ponieważ okresu nieprzekraczającego 3-ch miesięcy nie bierze się w rachubę, przeto ustalony pierwotny termin posunięcia do szczebla „e” (1 lipca 1932 r.) nie ulegnie żadnej zmianie.

W wypadku gdyby urlop ten wynosił 6 miesięcy — pierwotny termin posunięcia należy cofnąć o jedno półrocze, a więc do szczebla „e” funkcjonariusz ten przeszedłby 1 stycznia 1933 roku.

2) Funkcjonariusz państwowy został mianowany w XI st. sł. z dniem 1 kwietnia 1925 r., a więc po wejściu w życie ustawy o uposażeniu z dnia 9 października 1923 r. Termin posunięcia do następnego szczebla w tym wypadku ustala w ten sposób, że czas od dnia mianowania (1 kwietnia 1925) do najbliższego terminu posunięcia (1 lipca 1925) nie uwzględnia się. Termin posunięcia do następnego szczebla liczy się zatem od 1 lipca 1925, wobec czego funkcjonariusz ten zostaje posunięty do szczebla „b” — 1 lipca 1928, do szczebla „c” — 1 lipca 1931 i t. d.

Przy **pierwszym mianowaniu** otrzymuje się uposażenie pierwszego szczebla danej grupy.

Przy awansie otrzymuje funkcjonariusz państwowy w wyższej grupie uposażenie tego szczebla, który pod względem ilości punktów jest bezpośrednio wyższy od szczebla, zajmowanego poprzednio w grupie niższej.

Jeżeliby jednak następny szczebel w dawnej grupie był równy lub wyższy pod względem liczby punktów, aniżeli szczebel osiągnięty wskutek awansu w grupie wyższej, to czas spędzony w ostatnio zajmowanym szczeblu grupy niższej wlicza się do posunięcia następnego w grupie wyższej.

Np. Jeżeli funkcjonariusz państwowy, pobierający uposażenie według szczebla „c” grupy XII zostanie awansowany do XI stopnia służbowego, natenczas otrzyma uposażenie nie szczebla „a”, lecz szczebla „b” w grupie XI-ej.

Jeżeli jednak funkcjonariusz państwowy pobierać będzie uposażenie według szczebla „e” grupy X-ej, a następnie mianowany zostanie do

IX stopnia służbowego, wówczas otrzyma on uposażenie szczebla „b” w IX stopniu służbowym, a czas, spędzony w szczeblu „e” grupy X-ej zostanie mu zaliczony do posunięcia do szczebla „c” w grupie IX-ej.

Funkcjonariusz państwowy pobiera uposażenie szczebla „c” grupy VIII-ej od dnia 1 lipca 1928. Z dniem 1 września 1930 roku mianowany zostanie do VII stopnia służbowego. Po awansie zostanie mu wymierzony szczebel „a” w VII-ej grupie uposażenia z tem, że do szczebla „b” w tej grupie zaszeregowany zostanie z dniem 1 lipca 1931 roku.

W wypadku ponownego przyjęcia do służby funkcjonariusza państwowego, otrzymuje on uposażenie szczebla pierwszego.

W wypadku jednak przywrócenia funkcjonariuszowi takiego praw, nabytych poprzednią służbą — wymierza się mu szczebel uposażenia, jaki miał w grupie poprzednio posiadanej, o ile poprzedni stosunek służbowy został rozwiązany po wejściu w życie ustawy o uposażeniu z dnia 9 października 1923, a funkcjonariusz ten wskutek nominacji przy ponownem wstąpieniu do służby otrzymał, tę samą grupę uposażenia, co poprzednio lub niższą.

Jeżeli natomiast funkcjonariusz ten wskutek nominacji przy ponownem wstąpieniu do służby uzyska wyższą grupę uposażenia od poprzednio posiadanej, otrzymuje on, po przywróceniu praw poprzednią służbą nabytych, szczebel, jak przy awansach.

Uposażenie według szczebla wymierzonego wskutek przywrócenia praw poprzednią służbą nabytych, wypłaca się funkcjonariuszowi państwowemu dopiero od dnia pierwszego kalendarzowego miesiąca, następującego po dniu przywrócenia praw.

O ile poprzedni, stosunek służbowy rozwiązano przed wejściem w życie ustawy o uposa-

żeniu z dnia 9 października 1923 t. j. przed dniem 1 października 1923, a ponowne przyjęcie nastąpiło po dniu 1 października 1923 roku, wówczas niezależnie od grupy uposażenia, jaką funkcjonariusz państwowy przy ponownej nominacji uzyskał i niezależnie od przywrócenia praw poprzednią służbą nabytych, otrzymuje on uposażenie szczebla pierwszego.

Okres służby w charakterze pracownika kontraktowego w wypadku, gdy miało miejsce zwolnienie funkcjonariusza państwowego, następnie przyjęcie go w charakterze pracownika kontraktowego, wreszcie ponowne mianowanie go funkcjonariuszem państwowym, uważany jest za przerwę (Okólnik Prezydium Rady Ministrów Nr. 2959/26).

W wypadku obniżenia funkcjonariuszowi państwowemu grupy uposażenia wskutek wyroku dyscyplinarnego, wymierza się mu w obniżonej grupie ten szczebel, jaki posiadał w wyższej grupie utraconej.

W wypadku zwolnienia ze służby państwowej i ponownego przyjęcia w niższej grupie wskutek redukcji etatów, spowodowanej reorganizacją władzy lub akcją oszczędnościową — wymierza się funkcjonariuszowi państwowemu w nowej grupie uposażenia ten sam szczebel, jaki posiadał w grupie wyższej.

Przy przejściu do państwowej służby cywilnej z innych rodzajów służby:

a) jeżeli funkcjonariusz otrzymuje przy nominacji tę samą grupę uposażenia — zatrzymuje szczebel uposażenia dotychczas posiadany;

b) jeżeli uzyskuje przy nominacji wyższą grupę uposażenia — wymierza się szczebel uposażenia, podobnie jak przy awansach;

c) jeżeli grupa uposażenia jest niższa od poprzednio posiadanej — wymierza się szczebel uposażenia, odpowiadający alfabetycznie szczeblowi w poprzednio posiadanej grupie wyższej.

V. Uposażenie w niektórych szczególnych wypadkach

1. Uposażenie w wypadku samowolnego opuszczenia służby.

Funkcjonariusz państwowy, który samowolnie opuścił służbę, obowiązany jest zwrócić część uposażenia za czas nieprzesłużony.

2. Uposażenie w wypadku powołania do służby wojskowej.

Na czas pełnienia obowiązkowej służby wojskowej w szeregach traci funkcjonariusz państwowy od najbliższego terminu płatności prawo do uposażenia z tytułu służby cywilnej, otrzymuje natomiast uposażenie, określone dla szeregowych, pełniących obowiązkową służbę wojskową.

Na czas odbywania perjodycznych ćwiczeń wojskowych zatrzymuje funkcjonariusz pełne uposażenie z tytułu służby cywilnej, a nadto otrzymuje należności, określone dla wojskowych, powołanych do ćwiczeń.

Funkcjonariusz, powołany do służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, otrzymuje uposażenie dla powołanych do służby wojskowej podczas mobilizacji, a nadto jeżeli jego uposażenie z tytułu służby cywilnej jest wyższe od pełnego uposażenia wojskowego, otrzymuje od swej władzy cywilnej różnicę do wysokości uposażenia w służbie cywilnej.

3. Uposażenie w razie dostania się do niewoli lub zaginięcia na terenie działań wojennych.

W razie dostania się do niewoli lub zaginięcia na terenie działań wojennych:

a) u kawalerów lub wdowców — prawo do uposażenia ulega całkowitemu zawieszeniu;

b) u mających rodzinę, przez czas ich pobytu w niewoli (zaginięcia) rodzina otrzymuje 50 proc. ich uposażenia, pozostałe zaś 50 proc. ulega zawieszeniu.

Zona separowana, która pobiera alimenty, otrzymuje uposażenie w wysokości alimentów, nie wyższe jednak, niż 50 proc. uposażenia.

Jeżeli okoliczności, towarzyszące dostaniu się do niewoli wskazują na to, że czyn ten popełniono z rozmysłem, zawiesza się również prawo do uposażenia, pobieranego przez rodzinę.

Po powrocie funkcjonariusza i po stwierdzeniu, że dostał się on do niewoli, względnie zaginął bez własnej winy, otrzymuje on za cały czas niewoli (zaginięcia) uposażenie, które uległo zawieszeniu z potrąceniem zaliczek, pobranych w niewoli (przez czas zaginięcia).

Gdy funkcjonariusz, który zaginął na terenie, działań wojennych, nie odnajdzie się najpóźniej w ciągu roku od chwili ratyfikacji pokoju, rodzina zaginionego traci prawo do uposażenia, otrzymuje natomiast tymczasowe zaopatrzenie w myśl obowiązujących przepisów.

4. Uposażenie zawieszonych w urzędowaniu.

Uposażenie zawieszonych w urzędowaniu funkcjonariuszów może być na zasadzie uchwały właściwej Komisji dyscyplinarnej zawieszane najwyżej do wysokości 50 proc.

5. Uposażenie funkcjonariuszów przeniesionych w stan nieczynny.

Przez cały czas pozostawania w stanie nieczynnym urzędnikowi przysługuje uposażenie w pełnej wysokości.

6. Uposażenie praktykantów.

Praktykanci:

a) w I kategorii służbowej otrzymują uposażenie X stopnia służbowego;

b) w II kategorii — XI stopnia służbowego;

c) w III kategorii — XII stopnia służbowego.

W wypadku zwolnienia praktykanta, a o ile zachowanie się jego przez czas pełnienia służby przygotowawczej było bez zarzutu, może być mu przyznany zasiłek w wysokości jedno do dwumiesięcznego wynagrodzenia.

VI. Wstrzymanie wypłaty uposażenia.

W razie śmierci funkcjonariusza wstrzymuje się wypłatę uposażenia z ostatnim dniem kalendarzowego miesiąca, w którym śmierć nastąpiła, a w razie rozwiązywania stosunku służbowego w inny sposób — z ostatnim dniem tego kalendarzowego miesiąca, w którym stosunek ten istotnie ustał.

W wypadku, gdy uposażenie jest płatne w ostatnim lub przedostatnim dniu miesiąca na następny miesiąc, a funkcjonariusz państwowy dożył tego dnia (np. 31 grudnia), wówczas ma on względnie jego spadkobiercy prawo do tego uposażenia.

VII. Należności za podróże służbowe, delegacje i przeniesienia.

A. Podróże służbowe.

W razie podróży służbowej (komisji) do miejscowości, położonej poza zwykłym miejscem służbowym, otrzymują funkcjonariusze państwowi:

a) diety oraz

b) zwrot kosztów przejazdu.

Diety wynoszą dziennie:

a)	dla funkcyj. państw.	II st. sł.	— 50 zł.
b)	„ „ „	III i IV „	— 35 „
c)	„ „ „	V „	— 25 „
d)	„ „ „	VI „	— 20 „

e)	„ „ „	VII „	— 15 „
f)	„ „ „	VIII „	— 13 „
g)	„ „ „	IX „	— 11,50
h)	„ „ „	X—VIII „	— 9,50

Praktykanci otrzymują diety tej grupy według której otrzymują uposażenie.

B. Delegacje (odkomenderowania).

W razie delegacji (odkomenderowania) do miejscowości, położonej poza zwykłym miejscem służbowym, otrzymują funkcjonariusze państwowi:

a) diety za czas przejazdu i za czas delegacji (odkomenderowania);

b) zwrot kosztów przejazdu.

Wysokość diet — jak przy podróżach służbowych z tą jednak różnicą, że w pełnej wysokości wypłaca się diety przez pierwsze dwa tygodnie, licząc od dnia następnego po dniu przybycia do miejsca przeniesienia służbowego.

Przez następnych 6 tygodni — diety zmniejszone: dla żonatych i wdowców z dziećmi do 80 proc., dla samotnych — do 60 proc. diet normalnych; po upływie zaś tego czasu diety zmniejszone: dla żonatych i wdowców z dziećmi do 70 proc., dla samotnych do 50 proc. diet normalnych.

O ile przeniesiony służbowo otrzymuje mieszkanie w budynku rządowym, diety zmniejsza się o 10 proc. diety przysługującej.

Za miejscowość, położoną poza zwykłym miejscem służbowym uważana jest miejscowość, posiadająca odrębny (własny) zarząd administracyjny a odległa ponad 2 klm. od zwykłego miejsca służbowego.

Przy przeniesieniach służbowych, które powodują pobyt w kilku miejscowościach, pobyt w każdej miejscowości pod względem wymiaru diet jest traktowany jak odrębne przeniesienie służbowe, to znaczy, że w każdej miej-

scowości przysługują najpierw pełne diety, obniżenie zaś diet następuje w zależności od czasu pobytu w tej samej miejscowości.

1. Obliczanie diet.

1) Przy podróżach służbowych, delegacjach (odkomenderowaniach) i przeniesieniach do stolicy lub na obszar województwa śląskiego oraz do m. Białej woj. krakowskiego i m. Gdyni zwiększa się diety o 20 proc. Nie ma to zastosowania do podróży służbowych, delegacji (odkomenderowań) i przeniesień, odbywanych na obszarze województwa śląskiego przez osoby, mające zwykłe miejsce służbowe na tym obszarze.

Odbywającym podróże służbowe, względnie delegowanym ze stolicy na teren województwa śląskiego, jak również do m. Białej, woj. Krakowskiego i do m. Gdyni, względnie z tych miejscowości do stolicy, przysługują diety zwiększone o 20 proc., niezależnie od tego, że w tym czasie zachowują uposażenie z dodatkiem stołecznym względnie kresowym.

2) Jednostką obliczania diet jest **24-godzinny** okres czasu, liczony od chwili wyjazdu ze zwykłego miejsca służbowego do chwili powrotu do tegoż miejsca służbowego, przyczem:

a) jeżeli pobyt poza zwykłym miejscem służbowym trwa **krócej niż 24 godziny** — należy się połowa diet, o ile pobyt ten trwa dłużej niż 6 godzin. Cała zaś dieta — tylko w tym wypadku, gdy pobyt poza zwykłym miejscem służbowym, trwający dłużej niż 6 godzin, przypada na porę nocną, między 21-ą a 6-ą godziną.

Bez znaczenia jest okoliczność, czy ten okres nocny ponad 6 godzin przypada na jedną noc, czy też na dwie noce po sobie następujące. Cała dieta należy się zatem, np. za podróż służbową, trwającą od 27 lutego godz. 18-ej do dnia 28 lutego godz. 3-ej i 1 minuta, jak również za po-

dróż służbową, trwającą od godziny 2-ej do godziny 23-ej i 1 minuta tego samego dnia, (przyczem 1 minuta oznacza czas, trwający dłużej niż 6 godzin).

Jeżeli przejazd odbywa się koleją lub statkiem, początek jazdy liczy się **od chwili odejścia** pociągu lub statku, ustalonej w oficjalnym rozkładzie jazdy. Jeżeli przejazd odbywa się innym środkiem komunikacyjnym np. końmi, samochodem, i t. p., należy liczyć początek jazdy od chwili ruszenia z miejsca. Jeżeli natomiast przejazd rozpoczyna się końmi, samochodem lub innym podobnym środkiem komunikacyjnym, w dalszej zaś części odbywa się koleją lub statkiem, początek takiej jazdy liczy się od chwili ruszenia z miejsca, o ile między obu częściami jazdy niema nieuzasadnionej przerwy.

3) W razie **awansu** w czasie podróży służbowych, delegacji (odkomenderowań) i przeniesień — należą się wyższe diety od dnia, od którego przysługuje prawo do wyższego uposażenia, t. j. z dniem pierwszym najbliższego kalendarzowego miesiąca.

4) Diety należą się również za **niedziele** i święta, przypadające w czasie trwania podróży służbowej, delegacji (odkomenderowania) względnie przeniesienia oraz w wypadku **zachorowania** w czasie podróży służbowej lub odkomenderowania przez cały czas spowodowanego chorobą pobytu w odnośnej miejscowości, o ile choroba zostanie stwierdzona świadectwem lekarskiem i chory leczy się w domu względnie szpitalu i wszystkie koszty z tego tytułu pokrywa sam. Umieszczeni w szpitalu na zasadzie Rozporządzenia Rady Ministrów o państwowej pomocy lekarskiej, w myśl którego skarb państwa nie pokrywa całego kosztu, lecz tylko 75 proc. kosztów leczenia szpitalnego (taksy szpitalnej), resztę zaś, t. j. 25 proc. tych kosztów pokrywa funkcjonariusz — otrzymują 25 proc. diety.

5) Przeniesionemu służbowo za czas urlopu (także zdrowotnego) — diety nie przysługują.

O ile jednak korzystający w czasie delegacji (odkomenderowania) z urlopu wypoczynkowego lub zdrowotnego wyjeżdża na czas tego urlopu do miejscowości zwykłego miejsca służbowego, przysępuje się mu zwrot kosztów jazdy tam i zpowrotem według zasad, obowiązujących przy przejazdach służbowych.

Przyznanie znajdującemu się w delegacji urlopu wypoczynkowego lub zarządzenie podróży służbowej z miejscowości delegacji (także do zwykłego miejsca służbowego) nie stanowi odwołania zarządzonej delegacji. Zatem „po odbyciu wspomnianego urlopu, względnie podróży służbowej, należy liczyć diety nie jak przy rozpoczynaniu przeniesienia służbowego, lecz w dalszym ciągu, w wysokości, przysługującej w ostatnim dniu przed urlopem, względnie podróżą służbową.

2. Koszty przejazdu.

Zwrot kosztów przejazdu obejmuje ceny biletów jazdy koleją lub statkiem oraz zwrot kosztów przejazdu innymi środkami komunikacyjnymi, koszty przewozu koleją lub statkiem bagażu podróżnego oraz ryczałt na pokrycie kosztów dojazdu do dworca i z dworca kolejowego, do przystani i z przystani, do stacji autobusowej, lotniczkiej i z tych stacji.

1) Przy przejazdach **koleją lub statkiem** zwraca się:

a) cenę biletu I klasy funkcjonariuszom państwowym, pobierającym uposażenie według grupy I—V, starostom i kierownikom starostw, komendantom wojewódzkim policji państwowej;

b) cenę biletu II klasy — funkcjonariuszom państwowym, pobierającym uposażenie według grupy VI do IX;

c) cenę biletu III klasy — funkcjonariuszom państwowym, pobierającym uposażenie według grupy X do XII.

Praktykanci otrzymują zwrot ceny biletu tej klasy, która przywiązana jest do grupy uposażenia, według której pobierają uposażenie.

Jeżeli na statku znajdują się dwie klasy, zwraca się cenę biletu I klasy również i tym, którzy w razie jazdy koleją mają prawo do biletu II klasy, cenę zaś biletu II klasy tym, którzy w razie jazdy koleją mają prawo do biletu III klasy.

Zwrot kosztów przejazdu pociągiem pośpiesznym ma miejsce tylko wtedy, jeżeli podróż służbowa ma charakter nagły, albo jeżeli przez użycie pociągu pośpiesznego zaoszczędzono diety.

Potrzebę użycia pociągu **pośpiesznego**, winna władza, zarządzająca podróżą służbową, potwierdzić na rachunku kosztów podróży.

Jeżeli zaszła potrzeba przejazdu pociągiem pośpiesznym, w którym niema III klasy, otrzymuje ten, który zresztą posiada tylko prawo do zwrotu kosztów przejazdu klasą III, zwrot ceny biletu klasy II-iej.

Odbywającym podróżę służbowe oraz delegowanym (odkomenderowanym) może być przyznany zwrot ceny t. zw. **miejscówki**, o ile władza, zlecająca podróż służbową, stwierdzi potrzebę zakupna miejscówki (zpełnienie pociągu na danej linii kolejowej).

Władza, zarządzająca podróż służbową może przyznać osobom, pobierającym uposażenie według grupy VI i wyżej zwrot faktycznie poniesionych i udowodnionych kosztów użycia jednego miejsca w wozie sypialnym, klasy przysługującej danej osobie, jeżeli podróż koleją trwa dłużej niż 6 godzin między 21 a 6 godziną, a zarazem podróż służbowa ma charakter nagły i zachodzi konieczność pełnienia następnego dnia czynności urzędowych.

Osoby, mające **prawo do ulg** w przejazdach państwowymi lub zarządzanymi przez państwo środkami komunikacyjnymi, otrzymują przy likwidacji kosztów podróży zwrot ceny ulgowej.

2) Przy przejazdach **kołowych** zwraca się w miejscowościach, w których obowiązują za- twierdzone przez władze taryfy najmu koni lub samochodu—ceny podane w taryfie. W miejscowościach, nieposiadających takich taryf, zwraca się cenę najmu koni lub samochodu na podsta- wie dołączonego przez rachunkodawcę do ra- chunku własnoręcznego oświadczenia, podającego oprócz zapłaconej ceny, także ilość kilometrów odbytej drogi kołowej z wymienieniem miejscowości początkowej i końcowej. W razie wątpli- wości, czy zapłacona cena odpowiada miejscow- ym stosunkom, może władza zasięgnąć infor- macji odnośnego magistratu (urzędu gminnego) i zależnie od otrzymanej informacji, odpowiednio zmniejszyć kwotę najmu koni, względnie sa- mochodu.

Wydatek na najem koni i samochodu zwraca się tylko wtedy, jeżeli niema możliwości prze- jazdu tańszym środkiem lokomocji, jak kolejami wszelkiego rodzaju, omnibusami, autobusami, statkami i t. p.

Przy **wspólnych** podróżach kołowych wolno zaliczać jedną podwodę, względnie samochód, na 3 osoby. W razie równoczesnego przewozu większej ilości akt, instrumentów, narzędzi— wolno zaliczać jedną podwodę na 2 osoby, względnie w wyjątkowych wypadkach na jedną osobę.

Przy podróżach **kołowych**, odbywanych jed- nym ciągiem bez przerwy, należy odbyć co naj- mniej 40 klm drogi w jednym dniu. Zresztą należy używać takich środków komunikacyjnych, które, nie powodując niepotrzebnej zwłoki w osiągnięciu celu podróży, połączone są z najmniej- szymi kosztami dla skarbu państwa.

3) Jeżeli drogę odbyto **pieszo** lub własnymi środkami lokomocji, przynajmniej się kwotę, odpo- wiadającą taryfie najmu koni; w miejscowościach zaś, nie posiadających takich taryf, po 30 groszy za każdy kilometr, o ile oczywiście nie można było odbyć tej drogi tańszym środkiem loko- mocji, jak kolejami wszelkiego rodzaju, statkami, omnibusami i t. p.

4) Zwraca się udowodnione koszty prze- wozu koleją, lub statkiem **osobistego bagażu** podróznego o wadze:

a) do 50 kg przy podróżach służbowych (ko- misjach), trwających co najmniej 6 dni;

b) do 100 kg przy podróżach służbowych (komisjach), trwających dłużej niż 30 dni, oraz przy delegacjach (odkomenderowaniach).

O ile do spełnienia czynności urzędowej ko- nieczne jest zabranie ze sobą bagażu służbowego jak akt, narzędzi, instrumentów i t. p., zwraca się wszystkie koszty jego przewozu, przyczem w rachunku kosztów należy wyszczególnić za- wartość bagażu służbowego, jego wagę oraz faktycznie poniesione wydatki.

Zwrot kwot zarachowanych tytułem kosztów przewozu bagażu koleją lub statkiem następuje na podstawie kwitów, stwierdzających wysokość pobranej zapłaty za przewóz bagażu.

5) Na koszty **dojazdu** z miasta do dworca kolejowego, przystani, stacji autobusowej lub lotnicznej, przynajmniej się za każdy dojazd, wzglę- dzie dojazd **ryczałt** w wysokości:

grupa uposażenia:	złotych:
I—IV	2.00
V—IX	1.50
X—XVI	0.90

Ryczałt ten nie należy się, gdy dojazd od- bywa się służbowym środkiem lokomocji.

Gdy podróż odbywa się do kilku miejscowości — przyznaje się ryczałt za dojazdy w **każdej** miejscowości.

O ile odległość do gmachu urzędu, względnie od mieszkania do dworca kolejowego, przystani lub stacji autobusowej wynosi więcej niż 2 kilometry — dojazd można traktować jako **przejazd kołowy** (patrz wyżej).

3. Zaliczka na koszty podróży.

Udającym się w podróż służbową, delegację (odkomenderowanie) przysługuje prawo do zaliczki, nieprzekraczającej przypuszczalnych kosztów podróży i należnych diet.

Rozliczenie się z udzielonych zaliczek winno być dokonane w terminie 14 dni po odbyciu podróży; w razie przekroczenia tego terminu zaliczka winna być potrącona w całości przy najbliższej wypłacie uposażenia.

4. Koszty podróży i przeniesień służbowych w niektórych szczególnych wypadkach.

Za czynności komisyjne w miejscowościach, położonych bliżej niż 2 km od budynku, w którym mieści się urząd, nie należą się żadne koszty podróży służbowej, z wyjątkiem ewentualnego zwrotu kosztów przewozu bagażu służbowego.

Przy komisjach **miejscowych** w miastach, mających ponad 50.000 mieszkańców, zwraca się koszt przejazdu dorozką, względnie samochodem w kwocie taktycznie wydanej i odpowiadającej miejscowym cenom, o ile odległość miejsca komisyjnego od gmachu urzędu względnie od mieszkania wynosi więcej niż 2 km. Jeżeli w danym mieście istnieje tańszy środek komunikacyjny, np. tramwaj, autobus i t. p. — zwraca się koszt przejazdu tym środkiem komunikacyjnym.

W wypadkach, w których podróże służbowe trwają przez dłuższy okres czasu, lub stale się powtarzają, właściwa władza naczelną może

przyznać za zgodą ministra skarbu, zamiast kosztów przejazdu i diet — **ryczałt**, który może być płatny zgóry wraz z uposażeniem miesięcznym; przy przerwach w wyjazdach służbowych, trwających z jakichkolwiek powodów dłużej, niż 14 dni, nie należy się ryczałt za cały czas przerwy od dnia jej powstania.

W razie podróży służbowych w czasie delegacji (odkomenderowania) do miejscowości, położonych poza miejscem przeniesienia służbowego — uzupełnia się diety, pobierane z tytułu delegacji (odkomenderowania), o ile są wypłacane w wymiarze zmniejszonym, do wysokości całej diety. Ponadto zwraca się koszty przejazdu.

Przy podróży z miejsca przeniesienia służbowego do zwykłego miejsca służbowego — należą się jedynie diety za czas podróży tam i zpowrotem.

W razie odbywania podróży służbowych w pierwszych **dwóch tygodniach** delegacji (odkomenderowania), za które należy się cała dieta — nie wlicza się do tego okresu czasu dni, przebytych w podróży służbowej.

Delegowanym (odkomenderowanym), przeniesionym następnie **na stałe do miejscowości**, do której uprzednio byli delegowani (odkomenderowani), przysługuje, oprócz należności za przesiedlenie — zwrot kosztów przejazdu do miejscowości, w której mieli stały przydział służbowy i zpowrotem oraz diety w czasie tego przejazdu według zasad, ustalonych dla podróży służbowych, o ile przejazd ten jest konieczny do uregulowania spraw, wynikłych wskutek przeniesienia.

Do miejsca czynności komisyjnych należy zdążyć bez żadnej **przerwy** i to bez względu na odległość.

Rozpoczętej komisji nie wolno przerywać inaczej, jak tylko z ważnych przyczyn, które

muszą być szczegółowo uzasadnione.

Jeżeli cały urząd zostanie przeniesiony czasowo do innej miejscowości — wszyscy funkcjonariusze tego urzędu otrzymują należności jak za delegację (odkomenderowanie).

VIII. Należności w razie przeniesienia do innej miejscowości.

W razie przeniesienia z urzędu lub w drodze konkursu do innej miejscowości, funkcjonariuszowi państwowemu przysługują:

1) **Diety** dla przeniesionego za czas przejazdu do nowego miejsca służbowego i za pierwszą dobę pobytu w temże miejscu oraz dla jego żony i dzieci w wysokości 50 proc. diet, przysługujących przeniesionemu, o ile na te osoby pobiera dodatek ekonomiczny. Ryczałt na koszty dojazdu z miasta do dworca kolejowego należy się tylko przeniesionemu, bez względu na stan rodzinny.

2) **Zwrot kosztów przejazdu** dla przeniesionego oraz jego żony i dzieci, o ile na te osoby pobiera dodatek ekonomiczny a także jednej osoby z jego służby (służba III klasą);

3) **Zwrot kosztów przewozu** urządzenia domowego.

Pod zwrotem kosztów przewozu urządzenia domowego rozumie się:

a) zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego koleją lub statkiem, udowodnione oryginalnymi listami przewozowymi, ponadto

b) na pokrycie wszystkich innych wydatków, połączonych z przesiedleniem, przyznaje się **ryczałt*** w wysokości: **samotnemu**—75 proc. jed-

*) Przy obliczaniu norm ryczałtu miarodajne są stosunki rodzinne oraz grupa i szczebel uposażenia, posiadany w chwili uczynienia zadość przepisany warunek, uzasadniającym wypłatę należności za przesiedlenie.

nomiesięcznego, pobierającemu dodatek ekonomiczny na trzech lub mniej członków rodziny — 75 proc. dwumiesięcznego, pobierającemu dodatek ekonomiczny na więcej niż trzech członków rodziny — 75 proc. trzymiesięcznego uposażenia. Za podstawę obliczenia ryczałtów przyjmuje się uposażenie w wymiarze dla samotnego, t. j. bez dodatku ekonomicznego, zwiększone ewentualnie o 20 proc., o ile przeniesienie następuje ze stolicy lub obszaru województwa śląskiego, względnie do stolicy lub na obszar tego województwa, jak również, gdy przeniesienie następuje w obrębie tego województwa.

Przy wymierzaniu ryczałtów za przesiedlenie 10 proc. podwyżkę uposażenia uwzględnia się, natomiast 15 proc. dodatek do uposażenia nie bierze się w rachubę.

Ryczałt powyższy wypłaca się przeniesionemu **po jego zgłoszeniu** się na nowym miejscu służbowym.

Wypłata następuje niezależnie od okoliczności, czy przeniesiony przewiózł, względnie czy zamierza przewieźć urządzenie domowe do miejscowości przeniesienia.

Poza kosztami przejazdu rodziny i służby przeniesionego, które podlegają zwrotowi w całości, w ramach obowiązujących pod tym względem — inne koszty przesiedlenia, przekraczające przysługujący na ten cel ryczałt nie są uwzględniane. Koszty ewent. wynajęcia wozu meblowego oraz koszty przewozu urządzenia domowego drogą kołową — winny być pokryte z przysługującego ryczałtu na przesiedlenie.

Przy przeniesieniu na własną prośbę, przeniesionemu przysługują jedynie należności określone w p. 1 i 2. Należności, określone w p. 3 mogą być przyznane jedynie w drodze wyjątku przez władzę naczelną.

Zaliczka na koszty przesiedlenia.

Przeniesieni do innej miejscowości mają prawo do otrzymania zaliczki na koszty przesiedlenia, nie przekraczającej 75 proc. przysługującego na ten cel ryczałtu. Po zgłoszeniu się na nowym miejscu służbowym mogą oni pobrać ryczałt do pełnego wymiaru.

IX. Należności za podróże służbowe, delegacje i przeniesienia na teren W. M. Gdańska i zagranicę.

Należności za podróże służbowe, odkomenderowania i przeniesienia, odbywane z kraju na obszar w. m. Gdańska i w obrębie tego obszaru, są obliczane identycznie jak i w kraju z tą różnicą, że należności wyrażone w złotych, przelicza się na guldeny gdańskie, w stosunku 1 złoty równa się 1 guldenowi gdańskiemu, oraz że przez uposażenie brane pod uwagę przy wymiarze ryczałtu na przesiedlenie rozumieć należy uposażenie krajowe, przeliczone na guldeny gdańskie w tym samym stosunku.

Należności, jak np. zwrot kosztów jazdy koleją, statkiem, podwodami, samochodami, zwrot kosztów przewozu bagażu koleją i t. d., które są traktowane jako zwrot poniesionych wydatków, zwraca się w takiej kwocie, jaka została taktycznie wydana.

Należności za podróże służbowe zagranicę — patrz Dz. U. Nr. 101/25 p. 711 oraz uzupełnienia w Dz. U. Nr. 65/27 p. 578, 25/30 p. 221, 38/30 p. 345 i 66/30 p. 521.

Przedkładanie rachunków.

Wszelkie rachunki diet i kosztów przejazdu z tytułu podróży służbowych, krótkotrwałych delegacji (odkomenderowań) i przeniesień winny być przedstawiane w terminie 14 dni, liczonym

od następnego dnia po odbyciu komisji, delegacji (odkomenderowania), względnie przeniesienia.

Rachunki delegacji (odkomenderowań), trwających dłużej niż 30 dni, należy przedstawiać za każdy miesiąc kalendarzowy zdołu, w terminie 8 pierwszych dni następnego miesiąca kalendarzowego. W takim samym terminie mogą być za pozwoleniem władzy naczelnej, przedstawione rachunki powtarzających się w ciągu miesiąca komisji, o ile w tych wypadkach nie przewidziano ryczałtów.

Każdy rachunek kosztów podróży służbowej musi być opatrzony klauzulą władzy, zarządzającej podróż lub przełożonej władzy służbowej, stwierdzającą konieczność odbycia podróży, należyte użycie czasu i środków komunikacyjnych, tudzież wykonanie zlecenia służbowego.

Przeciw odmowie przyznania zarachowanych kwot, może być wniesione w ciągu 14 dni, liczonych od następnego dnia po doręczeniu decyzji, przedstawienie do władzy II instancji, względnie do władzy naczelnej, która rozstrzyga ostatecznie. Przedstawienie nie ma miejsca, o ile władzą, która odmówiła likwidacji rachunku, była władza naczelna.

X. Zaliczki zwrotne na uposażenie.

Funkcjonariuszom państwowym stałym oraz prowizorycznym mogą być udzielane bezprocentowe zaliczki zwrotne na uposażenie.

Od prawa korzystania z zaliczek zwrotnych wyłączeni są funkcjonariusze:

- a) pozostający w stanie nieczynnym lub w stanie rozporządzalności;
 - b) zawieszani w pełnieniu służby;
 - c) pozostający na urlopie bezpłatnym;
 - d) którym wypowiedziano stosunek służbowy.
- Zaliczki mogą być udzielane w zasadzie tylko na pokrycie wydatków, spowodowanych

chorobą proszącego, chorobą lub śmiercią tych członków rodziny, do których utrzymania proszący jest prawnie obowiązany, na spłatę długów, powstałych bez winy proszącego, w wypadku utraty niezbędnych ruchomości, na pokrycie wydatków, związanych z zawarciem związku małżeńskiego przez proszącego, jego dzieci ślubne, uprawione, przysposobione oraz pasierbów, w wypadku powiększenia się rodziny, na koszty odbycia podróży naukowych, ogłoszenia pracy naukowej, jak również na koszty nabycia własnego mieszkania. W wyjątkowych wypadkach mogą być przyznawane zaliczki również na cele konsumcyjne, jak np. na zakup ubrania, obuwia, opału na zimę i t. p.

W wypadkach innych, niż wymienione w poprzednim ustępie, mogą być udzielane zaliczki tylko wyjątkowo, za uprzednią zgodą ministerstwa skarbu, w razie istnienia okoliczności, zasługujących na szczególne uwzględnienie.

Zaliczkę zwrotną na uposażenie przyznaje się w wysokości trzechmiesięcznego, dwumiesięcznego lub jednomiesięcznego uposażenia.

Wysokość zaliczki zależna jest od udowodnienia przez proszącego (świadectwami, rachunkami i t. p.) potrzeby uzyskania zaliczki w takiej właśnie wysokości.

Za podstawę wysokości zaliczki przyjmuje się uposażenie, składające się z uposażenia zasadniczego, dodatku regulacyjnego, dodatku ekonomicznego, ewent. dodatku stołecznego lub kreślowego, zwiększonych o 10 proc. oraz dodatku mieszkaniowego.

Zaliczka na cele konsumcyjne nie może przekraczać jednomiesięcznego uposażenia.

Zwrot zaliczki, udzielonej w wysokości 1-miesięcznego uposażenia, następuje w nie więcej niż 6-ciu, zaliczki, udzielonej w wysokości, nieprzekraczającej 2-miesięcznego uposażenia — nie więcej niż 12-tu, zaś zwrot zaliczki w wy-

miarze wyższym — nie więcej niż w 24-ch bezpośrednio po sobie następujących ratach miesięcznych. Raty zaliczki potrąca się z uposażenia, począwszy od 1 dnia miesiąca, następującego po przyznaniu zaliczki.

W wyjątkowych, szczegółowo uzasadnionych wypadkach, zaliczka może być udzielona przed ostateczną spłatą poprzedniej zaliczki, przyczem podania o udzielenie zaliczki przed spłatą połowy zaliczki poprzedniej, muszą być przedkładane do decyzji władzy naczelnej.

W wypadku rozwijania stosunku służbowego zaległe raty potrąca się w całości, względnie, o ile potrącenie takie nie może mieć miejsca, następuje żądanie przez władzę służbową zwrotu zaliczki w całości.

W razie śmierci przed spłatą zaliczki dług z tego tytułu obciąża spadkobierców do wysokości odziedziczonego majątku, zgodnie z przepisami obowiązujących ustaw cywilnych.

Zaliczki zwrotne na uposażenie mogą być udzielane również funkcjonariuszom państwowym, pozostającym na bezpłatnym urlopie, udzielonym dla uzupełnienia studjów. W tym wypadku potrącanie udzielonej zaliczki z uposażenia rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca, następującego po ukończeniu urlopu.

Zaliczka na koszty budowy własnego mieszkania może być przyznana do wysokości, nie przekraczającej sześćmiesięcznego uposażenia.

Z zaliczek zwrotnych na uposażenie nie mogą korzystać praktykanci oraz urzędnicy kontraktowi.

XI. Zwrot opłaty szkolnej za dzieci.

Na okres obowiązywania dodatku regulacyjnego, przysługuje funkcjonariuszom państwowym oraz praktykantom, o ile nie mogli umieścić z powodu braku wolnego miejsca w danej kla-

sie równorzędnej szkoły państwowej, zwrot opłaty szkolnej za dzieci, uczęszczające do **prywatnej** szkoły średniej ogólnokształcącej, mającej prawa gimnazjum państwowego lub prywatnej szkoły średniej zawodowej.

Wykaz wyżej wymienionych szkół prywatnych ustala Min. W. R. i O. P.

Za prywatną szkołę średnią **nie uważa się** wszelkiego rodzaju kursów (np. maturalnych, przygotowawczych, handlowych i t. p.), które nie należą do normalnych organizacji szkolnych. Szkoły artystyczne traktuje się jako szkoły średnie zawodowe.

Za dzieci, uczęszczające do klas podwstępnych i wstępnych szkół średnich ogólnokształcących, opłaty szkolnej nie zwraca się.

W szkołach handlowych uprawnienie do zwrotu opłat szkolnych nie odnosi się do klas przygotowawczych.

Jeżeli dziecko uczęszcza równocześnie do jakiegokolwiek szkoły państwowej, skarb państwa nie zwraca opłaty za naukę w szkołach prywatnych.

Wysokość zwracanych opłat nie może przekraczać przeciętnego kosztu nauczania w szkole państwowej, a mianowicie: w szkołach średnich ogólnokształcących **30 złotych**, w szkołach średnich zawodowych **45 złotych** miesięcznie. W wypadkach, gdy kwota opłaty szkolnej w danym zakładzie naukowym jest niższa od kwoty wyżej ustalonej — skarb państwa zwraca tę niższą kwotę.

Przez opłatę szkolną, podlegającą zwrotowi, rozumie się opłaty, pobierane za naukę, z wyłączeniem wszelkich innych należności, jak opłaty za utrzymanie, taksy egzaminacyjne i t. p.

Kwoty należące się z tytułu opłaty szkolnej wypłaca się zasadniczo za miesiące od września do czerwca włącznie.

Jeżeli jednak w odnośnym zakładzie naukowym nauka odbywa się w lipcu i sierpniu, to zwraca się opłatę szkolną również i za te miesiące, pod warunkiem jednak, aby maksymalna roczna kwota nie przekraczała 300 wzgl. 450 złotych.

Za dzieci, które zostały w całości zwolnione od opłaty szkolnej, względnie za które opłata została w całości pokryta przez instytucje prywatne — nie należy się zwrot żadnej opłaty. Za dzieci, zwolnione w części od opłaty szkolnej, wzgl. za które opłata szkolna została w części pokryta przez instytucje prywatne, wypłaca się tylko odpowiednią różnicę.

Zwrot opłaty szkolnej może mieć miejsce tylko wówczas, gdy dzieci **nie zaniedbują** się stale w nauce i zachowują się nienagannie. Dwukrotne nieuzyskanie promocji do klasy następnej, lub dwukrotna zła ocena zachowania się w świadectwie rocznym, odbierają prawo do zwrotu opłaty szkolnej.

Zwrot opłaty szkolnej następuje na skutek podania, wniesionego z początkiem roku szkolnego w drodze służbowej do przełożonej władzy asygnującej.

Podanie to powinno zawierać następujące dane:

- 1) że petent nie uzyskał zwolnienia od opłaty za naukę dziecka, względnie że uzyskał zniżkę tejże i w jakiej wysokości;
- 2) że opłata za naukę nie została pokryta przez instytucje społeczne, względnie że została pokryta przez nie w części i w jakiej wysokości;
- 3) że dziecko nie korzysta ze stypendjum, a jeżeli tak, to kto i w jakiej wysokości tego stypendjum udzielił;
- 4) że dziecko nie uczęszcza do jakiegokolwiek szkoły państwowej.

Do podania należy dołączyć:

1) Zaświadczenie dyrekcji miejscowej, wzgl. najbliższej szkoły państwowej średniej ogólnokształcącej lub zawodowej, że dziecko nie zostało przyjęte z powodu braku wolnego miejsca w danej klasie.

W razie braku szkoły państwowej w miejscu służbowego pobytu, zaświadczenie wymagane jest jedynie wtedy, gdy najbliższa szkoła państwowa i prywatna są mniej więcej w jednakowym oddaleniu od miejsca pobytu służbowego.

Ponieważ przedstawienie zaświadczeń z większej ilości szkół państwowych, zwłaszcza w większych miastach, nastęrcza znaczne trudności — Min. W. R. i O. P. zarządziło, aby w miastach, będących siedzibą kuratorów, zaświadczenie o nieprzyjęciu uczniów do szkół państwowych z powodu braku miejsca dawało kuratorjum w odniesieniu do wszystkich szkół państwowych i wszystkich klas; w innych miastach czynność tę powierzy kuratorjum dyrekcji jednej z państwowych szkół.

2) Zaświadczenie dyrekcji szkoły prywatnej, według ustalonego wzoru.

W razie rozstrzygnięcia, że petent jest uprawniony do zwrotu opłaty szkolnej za naukę dziecka, władza asygnująca wydaje stosowne zarządzenie, aby kwota podlegająca zwrotowi została bezzwłocznie wypłacona zakładowi naukowemu lub petentowi, który w takim razie winien bezzwłocznie przedstawić zaświadczenie dyrekcji szkoły o dokonanej wpłacie.

Decyzja ta obowiązuje przez cały rok szkolny.

W razie wystąpienia dziecka ze szkoły, należy bezzwłocznie zawiadomić o tem władzę asygnującą, która wyda odpowiednie zarządzenia.

Zwrot opłaty szkolnej nie przysługuje pozostającym na bezpłatnym urlopie, zawieszonym w służbie oraz pracownikom kontraktowym.

XII. Pośmiertne.

W razie śmierci funkcjonarjusza państwowego (także prowizorycznego i praktykanta), należy się **wdowie**, która pozostawała z nim w wspólności małżeńskiej pośmiertnie w wysokości trzymiesięcznego uposażenia, pobieranego ostatnio przez zmarłego.

Za podstawę do obliczenia pośmiertnego należy brać uposażenie zasadnicze z dodatkami: regulacyjnym, ekonomicznym i stołecznym wzgl. kresowym oraz 10 proc. podwyżką, należne na pierwszego tego miesiąca, w którym nastąpiła śmierć funkcjonarjusza.

W razie śmierci w czasie zawieszenia w służbie z równoczesnem ograniczeniem uposażenia, należy za podstawę obliczenia pośmiertnego brać pełne jego uposażenie.

W braku wdowy, uprawnionej do pośmiertnego, należy się pośmiertne w tej samej wysokości **dzieciom** ślubnym, uprawnionym i pasierbom zmarłego, jeżeli zmarły otrzymywał na nie dodatek ekonomiczny.

W braku członków rodziny, jeżeli zmarły nie pozostawił majątku ruchomego lub nieruchomości, wystarczającego na pokrycie **kosztów leczenia i pogrzebu** — koszty te są zwracane krewnym lub osobom postronnym, do wysokości pośmiertnego.

Celem uzyskania pośmiertnego wnoszą interesowani podania do władzy, która wypłaciła zmarłemu ostatnie czynne uposażenie z następującymi dokumentami:

1) wdowa — metrykę śmierci męża oraz poświadczenie urzędu parafjalnego, względnie

władzy adm. I instancji, stwierdzające wspólność pożycia małżeńskiego.

2) dzieci, na które zmarły pobierał dodatek ekonomiczny — metrykę śmierci ojca;

3) inni członkowie rodziny, na których zmarły nie otrzymywał dodatku ekonomicznego, dalsi krewni, względnie osoby obce, które poniosły koszty leczenia i pogrzebu — metrykę śmierci, rachunek poniesionych na leczenie i pogrzeb kosztów oraz zaświadczenie, że zmarły nie zostawił ani uprawnionej wdowy, względnie dzieci, ani majątku, wystarczającego na pokrycie tych kosztów.

Jedynie w wyjątkowych wypadkach, np. 1) gdy rodzina zmarłego zamieszkuje w miejscu znacznie oddalonem i gdy z tego powodu nie może zająć się pogrzebem, 2) gdy miejsce zamieszkania rodziny jest nieznanе, 3) gdy rodzina wogóle, mimo zawiadomienia nie przybędzie z jakichkolwiek powodów w ciągu następnego dnia po zgonie, albo odmawia zajęcia się pogrzebem, 4) gdy zmarły nie pozostawił rodziny, uprawnionej do pośmiertnego, a dalsza rodzina w ciągu następnego dnia po zgonie nie przybędzie lub odmówi zajęcia się pogrzebem, przyczem nie ulega żadnej wątpliwości brak po stronie zmarłego majątku, wystarczającego na pokrycie kosztów pogrzebu i t. p. — można upoważnić do zajęcia się pogrzebem jednego z kolegów zmarłego oraz wypłacić upoważnionemu na ten cel zaliczkę z kredytów bieżących.

Wypłaconą zaliczkę winna następnie zwrócić osoba, która pobierze pośmiertnie. W wypadkach zaś takich, jak pod 4) osoba, uprawniona do otrzymania zwrotu kosztów pogrzebu, będzie upoważniony do zajęcia się pogrzebem.

Zajmujący się pogrzebem z upoważnienia władzy przełożonej, winien ograniczyć wydatki pogrzebowe do najniezbędniejszych, tak,

by rodzina nie mogła następnie kwestjonować ich wysokości.

Do kosztów pogrzebu zalicza się: koszty zawiadomienia o śmierci (nekrologi w gazetach, klepsydry), koszty trumny, ewentualnie także ubrania dla zmarłego, koszty obsługi duchownej, karawanu, koszty na cmentarzu i koszty nagrobka. Przy przewiezieniu zwłok do innej miejscowości — również koszty związane z przewiezieniem zwłok. Do kosztów pogrzebu nie zalicza się kosztu wieńców.

Pośmiertne po zmarłych pracownikach kontraktowych nie wypłaca się, gdyż na koszty pogrzebu zmarłego pracownika kontraktowego wypłaca Kasa Cnorych, w której pracownik kontraktowy musi być ubezpieczony, zasilek pogrzebowy.

VIII. Potrącenia z uposażenia.

Zajęcie administracyjne, zapowiedzenie oraz zajęcie sądowe.

Uposażenie urzędników ulega zajęciu administracyjnemu tudzież zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu nie więcej, niż do wysokości jednej piątej części sumy uposażenia lub wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty.

Sądowe zapowiedzenie jest to tymczasowe zarządzenie sądu, które, jak inne tymczasowe zarządzenia, ma na celu zabezpieczenie praw strony zagrożonej, a zostaje wydane przez sąd wtedy, gdy przeciwnik strony zagrożonej ma do osoby trzeciej wierzytelność pieniężną, albo roszczenie o świadczenie lub oddanie rzeczy. Zapowiedzenie polega na tem, że sąd zakazuje przeciwnikowi strony zagrożonej wszelkiego rozporządzania swymi prawami, osobie trzeciej zaś nakazuje (zapowiada), ażeby przeciwnikowi strony zagrożonej nie świadczyła tego, co mu jest

winna, względnie, ażeby nie wydawała należących się jemu rzeczy.

Zajęcie sądowe majątku dłużnika (skierowanie egzekucji do jego majątku) jest jednym ze sposobów wykonania wyroku sądowego. Ma ono na celu zaspokojenie wierzyciela.

Tytułem wyjątku od powyższej zasady ogólnej, uposażenie urzędników i wynagrodzenie praktykantów, ulega zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu za alimenty do wysokości $\frac{2}{5}$ uposażenia lub wynagrodzenia, przy czem pozostałe $\frac{3}{5}$ wolne są od wszelkich zapowiedzeń i zajęć.

Przy zbiegu zapowiedzeń za alimenty i za inne należności lub długi, $\frac{1}{5}$ część uposażenia lub wynagrodzenia staje się przedmiotem stosunkowego podziału zarówno na alimenty, jak na inne należności lub długi, drugą zaś $\frac{1}{5}$ część przekazuje się wyłącznie na zaspokojenie samych tylko alimentów, o ile pierwsza $\frac{1}{5}$ część na nie przy zbiegu innych wierzycieli nie wystarczała.

Pod alimentami rozumie ustawa rozszczenie o dostarczenie utrzymania, należącego się z ustawy.

Wyłącza się zupełnie z pod zapowiedzeń i zajęć:

- a) diety oraz koszty podróży i przesiedlenia w sprawach służbowych,
- b) wsparcia i zapomogi, przyznawane urzędnikowi lub praktykantowi na leczenie jego lub jego rodziny, na pogrzeb jego rodziców, żony lub dzieci, albo też z powodu klęski elementarnej lub innego nieszczęśliwego wypadku.

Ustępowanie pod jakimkolwiek tytułem prawa do pobierania uposażenia, lub wynagrodzenia praktykantów jest wzbronione. Wszelka umowa przeciwna temu jest nieważna.

Oplata emerytalna.

Potrącenia na emeryturę wynoszą 3 proc.

uposażenia wraz z dodatkiem ekonomicznym i regulacyjnym. Oprócz tego przy każdorazowym osiągnięciu uposażenia wyższej grupy lub szczebla, potrąca się na fundusz emerytalny przez przeciąg jednego roku połowę uzyskanej różnicy uposażenia.

Podatek dochodowy.

Podatek dochodowy potrąca się według wskazówek, zawartych w części I kalendarza.

CZĘŚĆ SZÓSTA.

Pomoc lekarska dla funkcjonarjuszów państwowych.

Państwowa pomoc lekarska przysługuje:

- 1) funkcjonarjuszom państwowym tak mianowanym na stałe, jak i do odwołania (prowizorycznym) jak również przeniesionym w stan nieczynny względnie w stan rozporządzalności;
- 2) praktykantom w służbie administracyjnej;
- 3) członkom rodzin wymienionych funkcjonarjuszów.

Przez członków rodziny rozumie się tylko te osoby, na które funkcjonarjusz państwowy pobiera dodatek ekonomiczny; wyłączeni są ci członkowie rodziny, którzy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na wypadek choroby w Kasach Chorych.

4) emerytowanym funkcjonarjuszom państwowym, którzy przeniesieni zostali w stan spoczynku po dniu 1 października 1923 roku z powodu niezdolności do służby, przekroczonego wieku lub uzyskania prawa do pełnego uposażenia emerytalnego. Wyłączeni są od pomocy lekarskiej emeryci, którzy z tytułu swego za-

trudnienia podlegają obowiązkowi ubezpieczenia w Kasach Chorych.

Państwowa pomoc lekarska **obejmuje:**

1) poradę lekarską wraz z zapisywaniem recept;

2) pomoc lekarską, do której należą najbardziej niezbędne zabiegi chirurgiczne, zabiegi w zakresie chorób gardła, nosa, uszu, oczu, zabiegi w zakresie chorób skórnych i wenerycznych oraz pomoc położnicza;

3) dostarczenie niezbędnych lekarstw;

4) leczenie w szpitalach;

5) kąpiele i zabiegi balneoterapeutyczne za pół ceny w państwowych zakładach zdrojowych, lecz tylko dla funkcjonariuszów państwowych oraz emerytów.

Pomocy lekarskiej udzielają lekarze (położne) umówieni w tym celu przez władzę względnie lekarze urzędowi.

1. Porady lekarskie.

Pomoc lekarska udzielana jest na podstawie „karty porady“, wydawanej przez władzę służbową funkcjonariusza za opłatą manipulacyjną w wysokości 50 groszy; w wypadkach nagłych pomoc może być udzielona bez przedstawienia karty porady, która jednak musi być dostarczona lekarzowi najpóźniej dnia następnego.

Na żądanie lekarza chory winien przedstawić legitymację urzędniczą (służbową) względnie dowód osobisty.

Porady lekarskie udzielane bywają w miejscu wyznaczonym, w pewnych zgóry oznaczonych godzinach; jedynie obłożnie chorzy odwiedzają lekarza w ich mieszkaniu. Pomoc winna być udzielana zasadniczo w dniu wezwania, a w wypadkach ciężkich bezzwłocznie.

W wypadkach nagłych np. krwotoki, złamanie, otrucia i t. p.), o ile przybycie lekarza

umówionego względnie urzędowego jest niemożliwe, można wezwać lekarza prywatnego. Koszty w tym wypadku (jedynie za pierwszą wizytę) ponosi Skarb Państwa według taryfy, przyjętej dla miejscowych lekarzy, po sprawdzeniu rachunku przez lekarza urzędowego.

W razie koniecznej potrzeby mogą lekarze umówieni względnie urzędowi, kierować chorych do lekarza specjalisty (umówionego). Do lekarza specjalisty zamiejscowego (umówionego) może kierować tylko lekarz urzędowy.

Z zakresu przyrodolecznictwa (fizykoterapii) przysługują funkcjonariuszom państwowym i ich rodzinom jedynie naświetlania lampą kwarcową.

Naświetlania lampą kwarcową nie mogą się odbywać w okresie czasu od dnia 15 maja do dnia 15 września każdego roku z wyjątkiem przypadków gruźlicy chirurgicznej.

Ponadto mogą się odbywać przez cały rok naświetlania lampą kwarcową w ambulatoriach organizacji pomocy lekarskiej dla funkcjonariuszów państwowych. Prześwietlenia promieniami Roentgena mogą być stosowane jedynie w celach dajagnostycznych dla dokonania zabiegów chirurgicznych.

Za naświetlania lampą kwarcową i prześwietlania promieniami Roentgena Skarb Państwa opłaca 75 proc. taksy, ustanowionej dla tychże zabiegów w szpitalach państwowych i samorządowych, 25 proc. tej taksy opłaca funkcjonariusz państwowy.

2. Leczenie szpitalne.

Umieszczenie chorego w szpitalu następuje na zlecenie lekarza umówionego, względnie urzędowego:

1) w wypadku choroby zakaźnej;

2) w razie potrzeby zabiegu lekarskiego, którego wykonanie w domu chorego powoduje

wyższe koszty, aniżeli utrzymanie i leczenie w szpitalu;

3) o ile chory nie posiada w domu należytej opieki;

4) w wypadkach, kiedy opieka szpitalna jest niezbędnie potrzebna.

Leczenie szpitalne może mieć miejsce jedynie w szpitalu państwowym, samorządowym względnie w innym zakładzie (sanatorjum), uznanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Funkcjonariuszom państwowym do X stopnia służb, włącznie oraz członkom ich rodzin przysługuje leczenie w szpitalu według II-ej klasy, wszystkim innym funkcjonariuszom oraz członkom ich rodzin według klasy III-ej.

Praktykanci w służbie administracyjnej mają prawo do leczenia według tej klasy, która jest przywiązana do grupy, według której pobierają uposażenie. Emerytowani funkcjonariusze państwowi otrzymują leczenie według tej klasy, która przysługiwała im w chwili przeniesienia w stan spoczynku.

Za leczenie szpitalne Skarb Państwa opłaca tylko 75% taksy, ustanowionej dla szpitali państwowych i samorządowych. Za leczenie w zakładach (sanatorjach), uznanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Skarb Państwa opłaca 75 proc. taksy, 25 proc. tej taksy pokrywa funkcjonariusz państwowy.

Poza opłatą 75 proc. żadne inne koszty za specjalne zabiegi lekarskie lub utrzymanie nie mogą być zwracane ze Skarbu Państwa.

W wyjątkowych wypadkach Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przyznaje zwrot kosztów leczenia, przeprowadzonego w domu lub prywatnym zakładzie leczniczym w wysokości równej kosztom, ponoszonym przez Skarb Państwa, przy umieszczeniu chorego w szpitalu państwowym lub samorządowym.

Leczenie w szpitalach może trwać odnośnie funkcjonariuszów państwowych — pół roku, odnośnie do członków rodzin — najdłużej trzy miesiące w ciągu roku kalendarzowego.

3. Pomoc położnicza.

Pomoc położniczą udzielana bywa w mieszkaniu położnicy, względnie w państwowym lub samorządowym szpitalu lub zakładzie położniczym.

W braku miejsca w szpitalu lub zakładzie, albo w razie groźnego stanu położnicy, uniemożliwiającego przewiezienie jej tam bez szkody dla zdrowia, pomoc położnicza może być udzielona w zakładzie prywatnym. Koszty porodu w zakładzie prywatnym będą zwracane w wysokości 75 proc. taksy szpitalnej tej klasy, która danej osobie przysługuje. Za podstawę obliczenia przyjmuje się taksę szpitala państwowego lub samorządowego, obowiązującego w siedzibie urzędu wojewódzkiego, w którego okręgu pomoc położnicza została udzielona. Koszty porodu w mieszkaniu położnicy zwracane są w wysokości 75 proc. taksy szpitalnej za przeciąg 10 dni.

4. Opłata za lekarstwa.

Za lekarstwa, przepisane przez lekarza umiowanego lub urzędowego Skarb Państwa opłaca 50 proc., resztę płaci funkcjonariusz; zaś za specyfiki zagraniczne Skarb Państwa pokrywa jedynie 25 proc., resztę funkcjonariusz. Koszty materiałów i środków opatrunkowych, zużytych w przychodniach i gabinetach lekarskich, ponosi Skarb Państwa.

5. Korzystanie z leczenia w zdrojowiskach.

Zezwolenie na korzystanie z kąpeli lub zabiegów balneoterapeutycznych za pół ceny w pań-

stwowych zakładach zdrojowych, są udzielane na podstawie zaświadczenia lekarza urzędowego, stwierdzającego konieczność kąpieli względnie zabiegów oraz ich liczbę.

6. Leczenie specjalne.

Ponadto funkcjonariusze państwowi mogą korzystać za zwrotem kosztów z zakładów i urzędzeń, zorganizowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na zasadach samowystarczalności, względnie korzystać z taryf ulgowych w zakładach leczniczych specjalnych, subwencjonowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

7. Koszty przejazdu.

Koszty przejazdu lekarza do obłożnie chorego oraz koszt przewiezienia chorego do lekarza pokrywa Skarb Państwa.

Za przewiezienie chorego pozamiejscowego do lekarza koszty podwoju są opłacane, względnie zwracane w wysokości ustalonych taks. O ile podróż odbywa się koleją, zwracane są koszty podróży chorego stosownie do klasy, przysługującej mu na mocy jego karty legitymacyjnej. Koszty podróży lekarza zwracane są stosownie do umowy.

Koszty przejazdu lekarza do obłożnie chorego emeryta oraz koszty przewiezienia emeryta do lekarza — obciążają chorego i ze skarbu Państwa nie są zwracane.

8. Zwolnienie od opłat.

Opłaty, związane z leczeniem funkcjonariusza oraz ograniczenie czasu leczenia w szpitalu, nie mają zastosowania, gdy pomoc lekarska następuje wskutek nieszczęśliwego wypadku, doznanego w czasie lub wskutek pełnienia służby.

9. Odpowiedzialność za nieuzasadnione wezwanie lekarza.

O ile wezwanie do chorego było nieuzasadnione, funkcjonariusz obowiązany jest zapłacić honorarium lekarza w wysokości, przyjętej zasadniczo dla lekarzy miejscowych, jako też inne koszty, związane z wizytą lekarską. (Dz. U. R. P. Nr. 95/26 p. 555).

CZĘŚĆ SIÓDMA.

Sprawy mieszkaniowe.

1. Funkcjonariusze państwowi.

Funkcjonariusze państwowi, którzy z tytułu swej służby mieszkają w przydzielonych im mieszkaniach służbowych, opłacają za te mieszkania komorne w wysokości dodatku na mieszkanie, przysługującego im na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 1924 r. O ile by dodatek na mieszkanie był wyższy od kwoty, która należała by się za dane mieszkanie, wówczas opłatę za mieszkanie służbowe pobiera się w wysokości podstawowego komornego.

Komorne za mieszkanie służbowe, zajmowane w roku 1928 pobiera się w wysokości dodatku na mieszkanie, przypadającego do wypłaty w tymże roku bez względu na ewentualne późniejsze podwyższenie stawek tego dodatku (Dz. U. R. P. Nr. 69/24 poz. 673).

Za mieszkania służbowe uważa się mieszkania, przydzielone przez władze przełożone funkcjonariuszom państwowym:

a) dla wykonania czynności służbowych, związanych z danym gmachem;

b) ze względu na szczególny charakter czynności służbowych, wymagających zajmowania mieszkania w ściśle określonym gmachu.

Za podstawę obliczenia wysokości opłat za korzystanie z mieszkań, otrzymywanych przez funkcjonariuszów państwowych od Skarbu Państwa w **naturze** poza przewidzianymi w p. a) i b) jest podstawowe komorne w myśl postanowień ustawy o ochronie lokatorów.

Dla lokali, które przed rokiem 1914 nie były wynajmowane, wysokość podstawowego komornego oznacza się jak następuje:

A. Miejscowości dzielą się na cztery kategorie, odpowiadające podziałowi miejscowości na klasy przy wymiarze dodatku na mieszkanie, przy czem m. st. Warszawa stanowi odrębną kategorię.

B. Wysokość podstawowego komornego od jednego metra kwadratowego powierzchni użytkowej ustala się dla:

miasta stołecznego Warszawy na 11—16 zł. rocznie;

miejscowości kategorii I na 10—14 zł. rocznie;

miejscowości kategorii II na 8 — 12 zł. rocznie;

miejscowości kategorii III na 6 — 10 zł. rocznie;

miejscowości kategorii IV na 5 — 8 zł. rocznie,

a to zależnie od jakości i wartości czynszowej mieszkania.

Wysokość opłaty ustala władza lub urząd, sprawujący zarząd budynkiem.

Za użytkowanie zabudowań gospodarczych, placów, ogrodów i t. p. pobierane są opłaty dodatkowe, stosownie do wartości użytkowanych przez lokatorów przedmiotów.

(Dz. U. R. P. Nr. 90/24 p. 849 i Nr. 69/30 p. 549).

2. Funkcjonariusze administracji wojskowej.

Osobne kwatery stałe dla osób cywilnych, pracujących w wojsku przysługują:

a) pracującym w wojsku na stanowisku etatowym i pobierającym uposażenie od IX grupy uposażenia wzwyż;

b) żonatym funkcjonariuszom, pracującym w wojsku na stanowisku etatowym i pobierającym uposażenie od X do XVI grupy uposażenia z wyjątkiem separowanych i przytem bezdzietnych oraz wdowcom dietnym.

Przydział kwater stałych.

Przydział osobnych kwater stałych dokonywany jest zapomocą imiennych nakazów, wydawanych przez komendanta garnizonu.

Wzbronione jest podnajmowanie kwater w całości lub części osobom trzecim. Jedyny wyjątek stanowią osoby wojskowe lub osoby cywilne, pracujące w wojsku na stanowisku etatowym, którym kwatery stałe mogą być przez uprawnionych posiadaczy tych kwater w całości lub części czasowo podnajęte za zgodą właściwego komendanta garnizonu.

Osoby, które uzyskały własne mieszkanie w domu spółdzielczym przy pomocy kredytowej skarbu państwa, przez czas pełnienia stałej służby w miejscowości, w której mają własne mieszkanie, nie mogą pod żadnym pozorem posiadać ani otrzymywać osobnych kwater stałych.

Zwalnianie osobnych kwater stałych.

Zwalnianie osobnych kwater stałych odbywa się na zasadzie **nakazów zwolnienia**, wydawanych i doręczanych przez komendy garnizonów.

Zwalnianie osobnych kwater stałych następuje, gdy zachodzą następujące warunki:

1) W wypadkach przeniesienia do instytucji wojskowej, mającej swą siedzibę w innej miejscowości, prawo do korzystania z kwatery w dawniejszym garnizonie wygasa — licząc od dnia odejścia z dawnej instytucji:

a) dla osób samotnych w przeciągu 30 dni,

b) dla osób żonatych oraz wdowców z dziećmi — w przeciągu 3 miesięcy.

W wypadku otrzymania osobnej kwatery stałej w nowym garnizonie w terminie wcześniejszym — kwatery w danym garnizonie winna być zwolniona w przeciągu 2 tygodni od chwili otrzymania nowej kwatery.

2) W wypadku przeniesienia w stan spoczynku — kwatery powinna być zwolniona w terminach jak pod 1), licząc od dnia przeniesienia w stan spoczynku.

3) W wypadku śmierci, rodzina osoby zmarłej, wspólnie z nią zamieszkała, obowiązana jest zwolnić zajętą kwatere najpóźniej w przeciągu 3 miesięcy, licząc od dnia śmierci.

4) W wypadku zarządzenia przeciwko osobom samotnym, korzystającym z osobnych kwatery aresztu śledczego, o ile czas pozbawienia wolności jest dłuższy niż 6 miesięcy, a także w razie zasądzenia prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności ponad 3 miesiące — kwatery powinna być zwolniona: w pierwszym wypadku — po upływie 6 miesięcy, w drugim — z dniem uprawomocnienia się wyroku.

5) W wypadku wydalenia ze służby państwowej na mocy wyroku sądowego lub orzeczenia komisji dyscyplinarnej, kwatery (bez względu na stan rodzinny) powinna być zwolniona w ciągu dni 30-tu, licząc od dnia uprawomocnienia się wyroku, względnie orzeczenia.

Eksmisja.

Po zajściu okoliczności, powodującej wygaśnięcie prawa do korzystania z osobnej kwatery stałej, komendant garnizonu zawiadamia pisemnie zainteresowanego z wezwaniem dobrowolnego opróżnienia zajmowanej kwatery w ustalonym terminie.

W razie nieopóżnienia kwatery w terminie oznaczonym w zawiadomieniu, komendant garnizonu zarządza przymusowe opróżnienie kwatery (eksmisję).

Władza nie może zarządzić eksmisji:

1) gdy przeniesiony na inne miejsce służbowe, nie otrzymał jeszcze kwatery stałej w nowym miejscu przydziału,

2) gdy osoba kwaterobiorecy, członków jego rodziny lub domowników, wspólnie z nim zamieszkałych, nie pozwalają na usunięcie ich z kwatery bez narażenia ich zdrowia lub życia na niebezpieczeństwo.

Od zarządzenia eksmisji można odstąpić, gdy korzystający z kwatery o to prosi, a przytoczone przez niego okoliczności zasługują na uwzględnienie.

Opłaty za mieszkania.

Wysokość opłaty od jednego metra kwadratowego powierzchni użytkowej kwatery ustala się dla miejscowości:

kategorji I w wysokości od	11	—	16	zł.	rocznie
" II	"	"	10	—	14 " "
" III	"	"	10	—	13 " "
" IV	"	"	9	—	12 " "
" V	"	"	8	—	11 " "
" VI	"	"	7	—	10 " "
" VII	"	"	6	—	9 " "
" VIII	"	"	5	—	8 " "

a to — zależnie od jakości i wartości czynszowej kwatery, które ma określić garnizonowa komi-

sja czynszowa. Opłaty uiszcza się miesięcznie zdołu. Podział miejscowości na kategorie—patrz P. S. 180-6825.

Opłaty za kwatery, posiadające poważniejsze **braki techniczne** (wilgoć oraz wadliwość pieców, powodujące nadmierne zużycie opału, brak ustępów, brak instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowościach, posiadających takie instalacje, nadmierne rozmiary i t. p.) mogą być obniżone o pewien, ustalony przez garnizonową komisję mieszkaniową procent, nie przekraczający jednak 30 proc. W wyjątkowych wypadkach, może dowódca okręgu korpusu zezwolić na obniżenie opłat do 50 proc. Za kwatery, znajdujące się w ciemnych i wilgotnych pomieszczeniach **warowni** (kazamatach), opłaty mogą być obniżone co najwyżej o 60 proc.

Opłaty za **jednoizbowe** kwatery, w których kuchnia urządzona jest w izbie mieszkalnej, są obliczane tylko od powierzchni połowy tej izby.

Przy ustalaniu wysokości opłaty za kwatery, powierzchni pomieszczeń pobocznych jak: przedpokoje, korytarze, werandy, łazienki, kuchnie, szpitalnie i alkowy — nie zalicza się do powierzchni użytkowej kwatery.

Osoby korzystające na obszarze gmin miejskich z osobnych kwater stałych w budynkach, wyłączonych od podatku od lokali — opłacają skarbowi państwa po **3 złote** miesięcznie zdołu od każdego pokoju mieszkalnego.

CZĘŚĆ ÓSMA.

Sprawy emerytalne.

I. Nabycie prawa do uposażenia emerytalnego.

Emerytem, w rozumieniu ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, jest funkcjonariusz pań-

stwowy przeniesiony w stan spoczynku z prawem do zaopatrzenia.

Prawo do uposażenia emerytalnego funkcjonariusze państwowi nabywają po nieprzerwanym co najmniej **10-cio letniej** służbie cywilno-państwowej, o ile z powodów podanych poniżej, przechodzą w stan spoczynku.

Wyjątkowo nabywa funkcjonariusz państwowy prawo do uposażenia emerytalnego:

1) po nieprzerwanej co najmniej **5-letniej** służbie państwowej, z powodu **trwałej niezdolności** do służby, spowodowanej kalectwem lub chorobą, nabytą bez własnej winy po wstąpieniu do służby;

2) **bez względu na czas służby** — wskutek trwałej niezdolności do służby z powodu:

a) **nieszczęśliwego wypadku**, wynikłego z powodu lub w czasie pełnienia obowiązków służbowych;

b) **działań wojennych** w miejscu służbowego pobytu;

c) **chorób zakaźnych**, panujących epidemicznie w miejscu służbowego pobytu.

II. Przeniesienie w stan spoczynku.

Funkcjonariusz państwowy może być przeniesiony w stan spoczynku:

1) Z urzędu:

a) gdy z powodu **choroby** nie pełnił służby dłużej, niż **jeden rok** bez przerwy; za przerwy są uważane tylko te czasokresy, czynnej służby, które wynoszą co najmniej połowę czasu, spędzonego poprzednio poza służbą wskutek choroby, lub na urlopie dla poratowania zdrowia;

b) gdy z powodu **ułomności cielesnej**, albo z powodu upadku sił fizycznych lub umysłowych stał się trwale niezdolny do służby czynnej;

c) jeżeli w ciągu pół roku od chwili przeniesienia w stan **nieczynny** nie został powołany do służby czynnej;

d) na podstawie prawomocnego orzeczenia **komisji dyscyplinarnej**.

Ponadto władza może przenieść funkcjonariusza państwowego w stan spoczynku bez jego prośby, gdy ukończył **60 lat życia** i uzyskał prawo do pełnego zaopatrzenia emerytalnego.

O zamierzonym przeniesieniu funkcjonariusza państwowego w stan spoczynku bez jego prośby w wypadkach, przewidzianych w punkcie a) i b), należy **zawiadomić** funkcjonariusza państwowego na piśmie z podaniem powodów i wyjaśnieniem, że w ciągu 14 dni, licząc od dnia następującego po doręczeniu zawiadomienia, wolno mu wnieść sprzeciw.

W wypadkach przeniesienia w stan spoczynku, funkcjonariusz państwowy ma prawo prosić władzę o przedstawienie go do zbadania komisji lekarskiej I-szej instancji. **Prośba może być uwzględniona tylko wtedy**, o ile zostanie wniesiona w ciągu 14 dni od daty doręczenia zainteresowanemu zawiadomienia o zamierzonym przeniesieniu go w stan spoczynku, względnie, jeżeli takiego zawiadomienia nie było, w terminie 30-to dniowym, od daty doręczenia funkcjonariuszowi dekretu wymiaru uposażenia emerytalnego.

2) Na własną prośbę:

a) jeżeli z powodu ułomności cielesnej, albo z powodu upadku sił fizycznych lub umysłowych stał się **trwale niezdolnym** do służby i to bez względu na wiek;

b) gdy przekroczył **60 lat życia**, bez względu na zdolność do służby;

c) gdy uzyskał prawo do **pełnego uposażenia** emerytalnego i ukończył 55 lat życia.

Funkcjonariusz państwowy, ubiegający się o przeniesienie w stan spoczynku z powodu ułomności cielesnej, albo z powodu upadku sił fizycznych lub umysłowych, podlega badaniu komisji lekarskiej w celu stwierdzenia, czy zachodzi trwała niezdolność do służby i z jakich przyczyn. Komisja przesyła swoje orzeczenie bezpośrednio tej władzy, która zarządziła badanie. W wypadkach wątpliwych właściwa władza może poddać funkcjonariusza państwowego ponownym badaniom komisji lekarskiej. Również funkcjonariusz państwowy ma prawo domagać się ponownego badania komisji lekarskiej, jeżeli wynik pierwszego badania lekarskiego wypadł dla niego niekorzystnie; odnośną prośbę powinien funkcjonariusz państwowy wnieść w ciągu 14 dni po pisemnym zawiadomieniu go o wyniku pierwszego badania lekarskiego.

Przeniesienie w stan spoczynku funkcjonariuszów państwowych do VII st. sl. włącznie zarządza właściwa władza naczelna, pozostałych zaś funkcjonariuszów od VIII do XII st. sl. władza administracyjna II instancji.

III. Obliczenie czasu do wysługi emerytalnej.

Czas służby, podlegający normalnemu zaliczeniu do wysługi emerytalnej, liczy się od dnia rozpoczęcia służby państwowej.

Do tego czasu wlicza się:

a) Czas przebyty w stanie nieczynnym, określony w ustawach o państwowej służbie cywilnej;

b) czas czynnej służby w wojsku polskiem, gdy funkcjonariusz nie spełniał jej równocześnie z państwową służbą cywilną;

c) czas przebyty w niewoli, jeżeli dostanie się do niej nastąpiło bez jego winy;

d) czas spędzony w stanie nieczynnym z powodu piastowania mandatu poselskiego względnie senatorskiego.

Ponadto do wysługi emerytalnej wlicza się czas służby **pro wizorycznej** oraz przygotowawczej.

Przerwy w służbie wskutek przejścia z jednego działu służby do drugiego, o ile nie przekraczają dni 8, nie są uważane za przerwy.

Wyjątkowo może właściwa władza naczelna zaliczyć do wysługi emerytalnej także czas, spędzony w charakterze państwowego urzędnika **kontraktowego**. W ostatnim wypadku winny być opłacone składki emerytalne, ze składanym procentem 6 od sta, od uposażenia tej grupy, do której zaliczono danego funkcjonariusza przy przyjęciu na stałe do służby państwowej.

Przy wymiarze uposażenia emerytalnego dolicza się czas obowiązkowej służby wojskowej, jakoteż minimalny, odnośnymi ustawami przepisany, czas studiów wyższych na jednym z wydziałów uniwersytetu lub równorzędnym zakładzie naukowym, jeżeli czas studiów nie biegnie równoległe z czasem służby, zaliczalnej do emerytury i tylko w przypadku całkowitego zakończenia studiów, przepisaniem egzaminami, jednakowoż w ilości nie więcej, niż 4 lata.

Czas obowiązkowej służby wojskowej oraz studiów wyższych ma wpływ tylko na wysokość uposażenia emerytalnego, a nie na uzasadnienie roszczenia o uposażenie emerytalne.

Czas służby w wojsku polskiem podczas wojny.

Czas czynnej służby wojskowej polskiej, odbytej podczas wojny od dnia rozpoczęcia działań wojennych do dnia podpisania traktatu pokoju, zalicza się **podwójnie** do wysługi emerytalnej funkcjonariuszów państwowych.

Służbę wojskową pełnioną w czasie ostatniej wojny, zalicza się w ten sposób po dzień 18 października 1920 r., t. j. po dzień zawieszenia broni, poprzedzającego zawarcie pokoju z Rosją i Ukrainą u tych funkcjonariuszów, którzy przeszli w stan spoczynku lub zmarli przed dniem 17 grudnia 1926 r. Tym zaś, którzy przeszli, względnie przejdą w stan spoczynku lub zmarli po dniu 17 grudnia 1926 r. podwójne liczenie służby wojskowej w czasie wojny, należy się po dzień 18 marca 1921 r. t. j. po dzień podpisania traktatu pokoju z wymienionymi państwami.

Przy częściowej mobilizacji oblicza się podwójnie czas służby odbytej w formacjach zmobilizowanych oraz w Ministerstwie Spraw Wojskowych i Naczelnem Dowództwie.

Przy podwójnem liczeniu jest bez znaczenia, czy służba wojskowa funkcjonariuszów państwowych w czasie wojny pełniona była przed wstąpieniem, czy po wstąpieniu do państwowej służby cywilnej, oraz czy była to służba wojskowa obowiązkowa, czy ohochnicza lub dobrowolna.

Służba wojskowa nieobowiązkowa, aby mogła być wogóle policzalną do wysługi emerytalnej łącznie ze służbą państwową cywilną — winna być służbą nieprzerwaną; wyjątek w tym wypadku stanowi przejście z jednego działu służby do drugiego, który nie powinien przekraczać 8 dni. Przerwy w służbie, zasłże przed wejściem w życie ustawy emerytalnej, t. j. przed dniem 1 października 1923 r. — nie stoją na przeszkodzie zaliczeniu poprzedniego czasu służby.

Czas przebyty w **niewoli wojennej**, jeżeli dostanie się do niej nastąpiło bez własnej winy — liczy się do wysługi emerytalnej pojedynczo.

Jako służbę w wojsku polskiem uważa się również służbę wojskową, odbytą przed dniem 1 listopada 1918 roku w polskich formacjach woj-

skowych, uznanych przez Państwo polskie, a mianowicie:

- 1) Legjony Polskie (Polski Korpus Posiłkowy, Polska Siła Zbrojna) — od 1 sierpnia 1914 roku;
- 2) Bajorczycy — od 21 sierpnia 1914 r. do 22 sierpnia 1914 r.;
- 3) Legjon Puławski — od 18 października 1914 roku;
- 4) Brygada Strzelców Polskich — od 13 października 1915 roku;
- 5) Dywizja Strzelców Polskich — od 21 lutego 1917 roku;
- 6) I Korpus Polski — od 6 sierpnia 1917 roku do 7 lipca 1918 roku;
- 7) II Korpus Polski — od 8 grudnia 1917 roku do 12 maja 1918 roku;
- 8) III Korpus Polski — od 15 stycznia 1918 roku do 22 sierpnia 1918 roku;
- 9) Oddział Polski w Odesie — od 23 listopada 1917 roku do 20 kwietnia 1918 roku;
- 10) Polska Oddzielna Brygada na Kaukazie — od 25 grudnia 1917 roku do 26 lipca 1918 r.;
- 11) Oddział na Murmanie — od 29 czerwca 1918 roku;
- 12) IV Dywizja gen. Żeligowskiego — od 23 października 1918 roku;
- 13) Oddział na Kubaniu — od 24 sierpnia 1918 roku;
- 14) V Dywizja Syberyjska — od 23 czerwca 1918 roku;
- 15) Armia Polska we Francji — od 4 czerwca 1917 roku;
- 16) P. O. W. — od 1 sierpnia 1914 roku;
- 17) Zarządy Związków Wojskowych Polaków — od 24 marca 1917 r. do 1 lipca 1918 r.;
- 18) Naczelny Polski Komitet (Naczpól) — od 21 czerwca 1917 r. do 31 stycznia 1918 r.;
- 19) Naczelna Rada Polskiej Siły Zbrojnej — od 1 lutego 1918 r. do 4 marca 1918 r.;

20) Organizacja bojowa Polskiej Partii Socjalistycznej — od 1 sierpnia 1904 r. do 1 sierpnia 1914 roku.

Zaliczenie czasu służby w b. państwach zaborczych.

1. Służba państwowa.

Funkcjonariuszom, którzy przed wstąpieniem do służby państwowej polskiej, pozostawali na służbie jednego z byłych państw zaborczych, jakoteż w służbie byłego Wydziału Krajowego Galicyjskiego, lub też, którzy byli nauczycielami publicznych szkół ludowych lub wydziałowych i przechodzą w stan spoczynku ze służby państwowej polskiej — wlicza się do wysługi emerytalnej pełną ilość lat służby w b. państwie zaborczem, podlegającą zaliczeniu według ustaw emerytalnych odnośnego państwa, a względnie według ustaw krajowych galicyjskich, z zastrzeżeniem, że sposób zaliczania czasu tego do wysługi emerytalnej nie może być korzystniejszy, aniżeli w służbie państwowej polskiej, względnie w wojsku polskiem.

2. Służba samorządowa i praca zawodowa.

Funkcjonariuszom, którzy przed wstąpieniem do służby państwowej polskiej pozostawali w jednym z b. państw zaborczych w służbie samorządowej, albo oddawali się pracy zawodowej i którym zaliczono na podstawie obowiązujących przepisów czas tej służby lub pracy do wysługi lat, dolicza się do wysługi emerytalnej czas służby samorządowej lub pracy zawodowej w całości lub części, jednak w ilości, nie przekraczającej 20 lat. Doliczanie to miało być uskutecznione i podane do wiadomości zainteresowanych do końca 1928 roku.

3. Służba wojskowa.

Czas służby w wojskach zaborczych podlega zaliczeniu według ustaw emerytalnych odnośnego państwa zaborczego z zastrzeżeniem, że sposób zaliczenia tego czasu do wysługi emerytalnej nie może być korzystniejszy niż w służbie polskiej. Za służbę wojskową w byłych państwach zaborczych, uważa się służbę wojskową odbytą w Rosji przed dniem 1.XI.17, w Austro-Węgrzech przed dniem 1 listopada 1918, a w Niemczech przed dniem 27 grudnia 1918 roku.

1) Ze służby w b. wojsku austro-węgierskiem do wysługi emerytalnej zalicza się każdą czynną służbę wojskową, pod warunkiem bezpośredniego przejścia z niej do państwowej służby cywilnej austro-węgierskiej i wstąpienia do służby państwowej polskiej najpóźniej do dnia 30 września 1923 roku.

Ze służby wojskowej podlega **podwójnemu** zaliczeniu: czas służby w oddziałach, zmobilizowanych przeciw Serbji od 1.X.1908 roku do 30.IV.1909 roku oraz czas wojny europejskiej od 1.VIII.1914 do 30.X.1918 roku pod warunkiem, że zainteresowany w obrębie **każdego roku** kalendarzowego: 1) pozostawał podczas wojny co najmniej przez 3 miesiące w czynnej służbie wojskowej, albo w charakterze funkcjonariusza państwowego cywilnego, przydzielonego do służby przy oddziałach, zakładach i innych organach operujących, albo 2) bez względu na czas trwania tej służby — brał udział w walkach lub odniósł ranę w obliczu nieprzyjaciela lub z powodu trudów wojennych — a więc także z powodu chorób epidemicznych — stał na niezdolnym do służby.

2) Ze służby w b. wojsku **niemieckiem** do wysługi emerytalnej wlicza się każdy okres służby czynnej wojskowej bez ograniczenia i bez względu na przerwy w tej służbie.

Podwójnemu zaliczeniu podlega czas wojny europejskiej od 1.VIII.1914 do 27.XII.1918 roku, jeśli zainteresowany brał udział w bitwie wzgl. potyczce, w walce pozycyjnej lub oblężeniu lub co najmniej przez 2 miesiące w roku kalendarzowym pełnił służbę na terenie wojennym.

Należy przytem każdy rok kalendarzowy brać z osobna i zaliczać w nim podwójnie służbę wojskową tylko przy istnieniu powyższych warunków w **każdym** roku kalendarzowym.

3) Ze służby w b. wojsku rosyjskiem do wysługi emerytalnej wlicza się każdą czynną służbę wojskową.

Podwójnemu zaliczeniu podlega czas pobytu na terenie działań wojennych w wojnie rosyjsko-japońskiej od 27.I.1904 do 31.VIII.1905 roku, a w wojnie europejskiej od 1. VIII.1914 do 31.X.1917 roku pod warunkiem, że zainteresowany brał udział chociażby w jednym boju lub pozostawał chociażby jeden raz pod ogniem nieprzyjacielskim; rannym i ewakuowanym z rejonu działań wojennych, zalicza się cały czas, spędzony w tym charakterze podwójnie, aż do przewrotu politycznego, t. j. do 1-go listopada 1917 roku.

Czas przebyty w niewoli, o ile dostanie się do niej nastąpiło bez własnej winy, zalicza się pojedynczo.

Służba wojskowa w **polskich formacjach** wojskowych, uznanych przez b. państwa zaborcze za części składowe ich armij — jeżeli nie zalicza się do wysługi emerytalnej jako służba w wojsku polskiem (patrz wyżej) — zalicza się tak, jak służba w tych armjach.

Do wysługi emerytalnej nie zalicza się:

1) czasu służby, spędzonej przed ukończeniem 18 lat życia; wyjątek stanowi służba wojskowa na obszarze operacyjnym;

2) czasu urlopu bez uposażenia, z wyjątkiem urlopu, otrzymanego na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego;

3) czasu zawieszenia w służbie, niepoliczalnego do czasu służby czynnej;

4) czasu służby, odliczonego orzeczeniem dyscyplinarnym.

Doliczenie za utratę zdolności do zarobkowania.

Funkcjonariuszowi państwowemu, który po nieprzerwanej, co najmniej 10-letniej służbie cywilno-państwowej, stał się trwale niezdolnym do służby, a ponadto utracił bez własnej winy trwale co najmniej 95 procent zdolności do zarobkowania — dolicza się przy wymiarze uposażenia emerytalnego 10 lat służby do czasu, podlegającego normalnemu zaliczeniu.

Funkcjonariuszom państwowym, którzy utracili zdolność do pracy zarobkowej wskutek: a) nieszczęśliwego wypadku, wynikłego z powodu lub w czasie pełnienia obowiązków służbowych, b) działań wojennych w miejscu służbowego pobytu, c) chorób zakaźnych, panujących epidemicznie w miejscu służbowego pobytu, dolicza się do wysługi emerytalnej, zależnie od stopnia utraty zdolności do zarobkowania, a mianowicie:

przy utracie zdolności	od 35—54	proc.	— 2	lata
„ „ „	„ 55—74	„	— 4	„
„ „ „	„ 75—84	„	— 6	lat
„ „ „	„ 85—94	„	— 8	„
„ „ „	„ 95—100	„	— 10	„

Doliczenie lat do wysługi emerytalnej w myśl powyższego następuje pod warunkiem:

1) niezdolności do służby, spowodowanej przyczynami, wskazanymi w ustępie drugim, stwierdzonej zarządzeniem z urzędu badaniem komisji lekarskiej.

2) zgłoszenia wypadków w ciągu jednego roku tej władzy, przy której służył.

W wypadkach, zasługujących na wyjątkowe uwzględnienie, a należycie usprawiedliwionych i udowodnionych, może władza przyjąć zgłoszenie, jeżeli nastąpiło ono nie później niż w trzy lata po zajściu wypadku.

Zgłoszenie uskutecznione na piśmie i wynik badania komisji lekarskiej przechowuje się w aktach osobowych.

Funkcjonariusz państwowy w ciągu 9 lat od dnia przeniesienia w stan spoczynku z doliczeniem lat wskutek nieszczęśliwego wypadku, może być na zarządzenie Izby Skarbowej, która wypłaca mu zaopatrzenie, poddany trzykrotnemu, w okresach 3-ich letnich badaniu przez komisję lekarską, w celu stwierdzenia, czy trwała niezdolność do pracy istnieje nadal. W przypadku stwierdzenia odzyskania w części zdolności do pracy zarobkowej, izba skarbową przedstawia władzy uprawnionej do przenoszenia w stan spoczynku wniosek o odliczenie częściowe lub całkowite przyznanych dodatkowo lat. W razie stwierdzenia przez komisję zupełnej zdolności do służby, należy emeryta powołać do służby czynnej. W wypadku odmowy ze strony emeryta, przyznane mu zaopatrzenie emerytalne co ta się.

Przy ostatecznym obliczeniu lat wysługi emerytalnej nie uwzględnia się części roku do 6 miesięcy włącznie, natomiast okres przekraczający 6 miesięcy liczy się jako pełny rok.

IV. Wymiar uposażenia emerytalnego.

Podstawą do wymiaru uposażenia emerytalnego jest uposażenie, pobierane ostatnio w służbie czynnej. Podstawę oblicza się jak dla samotnego.

Na uposażenie emerytalne składa się:

a) uposażenie zasadnicze, t. j. ilość punktów według szczebla i grupy, do której emeryt ostatnio w służbie czynnej należał;

b) dodatek regulacyjny;

c) dodatek wyrównawczy, jeśli emeryt z ostatnim uposażeniem w służbie czynnej otrzymał takowy;

d) dodatek ekonomiczny na żonę, niezależnie od tego, czy emeryt w chwili przejścia w stan spoczynku już był żonaty;

e) dodatek ekonomiczny na jedno dziecko na prośbę, umotywowaną wyjątkowo ciężkim położeniem materialnym, oraz wyjątkowymi warunkami, położonemi dla dobra służby;

f) dodatek mieszkaniowy — według tej klasy miejscowości, którą przeniesiony w stan spoczynku obrał sobie za stałe miejsce zamieszkania*). W razie przesiedlenia się do innej klasy miejscowości, ulega również zmianie wysokość dodatku mieszkaniowego.

Uposażenie emerytalne wynosi:

do 10 lat służby	— 40 procent
za 11 „ „	— 42,4 „
„ 12 „ „	— 44,8 „
„ 13 „ „	— 47,2 „
„ 14 „ „	— 49,6 „
„ 15 „ „	— 52,0 „
„ 16 „ „	— 54,4 „
„ 17 „ „	— 56,8 „
„ 18 „ „	— 59,2 „
„ 19 „ „	— 61,6 „
„ 20 „ „	— 64,0 „
„ 21 „ „	— 66,4 „
„ 22 „ „	— 68,8 „
„ 23 „ „	— 71,2 „
„ 24 „ „	— 73,6 „

*) W Warszawie — według I klasy.

do 25 lat służby	— 76,0 procent
„ 26 „ „	— 78,4 „
„ 27 „ „	— 80,8 „
„ 28 „ „	— 83,2 „
„ 29 „ „	— 85,6 „
„ 30 „ „	— 88,0 „
„ 31 „ „	— 90,4 „
„ 32 „ „	— 92,8 „
„ 33 „ „	— 95,2 „
„ 34 „ „	— 97,6 „
„ 35 „ „	i więcej 100 proc.

Prawo do pobierania uposażenia emerytalnego rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca, następującego po przeniesieniu w stan spoczynku.

Uposażenie emerytalne płatne jest miesięcznie z góry.

Uposażenie emerytalne przyznaje i wymierza w porozumieniu z ministrem skarbu właściwa władza naczelną, względnie upoważniona przez nią odnośnie władze II instancji w porozumieniu z izbą skarbową.

Uposażenie emerytalne przyznaje się i oblicza na podstawie dat zawartych w wykazie stanu służby.

Skoro funkcjonariusz państwowy rości sobie prawo do uposażenia emerytalnego w wyższym wymiarze, aniżeli wynika to z dat, zawartych w wykazie stanu służby, winien swe żądanie udowodnić dokumentami.

Wyższe uposażenie w tym wypadku otrzymuje od dnia pierwszego następującego miesiąca po zgłoszeniu i wykazaniu prawa do takiego uposażenia.

Przeciw orzeczeniom w przedmiocie przyznania i wymiaru uposażenia emerytalnego przysługuje zawodowemu wojskowemu względnie funkcjonariuszowi państwowemu prawo wniesienia zażalenia w ciągu 30 dni, licząc od dnia następnego po doręczeniu orzeczenia.

Prawo do uposażenia emerytalnego gaśnie:

1) w razie śmierci emeryta;

2) gdy emeryt został prawomocnie skazany za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego wzgl. prawa do uposażenia emerytalnego. Właściwa władza naczelna może w tym wypadku przyznać żonie i dzieciom emeryta odpowiedni zasiłek, który jednak nie może przekraczać ustawowego zaopatrzenia wdowiego względnie sierociego.

3) Gdy emeryt, który nie ukończył 50 lat życia, a został przeniesiony w stan spoczynku z powodu: a) ułomności cielesnej, albo upadku sił fizycznych lub umysłowych, b) choroby, trwającej dłużej, niż jeden rok, c) niepowołania go ze stanu nieczynnego do służby czynnej w ciągu pół roku od chwili przeniesienia w stan nieczynny — będąc powołany do służby czynnej w ciągu 6 lat po przejściu w stan spoczynku, odmówi przyjęcia ofiarowanej mu posady państwowej.

Prawo do pobierania uposażenia emerytalnego nie przysługuje:

1) na czas przebywania przez okres dłuższy, niż pół roku poza granicami Państwa, względnie w. m. Gdańska bez zezwolenia właściwej władzy naczelnej;

2) w razie utraty obywatelstwa;

3) na czas pobierania innego zaopatrzenia z tytułu niezdolności do służby lub pracy, wypłacanego przez Skarb Państwa;

4) na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego;

5) na czas umieszczenia w państwowym zakładzie dla umysłowo chorych;

6) w razie wstąpienia do klasztoru.

V. Prawa emerytowanych.

Emerytowanym funkcjonariuszom państwowym, którzy przeniesieni zostali w stan spoczynku po dniu 1.X.1923 z powodu niezdołności do służby, przekroczonego wieku lub uzyskania prawa do pełnego uposażenia emerytalnego, przysługuje prawo do państwowej pomocy lekarskiej narówni z funkcjonariuszami państwowymi (patrz rozdział pomocy lekarskiej).

Ponadto emeryt ma prawo korzystania z przejazdów państwowymi środkami komunikacyjnymi według taryfy ulgowej (50 proc.) na podstawie legitymacji osobistej.

Jeżeli emeryt obejmuje stanowisko urzędnika kontraktowego lub prowizorycznego — otrzymuje niezależnie od wynagrodzenia z tytułu zajmowanego stanowiska i uposażenia emerytalne.

VI. Odprawy.

Funkcjonariusz państwowy, który nie nabył prawa do emerytury, a opuszcza służbę z powodu trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków służbowych, nabytej wskutek choroby lub kalectwa bez własnej winy, względnie w stanie zwolniony ze służby z powodu zmian organizacji władz i urzędów, otrzymuje jednorazową odprawę w wysokości trzymiesięcznego ostatnio pobieranego uposażenia.

VII. Pensje wdowie i sieroce.

Prawo do pensji wdowiej tudzież sierociej jest prawem pochodnym, zależnym od nabycia praw emerytalnych przez męża względnie ojca. Pensję wdowią oblicza się według wymiaru dla samotnych i wypłaca się miesięcznie z góry.

Prawo do otrzymywania pensji wdowiej i sierociej rozpoczyna się z pierwszym dniem miesiąca

ca, następującego po tym miesiącu, za który zmarły funkcjonariusz państwowy względnie emeryt pobrał ostatnio należne mu uposażenie w służbie czynnej (uposażenie emerytalne).

Dla sierot, które przyszły na świat po tym terminie, prawo do pensji rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca po urodzeniu.

Dzieci, pozostałe z małżeństwa, zawartego przez emeryta, nie mają prawa do pensji sieroczej.

Jeżeli żądanie przyznania pensji wdowie lub sieroczej nie zostało zgłoszone w ciągu **jednego roku** od dnia śmierci męża, względnie ojca lub matki, pensję wdowie lub sierocą przyznaje się od pierwszego dnia po dniu zgłoszenia.

Prawo do pensji wdowie względnie sieroczej **gaśnie:**

a) w razie śmierci wdowy lub sieroty — z końcem tego miesiąca, w którym śmierć nastąpiła;

b) w razie ukończenia przez sierotę 18 roku życia lub też wcześniejszego zawarcia związku małżeńskiego;

c) gdy wdowa, względnie sierota została prawnomocnie skazana za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą utratę prawa do zaopatrzenia wdowiego, względnie sierociego.

Sierotom, odbywającym studia w zakładach naukowych, przyznaje się pensję sierocą na każdy rok szkolny, aż do ukończenia studjów, nie dłużej jednak, niż do ukończenia 24 roku życia. W wyjątkowych wypadkach może właściwa władza naczelna w porozumieniu z ministrem skarbu, zezwolić na dalsze pobieranie pensji sieroczej po ukończeniu 18, względnie 24 roku życia.

Prawo do pobierania pensji wdowie lub sieroczej **nie przysługuje:**

a) na czas przebywania przez okres dłuższy niż pół roku poza granicami Państwa względnie

w. m. Gdańska bez zezwolenia właściwej władzy naczelnej;

b) w razie utraty obywatelstwa polskiego;

c) na czas pobierania ze skarbu państwa zaopatrzenia z tytułu śmierci męża (ojca) na zasadzie innych ustaw;

d) na czas zajmowania przez sierotę jakiegokolwiek stanowiska w służbie państwowej lub samorządowej, do którego jest przywiązane stałe uposażenie;

e) na czas piastowania przez wdowę mandatu poselskiego lub senatorskiego;

f) na czas uwzględnienia sieroty przy wymiarze uposażenia funkcjonariusza państwowego (ojczyma, matki, macochy);

g) w razie wstąpienia do klasztoru.

Celem otrzymania zaopatrzenia wdowiego względnie sierociego należy wnieść do urzędu, w którym zmarły ostatnio pełnił służbę podanie z dołączeniem następujących dokumentów, wzgl. uwierzytelnionych odpisów:

1) poświadczenie urzędu parafialnego względnie władzy administracyjnej I instancji (starostwo), stwierdzające wspólność pożycia małżeńskiego, a w razie rozdzielenia wspólności w drodze sądowej, zaświadczenie sądu o obowiązku zmarłego do alimentacji;

2) metryka urodzenia sieroty, w razie odbywania przez nie studjów po ukończeniu 18 lat życia, poświadczenie odpowiedniego zakładu naukowego, stwierdzające, że sieroty odbywają studia w charakterze rzeczywistych uczniów, względnie słuchaczy;

3) metrykę śmierci męża (ojca);

4) metrykę ślubu;

5) zaświadczenie władzy administracyjnej I instancji, stwierdzające: a) że wdowa nie wstąpiła do klasztoru, b) dokładny adres stałego zamieszkania wdowy, c) że z tytułu własnej służby wdowa nie pobiera ze skarbu Państwa upo-

sażenia emerytalnego, lub jakiegokolwiek bądź innego zaopatrzenia oraz, że wdowa nie jest funkcjonariuszką państwową; d) że sieroty żyją i nie zajmują stanowiska w służbie państwowej lub samorządowej, do którego jest przywiązane stałe zaopatrzenie oraz, że nie wstąpiły do klasztoru.

Zażalenie na wymiar pensji wdowiej lub sieroczej może być wniesione do właściwej władzy naczelnej w ciągu 30 dni od dnia doręczenia za wiadomienia.

1. Pensje wdowie.

Pensja wdowia wynosi 50 proc. kwoty uposażenia emerytalnego, które zmarły mąż pobierał, względnie tego, do którego w chwili śmierci miałby prawo.

Pensja wdowia po poległym lub zmarłym, wskutek działań wojennych, wynosi 50 proc. pełnego uposażenia w stanie czynnym zmarłego męża.

O ile małżeństwo zostało zawarte przez emeryta, lub jeżeli wspólność małżeńska została sądownie rozdzielona, bez obowiązku męża do utrzymania żony — wdowa niema prawa do pensji.

Wdowa po funkcjonariuszu państwowym, która weszła ponownie w związek małżeński, otrzymuje na prośbę albo jednorazową odprawę, wzamian za pobieraną pensję wdowią, albo zachowuje prawo do pensji wdowiej na wypadek ponownego owdowienia.

Zgłoszenie o odprawę winno nastąpić w ciągu trzech miesięcy od dnia zawarcia ponownego małżeństwa.

Odprawa wynosi dla wdów w wieku do 45 lat życia — dwuletnią, powyżej zaś tego wieku — jednoroczną kwotę pensji wdowiej.

Celem otrzymania odprawy winna wdowa wnieść podanie do władzy, która jej przyznała pensję wdowią, dołączając: a) metrykę ponownego ślubu oraz b) zaświadczenie władzy administracyjnej I instancji, że mąż jest obywatelem polskim.

Jeżeli wdowa nie rości pretensji do odprawy, winna przedłożyć metrykę ślubu oraz sądownie lub notarialnie zalegalizowaną deklarację, iż przestrzega sobie prawo do pensji wdowiej na wypadek ponownego owdowienia.

2. Pensje sieroce.

Prawo do pensji sieroczej nabywa się po ojcu. Pensja ta wynosi:

a) dla każdego dziecka, jeśli wdowa żyje i w chwili śmierci funkcjonariusza państwowego miała prawo do pensji wdowiej — $\frac{1}{4}$ część pensji wdowiej;

b) dla każdego dziecka, jeśli wdowa nie żyje, lub też w chwili śmierci męża nie miała prawa do pensji wdowiej, albo też później to prawo utraciła — połowę pensji wdowiej.

c) dla jedynej sieroty bez ojca i matki — $\frac{2}{3}$ pensji wdowiej.

Prawo do pensji sieroczej może być również nabyte po matce i wynosi jedną szóstą część jej uposażenia emerytalnego.

Sierota nabywa prawo do pensji po matce za życia ojca w razie jego niezdolności do pracy i niemożności zapewnienia jej utrzymania.

Jeżeli sierota nabyła prawo do pensji sieroczej po ojcu i po matce, wypłaca się pensję wyższą.

Łączna kwota pensji sierocych, bez względu na ilość dzieci, nie może sama, ani łącznie z pensją wdowią, przekroczyć wysokości uposażenia emerytalnego, które zmarły faktycznie po-

bierał, lub do którego miałby prawo w chwili śmierci.

Pensje wdowie i sieroce są płatne miesięcznie zgóry.

VIII. Odprawy wdowom i sierotom.

Wdowa po funkcjonariuszu państwowym, który zmarł w czynnej służbie przed uzyskaniem prawa do emerytury, otrzymuje jednorazową odprawę w wysokości połowy kwoty rocznego uposażenia, służącego za podstawę wymiaru uposażenia emerytalnego zmarłego.

W tej samej wysokości otrzymują odprawy sieroty bez ojca i matki w wieku poniżej 18 roku życia po ojcu względnie po matce, o ile ci nie nabyli prawa do emerytury. Taka sama odprawa przysługuje sierotom, odbywającym studia do 24 roku życia.

IX. Zwrot kosztów przesiedlenia.

Funkcjonariusz państwowy ma prawo z powodu przeniesienia go w stan spoczynku, do zwrotu kosztów jednorazowego przesiedlenia się z rodziną z miejsca dotychczasowego zamieszkania, do miejsca przyszłego zamieszkania, w wysokości udowodnionych kosztów przesiedlenia do wysokości ryczałtu, przysługującego mu w służbie czynnej przy przeniesieniach z urzędu, a mianowicie:

a) kosztów przewozu urządzenia domowego koleją lub statkiem, udowodnione oryginalnymi listami przewozowymi;

b) udowodnionych kosztów przewozu urządzenia do i od dworca kolejowego, ewentualnie kosztów wozu meblowego, opakowania i t. p.

Do pozycji niniejszej należy również doliczyć bilety kolejowe emeryta i jego rodziny bez diet. Koszty pod b) nie mogą jednak przekraczać

w odniesieniu do samotnych — 75 proc. uposażenia jednomiesięcznego, w odniesieniu do osób, pobierających dodatek ekonomiczny na 3, lub mniej członków rodziny 75 proc. dwumiesięcznego uposażenia, w odniesieniu zaś do osób, utrzymujących więcej niż 3 członków rodziny — 75 proc. trzymiesięcznego uposażenia.

Kwotę kosztów pod a) przyznaje się niezależnie od wysokości kosztów przyznanych w granicach, wymienionych pod b). Przez członków rodziny rozumie się osoby, na które w myśl ustawy o uposażeniu przysługuje w służbie czynnej prawo do dodatku ekonomicznego.

W celu uzyskania zwrotu kosztów przesiedlenia, winien emeryt wnieść podanie do tej władzy, w której służył przed przejściem w stan spoczynku. Do podania należy dołączyć zaświadczenie władzy administracyjnej I instancji o dokonaniu przesiedlenia i zameldowaniu się na nowym miejscu zamieszkania oraz rachunek poniesionych, względnie wykazanych do zapłaty kosztów przesiedlenia.

Wypłatę kosztów przesiedlenia uskutecznia władza, wypłacająca uposażenie emerytalne w okręgu której emeryt obrał nowe miejsce zamieszkania.

Z prawa do zwrotu kosztów przesiedlenia można skorzystać w ciągu jednego roku od dnia przeniesienia w stan spoczynku.

Wdowy i sieroty po funkcjonariuszach państwowych zmarłych w służbie czynnej, mają prawo do zwrotu udowodnionych kosztów jednorazowego przesiedlenia się na tych samych warunkach i w tejże wysokości, jak funkcjonariusze państwowi, przeniesieni w stan spoczynku w ciągu roku od dnia śmierci męża względnie ojca, niezależnie od tego, czy nabywają prawo do pensji wdowiej, względnie sieroczej.

X. Pośmiertne.

W razie śmierci funkcjonariusza państwowego w stanie spoczynku, należy się wdowie, która pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, niezależnie od zaopatrzenia względnie odprawy — pośmiertne w wysokości trzymiesięcznego uposażenia, pobieranego ostatnio przez zmarłego.

W braku wdowy, uprawnionej do pośmiertnego, należy się pośmiertne w tej samej wysokości dzieciom, o ile zmarły je utrzymywał.

W braku wyżej wymienionych członków rodziny, można zwrócić udowodnione koszty leczenia i pogrzebu do wysokości pośmiertnego innym krewnym lub osobom obcym, jeżeli zmarły nie pozostawił majątku ruchomego względnie nieruchomości, wystarczającego na pokrycie tych kosztów.

W celu uzyskania pośmiertnego, należy wnieść podanie do władzy, która zarządziła przypis uposażenia emerytalnego, z dołączeniem następujących dokumentów:

a) wdowa — metrykę śmierci męża i poświadczenie odnośnego urzędu parafjalnego lub metrykalnego, względnie władzy administracyjnej I instancji, stwierdzające wspólność pożycia małżeńskiego;

b) pozostające na utrzymaniu zmarłego dzieci i pasierby — metrykę śmierci ojca, tudzież poświadczenie władzy administracyjnej I instancji, iż pozostawały na utrzymaniu zmarłego;

c) dalsi krewni i osoby postronne — metrykę śmierci zmarłego, rachunki poniesionych kosztów leczenia i pogrzebu, jako też odpis sądowego aktu zejścia, względnie potwierdzenie właściwej władzy administracyjnej I instancji, stwierdzające, że zmarły nie pozostawił ani uprawnionej wdowy względnie dzieci i pasierbów, ani majątku ruchomego, wystarczającego

go na pokrycie kosztów ostatniej choroby i pogrzebu.

XI. Potrącenia z zaopatrzenia emerytalnego.

Zaopatrzenie emerytalne (uposażenie emerytalne, pensja wdowia i sieroca) oraz odprawy mogą ulec zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu tylko z tytułu alimentów, jakoteż zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu lub administracyjnemu z tytułu należności Skarbu Państwa.

Wysokość zapowiedzeń i zajęć wynosi: dla alimentów $\frac{2}{5}$ zaopatrzenia emerytalnego względnie odprawy, a dla należności Skarbu Państwa $\frac{1}{5}$ zaopatrzenia emerytalnego, a $\frac{2}{3}$ odprawy. Pośmiertne nie ulega zapowiedzeniu, ani też zajęciu.

Potrąceń dokonywa się z wypłaconego uposażenia emerytalnego po odliczeniu kwoty, potrąconej tytułem podatków.

Potrącenie zarządza władza asygnująca zaopatrzenie lub odprawę. Przeciw temu zarządzeniu jest dopuszczalne zażalenie do władzy przełożonej. Władza ta rozstrzyga ostatecznie.

Termin do wniesienia zażalenia wynosi 14 dni, licząc od dnia następującego po doręczeniu zarządzenia. Terminu nie uważa się za zaniedbany, jeśli przed jego upływem zażalenie wysłano pocztą listem poleconym, nadanym w dniu ostatnim terminu.

Wydane w ostatniej instancji zarządzenie potrącenia może być zaskarżone przed Najwyższym Trybunałem Administracyjnym (Dz. U. R. P. 9/27 p. 72).

XII. Zaopatrzenie w drodze łaski.

Prezydent Rzeczypospolitej może w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie

przyznać w drodze łaski zaopatrzenie emerytalne tudzież zwiększać wymiar tego zaopatrzenia.

XIII. Wykaz dokumentów, potrzebnych do wymiaru uposażenia emerytalnego.

1) wykaz należności i zwrotów funkcjonariusza państwowego względnie uwierzytelnienie.

2) zgłoszenie miejsca pobytu i dokładny adres stałego zamieszkania ;

3) metryka ślubu, względnie jej uwierzytelniony odpis;

4) poświadczenie właściwego urzędu parafjalnego lub metrykalnego, względnie właściwej władzy administracyjnej i instancji o wspólności małżeńskiej, a w razie separacji o ciążyącym obowiązku alimentacji, z podaniem jej wysokości. Wspólność małżeńska w rozumieniu ustawy zachodzi we wszystkich przypadkach, jeżeli nie wykazano sądowego unieważnienia lub rozdzielenia małżeństwa;

5) zaświadczenie władzy administracyjnej I instancji, że żona nie pobiera uposażenia z instytucji państwowej;

6) własnoręcznie podpisana deklaracja o rzeczeniu się na rzecz skarbu państwa praw emerytalnych, nabytych w państwie zaborcem, z podpisem, zalegalizowanym przez urzędy do tego powołane;

7) oryginalne dokumenty z przebiegu służby cywilno-państwowej, względnie wojskowej w b. państwach zaborczych. W razie ich braku dokładne zestawienie przebiegu tej służby od dnia wstąpienia do dnia zwolnienia ze służby wojskowej, względnie cywilno-waństwowej, z podaniem wszelkich zmian, z oznaczeniem dokładnych dat jak: awanse, przeniesienia, pobyt na froncie, udział w bitwach, pobyt w niewoli i t. p. Wiarygodność zestawienia winna być potwierdzo-

na urzędowo uwierzytelnionymi podpisami co najmniej 2-ch świadków, którzy muszą obok swych podpisów wyraźnie zaznaczyć, skąd znane są im okoliczności, które stwierdzają;

8) wykaz stanu służby;

9) ewent. dowody ukończenia studjów wyższych.

Celem ewentualnego przyznania dodatku na jedno dziecko, wymagane są jeszcze:

a) metryka urodzenia dziecka lub jej uwierzytelniony odpis;

b) poświadczenie urzędu parafjalnego lub metrykalnego, względnie właściwej władzy administracyjnej i instancji stwierdzające, że dziecko jest na wyłącznym utrzymaniu petenta i nie posiada żadnych własnych źródeł utrzymania oraz, że petent nie posiada ruchomego ani nieruchomego majątku.

Ponadto, o ile dziecko po ukończeniu 18 roku życia odbywa jeszcze studja, należy załączyć:

c) poświadczenie danego zakładu naukowego, do którego dziecko uczęszcza;

d) o ile dziecko, wskutek ułomności fizycznych lub umysłowych, po ukończeniu 18 roku życia nie jest w stanie pracować na swe utrzymanie — świadectwa lekarskiego, stwierdzające tę okoliczność.

CZĘŚĆ DZIEWIĄTA.

Badanie lekarskie funkcjonarjuszów państwowych w celach emerytalnych.

Badanie stanu zdrowia funkcjonarjuszów państwowych w celach emerytalnych przeprowadzają specjalnie ustanowione komisje lekarskie.

Komisje lekarskie I instancji są ustanowione dla każdego powiatu przy starostwie, dla m.

st. Warszawy — przy Komisarjacie Rządu na m. st. Warszawie.

Komisje lekarskie II instancji — dla każdego województwa przy urzędzie wojewódzkim, przyczem komisji lekarskiej II instancji przy warszawskim urzędzie wojewódzkim jest poruczone wykonywanie czynności komisji lekarskiej II instancji także w odniesieniu do m. st. Warszawy.

Do kompetencji komisji lekarskiej I instancji należy:

a) ocena **zdolności do służby** w wypadkach kalectwa lub choroby, nabytej bez własnej winy po wstąpieniu do służby, nieszczęśliwego wypadku, wynikłego z powodu i w czasie pełnienia obowiązków służbowych, działań wojennych w miejscu służbowego pobytu oraz chorób zakaźnych, panujących epidemicznie w miejscu służbowego pobytu ;

b) ocena **stopnia utraty zdolności do pracy** zarobkowej funkcjonariuszów, którzy po nieprzerwanej, co najmniej 10-letniej służbie stali się niezdolnymi do służby oraz w wypadkach, wymienionych w p. a);

c) stwierdzenie **związku przyczynowego choroby** (kalectwa) ze służbą państwową, specjalnie zaś ustalenie, czy choroba powstała z przyczyn, wymienionych w punkcie a), oraz ustalenie winy chorego (kaleki) w jej powstaniu;

d) stwierdzenie potrzeby umieszczenia emerytowanego funkcjonariusza państwowego w państwowym zakładzie dla **umysłowo chorych**;

e) stwierdzenie stanu niezdolności lub zdolności do służby lub pracy zarobkowej, pozostającego w stanie spoczynku funkcjonariusza państwowego w wypadku przeniesienia w stan spoczynku z **doliczeniem lat** wskutek nieszczęśliwego wypadku.

Do kompetencji komisji lekarskiej II instancji należy:

a) ostateczne stwierdzenie trwałej niezdolności do służby w wypadkach żądania ze strony władzy ponownego zbadania, gdy wynik badania w komisji lekarskiej I instancji jest wątpliwy, oraz na prośbę funkcjonariusza państwowego, wniesioną w ciągu 14 dni po zawiadomieniu go o wynikach badania komisji I instancji, jeżeli wynik badania wypadł dla niego korzystnie;

b) ostateczne orzekanie w sprawach, wymienionych pod a), b), d) i e), podlegających kompetencji komisji lekarskiej I instancji, jeżeli zdania członków — lekarzy komisji lekarskiej I instancji są podzielone, jeżeli władza, powołana do przenoszenia funkcjonariusza w stan spoczynku tego zażąda z uzasadnionej przyczyny, lub jeżeli prosi o to badany funkcjonariusz na zasadzie przedłożonych prywatnych świadectw lekarskich (co najmniej dwóch lekarzy), stwierdzających jego stan zdrowia w sposób odmienny, niż to orzekła komisja I instancji.

c) w wypadkach, jeżeli władza, powołana do przenoszenia funkcjonariuszów w stan spoczynku zażąda stwierdzenia przez komisję II instancji związku przyczynowego choroby ze służbą państwową.

Komisja lekarska I instancji poddaje funkcjonariusza państwowego badaniu na piśmie wezwaniu ze strony jego władzy służbowej, skierowane do jej przewodniczącego, a komisja II instancji, po przysłaniu protokołu badania komisji I instancji, w wypadkach prośby funkcjonariusza, żądania właściwej władzy lub rozbieżności zdania członków komisji I instancji.

Stwierdzenia komisji lekarskiej stanowią podstawę do orzeczeń właściwej władzy.

Badanie winno nastąpić nie później niż w 6 tygodni od dnia otrzymania powiadomienia przez przewodniczącego.

Jeżeli funkcjonariusz państwowy, który ma być poddany badaniu komisji zawiadomi, że

nie może się stawić na wezwanie z powodu obłożnej choroby, winien do zawiadomienia dołączyć świadectwo lekarskie, władza zaś, zarządzająca badanie rozstrzyga, czy badanie ma być odłożone, czy też komisja ma się udać na miejsce pobytu funkcjonariusza.

CZĘŚĆ DZIESIĄTA

Ordery i odznaczenia.

1. Order „Orła Białego“.

Order „Orła Białego“ jest najwyższym odznaczeniem honorowym Rzeczypospolitej w celu nagradzania znamienitych zasług zarówno cywilnych jak i wojskowych, położonych w czasie pokoju lub wojny dla chwały i pożytku Rzeczypospolitej.

Odnaki orderu składają się:

- 1) z krzyża orderowego;
- 2) z gwiazdy orderowej srebrnej, noszonej na lewej piersi;
- 3) z wstęgi orderowej z błękitnej mory jedwabnej, przewieszonej przez lewe ramię do prawego boku;
- 4) łańcucha orderowego, który jest jedynie uroczystą odznaką wielkiego mistrza orderu, pozostając jednak klejnotem Rzeczypospolitej.

2. Order „Virtuti Militari“.

Order wojskowy „Virtuti Militari“ jest nagrodą czynów wybitnego męstwa i odwagi w boju dla dobra Ojczyzny. Dzieli się na 5 klas.

I klasa. Wielki krzyż orderowy, czarno emaljowany na szerokiej wstędze, przepasanej przez prawe ramię na lewy bok. Na lewej piersi nosi się gwiazdę orderową srebrną z krzyżem

„Virtuti Militari“ pośrodku, a w otoku zewnętrznym napis „Honor i Ojczyzna“;

II klasa. Krzyż komandorski — mniejszy od krzyża I klasy i do noszenia na wstędze na szyi;

III klasa. Krzyż kawalerski — mniejszy od krzyża komandorskiego, do noszenia na lewej piersi;

IV klasa. Krzyż złoty — tego samego kształtu, co i krzyż kawalerski, lecz z wąskimi paskami czarno emaljowanymi na brzegach, do noszenia na lewej piersi;

V klasa. Krzyż srebrny — tego samego kształtu co złoty, do noszenia w ten sam sposób.

Wielki krzyż otrzymuje dowódca za zwycięstwo w walnej bitwie, zakończone zupełną porażką nieprzyjaciela lub za bohaterską obronę, która rozstrzygnęła o losach operacji strategicznej.

Krzyż komandorski otrzymuje dowódca za zwycięstwo taktyczne lub mężną i skuteczną obronę trudnej pozycji.

Krzyż kawalerski otrzymuje oficer, podoficer i szeregowiec, posiadający już krzyż złoty, za umiejętne kierownictwo oddziałem, połączone z osobistym czynem wybitnego męstwa i z narażeniem życia.

Krzyż złoty otrzymuje oficer za umiejętne kierownictwo oddziałem, połączone z czynem wybitnego męstwa i z narażeniem życia; podoficer lub szeregowiec, posiadający już krzyż srebrny, za czyn wybitnego męstwa, połączony z narażeniem życia.

Krzyż srebrny otrzymuje oficer, podoficer i szeregowiec za czyn wybitnego męstwa, połączony z narażeniem życia.

Do posiadania każdego krzyża jest przywiązane prawo na **dożywotnią pensję** w wysokości 300 złotych rocznie.

Przywileje kawalerów orderu Virtuti Militari:

1) prawo pierwszeństwa przy przyjęciu do korpusu inwalidów, przy nadziale ziemi, przy obsadzaniu posiadłości rządowych i przy przyjmowaniu dzieci na miejsca stypendjalne w zakładach wychowawczych rządowych.

2) prawo na honory ze strony wojskowych równych stopni, orderu nie posiadających;

Szeregowi, odznaczeni krzyżem złotym, mogą awansować na oficerów, o ile posiadają odpowiednie kwalifikacje i złożą w ciągu roku po ukończeniu odnośnego kursu względnie szkoły, egzamin na oficera rezerwy.

Prawo do posiadania orderu traci się na mocy wyroku sądowego, pozbawiającego praw obywatelskich, oraz za czyny niehonorowe, na mocy orzeczenia kapituły, zatwierdzonego przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

3. Order „Odrodzenia Polski“.

Order „Odrodzenia Polski“ został ustanowiony w celu nagradzania zasług, położonych w służbie dla Państwa i społeczeństwa. Dzielą się na 5 klas:

I klasa: wielki krzyż orderowy czteroramienny, pokryty białą emalją ze złotymi krawędziami, zawieszony na szerokiej wstędze z ponsowej mory jedwabnej z białymi prążkami wzdłuż brzegów, przepasanej z prawego ramienia na lewy bok; na lewej piersi gwiazda orderowa srebrna ośmioramienna;

II klasa: krzyż średniej wielkości, zawieszony na szyi na węższej wstędze; na lewej piersi gwiazda orderowa;

III klasa: krzyż na wstędze tak jak w klasie II, lecz bez gwiazdy;

IV klasa: krzyż mniejszy, na wstędze wąskiej z rozetką z takiejże wstążki;

V klasa: krzyż na wstędze jak w klasie IV, lecz bez rozetki.

4. Krzyż i Medal Niepodległości.

Ustanowione celem odznaczenia osób, które zasłużyły się czynnie dla niepodległości Ojczyzny w okresie przed wojną światową lub podczas jej trwania, oraz w okresie walk orężnych polskich w latach 1918 — 1921, z wyjątkiem wojny polsko-rosyjskiej na obszarze Polski.

„Czołowa strona „Krzyża Niepodległości“ pokryta jest czarną emalją, przedzieloną paskiem metalowym, na którym wryty jest napis: „Bojownikiem Niepodległości“.

„Krzyż Niepodległości z mieczami“ przynajmniej tym, którzy walczyli z bronią w ręku o Niepodległość Ojczyzny przed wojną światową lub poza szeregami armji, względnie walką tą kierowali.

„Medal Niepodległości“ o średnicy 35 mm, przedstawia na czołowej stronie w polu środkowym wyobrażenie trzech hydr, przebitych trzema mieczami. Całość zamknięta w podwójny otok, zawierający napis: „Bojownikiem Niepodległości“. Na odwrocie litery „R. P.“ Krzyż i Medal Niepodległości noszony jest, na wstążce czarnej szerokości 37 mm. o dwóch pionowych czerwonych paskach na bokach wstążki.

Krzyż Niepodległości nosi się przed Krzyżem Oficerskim Odrodzenia Polski, zaś Medal Niepodległości przed srebrnym Krzyżem Zasługi.

5. Krzyż Walecznych

Krzyż Walecznych został ustanowiony celem nagrodzenia czynów męstwa i odwagi, wykazanych w boju.

Przedstawia krzyż równoramienny z brązu jasnego; w środku minjaturowa tarcza z odbiciem orla państwowego. Na ramionach krzyża

rozłożony napis „Na polu chwały“ oraz data 1920. Na odwrotnej stronie krzyża pośrodku wieniec przedziany mieczem ostrzem do góry oraz napis „walecznym“.

Krzyż nosi się na wstążce amarantowej z białymi wzdłuż jej brzegów paskami, na lewej pierś.

Krzyżem walecznych może być odznaczony czterokrotnie każdy oficer i każdy szeregowy wojska czynnego, bez względu na odstęp czasu.

W takich razach na wstążkę, już raz nadanego krzyża, nakładane są kolejno po jednym aż do trzech, okucia (paski) z jasnej blachy brązowej z wytłoczonymi na nich splotami liści dębowych.

Nadanie Krzyża Walecznych stwarza dla odznaczonych analogiczne przywileje jak dla kawalerów orderu Virtuti Militari w drugim rzędzie po nich.

6. Krzyż Zasługi.

Krzyżem Zasługi odznacza się osoby, które położyły względem państwa polskiego lub jego obywateli zasługi, spełniając czyny nie leżące w zakresie ich zwyczajnych obowiązków, a przynoszące znaczną korzyść państwu lub poszczególnym obywatelom.

Krzyż zasługi dzieli się na 3 stopnie: **krzyż złoty**, **krzyż srebrny** i **krzyż brązowy**, na wstążce amarantowej z niebieskimi prążkami wzdłuż brzegów.

Odnaczenie „krzyżem zasługi“ może być udzielone tej samej osobie w każdym stopniu **czterokrotnie** w niemniejszych jak rocznych odstępach czasu.

Nadanie po raz drugi, trzeci i czwarty znacza się nałożeniem na wstążkę posiadanego już „krzyża zasługi“ jednego, dwóch względnie trzech okuć w kształcie gładkiej matowej listewki.

Za odznaki „krzyża zasługi“ winien odznaczony zwrócić do skarbu Państwa rzeczywiste koszty wykonania odznak.

7. Krzyż Zasługi za Dzielność.

Krzyż zasługi za dzielność został ustanowiony celem szczególnego wyróżnienia oficerów i szeregowych **Korpusu Ochrony Pogranicza** i policji państwowej oraz funkcjonariuszów **straży granicznej** za czyny spełnione w specjalnie ciężkich warunkach z wykazaniem **wyjatkowej odwagi**, **z narażeniem życia** lub zdrowia w obronie prawa, nietykalności granic państwowych oraz życia i mienia obywateli.

Krzyż zasługi za dzielność posiada formę **srebrnego krzyża zasługi**, przyczem na górnym i bocznych ramionach jego umieszczony jest napis: **„Za Dzielność“** srebrnymi literami.

Wstążka krzyża uzupełniona jest niebieskozielonym paskiem, biegnącym ukośnie od prawego górnego rogu do lewego dolnego.

Krzyż zasługi za dzielność ma tylko jeden stopień i może być nadany tej samej osobie tylko 3 razy. Drugie i trzecie odznaczenie wyraża się przez nałożenie na wstążkę posiadanego już „krzyża jednego, względnie dwóch okuć w kształcie gładkiej matowej listewki ze srebra z polewaniami krawędziami.

Do odznaki krzyża zasługi za dzielność, przy pierwszym i drugim nadaniu tego odznaczenia przywiązana jest dożywotnia pensja w wysokości **200 złotych rocznie**. Pierwsza pensja należy się za cały rok kalendarzowy, w którym nastąpiło odznaczenie i wypłacana jest równocześnie z wydaniem odznaki. Termin płatności następnych pensji rocznych przypada w dniu 2 stycznia.

8. Medal za ratowanie ginących.

Celem nagradzania zasług, położonych przy ratowaniu tonących oraz ofiar katastrof żywio-

łowych został ustanowiony medal za ratowanie ginących.

Medal o średnicy 35 mm, wybity w srebrze, nosi z jednej strony wyobrażenie orła państwowego oraz w otoku napis „Rzeczpospolita Polska“ na odwrocie zaś w wieńcu z liści dębowych napis: „Za ratowanie ginących“. Medal noszony jest na lewej piersi na wstążce białej z czerwonymi brzegami i wąskim czerwonym prążkiem pośrodku.

Medal nadaje się obywatelom Rzeczypospolitej oraz cudzoziemcom, którzy bądź na obszarze Rzeczypospolitej, bądź przy ratowaniu obywateli polskich zagranicą, nieśli ratunek z narażeniem życia własnego.

Medal może być nadany jednej i tej samej osobie wielokrotnie i wtedy każde następne nadanie oznacza się przez umieszczenie na wstążce medalu metalowej pięcioramiennej gwiazdki brązowej.

Odnaczeni otrzymują medal bezpłatnie.

9. Medal pamiątkowy za wojnę 1918—1921.

Ustanowiony w celu przekazania pamięci potomnych wysiłku narodu o utrwalenie niepodległości i zabezpieczenie granic Ojczyzny w wojnie 1918—21 r.

Medal o średnicy 35 mm, wybity w brązie posiada: na stronie prawej wizerunek orła państwowego z krzyżem „Virtuti Militari“, zawieszonym na wstędze na szyi, po bokach daty 1918—1921, na stronie odwrotnej w wieńcu dębowym napis: „Polska swemu obrońcy“.

Medal noszony jest na lewej piersi na wstążce szerokości 37 mm. Srodek wstążki stanowi pionowy pas koloru wstążki „Virtuti Militari“, po bokach paski koloru wstążki Krzyża Walecznych.

10. Medal dziesięciolecia odzyskanej niepodległości.

Ustanowiony został na pamiątkę dziesięciolecia odrodzenia Państwa Polskiego.

Medal o średnicy 35 mm, wybity jest z brązu i posiada na stronie prawej wizerunek głowy Marszałka Józefa Piłsudskiego, na stronie odwrotnej alegorię pracy z napisem 1918—1928.

Medal noszony jest na lewej piersi na wstążce z mory szerokości 38 mm. barwy chabrowej.

CZĘŚĆ JEDENASTA.

Ubezpieczenia społeczne.

I. Ubezpieczenie pracowników umysłowych.

1. Powstanie i ustanie obowiązku ubezpieczenia.

Ubezpieczeniu podlegają pracownicy umysłowi, urzędnicy kontraktowi oraz urzędnicy prowizoryczni. Osoby, odbywające służbę przygotowawczą w państwowej służbie cywilnej są zwolnione od ubezpieczenia.

Obowiązek (przymus) ubezpieczenia pracowników umysłowych powstał z dniem 1 stycznia 1928 roku.

Od tej daty pracodawca jest obowiązany zgłaszać do ubezpieczenia pracowników umysłowych, którzy ukończyli 16 lat, a nie przekroczyli lat 65-ciu i opłacać za nich składki ubezpieczeniowe. Pracownik podlega ubezpieczeniu od 1-go dnia tego miesiąca, w którym objął on zajęcie, które trwało co najmniej 14 dni w ciągu tego miesiąca kalendarzowego. Jeżeli zatrudnienie w danym miesiącu trwało mniej niż 14 dni, a pracownik pozostał nadal w zatrudnieniu, winien

być ubezpieczony od 1-go dnia następnego miesiąca.

Obowiązek ubezpieczenia ustaje z końcem tego miesiąca, w którym ustalo zatrudnienie.

2. Dobrowolne kontynuowanie ubezpieczenia.

Pracownicy, których obowiązkowe ubezpieczenie ustalo z jakiegokolwiek powodu (z wyjątkiem niezdolności do wykonywania zawodu), mają prawo dobrowolnego kontynuowania ubezpieczenia. Ubezpieczenie to może mieć miejsce, o ile w chwili ustania obowiązku ubezpieczenia, są opłacone co najmniej cztery miesiące składkowe.

Ponadto ubezpieczony obowiązkowo, w razie obniżenia jego wynagrodzenia służbowego ma prawo utrzymać swoje ubezpieczenie w pierwotnej grupie zarobkowej, opłacając z własnych funduszy różnicę między składką pierwotną wyższą, a składką bieżącą (częściowe kontynuowanie ubezpieczenia).

Prawo dobrowolnego kontynuowania ubezpieczenia ustaje, gdy ubezpieczony:

- 1) zgłosi zaprzestanie kontynuowania ubezpieczenia;
- 2) zgłosi roszczenie o zwrot składek;
- 3) stał się niezdolny do wykonywania swego zawodu;
- 4) zalega z opłatą składki przez dwanaście miesięcy od chwili jej płatności.

3. Zachowanie uzyskanych uprawnień po ustaniu obowiązku ubezpieczenia.

Uprawnienia do świadczeń na wypadek niezdolności do wykonywania zawodu, na starość i na wypadek śmierci pozostają w mocy przez okres osiemnastu miesięcy po ustaniu obowiązkowego i zaprzestaniu ewentualnego dobrowolnego kontynuowania ubezpieczenia.

Do powyższego osiemnasto-miesięcznego okresu nie wlicza się:

1) służby wojskowej, niewoli lub internowania;

2) czasu, w ciągu którego niemożliwe było uzyskanie zatrudnienia z powodu działań wojennych;

3) czasu udowodnionej choroby, o ile ubezpieczony nie otrzymuje wynagrodzenia od pracodawcy ani nie przysługuje mu prawo do wynagrodzenia;

4) czasu pozostawania bez zatrudnienia z powodu niemożności znalezienia zajęcia, pod warunkiem składania poświadczeń urzędu pośrednictwa pracy o niemożności znalezienia zajęcia.

4. Uskutecznianie zgłoszeń.

Zgłoszeń dokonywa się oddzielnie dla każdego pracownika najpóźniej do dnia 10-go miesiąca, następującego po miesiącu, w którym powstał obowiązek ubezpieczenia. Nieprzestrzeżenie tego terminu może pociągnąć za sobą sankcje karne i ewentualny obowiązek pracodawcy do wynagrodzenia materialnych szkód, wyrządzonych pracownikowi przez opóźnienie zgłoszenia.

Na podstawie otrzymanych zgłoszeń wystawia i doręcza pracownikowi Zakład wypełnioną kartę ubezpieczeniową **bezpłatnie**.

Kartę ubezpieczeniową należy co 5 lat przedkładać Zakładowi Ubezpieczeń Prac. Umysł. do wymiany.

W razie zniszczenia lub zagubienia karty ubezpieczeniowej może być wydana nowa karta za opłatą.

W razie skutecznego zgłoszenia w czasie właściwym, zalicza się pracownikowi do ubezpieczenia wszystkie miesiące kalendarzowe, licząc od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego, w którym powstał obowiązek ubezpieczenia do końca miesiąca, w którym ten obowią-

zek ustał, chociażby należne za ten okres składki nie zostały ściągnięte.

Natomiast w razie nieuskuźczenia zgłoszenia we właściwym czasie, miesiące składkowe zalicza się od pierwszego dnia tego miesiąca kalendarzowego, w którym nastąpiło zgłoszenie bez względu na to, czy składki za okres po zgłoszeniu zostały ściągnięte.

5. Grupy zarobkowe.

Pracownicy pod względem ubezpieczeniowym zaliczani są odpowiednio do otrzymywanego wynagrodzenia do następujących grup zarobkowych:

Grupa zarobkowa		Odpowiadająca jej płaca zarobk.
A	od 60 do 90 zł miesięcznie wyłącznie	60 zł
B	" 90 " 120 " "	90 "
C	" 120 " 150 " "	120 "
D	" 150 " 180 " "	150 "
E	" 180 " 220 " "	180 "
F	" 220 " 260 " "	220 "
G	" 260 " 300 " "	260 "
H	" 300 " 360 " "	300 "
I	" 360 " 420 " "	360 "
J	" 420 " 480 " "	420 "
K	" 480 " 560 " "	480 "
L	" 560 " 640 " "	560 "
M	" 640 " 720 " "	640 "
N	" 720 i wyżej	720 "

Pracownicy, nie otrzymujący za swoje usługi żadnego wynagrodzenia lub niższe niż sześćdziesiąt złotych miesięcznie, podlegają ubezpieczeniu wedle grupy „A“, zaś pracownicy otrzymujący ponad siedemset dwadzieścia złotych miesięcznie wedle grupy „N“ (720 zł.). O ile zaś chodzi o ubezpieczenie na wypadek braku pracy — do grupy „L“ (560 zł.).

6. Składki ubezpieczeniowe.

Wysokość składki miesięcznej wynosi:

a) na ubezpieczenie emerytalne 8 proc. od płacy podstawowej — w odpowiedniej grupie zarobkowej przy granicy maksymalnej zł. 720;

b) na wypadek braku pracy 2 proc. od płacy podstawowej w odpowiedniej grupie zarobkowej przy granicy maksymalnej zł. 560.

Składkę opłaca pracodawca i pracownik, przyczem wysokość składki dzieli się w sposób następujący: gdy pracownik otrzymuje wynagrodzenie:

a) od 60 zł. do 400 zł. miesięcznie — pracodawca płaci $\frac{3}{5}$, pracownik $\frac{2}{5}$ składki;

b) od 400 zł. do 800 zł. miesięcznie — pracodawca płaci $\frac{1}{2}$, pracownik $\frac{1}{2}$ składki;

c) od 800 zł. i wyżej miesięcznie — pracodawca płaci $\frac{2}{5}$, pracownik $\frac{3}{5}$ składki.

Za pracowników nie otrzymujących żadnego wynagrodzenia lub otrzymujących do sześćdziesięciu złotych miesięcznie, pracodawca opłaca składkę w całości ze swych funduszy.

Przy wynagrodzeniu miesięcznym wyższym od zł. 720, składka na ubezpieczenie emerytalne oblicza się zawsze od 720 zł.

Przy wynagrodzeniu miesięcznym wyższym od 560 zł. składkę na wypadek braku pracy oblicza się zawsze od zł. 560.

Jeżeli pracownik opuszcza zajęcie w ciągu miesiąca — składki za niego winny być wpłacone za cały miesiąc.

Za czas choroby pracownika, niezależnie od otrzymanego zasiłku z Kasy Chorych, oraz za czas płatnego urlopu, opłaca się składki miesięczne od pełnego miesięcznego wynagrodzenia. Tak samo postępuje się w wypadku powołania pracownika na ćwiczenia wojskowe oraz do pełnienia obowiązków ławników do sądów pracy.

Dziennie płatnym pracownikom oblicza się miesięczne składki od wynagrodzenia, jakieby otrzymali za pracę w ciągu 25 dni, tygodniowo płatnym — od wynagrodzenia, jakieby otrzymali za pracę w ciągu 4 tygodni.

Za uiszczenie składki odpowiada pracodawca, potrącając ubezpieczonemu przy wypłacie wynagrodzenia przypadającą od niego część składki.

Przykład obliczania składek.

a) Przy miesięcznym wynagrodzeniu zł. 149, płaca podstawowa do ubezpieczenia wynosi zł. 120 (grupa zarobkowa „C”). Składki oblicza się od zł. 120.

b) Przy miesięcznym wynagrodzeniu zł. 150 płaca podstawowa do ubezpieczenia wynosi zł. 150 (grupa zarobkowa „D”). W danym wypadku wynagrodzenie miesięczne jest równe płacy podstawowej i składki oblicza się od zł. 150.

c) Przy miesięcznym wynagrodzeniu zł. 170 płaca podstawowa do ubezpieczenia wynosi zł. 150 (grupa zarobkowa „D”). Składki oblicza się od zł. 150.

Składki potrąca się od wszelkich wynagrodzeń, od wynagrodzeń za godziny nadliczbowe, gratyfikacje, remuneracje i t. p. Gratyfikacje, remuneracje i t. p. dodatkowe wynagrodzenia dołącza się w odpowiednim stosunku miesięcznym do wynagrodzeń za poszczególne miesiące — zgóry.

Wynagrodzenie za godziny dodatkowe dołącza się do uposażenia za te miesiące, w których je przepracowano.

Odszkodowania i odprawy, wypłacone jednorazowo przy zwalnianiu pracowników, nie należą do podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych.

Od wynagrodzenia, przypadającego za okres wypowiedzenia należy uiszczać składkę ubez-

pieczeniową, choćby rozwiązanie stosunku służbowego nastąpiło natychmiast i wypłata za okres wypowiedzenia dokonana została jednorazowo przy zwolnieniu.

7. Rodzaje świadczeń ubezpieczeniowych.

Świadczenia ubezpieczeniowe są następujące:

A. Świadczenia na wypadek braku pracy:

- 1) zasiłek w razie braku pracy;
- 2) opłata składek na ubezpieczenie na wypadek choroby ubezpieczonego, pozostającego bez pracy;
- 3) zapomoga na podróż.

B. Świadczenia emerytalne:

- 1) renta inwalidzka;
- 2) renta starcza;
- 3) pomoc lecznicza dla ubezpieczonego;
- 4) renta wdowia lub renta wdowca;
- 5) renta sieroca;
- 6) jednorazowa odprawa dla ubezpieczonego lub dla wdowy (wdowca), względnie dla sieroty lub rodziców ubezpieczonego.

Okres konieczny dla uzyskania praw do świadczeń na wypadek braku pracy, wynosi sześć miesięcy składkowych, przebytych w ciągu ostatniego roku, licząc wstecz od dnia utraty zajęcia.

Ponowne uzyskanie praw do świadczeń na wypadek braku pracy, po ustaniu tych praw, nastąpić może po przebyciu sześciu miesięcy składkowych w ciągu ostatniego roku, licząc wstecz od dnia utraty ostatniego zajęcia.

Czas ćwiczeń wojskowych oraz czas choroby stanowi przerwę, o którą przedłuża się powyższy okres.

Dla świadczeń emerytalnych z wyjątkiem odprawy, okres uzasadniający uzyskanie praw, wynosi **sześćdziesiąt miesięcy składkowych**. Warunek ten odpada, o ile niezdarność do wykony-

wania zawodu lub śmierć nastąpiła z powodu nieszczęśliwego wypadku.

8. Świadczenia na wypadek braku pracy.

Do świadczeń na wypadek braku pracy ma prawo ubezpieczony, o ile:

- 1) jest zdolny do pracy,
- 2) pozostaje nieprzerwanie bez pracy z powodu niemożności znalezienia odpowiedniego stanowiska;
- 3) zgłosił swoje roszczenie w sposób przepisany.

Prawo do świadczeń na wypadek braku pracy nie powstaje dla ubezpieczonej osoby, gdy:

- 1) pozostaje bez zajęcia z powodu gospodarczego usamodzielnienia się;
 - 2) opuściła zajęcie w związku z zawarciem małżeństwa, o ile chodzi o osoby płci żeńskiej.
- Za **zajęcie odpowiednie** uważa się każde zajęcie, odpowiadające zdolnościom fizycznym, zawodowemu wykształceniu i uzdolnieniu ubezpieczonego, a nieszkodliwe dla zdrowia lub obyczajności.

Takie zapronowane zajęcie pracownik obowiązany jest przyjąć i to nawet poza okresem jego dotychczasowego zatrudnienia lub miejsca pobytu, o ile możliwe jest otrzymanie odpowiedniego mieszkania.

Zajęcie uważa się za **nieodpowiednie**:

- 1) jeżeli wynagrodzenie jest niższe lub warunki pracy są gorsze, niż stosowane ogólnie w miejscu nowego zatrudnienia;
- 2) jeżeli przedsiębiorstwo, w którym zapronowano zajęcie, objęte jest zatargiem gospodarczym.

Zasiłek na wypadek braku pracy.

Podstawę wymiaru zasiłku z powodu braku pracy stanowi przeciętna płaca podstawowa z

ostatnich dwunastu miesięcy, względnie, jeżeli ubezpieczenie nie trwało dwunastu miesięcy — przeciętna płaca podstawowa wszystkich miesięcy składkowych.

Prawo do zasiłku z powodu braku pracy rozpoczyna się od dnia utraty zajęcia, o ile nastąpiło zgłoszenie tego roszczenia w ciągu miesiąca od dnia utraty zajęcia, w przeciwnym razie — od pierwszego dnia tego miesiąca kalendarzowego, w którym zgłoszenie uskuteczono.

Prawo do zasiłku przysługuje tylko za pełne miesiące pozostawania bez pracy.

Zasiłek ten wypłaca się miesięcznie **zdołu**. Ubezpieczonemu, który otrzymywał wynagrodzenie niższe niż sześćdziesiąt złotych miesięcznie, wymierza się zasiłek wedle płacy podstawowej grupy zarobkowej „A” (zł. 60).

Zasiłek dla pozostającego bez pracy składa się z zasiłku zasadniczego i zasiłku rodzinnego.

Zasiłek zasadniczy wynosi dla samotnych — 30 proc., dla utrzymujących rodzinę — 40 proc. podstawy wymiaru zasiłku w razie braku pracy.

Zasiłek rodzinny wynosi 10 proc. zasiłku zasadniczego za każdego niezarobkującego, a pozostającego na utrzymaniu ubezpieczonego członka rodziny z tym, że nie może on przekroczyć wysokości zasiłku zasadniczego.

Zasiłek dla pozostających bez pracy nie może wynosić mniej, niż **30 zł.** miesięcznie.

Za członków rodziny uważa się:

- 1) małżonka;
- 2) dzieci i dalszych zstępnych, pasierbów, braci i siostry — wszystkich do osiemnastu lat życia, względnie ponad osiemnaście lat życia, w wypadku odbywania studjów lub niemożności zarabkowania wskutek ułomności cielesnej lub umysłowej;

3) wstępnych.

Oplata składek na ubezpieczenie na wypadek choroby.

Do ubezpieczenia w Kasie Chorych na wypadek choroby, za opłatą odpowiedniej składki ze strony Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych ma prawo osoba, która z tytułu ubezpieczenia w Kasie Chorych przed utratą zajęcia nie posiada już prawa do pomocy leczniczej i zasiłków pieniężnych.

Wysokość składki, opłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych musi być taka, ażeby ewentualny zasiłek chorobowy ubezpieczonego równał się w przybliżeniu otrzymywanemu przed zachorowaniem zasiłkowi z powodu braku pracy.

Zapomoga na podróż.

Prawo do zapomogi na podróż ma pozostający bez pracy, który otrzymał zajęcie odpowiednie poza miejscem poprzedniego zatrudnienia lub zamieszkania.

Wysokość zapomogi wynosi udowodnione koszty przejazdu według najniższej taryfy do miejscowości, w której pozostający bez pracy otrzymał zajęcie.

Wstrzymanie świadczeń.

Świadczenia z powodu braku pracy wstrzymuje się:

- 1) jeżeli ubezpieczony utracił zajęcie z własnej winy lub przez ustąpienie dobrowolne, bez uzasadnionego powodu — na czas trzech miesięcy;
- 2) jeżeli utrata zajęcia jest skutkiem strajku — na czas trwania strajku;
- 3) na czas odbywania kary utraty wolności lub aresztu prewencyjnego;
- 4) jeżeli ubezpieczony otrzymał przy zwolnieniu go przez pracodawcę odprawę lub odszko-

dowanie — na taki okres czasu, jakiemu odpowiada otrzymana kwota według ostatnio pobieranego uposażenia;

5) jeżeli ubezpieczony nie przyjął odpowiedniego zajęcia — na czas trzech miesięcy;

6) jeżeli pozostający bez pracy przekracza przepisy o kontroli — na przeciąg jednego miesiąca, a w razie ponownego przekroczenia tych przepisów — na czas trzech miesięcy;

7) jeżeli ubezpieczony udziela nieprawdziwych wyjaśnień lub podaje nieprawdziwe dane — na czas trzech miesięcy;

8) na czas przejściowego zatrudnienia;

9) na czas korzystania ze świadczeń ubezpieczeniowych z Kasy Chorych.

Wznowienie wypłaty świadczenia następuje od dnia, w którym ustaly warunki wstrzymujące wypłatę świadczenia.

Prawo do zasiłku na wypadek braku pracy ustaje:

- 1) jeżeli pracownik uzyskał zajęcie;
 - 2) w razie śmierci pracownika, przyczem uprawnienia przysługujące członkom rodziny zachowują się;
 - 3) z upływem sześciu miesięcy od dnia jego powstania, przyczem do czasu tego nie wlicza się czasu przejściowego zatrudnienia oraz czasu ćwiczeń wojskowych;
 - 4) przez przedawnienie.
- Prawo do zasiłku lub zapomogi na podróż przedawnia się z upływem sześciu miesięcy.

9. Świadczenia emerytalne.

Renta inwalidzka.

Do renty inwalidzkiej ma prawo ubezpieczony, niezdolny do wykonywania swego zawodu, niezależnie od wieku.

Za niezdolnego do wykonywania swego zawodu uważa się pracownika, którego zdolność

do wykonywania zawodu wskutek ułomności cielesnej lub umysłowej obniżyła się poniżej 50 proc. zdolności osób zdrowych fizycznie i umysłowo, o podobnem uzdolnieniu zawodowem.

Do renty inwalidzkiej nie ma prawa ten, kto niezdolność do wykonywania swego zawodu spowodował rozmyślnie.

W tym wypadku może być przyznane rodzinie wsparcie do wysokości renty, do jakiej miałby prawo ubezpieczony.

Podstawę wymienionej renty inwalidzkiej stanowi przeciętna płaca podstawowa wszystkich miesięcy składkowych, podlegających zaliczeniu do ubezpieczenia.

Jeżeli niezdolność do wykonywania zawodu nastąpiła na skutek nieszczęśliwego wypadku, uważa się, że wymagany dla uzyskania renty okres sześćdziesięciu miesięcy składkowych został przebyty. Dla miesięcy brakujących do tego okresu, przyjmuje się płacę podstawową ostatniej grupy zarobkowej przed zajęciem nieszczęśliwego wypadku.

Renta inwalidzka składa się z kwoty zasadniczej i kwoty wzrostu renty.

Kwota zasadnicza wynosi 40 proc. podstawy wymiaru świadczenia.

Wzrost renty rozpoczyna się po przebyciu stu dwudziestu miesięcy składkowych. Kwota wzrostu wynosi $\frac{1}{6}$ proc. podstawy wymiaru za każdy miesiąc i dochodzi po czterystu osiemdziesięciu miesiącach składkowych do wysokości 60 proc. podstawy wymiaru.

Renta inwalidzka nie może wynosić mniej, niż pięćdziesiąt złotych miesięcznie.

Osoba, otrzymująca rentę, o ile potrzebuje stałej opieki i pomocy innych osób, otrzymuje dodatek w wysokości różnicy między rentą pobieraną, a podstawą jej wymiaru.

Na każde dziecko poniżej lat osiemnastu względnie ponad osiemnaście lat życia w wy-

padku odbywania studjów względnie ułomności fizycznej lub umysłowej, wypłaca się **jedną dziesiątą** renty zasadniczej. Renta łącznie z dodatkami na dzieci nie może przekroczyć podstawy wymiaru renty. Dodatek na dzieci otrzymuje w zasadzie ojciec, matka zaś — gdy dziecko pozostaje na jej utrzymaniu.

Za dzień nastania niezdolności do wykonywania zawodu, uważa się dzień zgłoszenia roszczenia o rentę inwalidzką.

Rentę inwalidzką wypłaca się miesięcznie **z góry**.

Renta inwalidzka zmniejsza się o wysokość zasiłku, pobieranego z tytułu ubezpieczenia na wypadek choroby.

Gdy zajęcie osoby, pobierającej rentę inwalidzką daje jej zarobek, przewyższający łącznie z rentą podstawę wymiaru renty, renta zmniejsza się o taką kwotę, o jaką zarobek łącznie z rentą przewyższa podstawę jej wymiaru.

Prawo do renty inwalidzkiej ustaje:

- a) jeżeli zabraknie któregokolwiek z warunków, wymaganych do przyznania renty;
- b) w razie śmierci uprawnionego;
- c) przez przedawnienie.

Roszczenie o rentę przedawnia się z upływem pięciu lat.

Renta starcza.

Prawo do renty starczej przysługuje ubezpieczonemu:

1) płci męskiej — po ukończeniu sześćdziesięciu pięciu lat lub po osiągnięciu czterystu osiemdziesięciu miesięcy składkowych i ukończeniu przynajmniej sześćdziesięciu lat życia;

2) płci żeńskiej — po ukończeniu sześćdziesięciu pięciu lat życia lub osiągnięciu czterystu dwudziestu miesięcy składkowych i ukończeniu przynajmniej pięćdziesięciu pięciu lat życia;

Prawo do renty starczej jest niezależne od okoliczności, czy ubezpieczony jest zdolny do wykonywania swego zawodu oraz czy pozostaje nadal na posadzie.

Odroczenie pobierania renty starczej może na żądanie uprawnionego nastąpić tylko w tym wypadku, gdy uprawniony nie osiągnął jeszcze czterystu osiemdziesięciu miesięcy składkowych.

Po osiągnięciu tego terminu obowiązek opłacania składek ubezpieczeniowych ustaje.

Podstawę wymiaru renty starczej stanowi przeciętna płaca podstawowa wszystkich miesięcy składkowych, podlegających zaliczeniu do ubezpieczenia.

Renta starcza równa się co do wysokości rencie inwalidzkiej, jakoby otrzymał uprawniony, gdyby w chwili, od której rozpocząć się ma wypłata renty starczej był niezdolny do wykonywania zawodu.

Poza tem do renty starczej stosowane są analogiczne postanowienia odnośnie dodatku na wypadek potrzeby stałej opieki i pomocy osób innych oraz dodatków dla dzieci — jak przy wypłacie renty inwalidzkiej.

Rentę starczą wypłaca się miesięcznie z góry.

Prawo do renty starczej ustaje:

1) z chwilą śmierci uprawnionego;

2) przez przedawnienie.

Roszczenie o rentę przedawnia się z upływem pięciu lat.

Pomoc lecznicza dla ubezpieczonego.

Do pomocy leczniczej na koszt Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych ma prawo ubezpieczony, który po wyczerpaniu okresu zasiłkowego w Kasie Chorych, jest nadal chory, a to niezależnie od prawa do renty inwalidzkiej lub starczej.

Pomocy tej udziela Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych za pośrednictwem Kasy

Chorych lub publicznego zakładu leczniczego za zwrotem kosztów leczenia, albo we własnych urządzeniach leczniczych.

Renta wdowia.

Do renty wdowiej ma prawo wdowa, pozostała po ubezpieczonym, który w chwili śmierci otrzymywał rentę inwalidzką lub starczą, względnie, któremu w chwili śmierci przysługiwało uprawnienie do takiej renty.

Okolicznościami, wykluczającymi prawo do renty, są:

1) śmierć ubezpieczonego małżonka przed upływem sześciu miesięcy od dnia zawarcia małżeństwa z wyjątkiem wypadku, gdy śmierć nastąpiła wskutek przyczyn, które zaszły po zawarciu małżeństwa;

2) zawarcie związku małżeńskiego z ubezpieczonym po ukończeniu przez niego 55 lat lub w chwili, gdy pobierał on już rentę inwalidzką, względnie starczą;

3) spowodowany winą małżonki rozdział małżeństwa;

4) rozwód.

Do renty tej ma również prawo wdowiec po zmarłej ubezpieczonej osobie płci żeńskiej, niezdolny do wykonywania swego zawodu, o ile i jak długo nie posiada niezbędnych środków utrzymania, a zmarła małżonka ponosiła w całości lub w przeważnej części wydatki, połączone z utrzymaniem rodziny.

Podstawę wymiaru renty wdowiej stanowi przeciętna płaca podstawowa wszystkich miesięcy składkowych, podlegających zaliczeniu do ubezpieczenia.

Renta wdowia wynosi trzy piąte wymiaru renty, jaką pobierała osoba ubezpieczona albo do jakiej nabyła uprawnienia w chwili śmierci.

Renta wdowia, łącznie z rentami sierocemi (patrz niżej) nie mogą w sumie przekroczyć renty inwalidzkiej lub starczej.

Rentę wdowią wypłaca się miesięcznie zgóry. Prawo do renty wdowiej ulega wstrzymaniu na czas trwania ponownego małżeństwa. W razie ustania tej przyczyny wstrzymującej, wdowa ma prawo do wstrzymanej renty wdowiej tylko w tym wypadku, gdy z tytułu ponownego małżeństwa nie nabyła prawa do drugiej renty wdowiej.

W wypadku nabycia drugiej renty wdowiej, wdowa ma prawo wyboru.

Wypłata wstrzymanej renty następuje od dnia rozwiązania ponownego małżeństwa.

Prawo do renty wdowiej ustaje:

- 1) w razie śmierci wdowy;
- 2) z powodu zawarcia ponownego małżeństwa, o ile wdowa zgłosi roszczenie o odprawę;
- 3) przez przedawnienie.

Roszczenie o rentę przedawnia się z upływem pięciu lat.

Odprawa z powodu ponownego zamążpójścia wynosi potrójną roczną rentę wdowią.

Renta sieroca.

Prawo do renty sierociej ma każde dziecko poniżej lat osiemnastu w razie śmierci ubezpieczonego ojca lub ubezpieczonej matki, o ile zmarły ojciec lub matka otrzymywali rentę inwalidzką lub starczą, albo przysługiwało im w chwili śmierci uprawnienie do takiej renty.

Rentę wymierza się tylko albo po ojcu, albo tylko po matce, w zależności, która z tych rent jest wyższa.

Prawo do renty przysługuje również dziecku, niezdolnemu do zarobkowania wskutek ułomności cielesnej lub umysłowej, także po ukończeniu osiemnastu lat życia, przez cały czas trwa-

nia tej niezdolności, o ile istniała ona już przed osiągnięciem powyższego wieku.

W wypadku studjów w zakładach publicznych lub mających prawa publiczności, renta przysługuje do ukończenia dwudziestego czwartego roku życia.

Dzieci uprawnione (legitymowane) posiadają równe prawa z dziećmi ślubnymi.

Dzieci naturalnie (nieślubne) mają w stosunku do matki te same prawa, jakie przysługują dzieciom ślubnym, w stosunku do ojca naturalnego tylko w wypadkach następujących:

1) jeżeli ojcostwo zostało już za życia ubezpieczonego sądownie ustaione lub pozasądownie uznane, a ubezpieczonyłożył na utrzymanie dziecka;

2) jeżeli ojcostwo w stosunku do dziecka naturalnego, urodzonego po śmierci ubezpieczonego zostało sądownie stwierdzone.

Dzieci przysposobione (przybrane) mają prawo do rent sierocych, o ile zostały przysposobione (przybrane) przynajmniej na rok przed powstaniem prawa do renty.

Pasierbowie i pasierbice, wnuki i wnuczki mają prawo do rent sierocych, o ile pozostawali na utrzymaniu osoby ubezpieczonej, przynajmniej rok bezpośrednio przed nastaniem niezdolności do wykonywania zawodu lub przed śmiercią osoby ubezpieczonej.

Podstawę wymiaru renty sierociej stanowi przeciętna płaca podstawowa wszystkich miesięcy składkowych, podlegających zaliczeniu do ubezpieczenia.

Renta dla sieroty niepełnej wynosi jedną piątą, zaś dla sieroty pełnej dwie piąte, jaką pobierała osoba ubezpieczona, albo do jakiej ta osoba nabyła uprawnienie w chwili śmierci.

Za sierotę zupełną uważa się także dziecko naturalne (nieślubne) osierocone przez matkę i dziecko ślubne, osierocone tylko przez ojca,

o ile pozostała matka nie nabyła prawa do renty wdowiej lub je później utraciła.

Narówni z sierotą zupełną uważa się wnuka lub wnuczkę, o ile pozostawali na utrzymaniu osoby ubezpieczonej przynajmniej rok przed nastaniem niezdolności do wykonywania zawodu lub przed śmiercią osoby ubezpieczonej, jeżeli i babka nie żyje lub nie nabyła prawa do renty wdowiej albo ją później utraciła.

Renty sierot zupełnych nie mogą przekraczać w sumie renty inwalidzkiej względnie staćczej.

Sieroty, które przyszły na świat po śmierci ojca nabywają prawo do renty sieroczej od dnia urodzenia się.

Renty sieroce wypłaca się miesięcznie **z góry**.
Prawo do renty sieroczej ustaje:

- 1) w razie śmierci uprawnionego;
- 2) przez przedawnienie;
- 3) z powodu zawarcia przez sierotę związku małżeńskiego.

Roszczenie o rentę przedawnia się z upływem pięciu lat.

Jednorazowa odprawa.

Prawo do jednorazowej odprawy mają:

1) ubezpieczony który stał się trwale niezdolnym do wykonywania swego zawodu, a niema prawa do renty inwalidzkiej;

2) wdowa (wdowiec), pozostała po ubezpieczonym niemająca prawa do renty wdowiej;

3) w braku uprawnionej wdowy — sieroty, o ile nie mają prawa do renty sieroczej;

4) w wypadku braku wdowy względnie sieroty — pozostała po śmierci ubezpieczonego matka względnie ojciec.

W ostatnim wypadku: a) gdy matka względnie ojciec pozostawali wyłącznie lub przeważnie na utrzymaniu ubezpieczonego i nie mają niezbędnych środków utrzymania oraz b) gdy

ubezpieczony sam nie otrzymał jednorazowej odprawy ani nie otrzymywał renty inwalidzkiej lub starczej.

Na żądanie uprawnionych osób może być im wypłacona zamiast jednorazowej odprawy odpowiednio obliczona renta.

Jednorazowa odprawa dla wdowy (wdowca) lub dzieci równa się rocznej, dla matki zaś lub ojca — półrocznej przeciętnej płacy podstawowej ubezpieczonego.

Renta w niektórych szczególnych wypadkach.

1. Renta na czas odbywania kary utraty wolności.

Przez czas odbywania kary utraty wolności, trwającej dłużej, niż jeden miesiąc, uprawniony renty nie otrzymuje; rentę tę natomiast przekazuje się osobom, mającym prawo do alimentacji z jego strony.

2. Na czas otrzymywania renty na podstawie przepisów o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków.

Renta inwalidzka, wdowia (wdowca) lub sieroca zmniejsza się o połowę renty, otrzymywanej na podstawie przepisów o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków z tem jednak że sumia obu rent nie może przekroczyć podstawy wymiaru renty, a więc przeciętnej płacy podstawowej wszystkich miesięcy składkowych, podlegających zaliczeniu do ubezpieczenia pracowników umysłowych.

Skutki bezprawnego korzystania ze świadczeń.

Pracownik, który nieprawnie korzystał ze świadczeń, obowiązany jest do zwrotu otrzymanych kwot niezależnie od odpowiedzialności karno-sądowej.

10. Zarządzenia lecznicze.

W celu zapobieżenia niezdolności do wykonywania zawodu lub przywrócenia tej zdolno-

ści, ma prawo Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych, zastosować leczenie ubezpieczonego, umieszczając daną osobę za jej zgodą w zakładzie leczniczym.

Odmówienie zgody może pociągnąć za sobą wstrzymanie renty inwalidzkiej, gdy:

- 1) rodzaj choroby wymaga leczenia i pielęgnowania, które w domu chorego są niemożliwe;
- 2) choroba jest zakaźna;
- 3) stan chorego lub jego zachowanie wymaga stałego nadzoru;
- 4) chory niejednokrotnie postępował wbrew poleceniom lekarza.

Na czas umieszczenia w zakładzie leczniczym może być wstrzymana renta w całości lub w części.

Dla rodziny przysługują zasilek w wysokości połowy renty. Zasilek ten ulega wstrzymaniu, o ile i jak długo pracownik otrzymuje lub ma prawo do wynagrodzenia od swego pracodawcy.

11. Uzupelnienie wykształcenia zawodowego.

W wypadku, gdy ubezpieczony nie może znaleźć odpowiedniego zajęcia z powodu niedostatecznego przygotowania do obranego zawodu, może być zobowiązany do uzupełnienia swego przygotowania przez uczęszczanie na kursy lub do szkoły zawodowej.

Uczęszczanie do szkoły i na kursy nie pozbawia uprawnionego prawa do zasiłku z powodu braku pracy w ciągu okresu zasiłkowego.

Zasilek ten jednak może być wstrzymany na okres od jednego do sześciu miesięcy, gdy pracownik uchyła się od uzupełnienia wykształcenia zawodowego.

12. Potrącenia, zapowiedzenia i zajęcia.

Zakładowi Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych przysługuje prawo:

1) potrącania z należnych świadczeń zaliczek na poczet tych świadczeń;

2) potrącenia z należnych świadczeń nieprawnie dokonanych wypłat.

Świadczenia mogą ulec zapowiedzeniu wzgl. zajęciu sądowemu tylko z tytułu alimentów, tudzież zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu lub administracyjnemu na zaspokojenie przysługujących gminom roszczeń z tytułu opieki społecznej.

Wysokość zapowiedzeń i zajęć wynosi dla alimentów — $\frac{2}{5}$, a dla należności gmin — $\frac{1}{5}$ przypadających do wypłaty świadczeń.

13. Zwrot składek i kapitalizacja rent.

Osoba płci żeńskiej, która osiągnęła sześćdziesiąt miesięcy składowych i w ciągu roku po opuszczeniu zatrudnienia wyszła za mąż lub w ciągu roku po zawarciu małżeństwa opuściła zatrudnienie, ma prawo do zwrotu części składek na świadczenia emerytalne, przypadające od pracownika.

Roszczenie winno być zgłoszone nie wcześniej, jak po upływie sześciu miesięcy pozostawania bez zatrudnienia, nie później jednak, niż w ciągu roku od tej chwili. Zwrot składek jest niedopuszczalny, gdy przed dokonaniem zwrotu powstanie ponownie obowiązek ubezpieczenia uprawnionej osoby.

Na prośbę osoby, uprawnionej do renty, może nastąpić skapitalizowanie wartości renty, o ile gmina, zobowiązana do zaopatrzenia danej osoby w razie ubóstwa, wyrazi na to zgodę, a zarazem jest zapewnione celowe użycie otrzymanej kwoty.

Przy obliczeniu przypadającej kwoty względnie się stan rodziny osoby uprawnionej do renty.

14. Zgłaszanie roszczeń.

A. Zgłaszanie roszczeń o świadczenia z powodu braku pracy.

Pozostający bez pracy zgłosić winien w terminie miesięcznym od dnia utraty zajęcia roszczenie o świadczenie z powodu braku pracy do Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych, w którym ostatnio był ubezpieczony, za pośrednictwem Kasy Chorych, działającej na obszarze, na którym znajduje się miejsce zamieszkania upoważnionej osoby.

Na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego w zasadzie właściwa jest kasa ogólnomięscowa.

Przy zgłoszeniu roszczenia o świadczenia z powodu braku pracy ubezpieczony winien okazać kasie:

1) kartę ubezpieczeniową Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych i

2) legitymację poszukującego pracy, wystawioną przez właściwy urząd pośrednictwa pracy na dowód, że zawiadomił właściwy urząd pośrednictwa pracy o poszukiwaniu pracy i chęci przyjęcia każdej odpowiedniej pracy ustalonej przez urząd.

Ponadto winien złożyć:

1) zaświadczenie o czasie zamieszkania w danej miejscowości i stanie rodzinnym, wydane przez właściciela (administratora względnie rządce) nieruchomości.

2) zaświadczenie pracodawcy o zwolnieniu z ostatniej pracy;

3) ewentualnie inne potrzebne do stwierdzenia wysokości zasiłku dokumenty.

Pozostający bez pracy obowiązany jest pod rygorem wstrzymania świadczeń poddać się obowiązującym w zakresie rejestracji i kontroli przepisom.

W szczególności pozostający bez pracy obowiązany jest:

1) w ostatnim dniu każdego miesiąca, licząc od dnia powstania prawa do świadczeń, zgłaszać się w Kasie Chorych celem wykazania, iż przez cały miesiąc pozostawał bez zajęcia;

2) zgłaszać się z kartą polecającą urzędu pośrednictwa do każdego wskazanego przez ten urząd pracodawcy, w celu omówienia z nim bliższych warunków pracy; w razie niedojścia do skutku umowy, pozostający bez pracy obowiązany jest zwrócić się do pracodawcy o odpowiednie zaświadczenie, które przedstawia w dniu następnym właściwemu urzędowi pośrednictwa pracy;

3) zgłaszać się osobiście do stałej kontroli w celu stwierdzenia, że jest bez pracy i wyrażenia gotowości przyjęcia ofiarowanej pracy;

4) zawiadomić właściwy urząd pośrednictwa pracy o otrzymaniu pracy zarobkowej, choćby krótkotrwałej oraz o śmierci którejkolwiek z osób, zaliczonych do jego rodziny lub zapewnienia jej utrzymania przez osobę trzecią;

b) zawiadomić właściwy urząd pośrednictwa pracy o zmianie miejsca zamieszkania.

B. Zgłaszanie roszczeń o świadczenia emerytalne.

Za pośrednictwem Kas Chorych winny być zgłaszane następujące roszczenia:

1) o rentę inwalidzką;

2) o rentę starczą, gdy uprawniony rości sobie równocześnie pretensje do dodatku dla osób potrzebujących stałej opieki i pomocy osób innych;

3) o dodatkowe roszczenie o dodatek dla osób potrzebujących stałej opieki lub pomocy innych osób;

4) o pomoc leczniczą;

5) o rentę wdowczą;

6) o rentę sierocą dla sierot niezdolnych do zarobkowania wskutek ułomności cielesnej lub umysłowej;

7) o jednorazową odprawę dla ubezpieczonego, dla wdowca, względnie dla sieroty niezdolnej do zarobkowania;

Przy zgłaszaniu roszczeń:

1) o rentę inwalidzką lub jednorazową odprawę wymagane są następujące dokumenty:

a) karta ubezpieczeniowa;

b) zaświadczenie urzędu gminnego, że zgłaszający roszczenie nie zarobkuje, względnie potwierdzone przez ten urząd zaświadczenie pracodawcy o wysokości zarobku.

O ile zgłaszający chce otrzymać również dotatek na dzieci, winien przedłożyć metryki urodzenia dzieci, ewentualnie świadectwa odbywania studjów;

2) o rentę starczą z dodatkiem dla osób potrzebujących stałej opieki i pomocy osób innych — wymagane są:

a) karta ubezpieczeniowa;

b) metryka urodzenia i ewentualne zaświadczenie mogące stwierdzić okoliczności, uprawniające do dodatku;

3) o rentę lub jednorazową odprawę wdowca — wymagane są:

a) karta ubezpieczeniowa zmarłej żony;

b) metryka ślubna;

c) akt zejścia zmarłej ubezpieczonej;

d) zaświadczenie urzędu gminnego, że w chwili śmierci żony pozostawał całkowicie lub w przeważnej części na jej utrzymaniu;

e) zaświadczenie urzędu gminnego o braku niezbędnych środków utrzymania;

4) o rentę lub jednorazową odprawę dla sierot niezdolnych do zarobkowania — wymagane są:

a) karta ubezpieczeniowa zmarłego ojca lub matki;

b) metryka urodzenia;

c) akt zejścia zmarłego ubezpieczonego ojca lub matki.

Bepośrednio do Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych należy zgłaszać roszczenia:

1) o rentę starczą;

2) o rentę wdowią;

3) o rentę sierocą, o ile tytułu roszczenia nie stanowi niezdolność do zarobkowania;

4) o jednorazową odprawę, o ile tytułu roszczenia nie stanowi niezdolność do zarobkowania.

II. Ubezpieczenie na wypadek choroby.

1. Ubezpieczenie obowiązkowe.

Obowiązkowemu ubezpieczeniu na wypadek choroby podlegają ci pracownicy, zatrudnieni w instytucjach, urzędach i zakładach państwowych, których stosunek uregulowany jest na podstawie umowy pracy, a więc urzędnicy kontraktowi.

Emeryci, pozostający na stanowiskach urzędników kontraktowych, podlegają ubezpieczeniu.

2. Ubezpieczenie dobrowolne.

Do Kasy Chorych z własnej woli mają prawo przystąpić w charakterze członków osoby, nie podlegające obowiązkowi ubezpieczenia, jeżeli nie przekroczyły 45 roku życia, mieszkają stale w okręgu kasy i jeżeli ich całkowity dochód roczny nie przewyższa 7.500 zł.

W tym wypadku należy przedstawić świadectwo zdrowia, wydane przez lekarza Kasy Chorych.

Jeżeli świadectwo lekarskie wykaże zły stan zdrowia, Kasa ma prawo odmówić przyjęcia w poczet członków.

3. Zgłaszanie.

Pracodawcy są obowiązani w ciągu 3-ch dni od daty przyjęcia lub zwolnienia pracownika (a jeżeli instytucja znajduje się w innej miejscowości niż Kasa Chorych — w ciągu 5 dni) zawiadomić o tem piśmiennie właściwą Kasę Chorych.

Od pracodawcy, który nie zastosuje się do powyższych terminów, zarząd Kasy ściąga składki od dnia przystąpienia do pracy do dnia, w którym dowiedział się o niezgłoszeniu, przyczem ma prawo nałożyć karę do wysokości 5-ciokrotnej wysokości zaległych składek.

4. Początek i koniec ubezpieczenia.

Obowiązkowo ubezpieczeni nabywają prawo do ubezpieczenia od dnia rozpoczęcia zajęcia, dobrowolnie zaś ubezpieczeni od dnia wpisania ich na listę ubezpieczonych.

Niezdolni do pracy wskutek choroby (wzgl. połogu) pozostają członkami tak długo, dopóki Kasa udziela im zasiłków pieniężnych.

Utrata praw do ubezpieczenia następuje:

dla obowiązkowo ubezpieczonych:

a) z chwilą przejścia do innej Kasy Chorych;

b) w razie porzucenia zajęcia.

W ostatnim wypadku obowiązkowo ubezpieczony ma prawo w ciągu 4 tygodni od dnia opuszczenia zajęcia dobrowolnie ubezpieczyć się, przyczem od niego nie są wymagane warunki, ustaione dla dobrowolnych ubezpieczeń.

dla dobrowolnie ubezpieczonych:

a) wskutek pisemnego oświadczenia o wystąpieniu;

b) w razie zalegania z opłatą składek w ciągu 2 kolejnych terminów, o ile od pierwszego terminu płatności upłynęło co najmniej 4-ry tygodnie;

c) jeżeli na czas dłuższy opuszczają terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej bez zgody Zarządu Kasy.

5. Płaca ustawowa.

Podstawą dla określenia wysokości zasiłku pieniężnego i składek jest t. zw. **płaca ustawowa** t. j. płaca jednej z grup ubezpieczeniowych, do których zaliczeni są ubezpieczeni na podstawie swego zarobku miesięcznego.

Przy obliczaniu zasiłków i składek tygodni liczy się za 7 dni, miesiąc za 30 dni.

Celem ustalenia **płacy ustawowej** — kasa dzieli członków na 14 poniższych grup zarobkowych:

Grupa zarobkowa	Dla zarabiających miesięcznie			Płaca ustawowa, wynosi zł. dziennie
	z ł o t y c h			
1	—	—	do 25,00	0,75
2	ponad	25,00	„ 37,50	1,25
3	„	37,50	„ 50,00	1,75
4	„	50,00	„ 62,50	2,25
5	„	62,50	„ 75,00	2,75
6	„	75,00	„ 100,00	3,50
7	„	100,00	„ 125,00	4,50
8	„	125,00	„ 150,00	5,50
9	„	150,00	„ 175,00	6,50
10	„	175,00	„ 200,00	7,50
11	„	200,00	„ 225,00	8,50
12	„	225,00	„ 262,50	9,75
13	„	262,50	„ 312,50	11,50
14	„	312,50	—	12,50

Do zarobku ubezpieczonych obok pensji zalicza się wszelkie świadczenia w gotówce (gratyfikacje, dodatki i t. p.) oraz świadczenia w naturze.

Minister Pracy i Opieki Społecznej może w razie zmiany w stosunku zarobkowym utworzyć dalsze grupy zarobkowe.

Również Kasa za zgodą Urzędu Ubezpieczeń może zmienić podział na grupy zarobkowe oraz rozszerzyć granicę płacy ustawowej ponad 12,50 zł. lub poniżej 75 gr. dziennie.

6. Świadczenia.

Świadczenia w chorobie.

Świadczenia w chorobie obejmują:

a) **bezpłatną pomoc lekarską** od pierwszego dnia choroby do 26 tygodni włącznie. Do bezpłatnej pomocy lekarskiej należy: dostarczenie lekarstw, środków opatrunkowych, okularów i innych środków leczniczych, służących do przywrócenia zdolności zarobkowania, oraz środków pomocniczych przeciwko zniekształceniu i kalectwu, służących do utrzymania zdolności zarobkowania.

b) **Zasiłek pieniężny** w ciągu 26 tygodni. Zasiłek ten wypłaca się począwszy od trzeciego dnia choroby, lub jeżeli niezdolność do pracy powstała później — od pierwszego dnia niezdolności, nie wyłączając niedziel i świąt.

za początek choroby uważa się chwilę, w której Kasa udzieliła pierwszej pomocy względnie wypadek nagły, uznany przez Kasę.

Kasy Chorych, które istnieją dłużej, niż lat 3, obowiązane są do udzielania wymienionych świadczeń w ciągu 39 tygodni.

Gdy ubezpieczony przed upływem 8 tygodni od wyzdrowienia zapadnie powtórnie na tę samą chorobę, to drugie zachorowanie uważane jest przy obliczaniu okresu zasiłkowego, jako dalszy ciąg pierwszej choroby.

Jeżeli ubezpieczony w ciągu jednego roku korzystał nieprzerwanie lub ogółem z 26 tygodniowej względnie 39-tygodniowej pomocy Kasy, a ta sama choroba ponawia się w ciągu następnych dwunastu miesięcy, Kasa może ograniczyć świadczenia pieniężne do pomocy 13-tygodniowej.

Wysokość zasiłku wynosi 60 proc. płacy ustawowej.

Pracownicy umysłowi oraz kontraktowi urzędnicy, zatrudnieni w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych na czas przysługiwania im prawa do wynagrodzenia w czasie choroby, otrzymują ze Skarbu Państwa różnicę między przysługującym im wynagrodzeniem a zasiłkiem, wypłacanym przez Kasę Chorych.

Statut Kasy Chorych może postanowić przedłużenie pomocy lekarskiej i zasiłków pieniężnych do 52 tygodni, a ponadto podwyższyć zasiłki pieniężne dla ubezpieczonych, mających na utrzymaniu więcej niż dwoje dzieci, po 5 proc. na każde dziecko począwszy od trzeciego dziecka, w sumie jednak nie więcej, niż do 75 proc. płacy ustawowej.

O ile choroba wywołana została umyślnie lub przez udział z własnej winy w bójkach i czynach gwałtu, Kasa może odmówić wypłaty w całości lub w części zasiłków pieniężnych.

Zamiast świadczeń w chorobie może Kasa Chorych za zgodą chorego udzielać leczenia i utrzymania szpitalnego według najniższej taryfy opłat.

Na zlecenie lekarza można umieścić chorego bez jego zgody w szpitalu gdy:

- rodzaj choroby wymaga leczenia i pielęgnowania, które w domu chorego są niemożliwe;
- choroba jest zakaźna;
- stan chorego lub jego zachowanie się wymaga stałego nadzoru;

d) chory niejednokrotnie przekroczył regulamin dla chorych lub postępował wbrew poleceniom lekarza.

W wypadkach, gdy chory nie zgadza się na umieszczenie w szpitalu, Kasa wstrzymuje zasiłki pieniężne.

W razie umieszczenia w szpitalu — ubezpieczeni mający na utrzymaniu jedną lub więcej osób — otrzymują zasiłek domowy w wysokości połowy zasiłku pieniężnego.

Chorzy, którym Kasa nie wypłaca zasiłku domowego, otrzymują oprócz leczenia i utrzymania szpitalnego — 10 proc. płacy ustawowej.

Świadczenia w chorobie udzielane są również, gdy wypadek choroby podlega przepisom o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków.

Przyjęcie przez ubezpieczonego obsługi do opieki nad chorą żoną i dziećmi nie podpada pod pojęcie pomocy lekarskiej, wobec czego poniesione z tego tytułu koszty nie mogą być zwrócone.

Pomoc dentystyczna obejmuje zabiegi w zakresie leczenia i plombowania zębów w granicach rzeczywistej potrzeby z wyłączeniem wszelkich względów kosmetycznych oraz używania droższych materiałów, jak np. złoto i porcelana.

Świadczenia dla położnic.

Do świadczeń dla położnic należą:

a) **pomoc lekarska** i położnicza przed, w czasie i po położeniu;

b) **zasiłek położniczy** w wysokości całkowitej płacy ustawowej w ciągu 8 tygodni, z których co najmniej 6 tygodni powinno przypadać po porodzie. Gdy niezdolność do pracy przekracza ten okres, zasiłek wypłaca się na ogólnych zasadach.

Zasiłek położniczy otrzymują po wstrzymaniu się od pracy przez ustalony okres bez wzglę-

du na to, czy to wstrzymanie się jest dobrowolne, czy też wywołane niezdolnością do pracy.

W wypadku, gdy choroba następuje bezpośrednio po upływie 8 tygodniowego zasiłku położniczego, ubezpieczonej przysługuje prawo do zasiłku chorobowego przez pełny okres zasiłkowy.

W wypadku zaś, gdy położenie następuje bezpośrednio po wyczerpaniu zasiłku chorobowego, położniczy przysługuje prawo do pełnego okresu zasiłku położniczego.

c) **zasiłek** w naturze lub w gotówce od 20 do 50 gr. dziennie **na czas karmienia**. Zasiłek ten przysługuje od dnia ukończenia zasiłku położniczego na okres do 12 tygodni.

Prawo do świadczeń, przewidzianych w pkt. b) i c) poprzedniego ustępu przysługuje o tyle, o ile ubezpieczone w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed porodem pozostawały co najmniej 4 miesiące w zajęciu.

Za zgodą położnic Kasa Chorych może udzielić:

a) utrzymania i opieki lekarskiej w zakładzie dla położnic zamiast połowy zasiłku położniczego;

b) pomocy i opieki **pielęgniarek** za potrąceniem na ten cel najwyższej połowy zasiłku położniczego.

Zasiłek pogrzebowy.

Na koszty pogrzebu ubezpieczonego Kasa wypłaca zasiłek w wysokości 3 tygodniowej płacy ustawowej.

Zasiłek wypłaca się również za osoby, które zachorowały, będąc jeszcze członkami Kasy i zmarły (wskutek tej samej choroby) w przeciągu pół roku po wyczerpaniu pomocy dla chorych, nie odzyskawszy zdolności do zarobkowania.

Zasiłek pogrzebowy wypłaca się również w wypadku, gdy śmierć nastąpiła na skutek samobójstwa.

Pomoc dla rodzin.

Zamieszującym razem z obowiązkowo ubezpieczonym, utrzymywanym wyłącznie z jego zarobku, a nie podlegającym przymusowemu ubezpieczeniu i nie należącym do dobrowolnie ubezpieczonych członkom rodziny obowiązkowo ubezpieczonego (małżonkowi lub małżonce oraz wstępny i zstępny), braciom, siostrami i wychowankom oraz nieślubnym jego dzieciom, a także niezamieszującym razem z ubezpieczonym, lecz otrzymującym alimenty żonie i dzieciom ubezpieczonego, o ile zamieszkuje w obrębie działalności Kasy, Kasa udziela:

- a) bezpłatnej pomocy lekarskiej i lekarstw w ciągu najwyżej 13 tygodni;
- b) pomocy położniczej;
- c) karmiącym — połowy zasiłku na czas karmienia, nie dłużej jednak, niż w ciągu 12 tygodni od połogu;
- d) leczenia w szpitalu — najdłużej przez 13 tygodni;
- e) w razie śmierci wyżej określonych członków rodziny — zasiłku pieniężnego na koszty pogrzebu — w wysokości połowy zasiłku pogrzebowego.

Zasiłek na pogrzeb członka rodziny nie przekracza tej samej normy, nawet gdy oboje małżonkowie są członkami Kasy.

Teść i teściowa, jako rodzice żony ubezpieczonego, nie są wstępniemi samego ubezpieczonego, a więc nie mają prawa do pomocy lekarskiej, natomiast ojczym i macocha ubezpieczonego z pomocy korzystają.

Świadczenia nadzwyczajne.

Świadczenia nadzwyczajne mogą obejmować: przedłużenie pomocy chorym, powiększenie zasiłku, wydawanie chorym bezpłatnego pożywienia i większych środków leczniczych lub pomocniczych, niezbędnych przy zniekształceniu i kalectwie, podwyższenie zasiłku domowego przy leczeniu szpitalnem, ustanowienie opieki nad ozdrowieńcami, podwyższenie granicy wieku dla dobrowolnie ubezpieczonych i t. p. Świadczenia nadzwyczajne uzależnione są od dochodów Kasy.

Początek i koniec świadczeń.

Obowiązkowo ubezpieczeni mają prawo do świadczeń Kasy od podjęcia zatrudnienia.

Choroba, istniejąca już w chwili dobrowolnego przystąpienia do Kasy, nie daje ubezpieczonemu prawa do świadczeń.

Członkowie Kasy, którzy skutkiem utraty zarobku nie mogą uiścić opłat, o ile wypadek choroby zajdzie przed upływem 13 tygodni od dnia utraty członkostwa — mają prawo do pomocy lekarskiej ogólnej oraz do pomocy położniczej i pomocy lekarskiej dla rodziny, nie dłużej jednak, niż w ciągu 26 tygodni.

Członkowie Kasy, którzy opuszczają zatrudnienie, a przedtem byli członkami jednej z Kas Chorych co najmniej przez ostatnie 6 tygodni lub w ciągu ubiegłych 12 miesięcy co najmniej przez 26 tygodni, o ile wypadek choroby zajdzie w ciągu 4 tygodni od dnia opuszczenia zatrudnienia, zachowują prawo do pełnych świadczeń przez czas, w statucie określony.

Czasowy pobyt za okragiem Kasy nie powoduje utraty prawa do świadczeń; są one udzielane w tym wypadku przez Kasę miejsca pobytu na koszt Kasy, której ubezpieczony jest członkiem.

Kasa obowiązana jest do zwrotu w granicach swego statutu całkowitych kosztów pomocy udzielanej choremu tylko wtedy, gdy Kasa udzielająca świadczeń, zawiadomiła ją w ciągu tygodnia o wypadku choroby.

Członkom Kasy, przebywającym czasowo poza granicami jej okręgu, Kasa zamiast leczenia może udzielać dodatku do zasiłku w wysokości do $\frac{2}{3}$ przypadającego zasiłku dziennego.

Zawieszenie i ograniczenie świadczeń.

Ubezpieczony może być pozbawiony świadczeń:

a) jeżeli po zachorowaniu udał się zagranicę bez zgody Zarządu — na cały czas tam jego pobytu;

b) jeżeli został po zachorowaniu uwięziony — na cały czas pobytu w więzieniu. Nie dotyczy to zasiłku pogrzebowego i pomocy dla rodziny.

c) w wypadkach, gdy nie zgadza się na umieszczenie w szpitalu.

Prawo członków do roszezeń względem Kasy przedawnia się z upływem pół roku od chwili powstania prawa do tego roszezenia.

Potrącenia z zasiłków ubezpieczonego dopuszczalne są tylko do wysokości połowy zasiłku i tylko w wypadkach, gdy chodzi:

a) o zaległe składki, do których wpłacania obowiązany jest wprost sam ubezpieczony lub o zaliczki, udzielone na rachunek świadczeń Kasy;

b) o kary pieniężne, nałożone przez Zarząd Kasy;

c) o niewłaściwie pobrane świadczenia.

7. Warunki udzielania pomocy lekarskiej.

Członkowie Kasy mają prawo wolnego wyboru lekarza z pośród tych, z którymi Kasa zawarła umowę.

Chory może zmienić lekarza w czasie tej samej choroby tylko za zgodą Zarządu Kasy, udzieloną na skutek umotywowanego żądania zmiany. Zgoda ta winna być udzielona lub odmówiona w ciągu dni 3.

Gdy do udzielenia pomocy członek wezwał lekarza pozakasowego, Zarząd Kasy obowiązany jest do zwrotu kosztów pomocy lekarskiej i leków tylko w takim razie, jeżeli stało się to za zezwoleniem Zarządu Kasy, lub w wypadku nagłym, w którym zwłoka g. oziła niebezpieczeństwem.

Lekarstwa i środki lecznicze wydawane są członkom tylko na zasadzie pisemnego polecenia lekarza kasowego.

8. Składki.

Wysokość składek wynosi 6 i pół proc. płacy ustawowej.

Gdy składki nie wystarczają na pokrycie świadczeń obowiązkowych i innych wydatków statutowych, mogą być za zgodą Urzędu Ubezpieczeń podniesione.

Członkowie obowiązkowi płacą $\frac{2}{5}$ przypadającej za nich składki, ich pracodawcy zaś $\frac{3}{5}$.

Członkowie dobrowolni opłacają całą przypadającą na nich składkę z własnych środków.

Członkowie, którzy czasowo otrzymują płacę mniejszą, pozostają nadal w swej dawnej wyższej grupie zarobkowej, jeżeli sami opłacają różnicę składek, lub jeżeli pracodawca zgadza się wraz z nimi ponosić dawną składkę wyższą.

Za członków, wstępujących w pierwszej połowie tygodnia (poniedziałek, wtorek, środa) Kasa pobiera składkę całotygodniową, za wstępujących zaś w drugiej połowie tygodnia (czwartek, piątek, sobota) — nie pobiera żadnej.

Za członków występujących w pierwszej połowie tygodnia Kasa nie pobiera wcale składki tygodniowej lub zwraca już wpłaconą. Za występujących w drugiej połowie tygodnia Kasa pobiera składki za pełny tydzień.

Składki winny być wpłacone w terminach i w sposób, ustanowiony przez Zarząd Kasy przez pracodawców.

Część składek, przypadająca na obowiązkowo ubezpieczonych, pracodawca potrąca przy wypłacie z należnego im za odnośny okres czasu zarobku.

Ubezpieczony, niezdolny do pracy wskutek choroby, w czasie korzystania z zasiłków — składek nie opłaca; dotyczy to i położnic, pobierających zasiłek połogowy.

CZĘŚĆ DWUNASTA.

I. O meldunkach.

1. Ogólne przepisy meldunkowe.

Kto przebywa w jakiegokolwiek miejscowości dłużej niż 24 godziny, winien być przez właściciela lub dzierżawcę domu zameldowany w gminie przed upływem następnych 24 godzin. Kto opuszcza swoje miejsce zamieszkania i przemieszcza się do innej miejscowości, względnie przeprowadza się do innego mieszkania w innym domu w obrębie tej samej miejscowości, winien być wymeldowany w gminie przez właściciela lub dzierżawcę domu, w którym zamieszkiwał, najpóźniej przed upływem 48 godzin od chwili opuszczenia mieszkania.

Obowiązek zameldowania i wymeldowania polega na dostarczeniu właściwym władzom lub organom odpowiedniego zgłoszenia lub odpowiedniej karty zameldowania względnie wymeldowania w 2 egzemplarzach.

Osoby, podlegające zameldowaniu względ-

nie wymeldowaniu, obowiązane są przed upływem podanych wyżej terminów, względnie przed wyjazdem lub przeniesieniem się doręczyć należycie wypełnione i podpisane zgłoszenia (karty) odpowiedniego wzoru właścicielowi domu lub osobie go zastępującej.

O ile chodzi o sublokatorów lub inne osoby, mieszkające u sublokatorów, a także członków rodziny i domowników, wspólnie z głową rodziny zamieszkałych — winni oni zgłoszenia (karty) meldunkowe doręczyć lokatorowi, wzgl. głowie rodziny, którzy podpisują i doręczają dostarczone im zgłoszenia właścicielowi domu względnie osobie go zastępującej.

Właściciel domu względnie osoba go zastępująca, winien upewnić się w dostateczny sposób co do prawdziwości danych, zawartych w zgłoszeniu (karcie) oraz co do tożsamości osoby w niem wyszczególnionej. W tym celu może on żądać uwiarogodnienia zawartych w zgłoszeniu, względnie karcie meldunkowej danych przez okazanie dokumentów, a w razie odmowy winien zawiadomić o tem gminę, która wezwie meldującego się do osobistego wylegitymowania się, względnie okazania potrzebnych dowodów.

Wszelkie zmiany w stanie rodzinnym (urodzenie, zaślubiny, śmierć) powinny być meldowane w terminie 48 godzin.

Winni naruszenia lub nieprzestrzegania przepisów meldunkowych ulegają karze grzywny do 2000 złotych lub karze aresztu do 4 tygodni, albo obu tym karom łącznie.

2. Meldunki osób podlegających powszechnemu obowiązkowi wojskowemu.

Osoby, podlegające powszechnemu obowiązkowi wojskowemu, od 1 września tego roku, w którym kończą 18 lat życia, aż do chwili stawienia się do poboru oraz poborowi (ochotni-

cy) od chwili ogłoszenia im orzeczenia właściwej władzy, uznających ich za zdolnych lub czasowo niezdolnych do czynnej służby wojskowej, jak również szeregowi rezerwy i pospolitego ruszenia, szeregowi urlopowani w myśl art. 72 ustawy oraz urlopowani na ściśle określony termin wskutek czasowej niezdolności do służby wojskowej i osoby wykluczone od służby wojskowej a także oficerowie rezerwy i pospolitego ruszenia — podlegają obowiązkowi zameldowania i wymeldowania w następujących wypadkach:

- 1) w razie zmiany miejsca zamieszkania;
- 2) w wypadkach wyjazdu zagranicę oraz przyjazdu z zagranicy do kraju;
- 3) w razie zmiany adresu w obrębie tej samej miejscowości;
- 4) w wypadku wyjazdu z miejsca zamieszkania na czasowy pobyt, trwający ponad 2 miesiące i powrotu z tego wyjazdu.

Zameldowania i wymeldowania w tych wypadkach są skuteczniane łącznie z meldunkami wykonywanymi z tytułu ogólnych przepisów meldunkowych.

Na podstawie otrzymanych zgłoszeń i kart zameldowania względnie wymeldowania oficerów i szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia, osób zakwalifikowanych do kategorii „A”, które nie odbyły jeszcze obowiązkowej służby wojskowej, szeregowych służby czynnej, urlopowanych stale w myśl art. 72 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym oraz szeregowych służby czynnej, urlopowanych stale wskutek czasowej niezdolności, urzędy gminne sporządzają zawiadomienia i przesyłają je do właściwej P. K. U.

W wypadkach zmiany miejsca zamieszkania lub przyjazdu z zagranicy osoby, wymienione w

ustępie pierwszym mają obowiązek zgłaszać się osobiście w przeciągu 8 dni w urzędach gminnych.

II. Zebrania i raporty kontrolne.

Zebrania kontrolne oficerów i szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia są wojskowymi czynnościami urzędowymi, których celem jest sprawdzenie ewidencji, tudzież kontrola wojskowa nad oficerami i szeregowymi rezerwy oraz pospolitego ruszenia.

Zebrania kontrolne oficerów rezerwy i pospolitego ruszenia nazywają się raportami kontrolnymi.

Terminy zebrań (raportów) kontrolnych ustala corocznie minister spraw wojskowych, określając kategorie oficerów oraz szeregowych rezerwy względnie pospolitego ruszenia, które tym zebrań (raportom) podlegają.

Zebrania kontrolne odbywają się zasadniczo w siedzibie powiatowych władz administracji ogólnej.

Powołanie do zebrań kontrolnych następuje zapomocą publicznych obwieszczeń władz wojskowych. Powołanie do raportów kontrolnych następuje zapomocą obwieszczeń lub imiennych kart powołania.

Powołani do zebrań (raportów) kontrolnych mają zgłosić się w oznaczonym terminie i miejscu na koszt własny z książeczką wojskową (książeczką stanu służby oficerskiej), kartą mobilizacyjną i innymi posiadanymi dokumentami wojskowymi oraz z dowodami, uzasadniającymi konieczność poprawek w dokumentach wojskowych.

Oficerowie obowiązani są zgłosić się w mundurowaniu wojskowym (strój służbowy), z bronią boczną oraz oporządzeniem polowym (lornetką polową, torbą oficerską).

Zwolnienie od obowiązku stawienia się na zebranie (raport) kontrolny może nastąpić na prośbę, wniesioną do komendanta P. K. U. w wypadkach obłożnej choroby, w razie ciężkiej choroby lub śmierci w rodzinie lub też innych nagłych, niecierpiących zwłoki spraw rodzinnych lub osobistych, a także w razie konieczności odbywania podróży w okresie zebrań (raportów) kontrolnych celem załatwienia spraw osobistych lub zawodowych, nie dających się odłożyć na inny termin.

Okoliczności, powodujące prośbę, muszą być należycie udowodnione.

Wziewani do raportów kontrolnych zapomocą imiennych kart powołania przez formacje wojskowe — wnoszą prośby do dowódców formacji.

Zwolnieni od obowiązku stawienia się do zebrań (raportów) kontrolnych, są obowiązani zgłosić się do zebrań (raportów) kontrolnych we właściwej powiatowej komendzie uzupełnień w najbliższym czasie po ustaniu przyczyn, uniemożliwiających stawiennictwo we właściwym terminie.

Osoby, które bez uzasadnionych przyczyn **nie stawiają** się do zebrań (raportów) kontrolnych w oznaczonym terminie i miejscu, pociągnięte będą do odpowiedzialności karnej przed sądami wojskowymi (art. 76 K. K. W.), a w wypadkach mniejszej wagi do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

III. Wyjazdy zagranicę.

Funkcjonariusze państwowi mogą wyjeżdżać zagranicę za zezwoleniem swych władz przełożonych bez żadnych ograniczeń.

Z pośród funkcjonariuszów, podlegających powszechnemu obowiązkowi wojskowemu, muszą w razie zamierzonego wyjazdu zagranicę

uzyskać zezwolenie władz **wojskowych** na otrzymanie paszportu zagranicznego następujące osoby:

a) uznani przez komisję poborową za zdolnych do czynnej służby wojskowej — od chwili wydania takiego orzeczenia—do czasu powołania do czynnej służby wojskowej;

b) zaliczeni do ponadkontyngensowych;

c) szeregowi, urlopowani wskutek czasowej niezdolności do służby wojskowej, stwierdzonej w drodze rewizji lekarskiej, oraz szeregowi urlopowani w myśl art. 72 ustawy;

d) oficerowie rezerwy.

Osoby, ubiegające się o zezwolenie władz wojskowych na wyjazd zagranicę—powinny wnieść podania do właściwej **powiatowej komendy uzupełnień**, dołączając do podania w oryginale wojskowy dokument osobisty lub inny dokument, stwierdzający stosunek do powszechnego obowiązku wojskowego, jak również dowody, stwierdzające konieczność wyjazdu, względnie zaświadczenia właściwych władz, uczelni, instytucji, związków sportowych lub społecznych, stwierdzające cel zamierzonego wyjazdu.

Oficerowie rezerwy otrzymują od dowódców Okręgów Korpusów zezwolenie na wyjazdy zagranicę w każdym wypadku bez ograniczeń, o ile termin wyjazdu oraz okres pobytu zagranicą nie będzie stał na przeszkodzie do wypełnienia przez proszącego w należyty terminie obowiązku zgłoszenia się do służby wojskowej.

W wyjątkowych, nagłych wypadkach, o ile zachodzi konieczność natychmiastowego wyjazdu, a miejsce chwilowego pobytu petenta jest znacznie oddalone od siedziby przynależnej (właściwej) P. K. U. lub właściwego D. O. K., mogą udzielić zezwolenia na wyjazd zagranicę najbliższe P. K. U., względnie D. O. K., zależnie od kompetencji, pod warunkiem udowodnienia konieczności natychmiastowego wyjazdu.

Osoby, przebywające zagranicą względnie na obszarze w. m. Gdańska stale lub czasowo, obowiązane są zawiadamiać właściwy urząd konsularny Rzeczypospolitej Polskiej ewentualnie Komisarza Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku o każdej zmianie miejsca zamieszkania w przeciągu 14 dni.

Przy wyjazdach **państwowych** na polecenie przełożonych władz państwowych — uzyskanie zezwolenia władz wojskowych nie jest konieczne. Z chwilą ogłoszenia mobilizacji — zezwolenia nie są wydawane.

Przepustki graniczne wydają właściwe władze bez zezwolenia władz wojskowych.

Winny wyjazdu zagranicę bez zezwolenia ulega karze grzywny do 500 złotych lub karze aresztu do 6 tygodni, albo obu tym karom łącznie.

Oplaty za paszporty.

Oplaty za paszporty na wyjazd zagranicę z terminem ważności do jednego roku wynoszą:

a) za paszport, uprawniający do jednorazowego wyjazdu zagranicę, względnie za każde zezwolenie na ponowny wyjazd — 100 zł.;

b) za paszport, uprawniający do wielokrotnych wyjazdów zagranicę — 250 zł.;

c) za paszport ulgowy, uprawniający do jednorazowego wyjazdu zagranicę w celach handlowych i przemysłowych, względnie za każde ulgowe zezwolenie na ponowny wyjazd — 25 zł.;

d) za paszport ulgowy, uprawniający do wielokrotnych wyjazdów zagranicę w celach, o których mowa pod c) — 150 zł.;

e) za paszport ulgowy, uprawniający do jednorazowego wyjazdu zagranicę w celach kształcenia się, prowadzenia badań naukowych,

leczenia się, uczestniczenia w zebraniach międzynarodowych, zjazdach naukowych, zawodach sportowych oraz w celach społecznych, względnie za każde ulgowe zezwolenie na ponowny wyjazd — 20 zł.;

f) za paszport ulgowy, uprawniający do wielokrotnych wyjazdów w celach, o których mowa pod e) lub w wypadkach wyjątkowych — 100 zł.;

g) za paszport żeglarski — 3 zł.

Oplaty ulgowe, przewidziane w punkcie e) są stosowane przez powiatowe władze administracji ogólnej względem osób, udających się zagranicę w celach:

a) kształcenia się;

b) prowadzenia badań naukowych;

c) **leczenia się** — o ile dana osoba przedstawia zaświadczenie, stwierdzające konieczność przeprowadzenia kuracji zagranicą, wystawione przez lekarza powiatowego, a powiatowa władza administracji ogólnej w porozumieniu z właściwym urzędem skarbowym stwierdzi jej niezamożność;

d) towarzyszenia niezamożnej osobie chorej, o ile konieczność opieki w podróży jest stwierdzona przez lekarza powiatowego;

e) uczestniczenia w zebraniach międzynarodowych, zawodach sportowych, zjazdach naukowych i t. p. na podstawie zaświadczeń ministerstwa skarbu;

f) społecznych, o ile osoby te delegowane są przez instytucje państwowe lub samorządowe.

Osoby, wymienione pod punktami a), b) e) i f) mogą być również zupełnie zwolnione od opłaty według uznania wojewody.

W razie bezwzględnej konieczności wyjazdu niezamożnych osób w sprawach **familijnych**, **majątkowych** lub innych bardzo ważnych **osobistych** — może im być po stwierdzeniu niezamożności

przyznana opłata ulgowa do 20 zł., a nawet w wyjątkowych wypadkach mogą być zupełnie zwolnione od opłaty.

Osobom, udającym się zagranicę służbowo, wskutek polecenia przełożonej władzy państwowej — paszporty są wydawane bezpłatnie.

W wyjątkowych wypadkach, może wojewoda w porozumieniu z prezesem odnośnej izby skarbowej zezwolić na wydanie paszportu ulgowego, a nawet zwolnić od opłaty osobę, która nie może zadośćuczynić wszystkim uprawniającym do tego wymogom.

Niewykorzystany w terminie ważności paszport może być bez dodatkowej opłaty przedłużony, o ile posiadacz jego udowodni, iż ważne powody stały na przeszkodzie wyjazdowi.

IV. Zrzeszenia urzędników państwowych.

Urzędnicy, zatrudnieni w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych są uprawnieni do organizowania się w zrzeszenia zawodowe.

Zrzeszenia takie, przyjmując w poszczególnych wypadkach nazwy stowarzyszeń, związków i t. p., mają na celu obok obrony interesów materialnych — zaspokojenie potrzeb kulturalnych zrzeszonych członków.

Każde zrzeszenie pracowników państwowych winno być na podstawie przepisów tymczasowych o stowarzyszeniach i związkach z dnia 17 marca 1906 roku oraz zgodnie z rozporządzeniem ministra spraw wewnętrznych z dnia 28 sierpnia 1926 roku zarejestrowane przez właściwą władzę administracji ogólnej oraz posiadać zatwierdzony statut.

Statut jest to zbiór przepisów, obowiązujących członków danego zrzeszenia, a zawierający cel i organizację zrzeszenia, prawa i obowiązki członków, organizację władz zrzeszenia, obowiązki zarządu, komisyj i t. d.

Najwyższą władzą każdego związku jest walne zgromadzenie jego członków. Sposób zwoływania walnego zgromadzenia członków związku jest określany w statucie.

Organem wykonawczym związku jest Zarząd, składający się z przewodniczącego i kilku członków zarządu, w tem sekretarza i skarbnika.

Czynności zarządu muszą być ściśle określone w statucie.

Zarząd jest zazwyczaj wybierany na przeciąg jednego roku. Po tym okresie czasu zarząd ustępuje, a na jego miejsce walne zgromadzenie wybiera nowy zarząd.

Komisja rewizyjna jest powołana do sprawowania nadzoru nad działalnością zarządu. Do jej kompetencji należy nie tylko kontrola ksiąg i wydatków oraz stwierdzenie ich celowości i legalności, lecz także nadzór nad całokształtem działalności zarządu. Nie ma ona jednak prawa wstrzymywać zarządzeń zarządu, nawet, gdyby były one nielegalne i niewskazane. Sprawozdanie ze swej działalności komisja rewizyjna zdaje przed ogólnym zebraniem.

Ogólne zebrania członków związku są zazwyczaj zwoływane przez zarząd lub w niektórych wypadkach przez komisję rewizyjną. Sposób powiadomienia członków o zebraniu jest różny — mogą być rozsyłane wezwania imienne, ogłoszenia w prasie, ogłoszenia wywieszane w lokalu związku i t. p. — w każdym jednak razie forma zawiadomienia członków musi być taka, jaka jest przewidziana w statucie; w razie nieformalnego zwołania zebrania może być ono

uznane za nieważne, a uchwały jego za nieobowiązujące.

Uchwały ogólnego zebrania są prawomocne jedynie wówczas, gdy jest t. zw. quorum, t. j. minimalna ustalona statutem ilość członków. Wielkość quorum, może być różna. Np. dla uchwał w sprawach bieżących — zazwyczaj $\frac{1}{2}$ ogółu członków, dla uchwał w sprawie zmiany statutu wymaga się $\frac{2}{3}$ lub $\frac{3}{4}$ ogółu członków i t. d. W razie niedojścia do skutku zebrania w wyznaczonym terminie — zwołuje się zebranie w drugim terminie. Uchwały drugiego zebrania są prawomocne bez względu na ilość obecnych. Przewodniczącym ogólnego zebrania nie może być ani prezes, ani nikt z członków zarządu.

Porządek dzienny jest to kolejność spraw, mających być przedmiotem rozpraw. Projekt porządku dziennego musi być ułożony przez zwołującego zebranie i podany do wiadomości członków stowarzyszenia w zaproszeniach na zebranie, w prasie i t. d. Na ogólnym zebraniu po wyborze prezydium zebrania, porządek dzienny musi być przedewszystkiem, po ewentualnych poprawkach, zatwierdzony.

Protokół zebrania jest prowadzony przez jednego z członków prezydium (sekretarza). Ma on na celu odtworzenie treści zebrania i powinien zawierać treść głównych przemówień, zgłoszonych wniosków, wynik głosowania i wyborów.

Głosu udziela przewodniczący po przemówieniach referenta danej sprawy lub wprost po przemówieniu wnioskodawcy. Chcąc przemawiać należy napisać na kartce swoje nazwisko i złożyć, ewentualnie przesłać ją przewodniczącemu. Na nielicznych zebraniach można prosić o głos ustnie, w przerwach między przemówieniami.

Sprawy formalne są to kwestje, które nie dotyczą meritum omawianej sprawy, lecz do-

tyczą samego sposobu obradowania. Pragnący zabrać głos w sprawie formalnej ma pierwszeństwo przed mówcami, zapisanymi do głosu.

Głosowanie następuje po zamknięciu dyskusji nad danym punktem porządku dziennego. Głosowanie może być jawne lub tajne. Głosowanie jawne odbywa się zazwyczaj zapomocą podnoszenia rąk; tajne — przez złożenie kartek, na których pisze się „tak“ lub „nie“. Głosy obliczają członkowie prezydium lub specjalnie wybrani skrutatorzy. O przejściu lub odrzuceniu wniosku rozstrzyga większość, przyczem w niektórych sprawach statutem jest wymagana większość kwalifikowana, np. $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{5}$ i t. d. obecnych na sali.

O ile statut wyraźnie nie określa, jaka większość jest w danej sprawie wymagana, wówczas rozumie się większość zwyczajną, t. j. ilość głosujących „za“ i „przeciw“.

Votum separatum jest to wniosek, odmienny od uchwały większości, podany do protokołu. Ma to miejsce wówczas, gdy mniejszość uważa, iż większość nie zdaje sobie dokładnie sprawy z uchwalonych wniosków i że czas najbliższy wykaże szkodliwość uchwały. Złożenie votum separatum, musi nastąpić bezpośrednio po uchwaleniu wniosku.

Uchylenie uchwały, powziętej na jednym zebraniu może mieć miejsce dopiero na zebraniu następnym. Wniosek uchylecia uchwały może wnieść każdy członek.

Zaskarżenie uchwał do władz państwowych może mieć miejsce tylko wówczas, gdy uchwały są nielegalne lub sprzeczne z celami związku, uwidocznionemi w statucie.

Władzom państwowym przysługuje prawo żądania sprostosowania niewłaściwości.

V. Postępowanie Karno-administracyjne.

Wykroczenia, zagrożone karą nie wyższą niż grzywna trzech miesięcy złotych i areszt do 3 miesięcy, ulegają dochodzeniu i ukaraniu przez powiatowe władze administracji ogólnej, względnie przez inne władze administracji państwowej, jeżeli ustawa dane wykroczenia wyraźnie przekazuje orzecznictwu władz administracyjnych.

Kary za wykroczenia, wymienione w ustępie pierwszym mogą być wymierzane jedynie w drodze postępowania karno-administracyjnego.

W razie ujawnienia wykroczenia, podlegającego ukaraniu w drodze administracyjnej, władze, urzędy i organy, które je ujawniły lub otrzymały o niem wiadomość, donoszą o tem władzy właściwej, t. j. władzy na której obszarze popełniono wykroczenie, nawet wówczas, gdy skutek wykroczenia nastąpił na innym obszarze.

Policja państwowa może zatrzymać osobę, schwytaną na gorącym uczynku wykroczenia z powodu obawy ukrywania się: a) jeżeli jest nieznana, a nie może się wylegitymować, ani w inny sposób nie można ustalić jej tożsamości; b) jeżeli nie ma stałego miejsca pobytu, ani określonego źródła utrzymania; c) jeżeli pozostaje pod dozorem policyjnym, albo jest przestępcą nałogowym, zawodowym lub recydywistą; d) jeżeli jest cudzoziemcem i zachodzi uzasadniona obawa, że uchyli się od ścigania i e) jeżeli tylko przez zatrzymanie można zapobiec skutecznemu spełnieniu przestępstwa lub usiłowaniu jego spełnienia.

Zatrzymanego należy niezwłocznie dostawić do właściwej władzy administracyjnej, albo też zwolnić, jeżeli odpadnie powód aresztowania.

Władza obowiązana jest najdalej w ciągu 24 godzin przesłuchać dostawioną osobę. Dal-

sze zatrzymanie może nastąpić tylko na podstawie decyzji sędziego powiatowego (pokoju), uzyskanej w ciągu 48 godzin od zatrzymania na czas konieczny, jednak nie dłuższy, niż przewidziana za popełniony czyn kara pozbawienia wolności, w każdym razie nie dłuższy niż dni 14.

Postępowanie zwykłe.

Jeżeli doniesienie lub wynik dochodzenia uzasadnia dalsze ściganie, władza wyznacza rozprawę i wzywa obwinionego do stawienia się w wyznaczonym terminie na rozprawę. Na zasadzie wyników rozprawy władza wydaje orzeczenie uniewinniające lub skazujące.

W wypadku niesłusznego skazania, o ile wyjdą na jaw nowe, nieznane uprzednio okoliczności taktyczne lub środki dowodowe — postępowanie może być wznowione na wniosek osoby skazanej. Przeciw odmowie wznowienia postępowania przysługuje zażalenie do bezpośrednio wyższej władzy administracyjnej, która orzeka ostatecznie.

Osoba, której wymierzono karę w trybie postępowania karno-administracyjnego, może zwrócić się w terminie zawitym 7-dniowym od daty ogłoszenia jej orzeczenia do władzy administracyjnej z żądaniem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego; w razie odmowy przyjęcia tego żądania przez władzę administracyjną, można w ciągu 3 dni od zawiadomienia o odmowie złożyć żądanie do sądu okręgowego bezpośrednio, celem rozpatrzenia zasadności odmowy.

Wyrok sądu okręgowego nie ulega zaskarżeniu.

Postępowanie nakazowe.

Oprócz karania w trybie postępowania karno-administracyjnego, władze administracji państwowej mogą na podstawie doniesienia władz

lub organów urzędowych, opartego na ich własnym spostrzeżeniu, nakładać kary bez przeprowadzenia zwyczajnego postępowania, w drodze **nakazu karnego**, jeżeli uważają za stosowne wymierzyć karę aresztu na czas nie przekraczających dni trzech i karę pieniężną nie wyższą niż 50 zł.

Wojewoda może upoważnić do nakładania kar w formie nakazów karnych również władze i organa państwowe i samorządowe, podległe powiatowym władzom administracji ogólnej.

Osoba, która została ukarana w drodze postępowania karno-administracyjnego nakazowego, może przeciw nakazowi karnemu wnieść sprzeciw pisemny lub ustny w ciągu 7 dni po doręczeniu nakazu do tej władzy, która nakaz wydała; w przeciwnym razie nakaz staje się prawomocnym.

Władza, która nakaz wydała, na skutek wniesionego sprzeciwu przeprowadzi postępowanie zwyczajne, jakby nakazu nie było lub odrzuci sprzeciw, wniesiony w terminie spóźnionym.

Powiatowe władze administracji ogólnej mogą za zgodą właściwego wojewody upoważnić funkcjonariuszów państwowych i samorządowych władz im podległych do nakładania w ich imieniu w drodze **doraźnych nakazów karnych** grzywnien w granicach nie przekraczających 10 złotych za wykroczenia, określone w upoważnieniu, w razie schwywania winnego na gorącym uczynku, albo gdy niema wątpliwości co do osoby przestępcy i jeśli winny oświadczy, że grzywnę uiszczy bezzwłocznie. Doraźne nakazy karne są bezimiennie; ukarany jednak może żądać podania jego nazwiska w nakazie.

W razie bezzwłocznego uiszczenia grzywny do rąk funkcjonariusza, który ją nałożył, nakaz uważany jest za prawomocny, — w przeciwnym razie za niebyły.

Wykonanie orzeczeń i nakazów karnych.

Orzeczenia i nakazy karne władz administracyjnych stają się wykonalne z chwilą ich uprawomocnienia się.

Po uprawomocnieniu się orzeczenia lub nakazu, władza wzywa skazanego, aby w ciągu 7 dni uiszczył grzywnę lub zgłosił się do odbycia kary aresztu. Po upływie tego terminu następuje wykonanie przymusowe.

Władza jednak może na prośbę skazanego z ważnych powodów zezwolić na odroczenie lub przerwę kary.

Przedawnienie.

Wykroczenia, przekazane orzecznictwu władz administracyjnych, ulegają **przedawnieniu** z upływem 6 miesięcy od popełnienia czynu, jeżeli w tym czasie ani władza administracyjna ani sąd nie wdrożył postępowania.

Władza administracyjna nie może wydać orzeczenia ani nakazu karnego, jeśli od dnia wdrożenia postępowania przez władzę administracyjną upłynęło 12 miesięcy.

Orzeczenie skazujące, o ile przepisy prawne nie stanowią inaczej, puszcza się w niepamięć po upływie 5 lat od chwili jego uprawomocnienia.

VI. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach.

I. Ogólne zasady.

- 1) Usunąć otoczenie, aby ono nie przeszkadzało tak ratowanemu, jak i ratującemu.
- 2) Ratujący nie powinien tracić zimnej krwi.
- 3) Natychmiast posłać po lekarza.

4) Przed przybyciem lekarza, o ile możliwie, zastosować pomoc ratowanemu (wskazówki niżej).

5) Uważać, aby ratowany miał absolutny spokój; nie pozwalać mu się rzucać, ułożyć go jaknajwygodniej i pilnować aż do przyścia lekarza.

II. Sposób udzielania pomocy.

1. **Sztuczne oddechanie.** Ratowanemu oczyścić jamę ustną (o ile to topielec). Obnażyć do pasa. Położyć twarzą do ziemi, starać się wydaląc wodę, jaka się dostała do płuc. Następnie położyć wałek zwinięty z koca, bielizny lub ubrania pod łopatki tak, aby klatka piersiowa silnie się uwypuklała, język (po uprzednim otwarciu szczęk łyżką lub metalowem tępem narzędziem tak, aby nie połamać zębów) wyciągnąć jaknajdalej, przymocować do dolnej szczęki zapomocą chustki lub pasa, umocowanego ztyłu na szyi lub też zapomocą rozkłutego drewnianka.

Chwytny zgiętemi palcami prawej ręki za podżebrze prawe, lewej za lewe i zaczynamy pociągać dolną część klatki piersiowej ku górze i na zewnątrz tak, aby ona się rozszerzała.

Pociąganie i następnie ugniatanie ku dołowi winno odbywać się miarowo, nie więcej jak 18—20 razy na minutę. Usłyszymy wtedy jak do płuc wchodzi powietrze, niejako z jękiem i tak samo jak wychodzi. Po kilkunastu ruchach przestajemy i uważamy, czy dołek podsercowy ulega ruchom; jeżeli tak, to następnie tylko od czasu do czasu wykonywamy powyższe ruchy, aż do normalnego oddechu ratowanego.

(Sposób sztucznego oddechania zapomocą ruku rąk może wykonywać tylko wykwalifikowany człowiek, gdyż inaczej może bardzo zaszkodzić ratowanemu).

2. **Opatrywanie ran.** Rany, o ile silnie nie krwawią lepiej nie ruszać, a czekać na przybycie lekarza, albo udać się do niego. Gdy silnie krwawią, to o ile są to rany kończyn dolnych lub górnych, przewiązać na 3—5 cm powyżej rany tak, aby krwawienie ustało; o ile rana jest w pozostałych częściach ciała, to ułożyć w kilkoro chusteczkę, lub jakiś czysty gałganek i położyć na ranę, silnie uciskać i czekać aż przybędzie fachowa pomoc.

3. **Przenoszenie ratowanych.** Gdy pomoc, okazywana jest przez jednego ratującego, wtedy on winien tak przewieść lub przenieść ratowanego, aby sprawić mu jaknajmniej dolegliwości i aby nie zaszkodzić przy przenoszeniu.

Gdy nie może podźwignąć ratowanego, wnień ująwszy go jedną ręką w pasie, drugą ręką ratowanego założyć sobie na bark równoimienny (prawą ręką ratowanego na swój prawy bark) i w ten sposób prowadzić, albo ciągnąć go ostrożnie. Przy okazywaniu pomocy przez kilku, przenosić można albo w pozycji siedzącej na połączonych wspólnie rękach, albo w pozycji leżącej, trzymając pod pachami i za nogi. Posuwając się z rannym należy albo krokiem górskim, o ile idą jeden za drugim albo krokiem równoimiennym, o ile idą obok.

4. **Pomoc w nagłych wypadkach.** a) **Apo-pleksja** — (utrata przytomności, twarz czerwona lub fioletowo-sina, rzęzenie, skrzywienie twarzy).

Chorego położyć tak, aby głowa była bardzo wysoko, lód na głowę i natychmiast wezwać lekarza. Zachowywać absolutny spokój.

b) **Drgawki (konwulsje)** — (utrata przytomności, piana z ust, rzęzenie, jęki). Nie ruszać zupełnie chorego, pod głowę położyć poduszkę lub coś miękkiego; pomiędzy szczęki włożyć patyk lub korek, owinięty w płótno. Po ataku —

woda do picia, ułożyć na łóżku, przykryć, gdyż tacy chorzy, bardzo zmęczeni nerwowo, zasypiają natychmiast.

c) Krwotok z nosa. Położyć chorego nawznak z głową odchylną w tył, rozpiąć ubranie; zimne okłady lub lód na kark, a do nosa, po stronie krwawiącej, wprowadzić długi waleczek z waty. Nie wolno wycierać nosa i przepłukiwać go wodą. Przy silnych krwotokach wezwać lekarza.

d) Krwotok z płuc. Położyć chorego nawznak; zabronić wszelkich ruchów i rozmowy. Absolutny spokój. Okłady zimne albo lód na górną część klatki piersiowej, małe kawalki lodu do lyania i ssania, płyny zimne do picia. Wezwać lekarza.

e) Krwotok z żołądka — (wymioty krwawe lub barwy czekoladowej, chory bardzo błądy). Położyć nawznak, zabronić wszelkich ruchów i rozmów. Zupełny spokój. Lód do ssania. Zimny okład lub lód na okolicę żołądka. Zadnego pożywienia. Wezwać lekarza.

f) Kurcze żołądka i kiszek. Ułożyć nawznak, okłady gorące na brzuch z wody, piasku lub butelkę z wodą gorącą. Podawać lyanami gorące napoje. Wezwać lekarza.

g) Omdlenie. Chorego porozpinać, ułożyć nawznak głową nieco niżej. Chory taki po paru minutach wraca do przytomności. Podać czarną kawę, mocną herbatę lub wino. Gdy omdlenie trwa dłużej — wezwać lekarza.

h) Oparzenie ogniem (I i II stopnia). Oparzenie z tłuszczu (nie solonego!) lub rozczyntu nadmanganianu potasu (2 — 3 kryształki na szklanke wody). Okłady co 5 — 6 godzin zmieniać. Gdy oparzenie stopnia III, t. j. zwęglenie lub bardzo głębokie rany — wezwać lekarza. Tak samo przy oparzeniach II stopnia na większej powierzchni ciała. Gdy płomień obejmie

ubranie nie dawać biec, lecz kazać rzucić się na ziemię, okryć palącego się kocem, serwetą lub jakąkolwiek płachtą, aby zadusić ogień. Nie oblewać wodą i nie dmuchać!

i) Oparzenie kwasami. Stosować na oparzone miejsca okłady z wody wapiennej lub mydlanej.

j) Oparzenie ługiem. Obmywać rozcieńczonym kwasem, jak to: octem lub sokiem cytrynowym.

Przy oparzeniach kwasami i ługiem należy leczyć się u lekarza, gdyż przy oparzeniach tych w silnym stopniu, może nastąpić bardzo głębokie obumarcie tkanek.

5) Otrucia. Natychmiast wezwać lekarza, gdyż najczęściej jest trudno zorientować się w rodzaju użytej trucizny.

Poniżej umieszczone sposoby ratowania otrutych, przy najczęściej używanych truciznach, mają służyć w wyjątkowych wypadkach, gdy lekarza brak, lub gdy na niego trzeba długo czekać.

Kwasy: podawać mleko, wodę białkową, wodę z mydłem, wodę wapienną, kredę w proszku, lód.

Ług: sok cytrynowy, ocet z wodą, kwaśne mleko.

Sublimat: jaja, mleko słodkie, woda mydlana.

Karbol: sól angielska (łyżka stołowa na szklanke wody).

Jodyna: krochmal w wodzie zimnej, rozarte kartofle.

Amoniak: łyżka octu na szklanke wody do picia, mleko słodkie.

Alkohol: mocna kawa, zimne okłady na głowę, gorące okłady na ręce i nogi lub butelka z gorącą wodą w nogi, do wachania amoniak,

tylko ostrożnie, gdyż może wywołać kichanie, którego nie można potem zatrzymać.

Zepsute ryby: — (silny ból żołądka, wymioty, bóle głowy). Natychmiast wezwać lekarza.

Zepsute mięso lub wędliny po 6—48 godzinach: silne rozwolnienie, wymioty, bardzo swędząca wysypka, która przy tarciu jeszcze więcej swędzi i wysypuje białawe jakby pęcherze na skórze, otoczne zaczerwionioną skórą, gorączka. Natychmiast wezwać lekarza.

Przy słabych zatruciach wędlinami — ból głowy, odbijanie, wysypka. Dać oleju rycynowego, okład na brzuch, dieta (kaszka, kleik przez 4—5 dni).

Miedź (wskutek niepobielanych rondli): wymioty (mogą być nawet zielonkawe), smak metalu w ustach, czyste wodniste stolce koloru brązowego, w następstwie — żółtaczka. Natychmiast wezwać lekarza.

Grzyby: mdłości, silne pocenie się, wymioty, ból głowy, zmiany wzrokowe (bardzo małe i wąskie źrenice). W ciężkich wypadkach — konwulsje. Natychmiast posłać po lekarza.

Przy zatruciach mięsem i grzybami dawać letnią wodę mydlaną aż do wywołania wymiotów.

Gaz świetlny lub czad z pieca: natychmiast otworzyć okna, najlepiej wynieść zatrutego na świeże powietrze i stosować sztuczne oddechanie. Zaraz posłać po lekarza.

Uwaga
20 Drogów
50 m² blachni
30 setek rygli
30 w pustociach
Zaladunek
2 Drobki 3,000
4 Karty

KALENDARZ INFORMACYJNY

== DLA URZĘDNIKÓW ==
ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

NA ROK 1932

Wyjdzie z druku w drugiej połowie grudnia 1931 r.

ADMINISTRACJA PROSI O NADSYLANIE ZAMÓWIEN
-- NATYCHMIAST PO ROZESŁANIU PROSPEKTÓW. --

11918
800